

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
(Τ.Ε.Ι.) ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ Μ.Μ.Ε.
(ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΥΡΓΟΥ)

Νομική προσέγγιση του απορρήτου των επικοινωνιών

Πτυχιακή Εργασία

Εισηγήτριες: Τσολγά Θεοφανή - Όλγα

Καριμπίδη Άντζελα

Επιβλέπων Καθηγητής: Μανιάτης Αντώνιος, Επίκουρος Καθηγητής

©

2014

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Συντομογραφίες	5
1. Εισαγωγή.....	6
1.1. Γενικά	6
1.2. Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας στη συνταγματική προϊστορία.....	7
2. Συνταγματική κατοχύρωση του απορρήτου.....	9
2.1. Άρθρο 5 _Α	9
2.1.1. Ανάλυση του άρθρου	10
2.2. Άρθρο 9 _Α	12
2.2.1. Ανάλυση του άρθρου	14
2.3. Άρθρο 19 παρ. 1 Εδάφιο Α.....	17
2.3.1. Έννοια και προστατευόμενο αγαθό του απορρήτου των μέσων ανταπόκρισης και επικοινωνίας	18
2.3.2. Το απόλυτα απαραβίαστο του απορρήτου της επικοινωνίας.....	20
2.3.3. Το απόρρητο υπό το πρίσμα της ελεύθερης επικοινωνίας	22
2.4. Το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του ανθρώπου (ΕΣΔΑ) σχετικά με το απόρρητο της ελεύθερης ανταπόκρισης και επικοινωνίας.....	24
2.4.1 Αρχή της Αναλογικότητας.....	25
3. Οι Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές (Α.Δ.Α.) που προστατεύουν το απόρρητο της επικοινωνίας με έμφαση στην Α.Δ.Α.Ε.....	27
3.1. Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (Α.Δ.Α.Ε.)	28
3.1.1. Σύσταση της Α.Δ.Α.Ε.....	30
3.1.2. Συγκρότηση της Α.Δ.Α.Ε.....	30
3.1.3. Υποχρεώσεις των μελών της Α.Δ.Α.Ε.	31
3.1.4. Κωλύματα και ασυμβίβαστα μελών της Α.Δ.Α.Ε.	32
3.1.5. Πειθαρχική διαδικασία	33
3.1.6. Αρμοδιότητες της Α.Δ.Α.Ε.	34
3.1.7. Λειτουργία της Α.Δ.Α.Ε.	37
3.1.8 Προσωπικό της Α.Δ.Α.Ε.	37
3.1.9. Εγγύηση και διασφάλιση της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών.....	40

3.1.10. Ποινικές κυρώσεις	41
3.1.11. Διοικητικές κυρώσεις.....	42
3.1.12. Μεταβατικές διατάξεις	42
3.1.13. Παράδειγμα ελέγχου της Α.Δ.Α.Ε.....	44
3.2. Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (Α.Π.Δ.Π.Χ.)	47
3.2.1. Παράδειγμα ελέγχου της Α.Π.Δ.Π.Χ.	51
3.3. Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (Ε.Ε.Τ.Τ.).....	52
3.3.1. Παράδειγμα απόφασης Ε.Ε.Τ.Τ.....	55
3.4. Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (Ε.Σ.Ρ).....	56
3.4.1. Άρθρο 14, παράγραφος 9 του Συντάγματος.....	58
3.4.2. Συγκέντρωση και αδειοδότηση επιχειρήσεων των ΜΜΕ.....	59
3.4.3. Νέα Ελληνική Ραδιοφωνία, Ίντερνετ & Τηλεόραση (ΝΕΡΙΤ-Α.Ε.)	60
3.4.4. Παράδειγμα ελέγχου Ε.Σ.Ρ.....	62
4. Η άρση του απορρήτου	64
4.1. Οι θεμιτοί περιορισμοί του απορρήτου της ελεύθερης ανταπόκρισης σύμφωνα με την ΕΣΔΑ κατ' άρθρο 8 παρ.2	64
4.2. Άρθρο 19 παρ.1 εδάφιο Β του Συντάγματος	66
4.3. Η κατάσχεση των δικαστικών εγγυήσεων	68
4.4. Οι περιπτώσεις άρσης του απορρήτου κατά το άρθρο 19 παρ.1.....	70
εδ.2 του Συντάγματος	70
4.4.1. Η εννοιολογική εξειδίκευση της «εθνικής ασφάλειας» ως λόγου άρσης του απορρήτου της επικοινωνίας.....	71
4.4.1.1. Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (Ε.Υ.Π.)	72
4.4.1.2. Παραδείγματα άρσης απορρήτου για λόγους «εθνικής ασφάλειας».....	74
4.4.2. Ο εννοιολογικός προσδιορισμός της «διακρίβωσης ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων» ως λόγου άρσης του απορρήτου της επικοινωνίας.....	78
4.4.2.1 Παράδειγμα άρσης απορρήτου για λόγους «διακρίβωσης ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων».....	80
4.5. Διαδικασία άρσης του απορρήτου (Άρθρο 5, Ν. 2225/1994)	82
4.6. Το προεδρικό διάταγμα 47/2005: Διαδικασίες καθώς και τεχνικές οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απόρρητου των επικοινωνιών και την για την διασφάλιση του	85
4.6.1. Γενικές ρυθμίσεις.....	85
4.6.2. Ειδικές ρυθμίσεις.....	87
5. Η πρακτική παραβίασης του απορρήτου από τα δικαστήρια	101

5.1. Η αιτιολογία της δικαστικής παραβίασης του απορρήτου της επικοινωνίας.....	104
5.2. Θέσεις και θεωρίες περί επιτρεπτής αξιοποίησης αποδεικτικών.....	107
μέσων υπό το πρίσμα του ποινικού δικαίου.....	107
6. Οι κυρώσεις κατά των παραβατών του δικαιώματος (άρθρο 19 του Συντάγματος) του απορρήτου της επικοινωνίας και της ελεύθερης ανταπόκρισης	109
6.1. Ο Νόμος 3674/2008 για την ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου διασφάλισης του απορρήτου της τηλεφωνικής επικοινωνίας και άλλες διατάξεις.....	110
Συμπεράσματα	122
Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α Τ Α	128
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ.....	139
ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ	141

Συντομογραφίες

Συντομογραφία	Επεξήγηση
Α.Π	Άρειος Πάγος
Ε.Δ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ε.Σ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
Ε.Κ.Χ.	Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης
Π.Κ.	Ποινικός Κώδικας
Σ.	Σύνταγμα
Σ.τ.Ε.	Συμβούλιο της Επικρατείας
Σ.τ.Ε.	Συμβούλιο της Ευρώπης
Σ.Ε.Ε.	Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης
α.	Άρθρο
εδ.	Εδάφιο
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
κ.α	Και άλλα
Ν.	Νόμος
Κ.Π.Δ.	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
παρ.	Παράγραφος
Υπ. Αποφ.	Υπουργική Απόφαση
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
Βλ.	Βλέπε
ό.π.	Όπου παραπάνω
Ε.Ε.Δ.Α.	Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
Η/Υ	Ηλεκτρονικός Υπολογιστής
Π.Δ./π.δ.	Προεδρικό Διάταγμα
πρωτ.	Πρωτόκολλο

1. Εισαγωγή

1.1. Γενικά

Η ανεμπόδιστη και ελεύθερη διακίνηση των ιδεών του ανθρώπου, η εξωτερίκευση των σκέψεών του και η ανταλλαγή απόψεων με τους γύρω του δείχνουν την έμφυτη ανάγκη του για επικοινωνία¹. Μία επικοινωνία χωρίς όρια και περιορισμούς, η οποία υπάρχει μόνο μεταξύ του πομπού και του δέκτη του μηνύματος σε συνθήκες μυστικότητας και «οικειότητας».

Η ανθρώπινη επικοινωνία (σπηλαιογραφίες, γλώσσα) αναπτύχθηκε πριν από εκατομμύρια χρόνια εφόσον οι άνθρωποι ένιωθαν από νωρίς αυτήν την ανάγκη. Σήμερα η επικοινωνία παίζει μεγάλο ρόλο στη ζωή μας αφού ολόκληρη η καθημερινότητα μας εξαρτάται από αυτήν. Η επικοινωνία μεταξύ μας μπορεί να γίνει με νοήματα, με λέξεις και με γράμματα δηλαδή μπορεί να είναι νοηματική, προφορική ή γραπτή αντίστοιχα αλλά και προσχεδιασμένη μέσω διάφορων συσκευών. Η τηλεόραση, το τηλέφωνο και οποιαδήποτε άλλη συσκευή μας βοηθάει να ανταλλάξουμε πληροφορίες μεταξύ μας ακόμα και σε απόσταση, είναι ένα κομμάτι μιας προσχεδιασμένης επικοινωνίας η οποία γίνεται με τη βοήθεια της τηλεπικοινωνίας. Σε αυτήν περιλαμβάνονται τα νέα μέσα, όπως είναι η τηλεόραση, το τηλέφωνο, ο κινηματογράφος, το Διαδίκτυο (Internet) κ.ά. Σε αυτά οι άνθρωποι οδηγήθηκαν από την ανάγκη για πιο γρήγορη και εύκολη επικοινωνία.

Τα άτομα τα οποία βρίσκονται σε διαλεκτική σχέση, με οποιοδήποτε μέσο ανταπόκρισης ή επικοινωνίας και αν αυτή επιτυγχάνεται, αναπτύσσουν τις απόψεις τους χωρίς να έχουν τη βούληση γνωστοποίησης – τις περισσότερες φορές – των ανταλλασσόμενων μηνυμάτων σε τρίτους.

Η ιδιωτική σφαίρα του ανθρώπου περιλαμβάνει και τις ιδιωτικές (δηλαδή όχι τις δημόσιες) σχέσεις με τους συνανθρώπους του. Επομένως, η μεταβίβαση μηνυμάτων εκτός του ασύλου της κατοικίας και της ιδιωτικής οικογενειακής ζωής είναι ανάγκη να προστατευθεί από τις επεμβάσεις της δημόσιας αρχής και την παραβίαση της εμπιστευτικότητας του απορρήτου των μηνυμάτων². Η σύγχρονη πρόοδος της τεχνολογίας, των τηλεπικοινωνιών και των ηλεκτρονικών μέσων επιβάλλουν ακόμη μεγαλύτερη προσοχή από τον νομοθέτη στις προστατευτικές ρυθμίσεις της επικοινωνίας – και του απορρήτου της – ως εκδήλωση της ελευθερίας

¹ Σύμφωνα και με τον ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟ Α. στο *Συνταγματικά Δικαιώματα* – ειδικό μέρος, τομ.ΙΙΙ, ημ. Β', Παραδόσεις Συνταγματικού δικαίου, Αθήνα, 2005, σελ. 180, ο οποίος ακολουθεί την αριστοτελική προσέγγιση του ανθρώπου ως κοινωνικού όντος ορίζει την επικοινωνία ως «την ανθρώπινη δραστηριότητα, με την οποία ο άνθρωπος έρχεται σε επαφή, σε συνεννόηση, με τους άλλους ανθρώπους και η οποία είναι ειδικά προστατευόμενη από το Σύνταγμα.»

² ΔΑΓΓΤΟΓΛΟΥ Π., *Συνταγματικό δίκαιο – ατομικά δικαιώματα*, τομ. Α', δεύτερη αναθεωρημένη έκδοση Αντ. Ν. Σακκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005, σελ.418-419

της πνευματικής κίνησης³. Άλλωστε, σωστά έχει υποστηριχτεί ότι στην εποχή μας κύριο αίτημα που επικρατεί είναι αυτό της προστασίας της ιδιωτικής ζωής από τη διαφάνεια της δημοσιότητας. Η τεχνολογική βελτίωση, συνεχίζει η παραπάνω άποψη, θέτει σε αμφισβήτηση το δικαίωμα του ανθρώπου να μένει ανενόχλητος από την περιέργεια τρίτων.

Το απόρρητο της επικοινωνίας (άρθρο 19 του Συντάγματος) ως μία από τις μερικότερες μορφές της ελευθερίας της πνευματικής κίνησης - μαζί με την ελευθερία του τύπου (άρθρο 14, 15 Σ), τη θρησκευτική ελευθερία (άρθρο 13 Σ), την ελευθερία της εκπαίδευσης (άρθρο 16 Σ), την ελευθερία της συνάθροισης (άρθρο 11 Σ), την ελευθερία της ένωσης ή του συνεταιρισμού (άρθρο 12 Σ) και το δικαίωμα της αναφοράς στις αρχές (άρθρο 10 Σ) - θα μας απασχολήσει στις επόμενες παραγράφους και ιδιαίτερα ο εννοιολογικός προσδιορισμός στην έννοια του απορρήτου από τις περιπτώσεις άρσης του.

1.2. Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας στη συνταγματική προϊστορία⁴

Η πορεία του απορρήτου των ανταποκρίσεων στον χώρο της ελληνικής συνταγματικής ιστορίας χαράζει εκφραστικά τη διαδρομή του από την κατοχύρωση του απορρήτου των επιστολών ως την κατοχύρωση του απορρήτου των κ ά θ ε είδους μέσων ανταπόκρισης. Βέβαια, η συνταγματική αυτή εξασφάλιση του απαραβιάστου της αλληλογραφίας και εν γένει της επικοινωνίας με άλλα πρόσωπα προκύπτει ήδη από την κατοχύρωση του απαραβιάστου της ιδιωτικής ζωής⁵ του ατόμου⁶.

Από τα Συντάγματα της περιόδου του υπέρ της Ανεξαρτησίας Αγώνα, μόνο το Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος του 1827 (άρθρο 13) και το Ηγεμονικό Σύνταγμα του

³ Ως ελευθερία της πνευματικής κίνησης ο ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ Κ. στο *Επίτομο Συνταγματικό δίκαιο*, 12^η έκδοση Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα, 2001, σελ.538 ορίζει την ελευθερία της πνευματικής εκδήλωσης του ατόμου, που μπορεί να πραγματοποιηθεί με διάφορες μορφές.

⁴ Για τη συγκεκριμένη ενότητα έχουν αντληθεί πληροφορίες από το άρθρο του ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΥ Π.: *Τεχνολογική εξέλιξη και συνταγματικά δικαιώματα*, ΝοΒ, 1987, σελ.1511 επ., όπως επίσης και από ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟ Κ., ό.π. σελ 555

⁵ Δυσκολίες ως προς την ακρίβεια και επάρκεια του ορισμού του ιδιωτικού βίου όχι μόνο ως διαχρονική έννοια αλλά και ως έννοια μιας συγκεκριμένης χρονικής στιγμής επισημαίνει ο ΜΑΥΡΙΑΣ Κ., *Το συνταγματικό δικαίωμα του ιδιωτικού βίου*, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1982, σελ. 102 επ.

⁶ ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π., ό.π. σελ. 419επ.

1832 (άρθρο 38) περιείχαν γενικές διατάξεις που απαγόρευαν την έκδοση διαταγής για την εξέταση οποιονδήποτε «πραγμάτων», στις οποίες θα μπορούσε να θεμελιωθεί η προστασία του απορρήτου των επιστολών. Το Σύνταγμα του 1844 διακήρυξε για πρώτη φορά ρητά ότι «*το απόρρητον των επιστολών είναι απαραβίαστον*» (άρθρο 10).

Περισσότερο κατηγορηματική ήταν η διατύπωση του άρθρου 20 του Συντάγματος του 1864 με τη προσθήκη του επιρρήματος «*απολύτως*». Ακριβώς το ίδιο περιεχόμενο και ίδια διατύπωση είχε και το άρθρο 20 του Συντάγματος του 1911. Το Σύνταγμα του 1927 περιέλαβε στα προστατευτικά μέσα τα τηλεγραφήματα και τα τηλεφωνήματα (άρθρο 18), ενώ το Σύνταγμα του 1952 υιοθέτησε ευρύτερη διατύπωση που περιελάμβανε κάθε μέσο ανταπόκρισης (άρθρο 20). Τέλος, το ισχύον Σύνταγμα του 1975 στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 19, στο πρώτο εδάφιο του, ορίζει ότι «*το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας είναι απόλυτα απαραβίαστο*» στο οποίο θα αναφερθούμε διεξοδικά στο κεφάλαιο 2.3.

Με την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001 προστέθηκαν δύο ακόμη παράγραφοι στο άρθρο 19, η παράγραφος 2 κατά την οποία «*νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες ανεξάρτητης αρχής που διασφαλίζει το απόρρητο της παραγράφου 1⁷*» και η παράγραφος 3 σύμφωνα με την οποία «*απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9^Α⁸*».

⁷ Εκτενής αναφορά στο κεφάλαιο 3.

⁸ Βλ. αναλυτικά στο κεφάλαιο 5.

2. Συνταγματική κατοχύρωση του απορρήτου

Οι διατάξεις του Συντάγματος προσφέρουν ένα πλούσιο πεδίο εφαρμογής των ερμηνευτικών μεθόδων που χρησιμοποιούνται από την νομική επιστήμη ως εργαλεία συνένωσης της θεωρίας με την πράξη, δηλαδή ως εργαλεία πραγμάτωσης, εφαρμογής στην υλική πραγματικότητα των φαινομένων του νομικού κόσμου. Η εφαρμογή των κλασικών μεθόδων ερμηνείας στην προσέγγιση μιας συνταγματικής διάταξης μπορεί να οδηγήσει σε χρήσιμα αποτελέσματα για τον (επανα)προσδιορισμό ακόμα και την ίδιας της έννοιας του Συντάγματος. Μεγαλύτερο ενδιαφέρον, όμως, παρουσιάζει η εφαρμογή αυτών των κλασικών μεθόδων σε συνταγματικές διατάξεις των οποίων το περιεχόμενο είναι «νεωτερικό», απηχεί τις νομικές αποκρυσταλλώσεις των τελευταίων εξελίξεων στον κοινωνικοπολιτικό χώρο. Η προσέγγιση των νέων ρυθμίσεων με τις κλασικές μεθόδους έχει το πρόσθετο ενδιαφέρον ότι οδηγεί σε συμπεράσματα για την αντοχή των ίδιων των μεθόδων ερμηνείας στα νέα νομικά δεδομένα.

Πιο συγκεκριμένα, τα ατομικά δικαιώματα⁹ που αναφέρονται στο Σύνταγμα αποσκοπούν στη διασφάλιση ενός πεδίου ύπαρξης και δράσης του ατόμου από αυθαίρετες παρεμβάσεις της κρατικής εξουσίας και τα κοινωνικά δικαιώματα αφορούν την υποχρέωση της πολιτείας να λαμβάνει θετικά μέτρα για την εξασφάλιση βασικών αρχών ελευθερίας στους πολίτες. Το απόρρητο των επικοινωνιών συγκαταλέγεται στα δικαιώματα αυτά και εξασφαλίζεται από τα παρακάτω άρθρα του συντάγματος.

2.1. Άρθρο 5_A

Σύμφωνα με την παράγραφο 1 *«Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως νόμος ορίζει . Περιορισμοί στο δικαίωμα αυτό είναι δυνατόν να επιβληθούν με νόμο μόνο εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι και δικαιολογούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων»*. Και σύμφωνα με την παράγραφο 2 *«καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους*

⁹ Βλ. Σύνταγμα της Ελλάδος Άρθρα 4-25

αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, τηρουμένων πάντοτε των εγγυήσεων των άρθρων 9, 9^Α¹⁰ και 19¹¹».

2.1.1. Ανάλυση του άρθρου

Το άρθρο 5_Α αφορά στην προστασία της ελευθερίας του προσώπου¹². Δικαίωμα κεφαλαιώδους σημασίας στο αναθεωρημένο ελληνικό Σύνταγμα αποτελεί αυτό που διακηρύσσεται στο πρώτο εδάφιο της πρώτης παραγράφου του Άρθρου 5_Α «Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως ο νόμος ορίζει.». Καταρχήν ο συντακτικός νομοθέτης κατοχυρώνει την πρόσβαση κάθε πολίτη στην κοινωνία της πληροφορίας όποια μορφή κι αν έχει αυτή. Καθώς μάλιστα σήμερα η πληροφορία συνδέεται στενά με την τεχνολογία και ιδίως το Διαδίκτυο, ο νομοθέτης προέβλεψε την περίπτωση αυτή στο πρώτο εδάφιο της δεύτερης παραγράφου του ίδιου άρθρου «Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της πληροφορίας».

Η καλπάζουσα διάδοση των νέων τεχνολογιών ήδη από τη δεκαετία του '70 και η εμφάνιση του ηλεκτρονικού εγκλήματος δε θα μπορούσαν να αφήσουν αδιάφορο τον συντακτικό νομοθέτη, καθώς το ηλεκτρονικό έγκλημα με τις διάφορες μορφές που παίρνει απειλεί την αδιατάρακτη εφαρμογή των ατομικών δικαιωμάτων. Οι περιπτώσεις που το ηλεκτρονικό έγκλημα απειλεί την ανθρώπινη αξία είναι οι εξής: οικονομικά εγκλήματα (απάτη), εγκλήματα κατά της προσωπικότητας (πορνογραφία, αποστολή απειλητικών και αισχρών μηνυμάτων), εγκλήματα κατά κοινωνικών και υπερατομικών αγαθών (προπαγάνδα μίσους και πολιτιστικός ιμπεριαλισμός).¹³ Εν τω προκειμένω το δικαίωμα στην πληροφόρηση περιορίζεται όταν πρόκειται να παραβιασθεί η αρχή της ελευθερίας του προσώπου, πιο συγκεκριμένα του απαραβίαστου της ιδιωτικής αυτονομίας και την προστασία του ευρύτερου δημοσίου συμφέροντος.

Η διατύπωση του γενικού δικαιώματος συμμετοχής συνοδεύεται από την απαρίθμηση των υποχρεώσεων του Κράτους στο δεύτερο εδάφιο, δηλαδή της υποχρέωσης του Κράτους για τη διευκόλυνση «της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά», «της παραγωγής», «της ανταλλαγής» και «της διάδοσης» των

¹⁰ Βλ. αναλυτικά στο κεφάλαιο 2.2

¹¹ Βλ. αναλυτικά στο κεφάλαιο 2.3

¹² ΓΕΩΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ Κ., *Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο 2001*, σελ.507.

¹³ ΛΑΖΟΣ Γ., *Πληροφορική κι έγκλημα*, σελ.86-90

πληροφοριών αυτών. Η προσθήκη του δεύτερου εδαφίου ενισχύει τη θετική υποχρέωση του Κράτους «να οργανώσει τη δυνατότητα δραστηριοποίησης του πολίτη στο διαδίκτυο, κατά τρόπο σύστοιχο προς τη ρύθμιση της συμμετοχής του στην πραγματική κοινωνία», δηλαδή στη βάση των αρχών της ελευθερίας και της δημοκρατίας καθώς η απόλαυση των περισσότερων θεμελιωδών δικαιωμάτων φαίνεται σήμερα περιορισμένη, αν δεν εξασφαλίζεται η πρόσβαση των πολιτών σε αυτόν τον χώρο δημοσιότητας που αποκτά όλο και μεγαλύτερη σημασία¹⁴. Το Κράτος υποχρεούται να διαμορφώσει ένα ρυθμιστικό πλαίσιο, με το οποίο θα αίρονται τα κωλύματα στην πρόσβαση στις ηλεκτρονικά διακινούμενες πληροφορίες αλλά και θα παρέχονται τα ελάχιστα αναγκαία μέσα (εκπαιδευτικά, οικονομικά κλπ.) που καθιστούν δυνατή την πρόσβαση. Στο σημείο αυτό πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι - παρά το γεγονός ότι το δεύτερο εδάφιο αναφέρεται σε «υποχρέωση του Κράτους» - πρόκειται για δικαίωμα, το οποίο ισχύει και έναντι ιδιωτών¹⁵.

Υποστηρίζεται επίσης ότι η διευκόλυνση που υποχρεούται να παρέχει το Κράτος αφορά τα μέσα για την πρόσβαση στη νέα δημόσια αγορά πληροφόρησης και όχι στην πληροφορία καθεαυτή¹⁶. Η άποψη αυτή είναι μόνο εν μέρει ορθή, υπό την έννοια ότι η υποχρέωση αναφέρεται στη «δημόσια αγορά πληροφόρησης», έννοια που περιλαμβάνει και τις άλλες μορφές εκδίπλωσης του δικαιώματος, δηλαδή την παραγωγή, την ανταλλαγή και τη διάδοση. Ούτε η γραμματική διατύπωση ούτε η τελολογία του δικαιώματος δεν αποκλείει ωστόσο την πρόσβαση στην πληροφορία καθεαυτή, μία ερμηνεία που ενισχύεται άλλωστε και από την επέκταση και του δικαιώματος της πληροφόρησης του άρθρου 5Α παρ. 1 Σ σε όλες τις πηγές πληροφόρησης, δημόσιες και ιδιωτικές¹⁷. Ο περιορισμός του δικαιώματος προκύπτει από την οριοθέτησή του έναντι άλλων δικαιωμάτων, όπως π.χ. τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, και όχι από μία εκ των προτέρων συστατική ερμηνεία του.

Η αναζήτηση του περιεχομένου της υποχρέωσης του κράτους αλλά και του περιεχομένου της δραστηριοποίησής του γίνεται στο πλαίσιο της τεχνολογικής εξέλιξης, των ευκαιριών και των ευχερειών που η εξέλιξη αυτή προσφέρει και υπόσχεται, δηλαδή περισσότερη αυτονομία και συμμετοχή. Το δικαίωμα πρόσβασης και

¹⁴ Βλ. το Σχέδιο Εισηγητικής Έκθεσης του προσχεδίου νόμου για το δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας

¹⁵ Βλ. ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΥ Κ., *όπ.π.* (σημ. 30), σ. 197, Ευ. Βενιζέλου, *όπ.π.* (σημ. 30), σ. 161

¹⁶ Βλ. ΣΑΡΑΦΙΑΝΟΥ Δ., *Συνταγματική προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και Κοινωνία της Πληροφορίας – Σχέσεις σύγκρουσης ή παραπληρωματικότητας;*, ΤοΣ 4/2003, σ. 649

¹⁷ Βλ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΕΥ., *όπ.π.* (σημ. 30), σ. 158.

αντίστοιχα η υποχρέωση του κράτους να διευκολύνει την παραγωγή και τη διανομή της πληροφορίας χάριν του δικαιώματος συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας είναι μία υπόσχεση κενή περιεχομένου, εάν δεν ολοκληρώνεται με ένα ελάχιστο συγκεκριμένο όγκο πληροφορίας, με δημιουργία, ύπαρξη και διάθεση περιεχομένου βασικής πληροφόρησης.¹⁸

Το πληροφοριακό απόθεμα της δημόσιας διοίκησης πρέπει να λειτουργεί προς όφελος όλης της κοινωνίας. Η παραδοσιακή πρόσβαση στα αρχεία έρχεται να συμπληρωθεί με τη διάθεση πληροφορίας αλλά και με τη διάδοση της πληροφορίας που κατέχει ο δημόσιος τομέας¹⁹. Το διαδίκτυο επαναστατικοποιεί τους τρόπους της διανομής της πληροφορίας καθώς είναι το πρώτο σύστημα που καθιστά δυνατή σε μία σχεδόν μηδενική τιμή την «έναν προς έναν» επαφή ανάμεσα σε όποιον προσφέρει και όποιον ζητά την πληροφορία. Αναιρεί τη διάκριση μεταξύ της ενημέρωσης προς μεμονωμένους πολίτες και της ενημέρωσης προς το ευρύ κοινό, διότι είναι καταρχήν αμέσως προσιτό στον καθένα.

2.2. Άρθρο 9_A

Το άρθρο αυτό μας λέει πως «καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει».

Με την συνταγματική αναθεώρηση του 2001 προστέθηκε στο Σύνταγμα το άρθρο 9_A στο κεφάλαιο των Ατομικών και Κοινωνικών Δικαιωμάτων. Με το άρθρο αυτό κατοχυρώθηκε ρητά από το Σύνταγμα η προστασία των προσωπικών δεδομένων ως ατομικό δικαίωμα και ανατέθηκε ρητά από το Σύνταγμα η διασφάλισή του σε ανεξάρτητη αρχή. Δεν πρέπει να θεωρηθεί τυχαία η τοποθέτησή του ανάμεσα στο άρθρο

¹⁸ RODOTA STEFANO, Citizens Participation in an electronic Democracy: Building up an electronic Citizenship?, Access to Public Information: A key to Commercial Growth and electronic Democracy, Conference – Stockholm 27/28 June 1996

¹⁹ Επιχειρώντας να προσδιορίσουμε την «πληροφορία του δημοσίου τομέα» οι επιλογές μας είναι είτε το αμιγώς οργανωτικό είτε το λειτουργικό κριτήριο, δηλ. η φύση του παραγωγού ή κατόχου της ως φορέα δημόσιας εξουσίας ή η «ένταξη» της πληροφορίας στη δημόσια λειτουργία. Ένας ορισμός που θα μπορούσε να προταθεί είναι οι πληροφορίες που συλλέγονται ή παράγονται από μία δημόσια αρχή στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της (και με δημόσια οικονομικά μέσα).

9 (σχετικό με το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής) και στο άρθρο 10 (σχετικό με το δικαίωμα του αναφέρεσθαι στις αρχές). Το νέο δικαίωμα συνδέεται τόσο με το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής, όπως αποτυπώνεται αυτό σε μονάδες προσωπικών πληροφοριών, δηλαδή σε προσωπικά δεδομένα, όσο και (πιο έμμεσα) με την υποχρέωση των κρατικών αρχών να ανταποκρίνονται στα αιτήματα των ατόμων.

Πρόκειται για ένα προστατευτικό δικαίωμα, δηλαδή ένα αμυντικό δικαίωμα (καθώς δρύνει υποχρέωση του Κράτους αλλά και της ιδιωτικής εξουσίας), το οποίο ο συνταγματικός νομοθέτης εξοπλίζει με την ίδρυση ενός θεσμού (της ανεξάρτητης αρχής), ο οποίος διασφαλίζει την προστασία του αμυντικού περιεχομένου του. Πέραν της λειτουργίας του άρθρου εντός του κεφαλαίου των Ατομικών δικαιωμάτων, το δεύτερο εδάφιο του συνδέεται συστηματικά με τα συνταγματικά άρθρα που αναφέρονται στην ίδρυση ανεξάρτητων αρχών (15, 19, 103§7 και §9)²⁰ αλλά και με το νέο άρθρο 101_A, το οποίο θεμελιώνει τους όρους και της προϋποθέσεις σύστασης και λειτουργίας των από το Σύνταγμα προβλεπόμενων ανεξάρτητων αρχών καθώς αναφέρει στην πρώτη παράγραφο ότι, όπου από το Σύνταγμα προβλέπεται η συγκρότηση και η λειτουργία ανεξάρτητης αρχής, τα μέλη της διορίζονται με ορισμένη θητεία και διέπονται από προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία, όπως νόμος ορίζει. Στην δεύτερη παράγραφο εν συνεχεία μας λέει ότι νόμος ορίζει τα σχετικά με την επιλογή και την υπηρεσιακή κατάσταση του επιστημονικού και λοιπού προσωπικού της υπηρεσίας που οργανώνεται για την υποστήριξη της λειτουργίας κάθε ανεξάρτητης αρχής. Τα πρόσωπα που στελεχώνουν τις ανεξάρτητες αρχές πρέπει να έχουν τα ανάλογα προσόντα, όπως νόμος ορίζει. Η επιλογή τους γίνεται με απόφαση της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής και με επιδίωξη ομοφωνίας ή πάντως με την αυξημένη πλειοψηφία των τεσσάρων πέμπτων των μελών της. Τα σχετικά με τη διαδικασία επιλογής ορίζονται από τον Κανονισμό της Βουλής. Και τέλος στην τρίτη παράγραφο αποσαφινίζει ότι, με τον Κανονισμό της Βουλής ρυθμίζονται όσα αφορούν τη σχέση των ανεξάρτητων αρχών με τη Βουλή και ο τρόπος άσκησης του κοινοβουλευτικού ελέγχου²¹.

Έτσι, το άρθρο 101_A, εμπλουτίζει νοηματικά με το περιεχόμενό του την ερμηνεία του όρου «*ανεξάρτητη αρχή*» στο εδάφιο β' του άρθρου 9_A, και μάλιστα, η συστηματική ερμηνεία έχει κανονιστικό χαρακτήρα, καθώς πρόκειται για δύο διατάξεις ίσης (συνταγματικής) τυπικής ισχύος, από τις οποίες όμως, η μία (101_A) εξειδικεύει κατά τρόπο αυθεντικό μία έννοια (ανεξάρτητη αρχή) της άλλης διάταξης (9_A).

²⁰ Βλ. Σύνταγμα της Ελλάδος.

²¹ Βλ. Σύνταγμα της Ελλάδος άρθρο 101_A.

2.2.1. Ανάλυση του άρθρου

«Καθένας» (μόνο φυσικά πρόσωπα, κατά το άρθρο 1 Ν.2472/1997), «έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση» (Επεξεργασία: κάθε εργασία ή σειρά εργασιών που πραγματοποιείται, από το Δημόσιο ή από νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή ιδιωτικού δικαίου ή ένωση προσώπων ή φυσικό πρόσωπο με ή χωρίς τη βοήθεια αυτοματοποιημένων μεθόδων και εφαρμόζονται σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, όπως η συλλογή, η καταχώριση, η οργάνωση, η διατήρηση ή αποθήκευση, η τροποποίηση, η εξαγωγή, η χρήση, η διαβίβαση, η διάδοση ή κάθε άλλης μορφής διάθεση, η συσχέτιση ή ο συνδυασμός, η διασύνδεση, η δέσμευση (κλείδωμα), η διαγραφή, η καταστροφή) «των προσωπικών του δεδομένων» (“Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα”, κάθε πληροφορία που αναφέρεται στο υποκείμενο των δεδομένων. Δεν λογίζονται ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα στατιστικής φύσεως συγκεντρωτικά στοιχεία, από τα οποία δεν μπορούν πλέον να προσδιορισθούν τα υποκείμενα των δεδομένων, κατά το άρθρο 2 α Ν.2472/1997), «όπως νόμος ορίζει» (δηλαδή ο Ν.2472/1997 και ο Ν.2774/1999, για την προστασία των ατόμων από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τομέα των τηλεπικοινωνιών). «Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή» (Την Α.Π.Δ.Π.Χ., κατ’ άρθρο 15 επ. Ν.2472/1997 η «ανεξαρτησία» της συνίσταται στο ότι δεν υπόκειται σε κανενός μορφής έλεγχο από την εκτελεστική εξουσία, ότι τα μέλη της απολάβουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, ότι εξυπηρετείται από δική της γραμματεία και ότι υπάρχει ειδικός φορέας του κρατικού προϋπολογισμού, όπου εγγράφονται οι δαπάνες της), «που συγκροτείται» (η συγκρότησή της ορίζεται από το άρθρο 16) «και λειτουργεί» (η λειτουργία της Αρχής διέπεται από τα άρθρα 15 επ. Ν.2472/1997 και από τον Κανονισμό Λειτουργίας της) , «όπως Νόμος ορίζει» (και πάλι ο Ν.2472/1997, ο οποίος είναι και ο οργανωτικός Νόμος της Α.Π.Δ.Π.Χ²²).

Ο κυριότερος νέος όρος που εισάγεται με το Νόμο είναι αυτός των «δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», όρος που χρησιμοποιείται (από τη θεωρία και την επίσημη ερμηνεία στην οποία προβαίνει η Αρχή²³ με τις πράξεις της) από κοινού με τους

²² Εκτενής αναφορά στο κεφάλαιο 3.2.

²³ Η Αρχή στις αποφάσεις τις χρησιμοποιεί αντί για τον όρο «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» και τον όρο «πληροφορία». Π.χ. ΑΠΔΠΧ 11/2002: «Η ‘ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Α.Ε’ πρέπει να συμπληρώσει εγγραφή που αφορά κατάσχεση ακινήτου, με την ένδειξη «εκκρεμεί ασκηθείσα ανακοπή», καθώς η τυχόν ευδοκίμησή της θα οδηγήσει σε ακύρωση της επιβληθείσας κατάσχεσης και άρα στη διαγραφή της πληροφορίας».

ταυτόσημους όρους «προσωπικά (ή ατομικά)²⁴ δεδομένα»²⁵ και «προσωπικά στοιχεία». Όπως μαρτυρεί η ετυμολογική προσέγγιση του όρου, η προέλευσή του είναι απευθείας από την ορολογία της πληροφορικής²⁶, στην οποία γίνεται ευρύτατη χρήση του όρου «data», «δεδομένα». Δεν είναι τυχαία η ουσιαστικοποιημένη χρήση της μετοχής παρακειμένου, ούτε κενή κανονιστικής σημασίας. Το αγγλοσαξωνικό «data», αναπαράγοντας τη μετοχή παρακειμένου του λατινικού ρήματος «do», αποδίδει, όπως και το αρχαιοελληνικό «δίδωμι», ως νοηματικό ενέργημα, το στοιχείο της παροχής, της μεταβίβασης. Η χρήση παρακειμένου, αποδίδει ένα στοιχείο σταθερότητας ως προς το σώμα που παρεσχέθη.

Κεντρικό ρόλο στη διάρθρωση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων διαδραματίζει η έννοια της «επεξεργασίας». Εξάλλου, ο Νόμος, συνεπέστερος δογματικά, σε αυτό το σημείο, από το άρθρο 9Α Σ., θεσπίζει την προστασία από την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων, θέτοντας εξ αρχής (από τον τίτλο του) ότι προϋπόθεση εφαρμογής του είναι η ύπαρξη και εφαρμογή επεξεργασίας επί των προστατευόμενων δεδομένων (βλ. και άρθρο 3§1). Ο τεχνικός όρος της επεξεργασίας εισάγεται και για να υπενθυμίσει ότι ο Νόμος έλκει την καταγωγή του από τον τεχνικό κλάδο της ασφάλειας πληροφοριακών συστημάτων. Υιοθετώντας, όμως, ένα ευρύτατο πλάτος για τον όρο «επεξεργασία», ο νομοθέτης γενικεύει την προστασία των δεδομένων, αποσυνδέοντας την έννοια της επεξεργασίας από την ηλεκτρονική της φύση.

Κατά τεχνική ακριβολογία, το στάδιο της «συλλογής» των δεδομένων, δηλαδή η φάση της αναζήτησης, της λήψης γνώσης για την ύπαρξή τους, της εύρεσής τους και της λήψης τους με πρόθεση περαιτέρω επεξεργασίας, προηγείται από το στάδιο της κυρίως ειπείν «πραγματοποίησης εργασιών και εφαρμογής τους επί προσωπικών δεδομένων», δηλαδή της «επεξεργασίας» δεδομένων, όπως ορίζεται από το Νόμο. Ωστόσο, ο νόμος κατονομάζει ως μορφή επεξεργασίας τη συλλογή των δεδομένων. Πρόκειται για πλάσμα δικαίου, το οποίο έχει ως νομική συνέπεια την εφαρμογή όλων των διατάξεων που διέπουν την επεξεργασία δεδομένων και στο στάδιο της συλλογής τους. Η φάση της

²⁴ Άρθρο 8 Ν.3144/2003 («Κοινωνικός διάλογος για την προώθηση της απασχόλησης και την κοινωνική προστασία και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 111/8.5.2003).

²⁵ Ο οποίος υιοθετείται από το Σύνταγμα, στο άρθρο 9Α

²⁶ Οι ενστάσεις για τη λογιστική ψυχρότητα του όρου που διατύπωσε ο Μ. ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ, ΝοΒ 48, *Η χρήση προσωπικών δεδομένων και η διαπάλη μεταξύ ελευθεριών των κατόχων τους και ελευθεριών των υποκειμένων τους*, σελ. 3 επ., οι οποίες επαναλαμβάνονται από τον Γέροντα, *Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων*, σελ. 179, φαίνεται ότι έχουν ξεπεραστεί από την πλήρη αποδοχή του όρου "προσωπικά δεδομένα" όχι μόνο από τη νομική κοινότητα, αλλά και από τα μέσα ενημέρωσης και την κοινωνία.

συλλογής είναι προτερόχρονη σε σχέση με την επεξεργασία με την στενή έννοια. Η συλλογή στοιχειοθετείται από τη στιγμή που ο πραγματοποιών την επεξεργασία αναζητά²⁷ τα προσωπικά δεδομένα. Δηλαδή, οι διατάξεις που καθορίζουν τους όρους υπό τους οποίους η συλλογή προσωπικών δεδομένων είναι νόμιμη πρέπει να εφαρμόζονται ήδη κατά το στάδιο της αναζήτησης των δεδομένων και όχι κατά το στάδιο της εύρεσης, της λήψης ή περαιτέρω επεξεργασίας τους. Ως εκ τούτου, αναζήτηση δεδομένων, η οποία διενεργείται κατά παράβαση των διατάξεων που προβλέπονται για τη νόμιμη συλλογή, αποτελεί παράνομη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων.

Ο όρος «χρήση» προσωπικών δεδομένων είναι ο πιο γενικός από όλες τις έννοιες που συνιστούν εργασίες υπαγόμενες στην ευρύτερη έννοια της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων. Κάθε εργασία²⁸ που πραγματοποιείται και εφαρμόζεται επί προσωπικών δεδομένων (εκτός ίσως από τη «συλλογή», ιδίως στη πρώτη, στοιχειώδη, φάση της αναζήτησης των δεδομένων) θα μπορούσε να θεωρηθεί υπαγόμενη στην έννοια της χρήσης. Ο νομοθέτης, κοινοτικός και εθνικός, υιοθέτησε τον εν λόγω όρο ακριβώς για να περιληφθούν στην έννοια της επεξεργασίας ακόμα και οι περιπτώσεις εφαρμογών που δεν κατονόμασε στον ενδεικτικό κατάλογο επεξεργασιών. Με την συνταγματική αναθεώρηση του 2001, η «χρήση» προσωπικών δεδομένων αυτονομήθηκε από την ευρύτερη έννοια της επεξεργασίας, καθώς στο άρθρο 9Α Σ. προβλέπεται ότι *«καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, την επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων»*.

Παρά την κανονιστική απαγκίστρωση των κοινών, κοινοτικών και διεθνών νομοθεσιών για την προστασία προσωπικών δεδομένων από την κύρια πηγή κινδύνων που αποτελεί η εκτεταμένη χρήση των ηλεκτρονικών πληροφοριακών συστημάτων στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα, η καταγωγή του νομικού κλάδου από τις πρώτες απόπειρες θέσης περιορισμών στην ανεξέλεγκτη εφαρμογή της πληροφορικής διατηρεί

²⁷ βλ. για παράδειγμα Οδηγία 115/2001, Δ, § 2: *«Η συλλογή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν τον εργαζόμενο ή τον υποψήφιο από τρίτους είναι ανεκτή, υπό το πρίσμα του άρθρου 4 παρ. 1 και του άρθρου 5 παρ. 2 α, β, και ε, μόνον εφόσον είναι αναγκαία για την εκπλήρωση του επιδιωκόμενου σκοπού. Έτσι, ενώ η αναζήτηση πληροφοριών για μια βρεφοκόμο ή για έναν ταμιά από προηγούμενο εργοδότη θα ήταν ενδεχομένως θεμιτή -υπό την επιφύλαξη βέβαια των τυχόν ειδικών συνθηκών- δεν μπορεί π.χ. να κριθεί ως εμπόνη στις προϋποθέσεις επιτρεπτής επεξεργασίας η αναζήτηση πληροφοριών από γείτονες ή συγχωριανούς για τις συνήθειες διασκέδασης ή για τις πολιτικές πεποιθήσεις ενός προσώπου. Βασική προϋπόθεση θεωρείται η προηγούμενη ενημέρωση του εργαζομένου ή του υποψηφίου για πρόσληψη ότι πρόκειται να αναζητηθούν πληροφορίες για το πρόσωπό του από τρίτους και η ρητή συγκατάθεση του. Αυτός που προτίθεται να ζητήσει πληροφορίες από τρίτους οφείλει να ενημερώσει τον εργαζόμενο ή τον υποψήφιο για τους σκοπούς της συλλογής και επεξεργασίας, τις πηγές από τις οποίες θα ζητήσει πληροφορίες, το είδος των δεδομένων καθώς και τις συνδεδεμένες της πιθανής άρνησης της συγκατάθεσης»*.

²⁸ Damman, ο.π., σελ. 271, αρ. 195.

ως χαρακτηριστική την αναφορά στα «ηλεκτρονικά μέσα». Το γεγονός ότι τα ηλεκτρονικά αυτά μέσα θεωρούνται πλέον μια ενδεικτική (ιδίως) πηγή κινδύνων υπενθυμίζει ότι τα προσωπικά δεδομένα είναι δυνατόν να υποστούν αθέμιτη επεξεργασία και με άλλα μέσα, όπως είναι τα παραδοσιακότερα αρχεία, τα οποία ακόμα και σήμερα στην Ελλάδα δεν είναι εξ ολοκλήρου αυτοματοποιημένα. Η εν λόγω αποστροφή της συνταγματικής διάταξης του άρθρου 9_A συνδέεται άμεσα με το πεδίο εφαρμογής του δικαιώματος.

Με το άρθρο 9_A του Συντάγματος επήλθε ποιοτική μεταβολή στο εθνικό νομικό σύστημα της προστασίας προσωπικών δεδομένων. Ο Ν.2472/1997, στο μέτρο που είναι σύμφωνος με το Σύνταγμα καθίσταται εκτελεστικός νόμος του άρθρου 9_A Συντάγματος και ενσωματώνει θεσμικό κεκτημένο, με την έννοια ότι η τυχόν τροποποίησή του με νεώτερο νόμο προς την κατεύθυνση της μείωσης του επιπέδου της παρεχόμενης προστασίας προσωπικών δεδομένων θα αντίκειται στο Σύνταγμα. Η διαφύλαξη της προστασίας των προσωπικών δεδομένων από ανεξάρτητη αρχή καθίσταται συνταγματικός κανόνας, κατά τρόπο ώστε να αποκλείεται πλέον αυθεντικά οποιαδήποτε αμφισβήτηση ως προς την συνταγματικότητα της λειτουργίας της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα. Ο Ν.2472/1997, ως οργανωτικός νόμος της Αρχής εισάγει το *minimum* των αρμοδιοτήτων της, με την έννοια ότι μείωση των τυχόν αρμοδιοτήτων της Αρχής που προβλέπονται από αυτόν θα αντίκειται στο άρθρο 9_A εδ. β' του Συντάγματος. Λόγω της αναγωγής της προστασίας των προσωπικών δεδομένων σε συνταγματικό δικαίωμα, καθίσταται σαφής η υποχρέωση του κοινού νομοθέτη να εισάγει σύστημα νομικής προστασίας των προσωπικών δεδομένων και των νομικών προσώπων.

2.3. Άρθρο 19 παρ. 1 Εδάφιο Α

«Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο. Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων».

Αναλύοντας το άρθρο 19 διαπιστώνουμε πως αντικείμενο προστασίας από το Σύνταγμα είναι το απόρρητο της επικοινωνίας και όχι το περιεχόμενο του μηνύματος που αποστέλλεται. Η προστασία του απορρήτου αφορά οποιαδήποτε μορφή ιδιωτικής επικοινωνίας όπως επιστολές, τηλεγραφήματα, τηλεφωνήματα, φαξ κ.ο.κ. Κάθε

επικοινωνία προστατεύεται είτε άπτεται προσωπικών είτε επαγγελματικών ζητημάτων.

Τα επικοινωνούντα μέρη είναι ελεύθερα να επιλέγουν τον τόπο, τον χρόνο και τον τρόπο επικοινωνίας τους. Η προστασία του απορρήτου δεν αρχίζει μόνο με την ταχυδρόμηση π.χ. της επιστολής όπως γινόταν παλαιότερα δεκτό, αλλά καλύπτει και την μεταφορά της στο ταχυδρομείο ή το γραμματοκιβώτιο, αφού αυτή είναι μέρος της επικοινωνίας.²⁹

2.3.1. Έννοια και προστατευόμενο αγαθό του απορρήτου των μέσων ανταπόκρισης και επικοινωνίας

Απόρρητη είναι η από το δίκαιο προστατευόμενη μυστική επικοινωνία, (που πραγματοποιείται με μέσα που εξασφαλίζουν τη μυστικότητα) και για οποιοδήποτε θέμα εκτός από ζητήματα, που αναφέρονται στην εθνική ασφάλεια ή σε ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα. Προϋποθέτει, επομένως, και η απόρρητη επικοινωνία δύο μέρη, τα οποία επικοινωνούν μεταξύ τους με μηνύματα, αποστέλλουν ή ανταλλάσσουν, χρησιμοποιώντας διάφορα μέσα, πληροφορίες σκέψεις, απόψεις κλπ.³⁰ Ένας πιο ευσύνοπος ορισμός είναι ότι απόρρητο είναι το απολύτως μυστικό το οποίο εξαρτάται από τη βούληση των μερών της επικοινωνίας. Υπάρχει και προστατεύεται εφόσον οι ενδιαφερόμενοι το θέλησαν και πήραν τα αναγκαία μέτρα για τη διαφύλαξή της μυστικότητας του περιεχομένου της ανταπόκρισης ή επικοινωνίας³¹. Έτσι, απόρρητο υπάρχει, όταν η επιστολή είναι κλειστή (σφραγισμένη), όταν το τηλεγράφημα κατατίθεται κλειστό, όταν η τηλεφωνική γραμμή είναι κλειστή (απομονωμένη).³²

Σχετικά με το προστατευόμενο έννομο αγαθό του άρθρου 19 του Συντάγματος, όπως προαναφέραμε, το απόρρητο της ανταπόκρισης και της ελεύθερης επικοινωνίας

²⁹ Βλ. *Ατομικά Δικαιώματα*, Π. . ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα

³⁰ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Α., ό.π., σελ. 187. Επίσης, σύμφωνα με τον ΤΣΑΚΥΡΑΚΗ Σ., ό.π., σελ. 997: «*Η έννοια του απορρήτου αναφέρεται στην εμπιστευτική, μέσα στο πλαίσιο οικειότητας επικοινωνία, που όχι μόνο δεν αποσκοπεί στη δημοσιοποίηση αλλά θέλει να παραμείνει γνωστή αποκλειστικά μεταξύ των επικοινωνούντων*».

³¹ ΜΑΝΕΣΗΣ Α., *Συνταγματικά δικαιώματα Α' - ατομικές ελευθερίες*, Πανεπιστημιακές παραδόσεις, Δ' Έκδοση Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1982, σελ. 236

³² ΜΑΝΕΣΗΣ Α. ό.π.,σελ. 236. Αντίθετη άποψη έχει ο ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π., ό.π., σελ.421 επ., σύμφωνα με τον οποίο: «*Η συνταγματική προστασία του απορρήτου δεν αρχίζει μόνο με την ταχυδρόμηση π.χ. της επιστολής, όπως γινόταν παλαιότερα δεκτό, αλλά καλύπτει και τη μεταφορά της στο ταχυδρομείο ή το γραμματοκιβώτιο, αφού και αυτή είναι μέρος της επικοινωνίας. Η προστασία του απορρήτου τελειώνει από τη στιγμή που ο παραλήπτης λάβει γνώση του περιεχομένου του μηνύματος.. Από κει και έπειτα πρόκειται για ιδιωτικό έγγραφο που μετέχει π.χ. της προστασίας του ασύλου της κατοικίας, εφόσον βρίσκεται στην κατοικία*».

αποτελεί μία από τις μορφές πνευματικής κίνησης του ανθρώπου³³. Υπάρχει, όμως και αντίθετη άποψη κατά την οποία το απόρρητο βρίσκεται στο μεταίχμιο περισσότερων ατομικών δικαιωμάτων³⁴. Εξάλλου, ο εμπιστευτικός χαρακτήρας, που κατ' αρχήν περιβάλλει μια τηλεφωνική επικοινωνία, διευκολύνει την άσκηση και άλλων συνταγματικών ελευθεριών, λ.χ. του ιδιωτικού βίου, της ελευθερίας της γνώμης ή ακόμη και της επαγγελματικής ελευθερίας, στο μέτρο κατά το οποίο μέσω του τηλεφώνου διαβιβάζονται απόρρητα επαγγελματικά μηνύματα.³⁵ και προστατευόμενο αγαθό του άρθρου 19 Σ είναι η ελεύθερη ανταπόκριση και επικοινωνία, ως προέκταση της ελευθερίας της γνώμης (άρθρο 14 παρ. 1 Σ). Το απαραβίαστο του απορρήτου, όμως, αποτελεί και επιμέρους εκδήλωση ιδιωτικού βίου (άρθρο 9 παρ. 1 Σ), καθώς η ανταπόκριση και η επικοινωνία διεξάγονται σε συνθήκες εμπιστευτικότητας. Η προστασία του απορρήτου περιλαμβάνει όχι μόνο το περιεχόμενο του μηνύματος, αλλά και τα εξωτερικά του στοιχεία, δηλαδή την ταυτότητα των επικοινωνούντων, τον τρόπο και τον χρόνο της επικοινωνίας, καθώς και το ίδιο το γεγονός της επικοινωνίας.³⁶

Σε αντίθεση με ένα μέρος της θεωρίας που τοποθετεί το απόρρητο στο μεταίχμιο περισσότερων ατομικών ελευθεριών, υπάρχει και η άποψη πως το απόρρητο μαζί με το άσυλο της κατοικίας και το απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, διαγράφει τα όρια της ιδιωτικής σφαίρας που προστατεύει η έννομη τάξη. Η προστασία του περιεχομένου της επικοινωνίας αρχίζει από τη στιγμή που εξωτερικεύεται το μήνυμα και ισχύει όσο το επιθυμούν οι ενδιαφερόμενοι³⁷

Τέλος, να επισημάνουμε ότι οι διατάξεις για το απαραβίαστο των μέσων

³³ Βλ. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟ Κ. ό.π. σελ.554

³⁴ ΚΑΜΙΝΗΣ Γ., ό.π. σελ. 510 επ., καθώς επίσης και ΜΑΝΕΣΗΣ Α., ο.π. σελ. 232 επ. κατά τον οποίο «η ατομική ελευθερία του άρθρου 19 του Συντάγματος βρίσκεται στο μεταίχμιο περισσότερων της μιας ατομικών ελευθεριών: α) αποτελεί εγγύηση της εν γένει προσωπικής ελευθερίας, διότι συνδέεται άμεσα με την ιδιωτική ζωή (privacy) και είναι οιοσδήποτε προέκταση του ασύλου της κατοικίας, διαφέρει όμως από την καθαρή privacy (απομόνωση) γιατί είναι επικοινωνία μέσα όμως σε οικειότητα, β) προστατεύει την ελεύθερη – και εμπιστευτική – προς ένα άλλο πρόσωπο, τον “ανταποκριτή”, εκδήλωση και ανακοίνωση στοχασμών, ιδεών, συναισθημάτων, και έτσι μετέχει και της πνευματικής ελευθερίας και διακίνησης, που την προβλέπει και προστατεύει το άρθρο 14 του Συντάγματος, γ) έχει σχέση με το δικαίωμα της ιδιοκτησίας και ιδίως της πνευματικής, αφού η επιστολή, αν έχει ιδιαίτερη αξία, μπορεί να αποτελέσει μέρος της περιουσίας του αποστολέα ή του παραλήπτη (αν και υπάρχει διχογνωμία για το ποιος είναι ο ιδιοκτήτης της αποστολής)».

³⁵ ΚΑΜΙΝΗΣ Γ., ό.π. σελ. 510 επ.

³⁶ ΚΑΜΙΝΗΣ Γ., *Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων: οι αποδεικτικές απαγορεύσεις στην ποινική και πολιτική δίκη*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα -Κομοτηνή, 1998, σελ.205

³⁷ ΤΣΑΚΥΡΑΚΗΣ Σ.,ό.π., σελ 996. Κατά την έκφραση του δικαστή Stevens στην υπόθεση Whalen v. Roe 97 S.Ct. 869 (1977), το συνταγματικό δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή περιλαμβάνει το ατομικό συμφέρον στην αποφυγή αποκάλυψης προσωπικών υποθέσεων («individual interest in avoiding disclosure of personal matters»). Το αναφέρει ο Laurence Tribe στο American Constitutional Law, Foundation Press, University textbook series, 2000, σελ. 886. Βλ. επίσης ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟ Α., ό.π., σελ. 188 επ.

ανταπόκρισης περιλαμβάνονται σε εκείνες που μπορεί να ανασταλεί η εφαρμογή τους σε περίπτωση θέσης σε εφαρμογή, σύμφωνα με το άρθρο 48 του Συντάγματος, του νόμου για την κατάσταση πολιορκίας.

2.3.2. Το απόλυτα απαραβίαστο του απορρήτου της επικοινωνίας

Το Σύνταγμα, όπως ήδη έχουμε επισημάνει, ορίζει στο άρθρο 19 παρ.1 εδάφιο Α ότι «το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο είναι α π ό λ υ τ α απαραβίαστο». Η προσθήκη του επιρρήματος «απόλυτα» ή «απολύτως», όπως διατυπώνεται στην αρχική του μορφή, έγινε για πρώτη φορά στο Σύνταγμα του 1864 και υιοθετήθηκε από όλα τα ακόλουθα ελληνικά Συντάγματα³⁸. Η έννοια του απαραβίαστου απορρήτου δηλώνει ότι δεν υπάρχει κανένας περιορισμός αυτής της μυστικότητας του άρθρου 19 του Συντάγματος: «Απαγορεύεται κάθε ενέργεια των δημόσιων αρχών προς λήψη γνώσεως ή κοινοποίηση σε τρίτους του περιεχομένου ή και αυτού του γεγονότος της επικοινωνίας. Απαγορεύεται έτσι το άνοιγμα των επιστολών ή η ακρόαση και καταγραφή τηλεφωνικών συνδιαλέξεων».³⁹

Το άρθρο 20 (του Συντάγματος του 1911) διασφαλίζει το απαραβίαστο του απορρήτου των επιστολών. Η προστασία της ατομικής αυτής ελευθερίας, του δικαιώματος της εκδηλώσεως των ιδεών, αισθημάτων κ.λ.π. διά της επιστολής, της οποίας το απόρρητο δεν είναι δυνατό να παραβιασθεί, έχει μέγιστη σημασία, καθώς έτσι η Πολιτεία, ιδίως σήμερα έχει το μονοπώλιο της μεταφοράς των επιστολών, δεν μπορεί να παραβιάζει το απόρρητο με το να επεμβαίνει στη συνείδηση, στον ιδιωτικό βίο, στις εμπορικές υποθέσεις, στις πολιτικές σκέψεις και ενέργειες των προσώπων. Πώς μπορεί κάποιος να φανταστεί ελεύθερο κοινοβουλευτικό πολίτευμα, εάν η Κυβέρνηση είχε το δικαίωμα να παραβιάζει το απόρρητο της πολιτικής αλληλογραφίας; Η διάταξη του άρθρου 20 αποτελεί σπουδαιότατη εγγύηση της ελευθερίας εν γένει.⁴⁰

Τα κρατικά όργανα είναι υποχρεωμένα να απέχουν από οποιαδήποτε παραβίαση του απορρήτου της επικοινωνίας και για οποιονδήποτε λόγο. Επίσης, εκτός

³⁸ Βλ. υποπαράγραφο 1.2. για τη συνταγματική προϊστορία του άρθρου 19 του Συντάγματος.

³⁹ ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π., ό.π., σελ. 422

⁴⁰ ΣΑΡΙΠΟΛΟΣ Ν. Ν., *Σύστημα συνταγματικού δικαίου*, τόμος Γ', Δ' Έκδοση, «Τυπογραφία της βασιλικής αυλής» Α. Ραφτάνη, Αθήνα, 1923, σελ. 142 επ. Το κείμενο υπέστη επεξεργασία όσον αφορά την μετατροπή του στη δημοτική γλώσσα αλλά με καμία απολύτως αλλαγή του περιεχομένου του

από την υποχρέωση προς αποχή, η κρατική εξουσία πρέπει να διασφαλίζει το απόρρητο και να μεριμνά για την προστασία του. Η προσθήκη του παραπάνω επιρρήματος δεν προσθέτει απολύτως τίποτα στη διάταξη⁴¹.

Σύμφωνα με την παρ.1 του άρθρου 19 η προστασία του απορρήτου των επιστολών και των άλλων μέσων ανταπόκρισης και επικοινωνίας στρέφεται κατά των κρατικών οργάνων, ώστε να δημιουργείται ατομικό δικαίωμα, το οποίο απολαμβάνουν όλα τα πρόσωπα στην Ελλάδα, νομικά πρόσωπα⁴² – καθώς και αυτά μπορούν να προβούν σε επικοινωνία με άλλους – ιθαγενείς και αλλοδαποί⁴³. Η μονοπωλιακή, όμως, άσκηση της μεταβίβασης των μέσων ανταπόκρισης από το κράτος, η οποία γινόταν μέσω κρατικών υπηρεσιών, αυτοδιοικούμενων οργανισμών και παραχωρημένων δημόσιων υπηρεσιών ή δημόσιων επιχειρήσεων δεν υφίσταται πλέον. Η ανάπτυξη του ιδιωτικού κλάδου στον τομέα των τηλεπικοινωνιών έχει φτάσει σε ένα πολύ υψηλό σημείο και ως επακόλουθο, υπάρχει μία παράλληλη παροχή προσφορών και υπηρεσιών και από τις δύο πλευρές. Το ζήτημα που τίθεται εδώ είναι αν το άρθρο 19 εφαρμόζεται στις σχέσεις μεταξύ των ιδιωτών, με άλλα λόγια αν «*τριτενεργεί*»⁴⁴. Η θεωρία δίνει καταφατική απάντηση, αφού με την προϋπόθεση ότι δεχόμασταν την προστασία μόνο έναντι του κράτους, τότε όλες οι παράνομες άρσεις του απορρήτου, οι υποκλοπές και η χρήση κατά παράβαση του νόμου αποδεικτικών μέσων που θα γίνονταν από ιδιώτες δεν θα είχαν απέναντί τους να υπερσκελίσουν συνταγματική απαγόρευση, τουλάχιστον

⁴¹ Την ίδια γνώμη έχουν και οι: ΜΑΝΕΣΗΣ Α., ό.π., σελ. 239: «*Το “απολύτως απαραβίαστο” κάμπτεται ήδη στις δύο περιπτώσεις του άρθρου 19 παρ. 1 εδ. 2. Άρα, ο όρος “απολύτως” που διατηρήθηκε στο νέο Σύνταγμα δεν εναρμονίζεται με τις προβλεπόμενες ήδη εξαιρέσεις.*», ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π., ό.π. σελ. 422 επ.: «*Ο νέος όρος “απολύτως απαραβίαστο” δεν προσθέτει τίποτε επιπλέον στο απλό “απαρβίαστο” του Συντάγματος του 1952*». Βλ. και ΤΣΑΚΥΡΑΚΗ Σ., ό.π. σελ. 997. Ο ΚΑΜΙΝΗΣ Γ., ό.π., (ενν.: *Το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας: Η συνταγματική προστασία και η εφαρμογή της από τον ποινικό νομοθέτη και τα δικαστήρια*) μας αναφέρει ότι: «*η ιστορική ερμηνεία δεν είναι ιδιαίτερος διαφωτιστική σε αυτό το σημείο. Το “απολύτως” προσετέθη από τη Β’ Εθνοσυνέλευση, από τις αντίστοιχες δε κοινοβουλευτικές συζητήσεις συνάγεται ότι αποσκοπούσε να τονίσει εμφαντικά τη συνταγματική προϊστορία του απορρήτου, εν όψει των παραβιάσεών του από το προηγούμενο (οθωνικό) καθεστώς*».

⁴² Σύμφωνα με τον ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π., ό.π. σελ. 424 επ.: «*Αυτό (= η προστασία του απορρήτου) δεν ισχύει όμως για τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, που ως φορείς δημόσιας εξουσίας δεσμεύονται, αλλά δεν ωφελούνται από τα ατομικά δικαιώματα*». Αντίθετος είναι ο ΜΑΝΕΣΗΣ Α., ό.π., σελ. 235: «*Επίσης, η συνταγματική κατοχύρωση αυτού του δικαιώματος ισχύει τόσο για τα φυσικά πρόσωπα, όσο και για τα νομικά πρόσωπα (...) είτε ιδιωτικού είτε δημοσίου δικαίου. Σε ό,τι αφορά αυτά τα τελευταία, νομίζω ότι ο σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους ασκούμενος έλεγχος και εποπτεία από το κράτος, δεν μπορεί να εκτείνονται ως την εκ μέρους του παραβίαση του απορρήτου, που συνδέεται άλλωστε με την αυτοδιοίκησή τους και τη διασφαλίζει*».

⁴³ ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ Κ., ό.π., σελ. 555

⁴⁴ Διεξοδική ανάλυση περί άμεσης / έμμεσης τριτενέργειας βλ. ΚΑΜΙΝΗ Γ., ό.π. (ενν.: *Το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας: Η συνταγματική προστασία και η εφαρμογή της από τον ποινικό νομοθέτη και τα δικαστήρια*), σελ. 508 επ. Επίσης, για το θέμα της τριτενέργειας των ατομικών δικαιωμάτων και το άρθρο 25 παρ.1 εδ.γ του Συντάγματος βλ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ – ΣΤΡΑΓΓΑ ΤΖ., *Η ‘τριτενέργεια’ των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων του Συντάγματος 1975*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1990, καθώς και ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟ Α., *Η συνταγματική προστασία του ανθρώπου από την ιδιωτική εξουσία: Συμβολή στο πρόβλημα της ‘τριτενέργειας’*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1981-82.

αυτή του άρθρου 19 Σ⁴⁵. Το κράτος, επομένως, υποχρεούται να προβαίνει στην ψήφιση νόμων, η ερμηνεία των οποίων να γίνεται υπό το φως του άρθρου 19 Σ και εν όψει της ιδιαίτερης κατοχύρωσης της ιδιωτικής σφαίρας. Το δικαίωμα της απόρρητης επικοινωνίας δεν αναπτύσσει άμεση αλλά έχει πάντως έμμεση τριτενέργεια.⁴⁶

2.3.3. Το απόρρητο υπό το πρίσμα της ελεύθερης επικοινωνίας

Το άρθρο 19 παρ.1 εδ. 1 αναφέρει το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας. Η μυστικότητα της επικοινωνιακής επαφής των μερών πρέπει δηλαδή να διεξάγεται σε περιβάλλον οικειότητας και πλήρους ελευθερίας. Διαφορετικά, θα καταστρατηγούταν η ελεύθερη επικοινωνία αν, έστω και το ένα μόνο μέρος θεωρούσε ότι η επικοινωνία του διεξάγεται σε περιβάλλον χωρίς ασφάλεια και την απαιτούμενη μυστικότητα⁴⁷. Το δικαίωμα του συγκεκριμένου άρθρου προστατεύει κάθε επικοινωνία, ανεξαρτήτως περιεχομένου και της χρήσης των μέσων, που είναι απαραίτητα για την πραγματοποίησή της (π.χ. τηλέφωνο, telex, fax, e-mail, γράμμα αλληλογραφίας κ.ά)⁴⁸. Επίσης, το δικαίωμα του άρθρου 19 Σ δεν περιλαμβάνει μόνο την εμπιστευτική εξ αποστάσεως ανταπόκριση αλλά και την ενώπιος ενωπίω επικοινωνία που διεξάγεται σε συνθήκες εμπιστευτικότητας⁴⁹ και της οποίας το απόρρητο είναι εξίσου ευάλωτο, δεδομένης της ανάπτυξης της αντίστοιχης τεχνολογίας (κοριοί, Richtmikrofonen).

⁴⁵ Σύμφωνα και με τον ΧΡΥΣΟΓΟΝΟ Κ., ό.π.,σελ. 241: « Αποδέκτες ισχύος του δικαιώματος πρέπει να θεωρηθούν ότι είναι τόσο η κρατική εξουσία όσο και οι ιδιώτες, αφού η διακινδύνευσή του μπορεί υπό τις σημερινές συνθήκες να προέλθει εξίσου ή και περισσότερο από τους τελευταίους. Έτσι π.χ. μεγάλο μέρος του ταχυδρομικού έργου διεξάγεται από ιδιωτικές εταιρίες courier, η κινητή τηλεφωνία ανήκει στον ιδιωτικό τομέα κλπ. Θα ήταν αδιανόητο να παραμείνουν συνταγματικά απροστάτευτες οι, ως επί το πλείστον νέες και δυναμικά εξελισσόμενες, μορφές αυτές επικοινωνίας, τη στιγμή που ο συντακτικός νομοθέτης καθιέρωσε το απόλυτα απαραβίαστο του απορρήτου κάθε είδους επικοινωνίας».

⁴⁶ ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π., ό.π. σελ. 425

⁴⁷ Σύμφωνα και με τον ΚΑΜΙΝΗ Γ., ό.π., (ενν.: Το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας: Η συνταγματική προστασία και η εφαρμογή της από τον ποινικό νομοθέτη και τα δικαστήρια), σελ. 511: «Κάθε πράξη νομοθετικής, εκτελεστικής ή δικαστικής εξουσίας, η οποία περιορίζει το απόρρητο της επικοινωνίας με οποιονδήποτε τρόπο, πρέπει να υποβάλλεται σε στενό συνταγματικό έλεγχο. Εάν δεν συνέβαινε αυτό, ένα δηλαδή οι άνθρωποι ζούσαν υπό το διαρκή φόβο ότι η εμπιστευτική μεταξύ τους επικοινωνία μπορεί να παραβιάζεται ατιμητί, θα έπαιναν σταδιακά να επικοινωνούν ή θα επικοινωνούσαν αυτολογοκρινόμενοι σε τέτοιο βαθμό, ώστε η επικοινωνία δεν θα ήταν πλέον "ελεύθερη", όπως επιτάσσει το Σύνταγμα».

⁴⁸ Βλ. ΜΑΝΕΣΗ Α., ό.π., σελ. 245: «Η ελευθερία των ανταποκρίσεων και εν γένει της επικοινωνίας σημαίνει ότι κάθε άτομο είναι ελεύθερο να επιλέγει το είδος, το μέσο και τον τρόπο της επικοινωνίας. Η επικοινωνία μπορεί να απευθύνεται σε οποιοδήποτε μέρος της επικράτειας ή ακόμη και στο εξωτερικό. Το απαραβίαστο του απορρήτου ισχύει και όταν η επικοινωνία γίνεται με πρόσωπα που βρίσκονται κάτω από καθεστώς ειδικών σχέσεων εξουσίας, όταν π.χ. η επιστολή ή η τηλεφωνική επικοινωνία αφορά πρόσωπα που υπηρετούν στις ένοπλες δυνάμεις ή ακόμη και φυλακισμένους».

⁴⁹ ΚΑΜΙΝΗΣ Γ. ό.π., (ενν.: Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων) σελ. 208 επ., όπως επίσης βλ. και ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟ Α. ό.π., σελ. 180 επ.

Η ελεύθερη επικοινωνία ή ανταπόκριση υποδηλώνει την ανεμπόδιστη επαφή του πολίτη με ένα ή περισσότερα πρόσωπα, καθορίζοντας ο ίδιος τις συνθήκες υπό τις οποίες αυτή θα πραγματοποιηθεί. Το (συγκεκριμένο) δικαίωμα συμπεκνώνει μία εξειδικευμένη προστασία της ιδιωτικής σφαίρας του ατόμου σε έναν τομέα, όπου ο πολίτης στην ανάπτυξη της τελευταίας καταφεύγει σε αποϊδιωτικοποιημένα μέσα επικοινωνίας. Εγγυάται δηλ. τον αποκλεισμό των κινδύνων που προκύπτουν από την πραγματοποίηση της επικοινωνίας για την πληροφόρηση του περιεχομένου της από αμετόχους σε αυτή τρίτους.⁵⁰ Συμπληρωματικά ο όρος «ελεύθερη» [στο άρθρο 19 παρ.1 εδ.1 Σ] κατοχυρώνει πέρα από το απόρρητο της πραγματοποιηθείσας ήδη ή της πραγματοποιούμενης επικοινωνίας, για πρώτη φορά ειδικώς και ρητώς την ελευθερία της επικοινωνίας, την ελευθερία δηλαδή καθενός να προβαίνει σε ιδιωτική εμπιστευτική επικοινωνία, χωρίς να παρακωλύεται σε αυτό από τη δημόσια αρχή με την αιτιολογία π.χ. ότι το περιεχόμενο είναι υβριστικό ή διατυπωμένο σε ξένη ή μυστική γλώσσα.⁵¹

Το Σύνταγμα δεν προβλέπει ειδικές εξαιρέσεις από το απόρρητο της επικοινωνίας. Ένα παράδειγμα εφαρμογής του άρθρου 19 παρ.1 εδ. 1 στον εργασιακό τομέα είναι ότι ο εργοδότης δε μπορεί να περιορίσει το απόρρητο της επικοινωνίας των υπαλλήλων του, ούτε καν επικαλούμενος τον κίνδυνο βιομηχανικής κατασκοπείας ή αθέμιτου ανταγωνισμού. Εν ολίγοις δε δύναται ο εργοδότης να παραβιάζει τις επιστολές των εργαζομένων, κατά συνέπεια δεν τίθεται θέμα θεσμικής προσαρμογής του δικαιώματος επικοινωνίας. Πρόκειται για ανομοιογενή αντίθεση ανάμεσα το οποίο αφορά την ιδιωτική ζωή του ανθρώπου και στο σχετικό δικαίωμα, στο περιεχόμενο της σχέσης εργασίας, που αφορά την οικονομική και επαγγελματική ζωή.

Αναμφίβολα λοιπόν, το δικαίωμα στην άμεση και έμμεση επικοινωνία καθίσταται απαραβίαστο, με τη Συνταγματική επιταγή του άρθρου 19 Σ καθώς και των επιμέρους άρθρων που κατοχυρώνουν την επικοινωνία σε πιο εξειδικευμένες εκφάνσεις της. Κατά συνέπεια το απόρρητο της επικοινωνίας ενισχύεται αλλά και κάμπτεται από τις εξαιρέσεις που εισάγει τόσο το ίδιο το Σύνταγμα, όσο και άλλοι νόμοι, με αποτέλεσμα να καθίσταται θεμιτή η άρση του αλλά πάντα μόνο σε περιοριστικά αναφερόμενες περιπτώσεις.

⁵⁰ ΣΠΥΡΑΚΟΣ Δ., *Το απόρρητο της επικοινωνίας. Βασικές αρχές και επιλογές για τη δικαιοπολιτική αντιμετώπισή του*, Το Σ, 3/1993, σελ. 522

⁵¹ ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π., ό.π., σελ. 422-423.

2.4. Το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του ανθρώπου (ΕΣΔΑ) σχετικά με το απόρρητο της ελεύθερης ανταπόκρισης και επικοινωνίας

Οι εξελίξεις στο πεδίο της πληροφορικής και επικοινωνιακής τεχνολογίας προκαλούν προβληματισμό όσον αφορά τον έλεγχο του ατόμου επί των προσωπικών του πληροφοριών. Το άτομο έρχεται αντιμέτωπο με απειλές του ιδιωτικού του βίου οι οποίες προέρχονται τόσο από το κράτος όσο και από την ιδιωτική αγορά, τα ΜΜΕ, τις επιχειρήσεις. Αστυνομικές αρχές, ιδιωτικές και δημόσιες τράπεζες δεδομένων αξιοποιούν τις σύγχρονες δυνατότητες της τεχνολογίας προκειμένου να συλλέξουν, να αποθηκεύσουν και να επεξεργαστούν προσωπικά δεδομένα για να εξυπηρετήσουν διωκτικούς σκοπούς, σκοπούς δημόσιας ασφάλειας ή ακόμη και εμπορικούς, καταναλωτικούς στόχους. Το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου του Στρασβούργου, αποτελεί τη βασική νομική διάταξη για την προστασία της ιδιωτικότητας στον ευρωπαϊκό χώρο.

Το άρθρο 8 καθορίζει στην πρώτη παράγραφο του ότι *«Παν πρόσωπο δικαιούται εις σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του»*⁵². Στην δεύτερη παράγραφο του, που αναλύεται στο 4^ο κεφάλαιο, *«δεν επιτρέπεται να υπάρξη επέμβασις δημόσιας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβασις αυτή προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρον το οποίο, εις μιαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον για την εθνικήν ασφάλειαν, την δημόσιαν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας, την προάσπιση της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων, την προστασία της υγείας ή της ηθικής ή την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων»*⁵³.

Διαπιστώνεται ότι η πρώτη παράγραφος του άρθρου καθιερώνει το δικαίωμα του ατόμου για το σεβασμό της ιδιωτικής ζωής ενώ η δεύτερη θεσπίζει την υποχρέωση του κράτους για την παρέμβαση του δικαιώματος μόνο κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες που ορίζονται στην ίδια παράγραφο.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα παραπάνω, το απόρρητο της επικοινωνίας (και ως εκ τούτου των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων) προστατεύεται και σε ευρωπαϊκό δικαιοκρίσιμο επίπεδο. Το άρθρο 8 προστατεύει τέσσερις κύκλους δικαιωμάτων που εκφράζονται με τις αυτόνομες έννοιες, αντίστοιχα του ιδιωτικού βίου, του οικογενειακού βίου, της κατοικίας και της αλληλογραφίας.⁵⁴ Επιτρέπει όμως, ρητά τη θέσπιση δια νόμου, οκτώ

⁵² Βλ. πρώτη παράγραφο του άρθρου 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

⁵³ Βλ. δεύτερη παράγραφο του άρθρου 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

⁵⁴ Βλ. ΡΟΥΚΟΥΝΑ Ε., *Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας,

περιορισμών. Για την εθνική ασφάλεια, για την δημόσια ασφάλεια, την οικονομική ευημερία της χώρας, για την προάσπιση της τάξεως, για την πρόληψη ποινικών παραβάσεων, για την προστασία της υγείας, για την προστασία της ηθικής και τελευταίο για την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων.⁵⁵

2.4.1 Αρχή της Αναλογικότητας

Ο Άνθρωπος του Βιτρούβιου ή Κανόνας των Αναλογιών.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο του Στρασβούργου κρίνει αυστηρά και δεν επιτρέπει καμία παραβίαση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων ενώ τηρεί με σχολαστικότητα την «*Αρχή της Αναλογικότητας*». Η αρχή αυτή ορίζει ότι μεταξύ του συγκεκριμένου διοικητικού μέτρου και του επιδιωκόμενου σκοπού πρέπει να υπάρχει εύλογη σχέση. Υποδηλώνει το όριο των περιορισμών που δυνάμει μπορεί να επιβάλει η δημόσια διοίκηση στην άσκηση και απόλαυση των συνταγματικών δικαιωμάτων. Ο περιορισμός, πρέπει να συγκεντρώνει τις ιδιότητες της καταλληλότητας και της αναγκαιότητας. Η αρχή της αναλογικότητας προσδιορίζει τη σχέση ανάμεσα στο σκοπό του νομοθέτη (κοινό δίκαιο) και το μέσο που χρησιμοποιεί για την επίτευξή του και το οποίο περιορίζει συνταγματικό δικαίωμα (συνταγματικό δίκαιο). Η αρχή της αναλογικότητας απορρέει από την αρχή του κράτους δικαίου, διαμορφώθηκε μέσα από την νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, στην δεκαετία του '80 και σήμερα, μετά την αναθεώρηση του 2001 αναγνωρίζεται ρητά στο Σύνταγμα, στο άρθρο 25 § 1, όπου ορίζεται ότι οι κάθε είδους περιορισμοί των συνταγματικών δικαιωμάτων πρέπει να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας.

Τα στάδια της μεθόδου της αναλογικότητας είναι τα εξής:

Αθήνα, 1995, σελ. 168

⁵⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως Δικαιωμάτων του Ανθρώπου .

α) Η προσφορότητα, καταλληλότητα. Κατάλληλος είναι ο περιορισμός, όταν μπορεί να επιφέρει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Η αρχή, απαιτεί, όπως ο εισαγόμενος νομοθετικός περιορισμός αποτελεί κατ' είδος και έκταση πρόσφορο μέσο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού.

β) Η αναγκαιότητα. Αναγκαίος είναι ο περιορισμός, όταν αποκλείεται η επιλογή άλλου, εξίσου μεν αποτελεσματικού, λιγότερο όμως περιοριστικού μέτρου. Αν δηλαδή το ίδιο αποτέλεσμα είναι δυνατόν να επιτευχθεί με μικρότερο περιορισμό, τότε ο επιβαλλόμενος περιορισμός δεν είναι αναγκαίος και κατά συνέπεια δεν είναι σύμφωνος προς την αρχή της αναλογικότητας.

γ) Η στάθμιση συμφερόντων: Στην αρχή της αναλογικότητας, εντάχθηκε η στάθμιση των συμφερόντων, η οποία αρχικά μάλλον εθεωρείτο ως αυτοτελής μέθοδος. Η μέθοδος της στάθμισης των συμφερόντων ξεκινά από τη βάση της νόμιμης άσκησης των δικαιωμάτων και από τα δύο μέρη της διαφοράς και αντιμετωπίζοντας το όλο θέμα περιπτωσιολογικά, προβαίνει στην στάθμιση των συμφερόντων σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Στις περιπτώσεις λοιπόν σύγκρουσης δικαιωμάτων, οι «ανώτερες αξίες» υπερτερούν, ενώ οι «κατώτερες αξίες» υποχωρούν. Η βασιζόμενη στην αρχή της αναλογικότητας μέθοδος δημιουργήθηκε για την εφαρμογή των συνταγματικών δικαιωμάτων στις σχέσεις δημοσίου δικαίου και δεν κατευθύνθηκε και προς την εφαρμογή τους και στις διαπροσωπικές σχέσεις. Υποδεικνύει μια μορφή αιτιώδους συνάφειας μεταξύ σκοπού του νόμου και περιοριστικού νομοθετικού μέσου, της οποίας η εφαρμογή δυσχεραίνεται, μεταξύ άλλων, διότι, συνδέεται με υποκειμενικά στοιχεία και κρίσεις. Εφαρμόζεται μόνος όπου υπάρχει επιφύλαξη.

Για να εφαρμοσθεί η αρχή της αναλογικότητας, πρέπει να πληρούνται και τα τρία στάδια (προσφορότητα, αναγκαιότητα, αναλογικότητα), ειδάλλως δεν μπορεί να εφαρμοσθεί, αποτελεί θεμελιώδη αρχή του ελληνικού συνταγματικού δικαίου.

3. Οι Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές (Α.Δ.Α.) που προστατεύουν το απόρρητο της επικοινωνίας με έμφαση στην Α.Δ.Α.Ε.

Οι ανεξάρτητες διοικητικές αρχές αποτελούν έναν καινοφανή θεσμικό μηχανισμό που υιοθετήθηκε από πολλές χώρες για την κάλυψη αναγκών και την επίλυση προβλημάτων που προέκυψαν από την ίδια τη σύγχρονη πραγματικότητα και σχετίζονται με την κρατική παρέμβαση σε ευαίσθητους τομείς της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής.

Οι Α.Δ.Α είναι εθνικά συλλογικά κρατικά όργανα με αυτοτελή διοικητική υποδομή και προϋπολογισμό, των οποίων τα μέλη απολαμβάνουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, διοριζόμενα από μη κυβερνητικούς φορείς για ορισμένη θητεία και έχουν ως ρόλο την κυριαρχική εποπτεία ευαίσθητων τομέων της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ζωής διαμέσου της άσκησης κανονιστικών, γνωμοδοτικών, διαιτητικών και εξελεγκτικών αρμοδιοτήτων των οποίων η άσκηση δεν υπόκειται στον ιεραρχικό έλεγχο της διοικήσεως, υποτασσόμενη απλώς στον κλασσικό έλεγχο νομιμότητας.

Οι Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές έχουν τα εξής κύρια χαρακτηριστικά:

- Αποτελούν κρατικά όργανα, που εκφεύγουν όμως του ιεραρχικού ελέγχου ή της εποπτείας της κεντρικής διοίκησης και υπόκεινται μόνο σε δικαστικό έλεγχο νομιμότητας. Έτσι, δεν υπέχουν υποχρέωση υπακοής έναντι των οργάνων της εκτελεστικής λειτουργίας.
- Τα μέλη τους διαθέτουν προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία αντίστοιχη με αυτή των δικαστών. Προσωπική ανεξαρτησία σημαίνει ότι δεν λαμβάνουν εντολές και δεσμεύονται από το νόμο, ενώ λειτουργική ότι τα άλλα όργανα του κράτους, ιδίως η εκτελεστική λειτουργία δεν μπορούν να παρέμβουν στον τρόπο με τον οποίο ασκούν τα καθήκοντά τους.
- Διαθέτουν ευρείες αποφασιστικές αρμοδιότητες (ιδίως κανονιστικές και κυρωτικές) με αντικείμενο τη ρύθμιση ζωτικών και ευαίσθητων τομέων της πολιτικής, οικονομικής και γενικά κοινωνικής ζωής. Επιπλέον, οι αποφάσεις τους λειτουργούν δεσμευτικά για τα υπόλοιπα κρατικά όργανα.

Με το άρθρο 101_Α Σ όπως προαναφέρθηκε στο κεφάλαιο 2.2. κατοχυρώθηκε η προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία των μελών των Ανεξάρτητων Αρχών και η διαδικασία εκλογής των μελών τους. Ωστόσο η πρόβλεψη αυτή αναφέρεται μόνο στις πέντε συνταγματικά κατοχυρωμένες Ανεξάρτητες Αρχές οι οποίες αναγνωρίστηκαν με την αναθεώρηση του 2001. Οι αρχές αυτές είναι: α) η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (άρθρο 9_Α Σ), β) το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (άρθρο 15 § 2 Σ), γ) η Αρχή Διασφάλισης Απορρήτου (άρθρο 19 § 2 Σ), δ) Το Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (άρθρο 103 § 7 Σ) και ε) ο Συνήγορος του Πολίτη (άρθρο 103 § 9 Σ)

Σύμφωνα με το Σύνταγμα τα μέλη των Ανεξάρτητων Αρχών διορίζονται με συγκεκριμένη θητεία και απολαμβάνουν εγγυήσεις προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας. Η επιλογή των μελών των Ανεξάρτητων Αρχών γίνεται από την Διάσκεψη των Προέδρων, θεσμό ο οποίος προβλέπεται στον Κανονισμό της Βουλής και διαθέτει διακομματική σύνθεση. Η απόφαση της Διάσκεψης των προέδρων για την εκλογή των μελών των Ανεξάρτητων Αρχών λαμβάνεται, είτε ομόφωνα, είτε με την ειδική αυξημένη πλειοψηφία των τεσσάρων πέμπτων των μελών της. Εκτός από τον δικαστικό έλεγχο των πράξεων και αποφάσεων που εκδίδουν, ο Κανονισμός της Βουλής προβλέπει τον τρόπο άσκησης κοινοβουλευτικού ελέγχου για την δράση των Ανεξάρτητων Αρχών. Έτσι, υφίστανται δύο μορφές ελέγχου, δικαστικό και κοινοβουλευτικό.

Εκτός από τις πέντε συνταγματικά προβλεπόμενες Ανεξάρτητες Αρχές, ένας μεγάλος αριθμός τους προβλέπεται και νομοθετικά. Σε αυτές υπάγεται η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών ή Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ) η οποία επιβλέπει και ρυθμίζει την τηλεπικοινωνιακή αγορά και την αγορά των ταχυδρομικών υπηρεσιών, στα οποία – μεταξύ άλλων – συγκαταλέγεται και το Διαδίκτυο.

Ειδικότερα:

3.1. Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (Α.Δ.Α.Ε.)⁵⁶

⁵⁶ Πληροφορίες από ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟ Α., ό.π., σελ. 193 επ.,
Επίσημη ιστοσελίδα της ΑΔΑΕ www.adae.gr,
ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή

Η ανάγκη διαφύλαξης του απορρήτου της επικοινωνίας και της ελεύθερης ανταπόκρισης ενόψει της ραγδαίας εξέλιξης της τεχνολογίας που πολλαπλασιάζει και τις δυνατότητες προσβολής του, οδήγησε τον αναθεωρητικό νομοθέτη του έτους 2001 με τη νέα παράγραφο 2 του άρθρου 19 του Συντάγματος στην πρόβλεψη νέας ανεξάρτητης διοικητικής αρχής με αντικείμενο την προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών.

Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 19 του Συντάγματος «νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες ανεξάρτητης αρχής που διασφαλίζει το απόρρητο της παραγράφου 1». Η ανεξάρτητη διοικητική αυτή αρχή θεσπίστηκε με τον Ν. 3115/2003 – ο οποίος αντικατέστησε τον Ν. 2225/1994 – και είναι η λεγόμενη Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (Α..Δ.Α.Ε.).

Η Α.Δ.Α.Ε καλύπτεται από τις εγγυήσεις του επίσης νέου άρθρου 101_Α του Συντάγματος σε ό,τι αφορά ιδίως την επιλογή, τη θητεία και την προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία των μελών της. Επομένως, με τη συνταγματική αναφορά της παραγράφου 2 του άρθρου 19 δημιουργείται ένα πλαίσιο προστασίας του απορρήτου, το οποίο ξεπερνά τα στενά όρια ενός κοινού ελεγκτικού μηχανισμού και αναγορεύεται κατά ρητή συνταγματική επιταγή⁵⁷ σε θεσμό της δημοκρατίας, με συνέπεια την απαγόρευση κατάργησης των διατάξεων που αφορούν τη συγκρότηση, τη λειτουργία και

⁵⁷ Έτσι και ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ Κ., ό.π., σελ. 244 επ.: «Περαιτέρω, η αναφορά της παρ. 2 του άρθρου 19 Σ στις αρμοδιότητες και την αποστολή της αρχής υποδηλώνει ότι ο σχετικός εκτελεστικός νόμος οφείλει να την εξοπλίσει με τέτοιο εύρος αρμοδιοτήτων ώστε να καθίσταται δυνατή, μέσω της άσκησής τους, η διασφάλιση του απορρήτου των ανταποκρίσεων. Έτσι ο νόμος αυτός όχι μόνο είναι ο ρ γ α ν ι κ ό ς αλλά και διαμορφώνει ένα θεσμικό κελύφος, με την έννοια ότι η τυχόν μείωση των αρμοδιοτήτων της αρχής κάτω από το αναγκαίο αυτό όριο με μεταγενέστερο νόμο προσκρούει στο άρθρο 19 παρ. 2 του Συντάγματος. Από την άλλη πλευρά ο συνδυασμός των διατάξεων της παρ. 1, εδ.2, και της παρ.2 του άρθρου 19 Σ οδηγεί στο συμπέρασμα ότι στην ανεξάρτητη αυτή αρχή δεν επιτρέπεται να ανατεθεί η λήψη απόφασης για την άρση ή μη του απορρήτου σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και για συγκεκριμένα πρόσωπα. Για αποφάσεις τέτοιου είδους αποκλειστικά αρμόδιες είναι οι δικαστικές αρχές και τέτοια δεν είναι βέβαια η ανεξάρτητη αρχή του άρθρου 19 παρ.2 του Συντάγματος. Η αποστολή της τελευταίας συνίσταται συνεπώς στον προληπτικό έλεγχο των τηλεπικοινωνιακών φορέων και στην επιβολή ενδεχομένως διοικητικών κυρώσεων σε βάρος όσων παραβιάζουν το απόρρητο».

τις αρμοδιότητες της αρμόδιας Αρχής⁵⁸.

3.1.1. Σύσταση της Α.Δ.Α.Ε.

Η ΑΔΑΕ είναι Ανεξάρτητη Αρχή που απολαύει διοικητικής αυτοτέλειας, δεν υπόκειται δηλαδή σε ιεραρχικό έλεγχο από τον καθ' ύλην αρμόδιο Υπουργό ή από οποιοδήποτε άλλο όργανο της εκτελεστικής εξουσίας. Οι αποφάσεις της ΑΔΑΕ κοινοποιούνται με μέριμνά της στον Υπουργό Δικαιοσύνης, ενώ στο τέλος κάθε έτους υποβάλλεται Έκθεση των πεπραγμένων της στον Πρόεδρο της Βουλής, στον Υπουργό Δικαιοσύνης και στους αρχηγούς των κομμάτων που εκπροσωπούνται στη Βουλή και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Υπόκειται σε κοινοβουλευτικό έλεγχο κατά τον τρόπο και τη διαδικασία που κάθε φορά προβλέπεται από τον Κανονισμό της Βουλής⁵⁹. Αυτό σημαίνει ότι η ΑΔΑΕ, όπως και οι άλλες συνταγματικά κατοχυρωμένες ανεξάρτητες διοικητικές αρχές, εκφεύγει του ιεραρχικού ελέγχου και της εποπτείας της κεντρικής διοίκησης και υπόκειται μόνο σε δικαστικό έλεγχο. Τα μέλη της απολαύουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, σύμφωνα με το άρθρο 101Α του Συντάγματος και κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους δεσμεύονται μόνο από το Νόμο και τη συνείδηση τους. Η προσωπική ανεξαρτησία προστατεύει τα μέλη των ανεξάρτητων διοικητικών αρχών από οποιαδήποτε παρέμβαση σχετικά με την άσκηση των καθηκόντων τους, ενώ βάσει της λειτουργικής ανεξαρτησίας οι ανεξάρτητες αρχές προστατεύονται έναντι των άλλων λειτουργιών (νομοθετική, εκτελεστική), ώστε τα μέλη τους να διατηρούν αμεροληψία και να παραμένουν ανεπηρέαστα από εξωτερικές πιέσεις.

3.1.2. Συγκρότηση της Α.Δ.Α.Ε.

Η Α.Δ.Α.Ε. συγκροτείται από τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο και άλλα πέντε (5) μέλη, καθώς και από αντίστοιχους αναπληρωτές, οι οποίοι πρέπει να διαθέτουν τις αυτές ιδιότητες και προσόντα. Τα μέλη της, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους απολαμβάνουν πλήρους προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας.

Ο Πρόεδρος, ο Αντιπρόεδρος και τα άλλα μέλη της, καθώς και οι αναπληρωτές τους επιλέγονται από τη Βουλή σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 101Α του Συντάγματος και την προβλεπόμενη από τον Κανονισμό της Βουλής διαδικασία και

⁵⁸ ΤΣΟΛΙΑΣ Γ., *Οι ελεγκτικές αρμοδιότητες της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών – μία πρώτη προσέγγιση*, ΔΙΜΕΕ, τεύχος 8, 2005, σελ. 539.

⁵⁹ ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2005, σ. 121.

διορίζονται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης εντός προθεσμίας δεκαπέντε (15) ημερών από την κοινοποίηση σε αυτόν της απόφασης της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής⁶⁰.

Τα πρόσωπα που επιλέγονται ως μέλη πρέπει να τυγχάνουν ευρείας κοινωνικής αποδοχής και να διακρίνονται για την επιστημονική τους κατάρτιση και την επαγγελματική τους ικανότητα στο νομικό τομέα ή στον τεχνικό τομέα των επικοινωνιών.

Η θητεία του Προέδρου και των μελών της είναι τετραετής. Μόνο για την πρώτη σύσταση της Α.Δ.Α.Ε., τα μισά μέλη διορίζονται για τετραετή θητεία και τα υπόλοιπα μισά για διετή θητεία, σύμφωνα με κλήρωση που διενεργείται από τη Διάσκεψη των Προέδρων της Βουλής αμέσως μετά τη λήψη της απόφασης επιλογής τους. Ο Πρόεδρος γνωστοποιεί εγγράφως στον Πρόεδρο της Βουλής των Ελλήνων τα ονόματα των μελών της, των οποίων η θητεία λήγει. Η γνωστοποίηση γίνεται δύο (2) μήνες πριν από τη λήξη της θητείας τους. Σε περίπτωση που μέλος της απωλέσει, για οποιονδήποτε λόγο την ιδιότητά του ως μέλος, για το υπόλοιπο της θητείας αυτού του μέλους διορίζεται νέο μέλος, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος. Η θητεία του Προέδρου και των μελών της μπορεί να ανανεωθεί μόνο μία φορά.

Τα μέλη σε περίπτωση που διώκονται ή ενάγονται για πράξεις ή παραλείψεις κατά την άσκηση των καθηκόντων τους μπορούν να παρίστανται ενώπιον των δικαστηρίων με μέλη του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Οι αποδοχές του Προέδρου, του Αντιπροέδρου και των υπολοίπων μελών καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών έπειτα από γνώμη της Α.Δ.Α.Ε. Για τον καθορισμό τους λαμβάνεται υπόψη η τυχόν πλήρης και αποκλειστική απασχόλησή τους.

3.1.3. Υποχρεώσεις των μελών της Α.Δ.Α.Ε.

Κατά το άρθρο 3, τα μέλη της Α.Δ.Α.Ε. κατά την άσκηση των καθηκόντων τους δεσμεύονται από το νόμο και υπόκεινται στο καθήκον εχεμύθειας, το οποίο υφίσταται και μετά τη με οποιονδήποτε τρόπο αποχώρησή τους. Τα μέλη της Α.Δ.Α.Ε. υποβάλλουν

⁶⁰ ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2005,σ.121-122.

κάθε χρόνο στην Εισαγγελία του Αρείου Πάγου την προβλεπόμενη από το Ν. 2429/1996 (ΦΕΚ 155 Α'), όπως εκάστοτε ισχύει, δήλωση περιουσιακής κατάστασης⁶¹.

3.1.4. Κωλύματα και ασυμβίβαστα μελών της Α.Δ.Α.Ε.

Σύμφωνα με το άρθρο 4 που προβλέπει ασυμβίβαστα και κωλύματα διορισμού μέλους της αρχής. Συγκεκριμένα δεν δύναται να διοριστούν μέλη της Αρχής και αντίστοιχος εκπίπτουν από το αξίωμα τους τα μέλη που ήδη υπηρετούν, σε περίπτωση που κάποιος έχει καταδικαστεί με τελεσίδικη δικαστική απόφαση για αδίκημα που συνεπάγεται κώλυμα διορισμού ή έκπτωση δημοσίου υπαλλήλου σύμφωνα με τις διατάξεις του Υπαλληλικού Κώδικα. Είναι εταίρος, μέτοχος, μέλος διοικητικού συμβουλίου, διαχειριστής, υπάλληλος, σύμβουλος, μελετητής, ατομικής ή άλλης επιχείρησης, η οποία δραστηριοποιείται στους τομείς των ταχυδρομικών υπηρεσιών, των τηλεπικοινωνιών, της πληροφορικής ή της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα⁶².

Εκπίπτει από την ιδιότητα του μέλους της αρχής όποιος μετά το διορισμό του: Καταδικαστεί με τελεσίδικη δικαστική απόφαση για αδίκημα που συνεπάγεται κώλυμα διορισμού ή έκπτωση δημοσίου υπαλλήλου σύμφωνα με τις διατάξεις του Υπαλληλικού Κώδικα. Καταστεί εταίρος, μέτοχος, μέλος διοικητικού συμβουλίου, διαχειριστής, υπάλληλος, σύμβουλος, μελετητής, ατομικής ή άλλης επιχείρησης, η οποία δραστηριοποιείται στους τομείς των ταχυδρομικών υπηρεσιών, των τηλεπικοινωνιών, της πληροφορικής ή της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Αν τα μέλη κατέχουν εταιρικά μερίδια ή μετοχές των αυτών των επιχειρήσεων, τις οποίες απέκτησαν κατά τη διάρκεια της θητείας τους από κληρονομική διαδοχή, υποχρεούνται να απέχουν από την ενάσκηση των δικαιωμάτων συμμετοχής και ψήφου στα όργανα διοίκησης, διαχείρισης και ελέγχου των επιχειρήσεων αυτών μέχρι το χρόνο λήξης της θητείας τους. Στην τρίτη κατηγορία ανήκει όποιος προβαίνει σε πράξεις, αναλαμβάνει εργασία ή έργο ή αποκτά άλλη ιδιότητα που, κατά την κρίση της Αρχής, δεν συμβιβάζεται με τα καθήκοντά του ως μέλους της Αρχής⁶³.

⁶¹ Βλ. άρθρο 3 του Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3115 (ΦΕΚ Α' 47/27-2-2003) για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.

ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., «Δίκαιο Τηλεπικοινωνιών», Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2005,σ.123.

⁶² Βλ. άρθρο 4 του Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3115 (ΦΕΚ Α' 47/27-2-2003) για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.

⁶³ Βλ. άρθρο 4 του Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3115 (ΦΕΚ Α' 47/27-2-2003) για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.

Ακόμη, τα μέλη της κατά την διάρκεια της θητείας τους τελούν σε αναστολή άσκησης οποιουδήποτε δημόσιου λειτουργήματος ή επαγγέλματος και δεν επιτρέπεται να αναλαμβάνουν άλλα καθήκοντα, αμειβόμενα ή μη στον δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα. Στα μέλη της Α.Δ.Α.Ε., εκτός του Προέδρου που είναι πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης, επιτρέπεται η άσκηση διδακτικών καθηκόντων μέλους διδακτικού προσωπικού πανεπιστημίων υπό καθεστώς πλήρους ή μερικής απασχόλησης.⁶⁴ Η διάταξη αυτή τέθηκε με τον νόμο 3213/2003⁶⁵ σε μετατροπή της αρχικής εκδοχής του δεύτερου εδάφιου της παραγράφου 3 το συγκεκριμένο αναφερόταν σε καθεστώς μερικής απασχόλησης. Αλλά, η συγκεκριμένη αλλαγή επέφερε ζητήματα νομιμότητας καθώς ο νόμος 3051/2002⁶⁶ φέρει παραπλήσια ρύθμιση με αυτή η οποία άλλαξε. Έτσι λοιπόν δεν εγκρίνει την ολοκληρωμένη πανεπιστημιακή απασχόληση και ως εκτελεστικός του Συντάγματος πρέπει να τηρηθεί. Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι ο ειδικός νόμος για την αρχή είναι πιο ανένδοτος από τον εκτελεστικό σε ότι πρόκειται για την πρόβλεψη ασυμβίβαστων⁶⁷.

Η έκπτωση των μελών της Α.Δ.Α.Ε. εξαιτίας τελεσίδικης καταδικαστικής απόφασης, σύμφωνα με το εδάφιο α της παραγράφου 2 του παρόντος άρθρου, καθώς και η αποδοχή της παραίτησής τους γίνεται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης εντός προθεσμίας δεκαπέντε ημερών από την κοινοποίηση σε αυτόν της απόφασης της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής. Στη διαπίστωση των υπολοίπων κωλυμάτων και ασυμβιβάστων του παρόντος άρθρου προβαίνει η Α.Δ.Α.Ε., με απόψη του μέλους της για το οποίο υπάρχει το ζήτημα του ασυμβίβαστου. Η Α.Δ.Α.Ε. αποφασίζει ύστερα από ακρόαση του εν λόγω μέλους. Τη διαδικασία κινεί ο πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε. ή ο Υπουργός Δικαιοσύνης. Την απόφαση της Α.Δ.Α.Ε. μπορεί να προσβάλει ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου το μέλος της Α.Δ.Α.Ε., για το οποίο εκδόθηκε η απόφαση, ο Υπουργός Δικαιοσύνης και ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε.⁶⁸.

3.1.5. Πειθαρχική διαδικασία

ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2005,σ.123-124

⁶⁴ Βλ. άρθρο 4 Νόμο ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3115 (ΦΕΚ Α' 47/27-2-2003) για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.

ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2005,σ.124.

⁶⁵ Άρθρο 11.

⁶⁶ Άρθρο 3 παράγραφος 5 εδάφιο β'.

⁶⁷ ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2005,σ.124.

⁶⁸ Βλ. άρθρο 4 Νόμο ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3115 (ΦΕΚ Α' 47/27-2-2003) για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.

ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2005,σ.124-125.

Σύμφωνα με το άρθρο 5 για κάθε παράβαση των υποχρεώσεών τους που απορρέουν από τον παρόντα νόμο, τα μέλη της Α.Δ.Α.Ε. υπέχουν πειθαρχική ευθύνη. Στην πειθαρχική διαδικασία ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου την θέση κίνησης έχει ο Υπουργός Δικαιοσύνης για τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο και τα μέλη της Α.Δ.Α.Ε. και ο Πρόεδρος για τον Αντιπρόεδρο και τα μέλη της. Το πειθαρχικό συμβούλιο αποφασίζει σε πρώτο και τελευταίο βαθμό τη απαλλαγή ή την παύση του μέλους.

Το πειθαρχικό συμβούλιο αποτελείται από έναν Αντιπρόεδρο του Συμβουλίου της Επικρατείας, ως πρόεδρο, έναν Αρεοπαγίτη και τρεις Καθηγητές Α.Ε.Ι. με γνωστικό αντικείμενο του δικαίου δικαίου. Χρέη γραμματέα του συμβουλίου εκτελεί υπάλληλος της Αρχής. Ο πρόεδρος, τα μέλη και ο γραμματέας του συμβουλίου ορίζονται με ισάριθμους αναπληρωτές. Για τα μέλη του συμβουλίου που είναι δικαστικοί λειτουργοί απαιτείται απόφαση του οικείου ανωτάτου δικαστικού συμβουλίου. Το συμβούλιο συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης με τριετή θητεία. Η αμοιβή του προέδρου, των μελών και του γραμματέα καθορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Δικαιοσύνης.

Κάθε λεπτομέρεια σχετικά με την πειθαρχική ευθύνη των μελών της Α.Δ.Α.Ε. και την πειθαρχική διαδικασία ρυθμίζεται στον Κανονισμό Εσωτερικής Λειτουργίας της Α.Δ.Α.Ε.⁶⁹.

3.1.6. Αρμοδιότητες της Α.Δ.Α.Ε.

1. Η Α.Δ.Α.Ε, για την εκπλήρωση της αποστολής της, έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες⁷⁰:

- α) Διενεργεί, αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν καταγγελίας, τακτικούς και έκτακτους ελέγχους, σε εγκαταστάσεις, τεχνικό εξοπλισμό, αρχεία, τράπεζες δεδομένων και έγγραφο της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (Ε.Υ.Π.), άλλων δημοσίων υπηρεσιών, οργανισμών, επιχειρήσεων του ευρύτερου δημόσιου τομέα, καθώς και ιδιωτικών επιχειρήσεων που ασχολούνται με ταχυδρομικές, τηλεπικοινωνιακές ή άλλες υπηρεσίες σχετικές με την ανταπόκριση και την επικοινωνία. Τον έλεγχο διενεργεί μέλος ή μέλη της Α.Δ.Α.Ε., συμμετέχει δε και υπάλληλός της, ειδικά προς τούτο εντεταλμένος από τον πρόεδρό της για γραμματειακή υποστήριξη της διαδικασίας του ελέγχου. Κατά τον έλεγχο αρχείων που τηρούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας παρίσταται αυτοπροσώπως ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε.
- β) Λαμβάνει πληροφορίες σχετικές με την αποστολή της, από τις υπό το στοιχείο α

⁶⁹ Βλ. άρθρο 5 του Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3115 (ΦΕΚ Α' 47/27-2-2003) για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.

⁷⁰ www.adae.gr

υπηρεσίες, οργανισμούς και επιχειρήσεις, καθώς και από τους εποπτεύοντες Υπουργούς.

γ) Καλεί σε ακρόαση, από τις υπηρεσίες, οργανισμούς, νομικά πρόσωπα και επιχειρήσεις που αναφέρονται στο ως άνω στοιχείο α, τις διοικήσεις, τους νόμιμους εκπροσώπους, τους υπαλλήλους και κάθε άλλο πρόσωπο, το οποίο κρίνει ότι μπορεί να συμβάλλει στην εκπλήρωση της αποστολής της⁷¹.

δ) Προβαίνει στην κατάσχεση μέσων παραβίασης του απορρήτου, που υποπίπτουν στην αντίληψή της κατά την ενάσκηση του έργου της και ορίζεται μεσεγγυούχος αυτών μέχρι να αποφανθούν τα αρμόδια δικαστήρια. Προβαίνει στην καταστροφή πληροφοριών ή στοιχείων ή δεδομένων, τα οποία αποκτήθηκαν με παράνομη παραβίαση του απορρήτου των επικοινωνιών.

ε) Εξετάζει καταγγελίες σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων των αιτούντων, όταν θίγονται από τον τρόπο και τη διαδικασία άρσης του απορρήτου.

στ) Στις περιπτώσεις των άρθρων 3, 4 και 5 του Ν. 2225/1994, η Α.Δ.Α.Ε. υπεισέρχεται μόνο στον έλεγχο της τήρησης των όρων και της διαδικασίας άρσης του απορρήτου, χωρίς να εξετάζει την κρίση των αρμόδιων δικαστικών αρχών.

ζ) Τηρεί αρχείο απόρρητης αλληλογραφίας, σύμφωνα με το στοιχείο της παρ. 2 του άρθρου 12 του παρόντος νόμου.

η) Συνεργάζεται με άλλες αρχές της χώρας, με αντίστοιχες αρχές άλλων κρατών, με ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς, για θέματα της αρμοδιότητάς της.⁷²

θ) Συντάσσει κάθε χρόνο την προβλεπόμενη στην παράγραφο 2 του άρθρου 1 του παρόντος νόμου έκθεση πεπραγμένων, στην οποία περιγράφει το έργο της, διατυπώνει παρατηρήσεις, επισημαίνει παραλείψεις και προτείνει τυχόν ενδεικνυόμενες νομοθετικές μεταβολές στον τομέα διασφάλισης του απορρήτου των επικοινωνιών.

ι) Γνωμοδοτεί και απευθύνει συστάσεις και υποδείξεις για τη λήψη μέτρων διασφάλισης του απορρήτου των επικοινωνιών, καθώς και για τη διαδικασία άρσης αυτού.

ια) Εκδίδει τον κανονισμό εσωτερικής λειτουργίας της, ο οποίος δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Ο κανονισμός εσωτερικής λειτουργίας πρέπει να είναι σύμφωνος με τις διατάξεις του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας.

ιβ) Εκδίδει κανονιστικές πράξεις, δημοσιευόμενες στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, δια των οποίων ρυθμίζεται κάθε διαδικασία και λεπτομέρεια σε σχέση με τις ανωτέρω

⁷¹ Βλ. άρθρο 6 του Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3115 (ΦΕΚ Α' 47/27-2-2003) για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.

⁷² Βλ. άρθρο 6 του Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3115 (ΦΕΚ Α' 47/27-2-2003) για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.

αρμοδιότητές της, καθώς και με την εν γένει διασφάλιση του απορρήτου των επικοινωνιών.

ιγ) Καταρτίζει τον κανονισμό οικονομικής διαχείρισης, ο οποίος υποβάλλεται και εγκρίνεται από τον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών⁷³.

2. Τα μέλη και το προσωπικό της Α.Δ.Α.Ε., πλην του βοηθητικού προσωπικού, έχουν προς διαπίστωση των παραβάσεων της νομοθεσίας περί προστασίας του απορρήτου, τις εξουσίες και τα δικαιώματα που προβλέπονται στο Ν. 703/1977, όπως ισχύει. Τα πρόσωπα αυτά έχουν προς τούτο δικαίωμα να ελέγχουν τα προβλεπόμενα βιβλία και στοιχεία των ελεγχόμενων επιχειρήσεων και οργανισμών, αποκλειομένης της κατάσχεσης ή της παραλαβής τους, καθώς και πάσης φύσεως αρχεία, βιβλία, στοιχεία και λοιπά έγγραφα των προσώπων που ελέγχουν, να ενεργούν έρευνες στα γραφεία και λοιπές εγκαταστάσεις τους, να λαμβάνουν ένορκες και ανωμοτί κατά την κρίση τους καταθέσεις, με την επιφύλαξη του άρθρου 212 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Οι σχετικές διατάξεις, απαγορεύσεις, ποινές και κυρώσεις του Ν. 703/1977, ως ισχύει, εφαρμόζονται αναλόγως σε περίπτωση αρνήσεως παροχής στοιχείων, παρεμπόδισης ή δυσχέρασης του έργου της Α.Δ.Α.Ε., επιφυλασσομένης της εφαρμογής των προβλεπόμενων από τον παρόντα νόμο κυρώσεων.

3. Η Α.Δ.Α.Ε. μπορεί με απόφασή της να συγκροτεί μόνιμες και έκτακτες επιτροπές και ομάδες εργασίας για την εξέταση και έρευνα επί θεμάτων ειδικού ενδιαφέροντος που σχετίζονται με θέματα των αρμοδιοτήτων της. Στις επιτροπές και ομάδες εργασίας μπορούν να συμμετέχουν και πρόσωπα που δεν αποτελούν μέλη ή προσωπικό της Α.Δ.Α.Ε. Το έργο των επιτροπών ή των ομάδων εργασίας κατευθύνεται από μέλη της Α.Δ.Α.Ε. Οι εισηγήσεις και οι γνωμοδοτήσεις των επιτροπών και ομάδων εργασίας υποβάλλονται στα αρμόδια όργανα της Α.Δ.Α.Ε., που αποφασίζουν για την τυχόν δημοσιοποίηση των πορισμάτων.

4. Κατά των εκτελεστών αποφάσεων της Α.Δ.Α.Ε. μπορεί να ασκηθεί αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, καθώς και οι προβλεπόμενες από το Σύνταγμα και τη νομοθεσία διοικητικές προσφυγές.

Ενδικο βοηθήματα κατά των αποφάσεων της Α.Δ.Α.Ε. μπορεί να ασκεί και ο Υπουργός Δικαιοσύνης.

5. Η Α.Δ.Α.Ε. παρίσταται αυτοτελώς σε κάθε είδους δίκες που έχουν ως

⁷³ Βλ. άρθρο 6 του Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3115 (ΦΕΚ Α' 47/27-2-2003) για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών .

αντικείμενο πράξεις ή παραλείψεις της.

Εκπροσωπείται δικαστικώς από μέλη του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους ή από μέλη της Νομικής της υπηρεσίας.

6. Η Α.Δ.Α.Ε. μπορεί να συνάπτει συμβάσεις παροχής υπηρεσιών, μελετών και προμηθειών, για θέματα που άπτονται των σκοπών της και της λειτουργίας της. Η σύναψη και η υλοποίηση των συμβάσεων αυτών διέπονται από τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τις διατάξεις περί προμηθειών του Δημοσίου και από τους σχετικούς Κανονισμούς της Α.Δ.Α.Ε., οι οποίοι εγκρίνονται και τροποποιούνται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Δικαιοσύνης.

3.1.7. Λειτουργία της Α.Δ.Α.Ε.

Οι αποφάσεις της Α.Δ.Α.Ε. λαμβάνονται σύμφωνα με τον εσωτερικό Κανονισμό λειτουργίας της. Η Ολομέλεια της Αρχής συνεδριάζει σε τακτά χρονικά διαστήματα και αποφασίζει με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών της με φανερή ψηφοφορία εκτός από περιπτώσεις που αφορούν κωλύματα ή ασυμβίβαστα μελών, οπότε είναι μυστική. Η Α.Δ.Α.Ε. συνεδριάζει νομίμως εφόσον μετέχουν τουλάχιστον 3 μέλη της Αρχής, συμπεριλαμβανομένου του Προέδρου ή σε περίπτωση απουσίας ή κωλύματός του προεδρεύοντος του Αντιπροέδρου. Σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει η ψήφος του Προέδρου ή, σε περίπτωση απουσίας αυτού, του Αντιπροέδρου. Η αδικαιολόγητη απουσία μέλους από τρεις (3) διαδοχικές συνεδριάσεις της Α.Δ.Α.Ε. συνεπάγεται την έκτρωσή του, σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου. Σύμφωνα με το άρθρο 6 της απόφασης 44 της Α.Δ.Α.Ε. οι συνεδριάσεις της Αρχής δεν είναι δημόσιες και πραγματοποιούνται στην έδρα της τακτικά. Οι αποφάσεις πρέπει να είναι αιτιολογημένες, καταχωρούνται σε ειδικό βιβλίο αποφάσεων και μπορούν να δημοσιεύονται, εφόσον δεν αφορούν στην εθνική άμυνα ή τη δημόσια ασφάλεια όπως αναφέρουν οι διατάξεις της παραπάνω απόφασης και του άρθρου 7 του Ν.3115/2003.⁷⁴

3.1.8 Προσωπικό της Α.Δ.Α.Ε.⁷⁵

⁷⁴ Βλ. άρθρο 7 του Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3115 (ΦΕΚ Α' 47/27-2-2003) για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.

⁷⁵ Βλ. άρθρο 8 του Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3115 (ΦΕΚ Α' 47/27-2-2003) για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.

Το άρθρο 8 αναφέρεται στην σύσταση της Α.Δ.Α.Ε., η οποία αποτελείται συνολικά από σαράντα θέσεις. Αναλυτικά, οι είκοσι πέντε από αυτές είναι θέσεις τακτικού προσωπικού, οι δώδεκα θέσεις Ειδικού Επιστημονικού Προσωπικού, οι δύο θέσεις δικηγόρων παρ' εφέτες με έμμισθη εντολή και μία θέση Νομικού Συμβούλου.

Το τακτικό προσωπικό της Αρχής διέρχεται κατόπιν διατάξεων που εκάστοτε ισχύουν για τους δημόσιους διοικητικούς υπαλλήλους. Η πρόσληψη του τακτικού προσωπικού γίνεται από την Αρχή είτε με διαγωνισμό είτε με επιλογή, ύστερα από σχετική προκήρυξη, σύμφωνα με απόφαση της Α.Δ.Α.Ε. Στις περιπτώσεις που εκτιμάται συνέντευξη, αυτή είναι δημόσια. Για την διαλογή του Ειδικού Επιστημονικού Προσωπικού η συνέντευξη είναι υποχρεωτική. Η πρόσληψη του Ειδικού Επιστημονικού Προσωπικού γίνεται με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου, κατά παρέκκλιση της παραγράφου 2 του άρθρου 2 της ΠΥΣ 236/1994, ως εκάστοτε ισχύει.

Η Α.Δ.Α.Ε. γνωστοποιεί με προκήρυξη τις θέσεις του τακτικού και του Ειδικού Επιστημονικού Προσωπικού με την απαραίτητη εξειδίκευση και εμπειρία. Με την ίδια προκήρυξη προσδιορίζονται τα κριτήρια επιλογής αυτού και η διαδικασία άσκησης ενστάσεων και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια. Με απόφαση της Α.Δ.Α.Ε. σχηματίζεται Επιτροπή, για την επιλογή του Ειδικού Επιστημονικού Προσωπικού και του λοιπού προσωπικού η οποία εισηγείται για την επιλογή τους. Στην σύνθεση της Επιτροπής παίρνει μέρος πάντα ένα μέλος του Α.Σ.Ε.Π. ,ορισμένο από τον πρόεδρο του Α.Σ.Ε.Π ως πρόεδρος. Στην περίπτωση της επιλογής του Ειδικού Επιστημονικού Προσωπικού στην επιτροπή συμμετέχει και ένας τουλάχιστον καθηγητής Πανεπιστημίου. Τα μέλη της επιτροπής πληρώνονται για το έργο τους. Η Αρχή, με αιτιολογημένη απόφασή της, ξεχωρίζει τους υποψηφίους οι οποίοι κατέχουν την ευρύτερη δυνατή εμπειρία και γνώση που προϋποθέτει για τη θέση για την οποία προορίζονται.

Οι πίνακες αυτών που έχουν επιλέγει με τα απαραίτητα στοιχεία αποστέλλονται στο Α.Σ.Ε.Π. για επικύρωση. Το Α.Σ.Ε.Π. επιβάλλεται να επικυρώσει τους πίνακες εντός της αποκλειστικής προθεσμίας των είκοσι ημερών από την ημέρα παραλαβής τους. Σε περίπτωση που η ανωτέρω προθεσμία περάσει άπρακτη, η Α.Δ.Α.Ε. προβαίνει στην πρόσληψη των επιλεγέντων.

Με κοινή απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης και του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού μετά από εισήγηση της Α.Δ.Α.Ε. και ύστερα από αίτηση των ενδιαφερομένων, είναι δυνατό να αποσπώνται για συγκεκριμένο και με την ανωτέρω απόφαση προσδιοριζόμενο χρονικό διάστημα, το οποίο δεν υπερβαίνει τη διετία, με

δυνατότητα ανανέωσης, στην Α.Δ.Α.Ε., υπάλληλοι από άλλες υπηρεσίες, Ανεξάρτητες Αρχές, Ν.Π.Δ.Δ. (Νομικό Πρόσωπο Δημόσιου Δικαίου) ή Ν.Π.Ι.Δ. (Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου) ή Ο.Τ.Α.(Οργανώνοντας την αλλαγή) και οργανισμούς του δημόσιου τομέα, προς εξασφάλιση των άμεσων αναγκών της Α.Δ.Α.Ε., κατά παρέκκλιση των διατάξεων που ισχύουν και υπό τον όρο ότι ο φορέας από τον οποίο προέρχεται ο υπάλληλος δεν εξασκεί τις δραστηριότητες του τομέα των επικοινωνιών γενικώς. Για την αποκόλληση των ανωτέρω υπαλλήλων, αναγκαία είναι η εμπειρία τους σε αντικείμενο συναφές προς αυτό της απασχόλησής τους στην Α.Δ.Α.Ε. Η απόσπαση των ανωτέρω υπαλλήλων μπορεί να ανασταλεί με απόφαση του αρμόδιου Υπουργού μετά από εισήγηση της Α.Δ.Α.Ε. σε περίπτωση που οι συγκεκριμένες ανάγκες της Α.Δ.Α.Ε., για τις οποίες έγινε η απόσπαση του συγκεκριμένου υπαλλήλου, γίνεται να πραγματοποιηθούν από το προσωπικό της Α.Δ.Α.Ε. Τα έξοδα των αποσπασμένων υπαλλήλων επιβαρύνουν την Α.Δ.Α.Ε. Η δύναμη της συγκεκριμένης παραγράφου παύει να ισχύει μετά το πέρασμα των τεσσάρων χρόνων από τη δημοσίευση του παρόντος νόμου στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Στην πέμπτη παράγραφο αναφέρονται οι θέσεις του τακτικού προσωπικού. Οι οποίες είναι είκοσι πέντε και διαχωρίζονται κατά τις κατηγορίες και κλάδους. Λεπτομερώς, Πανεπιστημιακής εκπαίδευσης (ΠΕ): Κλάδος ΠΕ Διοικητικού Οικονομικού, θέσεις τέσσερις. Πανεπιστημιακής εκπαίδευσης (ΠΕ): Κλάδος ΠΕ Μηχανικών, θέσεις δύο. Πανεπιστημιακής εκπαίδευσης (ΠΕ): Κλάδος ΠΕ Πληροφορικής, θέσεις δύο. Τεχνολογικής εκπαίδευσης (ΤΕ): Κλάδος ΤΕ Διοικητικός Λογιστικός, θέσεις τρεις, Κλάδος ΤΕ2 Τεχνολογικών Εφαρμογών, θέσεις πέντε. Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ΔΕ): Κλάδος ΔΕ, θέσεις έξι. Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΥΕ): Κλάδος ΥΕ Βοηθητικού Προσωπικού, θέσεις τρεις.

Οι θέσεις του Ειδικού Επιστημονικού Προσωπικού είναι δώδεκα και κατανέμονται ως εξής: Δέκα θέσεις διπλωματούχων ηλεκτρολόγων μηχανικών και μηχανικών Η/Υ ή ηλεκτρονικών μηχανικών ή τηλεπικοινωνιακών μηχανικών ή μηχανικών πληροφορικής ή πληροφορικής ή φυσικών και δύο θέσεις πτυχιούχων νομικής, οι οποίες συνεπάγονται την αναστολή άσκησης του δικηγορικού λειτουργήματος. Οι θέσεις των δικηγόρων με έμμισθη εντολή είναι δύο. Ο Νομικός Σύμβουλος πρέπει να είναι δικηγόρος παρ' Άρειο Πάγω και κάτοχος τουλάχιστον μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών σε παρεμφερές με τους σκοπούς της Α.Δ.Α.Ε. αντικείμενο.

Τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 2 του άρθρου 4, καθώς και το καθήκον εχεμύθειας της παραγράφου 1 του άρθρου 3, ισχύουν αναλόγως για το τακτικό και το ειδικό επιστημονικό προσωπικό της Α.Δ.Α.Ε.

Οι αποδοχές του προσωπικού της Α.Δ.Α. Ε., το είδος των πρόσθετων απολαβών και το ύψος αυτών κανονίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Δικαιοσύνης.

Ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε. είναι ο διοικητικός προϊστάμενος του προσωπικού, συντάσσει τις ατομικές πράξεις που το αφορούν και ασκεί την επ' αυτού πειθαρχική εξουσία.

Με απόφαση του Προέδρου της Α.Δ.Α.Ε. συντίθεται υπηρεσιακό συμβούλιο και δευτεροβάθμιο πειθαρχικό συμβούλιο. Στη σύνθεση του υπηρεσιακού συμβουλίου συμμετέχουν δύο μέλη της αρχής, από τα οποία το ένα ορίζεται Πρόεδρος, ο υπηρεσιακός προϊστάμενος των διοικητικών υπηρεσιών της Α.Δ.Α.Ε. και δύο αιρετοί εκπρόσωποι των υπαλλήλων. Οι προαναφερόμενοι επιλέγονται με τους αναπληρωτές τους. Αναπληρωτής του υπηρεσιακού προϊσταμένου ορίζεται προϊστάμενος της αμέσως υποκείμενης οργανικής μονάδας. Το δευτεροβάθμιο πειθαρχικό συμβούλιο για το προσωπικό της Α.Δ.Α.Ε. δημιουργείται από τρία μέλη της και δύο αιρετούς εκπροσώπους των υπαλλήλων. Επομένως τηρούνται αναλόγως οι ισχύουσες διατάξεις του Υπαλληλικού Κώδικα για τα υπηρεσιακά συμβούλια και το δευτεροβάθμιο πειθαρχικό συμβούλιο.

Η εσωτερική διάρθρωση της Α.Δ.Α.Ε., τα προσόντα και ο τρόπος επιλογής των προϊσταμένων του προσωπικού, θέματα πειθαρχικής διαδικασίας, καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα προσδιορίζεται με προεδρικό διάταγμα.⁷⁶

3.1.9. Εγγύηση και διασφάλιση της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών⁷⁷

Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση των Υπουργών Οικονομίας και οικονομικών, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Δικαιοσύνης, Δημόσιας Τάξης και Μεταφορών και Επικοινωνιών και γνώμη της

⁷⁶ Βλ. άρθρο 8 του Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3115 (ΦΕΚ Α' 47/27-2-2003) για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.

⁷⁷ ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2005,σ.132.

Α.Δ.Α.Ε., ρυθμίζονται οι διαδικασίες, καθώς και οι τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις, για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών, όταν αυτή διατάσσεται από τις αρμόδιες δικαστικές και εισαγγελικές αρχές και ειδικότερα ο καθορισμός των στοιχείων στα οποία επιτρέπεται η πρόσβαση, η τεχνική μέθοδος πρόσβασης στα στοιχεία και το είδος του χρησιμοποιούμενου τεχνολογικού εξοπλισμού, οι υποχρεώσεις των παρόχων υπηρεσιών επικοινωνίας, η τεχνική μέθοδος λήψης, αναπαραγωγής και μεταβίβασης των στοιχείων, όπως και οι εγγυήσεις για τη χρήση και καταστροφή τους, η διασφάλιση του απορρήτου των επικοινωνιών από άποψη τεχνική και από άποψη αρμόδιων εξουσιοδοτημένων προσώπων, ο καταμερισμός του κόστους αφ' ενός του εξοπλισμού και αφ' ετέρου της διαδικασίας μεταξύ των παρόχων υπηρεσιών επικοινωνίας και των αρμόδιων αρχών, καθώς και κάθε άλλο θέμα ειδικού, τεχνικού ή λεπτομερειακού χαρακτήρα, το οποίο άπτεται της εγγύησης και διασφάλισης της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών.

3.1.10. Ποινικές κυρώσεις⁷⁸

Οποιος παραβιάζει με οποιονδήποτε τρόπο το απόρρητο των επικοινωνιών ή τους όρους και τη διαδικασία άρσης αυτού, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός (1) έτους και χρηματική ποινή από δεκαπέντε χιλιάδες (15.000) έως εξήντα χιλιάδες (60.000) ευρώ, εφόσον δεν προβλέπονται βαρύτερες ποινές από άλλες ισχύουσες διατάξεις. Σε περίπτωση που ο παραβάτης της παρούσας διάταξης ανήκει στο προσωπικό υπηρεσίας, οργανισμού, νομικού προσώπου ή επιχείρησης των αναφερόμενων στην περ. α της παρ. 1 του άρθρου 6 του παρόντος, η επιβαλλόμενη ποινή φυλάκισης είναι τουλάχιστον δύο (2) ετών και η χρηματική ποινή τουλάχιστον τριάντα χιλιάδες (30.000) ευρώ.

Μέλος της Α.Δ.Α.Ε. το οποίο γνωστοποιεί με οποιονδήποτε τρόπο πληροφορίες και δεδομένα που είναι προσιτά σ' αυτό λόγω της υπηρεσίας του ή αφήνει άλλον να λάβει γνώση αυτών, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών και χρηματική ποινή τουλάχιστον έξι χιλιάδων (6.000) ευρώ έως τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ. Αν όμως τέλεσε την πράξη με σκοπό να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον αθέμιτο όφελος ή να βλάψει άλλον επιβάλλεται κάθειρξη. Αν η πράξη του πρώτου εδαφίου τελέστηκε από αμέλεια, επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) μηνών και χρηματική ποινή τουλάχιστον τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ.

⁷⁸ Βλ. άρθρο 10 του Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3115 (ΦΕΚ Α' 47/27-2-2003) για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.

3.1.11. Διοικητικές κυρώσεις⁷⁹

Σε περίπτωση παραβάσεως της κείμενης νομοθεσίας, σε σχέση με το απόρρητο των επικοινωνιών ή τους όρους και τις διαδικασίες άρσης αυτού, η Α.Δ.Α.Ε. δύναται, με ειδικά αιτιολογημένη απόφασή της και ύστερα από προηγούμενη κλήση για παροχή εξηγήσεων των ενδιαφερομένων, να επιβάλει στο υπαίτιο νομικό ή φυσικό πρόσωπο μία ή περισσότερες από τις παρακάτω κυρώσεις:

- α. σύσταση για συμμόρφωση σε συγκεκριμένη διάταξη της νομοθεσίας με προειδοποίηση επιβολής κυρώσεων σε περίπτωση υποτροπής,
- β. πρόστιμο από δεκαπέντε χιλιάδες (15.000) ευρώ έως ένα εκατομμύριο πεντακόσιες χιλιάδες (1.500.000) ευρώ.

3.1.12. Μεταβατικές διατάξεις

Το άρθρο 12 περιέχει μεταβατικές διατάξεις, από την ημερομηνία έναρξης λειτουργίας της Αρχής.

Αντικαθίσταται το εδάφιο α της παραγράφου 1 του άρθρου 4 του Νόμου 2225/1994 ο οποίος είναι ο βασικός νόμος που ρυθμίζει το απόρρητο των επικοινωνιών⁸⁰.

Συνεπώς, στην λίστα των κακουργημάτων του Ποινικού Κώδικα για τα οποία είναι επιτρεπτή η άρση του απορρήτου δεν αναφέρεται η μη υπάρχουσα πλέον παράγραφος 3 του άρθρου 265 το οποίο αφορά εμπρησμό σε δάση ενώ προστίθενται οι διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187 σχετικά με την εγκληματική οργάνωση που επιδιώκει την διάπραξη ορισμένων κακουργημάτων⁸¹.

⁷⁹ Βλ. άρθρο 11 του Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3115 (ΦΕΚ Α' 47/27-2-2003) για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.

⁸⁰ Τα άρθρα 134, 135 παρ. 1, 2, 135Α, 137Α, 137Β, 138, 139, 140, 143, 144, 146, 148 παρ. 2, 150, 151, 157 παρ. 1, 168 παρ. 1, 187 παρ. 1, 2, 207, 208 παρ. 1, 264περ. β', γ, 270, 272, 275 περ. β, 291 παρ. 1 εδ. β, γ, 299, 322, 324 παρ. 2, 3, 374, 380, 385 του Ποινικού Κώδικα

⁸¹ Σύμφωνα με το άρθρο 12 του Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3115 (ΦΕΚ Α' 47/27-2-2003) για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.

Με παρόμοιο τρόπο παραλλάσσεται και η παράγραφος 4 του άρθρου 5 του Νόμου 2225/1994 η οποία ρυθμίζει την διαδικασία παράδοσης της διάταξης για το ζήτημα της άρσης του απόρρητου, αλλάζει ως ακολούθως: «4. Απόσπασμα της διάταξης, που περιλαμβάνει το διατακτικό της, παραδίδεται με απόδειξη, μέσα σε κλειστό φάκελο: α) Στον πρόεδρο ή το διοικητικό συμβούλιο ή το γενικό διευθυντή ή τον εκπρόσωπο του νομικού προσώπου στο οποίο υπάγεται το μέσο ανταπόκρισης ή επικοινωνίας. Σε περίπτωση ατομικής επιχείρησης, το ως άνω απόσπασμα παραδίδεται στον επιχειρηματία. β) Αν το νομικό πρόσωπο υπάγεται στον έλεγχο ή την εποπτεία του κράτους, το ως άνω απόσπασμα παραδίδεται και στον Υπουργό που εποπτεύει το νομικό αυτό πρόσωπο ή στον Υπουργό που προϊστάται της δημόσιας υπηρεσίας. Στην Α.Δ.Α.Ε. παραδίδεται, μέσα σε κλειστό φάκελο, όλο το κείμενο της διάταξης που επιβάλλει την άρση του απορρήτου. Η σχετική αλληλογραφία είναι απόρρητη και τηρείται σε ειδικό αρχείο, στο οποίο έχουν πρόσβαση ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε. και ένα ακόμη μέλος της, το οποίο είναι ειδικά εξουσιοδοτημένο προς τούτο από την Α.Δ.Α.Ε. Ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε. ενημερώνει σε κάθε περίπτωση τους αρχηγούς των κομμάτων που εκπροσωπούνται στη Βουλή και κοινοποιεί τη διάταξη στον Υπουργό Δικαιοσύνης».

Ακολούθως, μεταρρυθμίζεται και η επόμενη παράγραφος του ίδιου άρθρου, δηλαδή η παράγραφος 5 του άρθρου 5 του Νόμου 2225/1994. «5. Μετά την εκτέλεση της διάταξης συντάσσονται μία ή περισσότερες, κατά τις περιστάσεις, εκθέσεις από την υπηρεσία η οποία διενήργησε τις πράξεις άρσης του απορρήτου. Οι εκθέσεις υπογράφονται από το εντεταλμένο όργανο της αιτούσας αρχής και σε αυτές αναφέρονται: α) οι ενέργειες που έγιναν για την εκτέλεση της διάταξης, β) ο τόπος, η ημερομηνία και ο τρόπος εκτέλεσης των πιο πάνω ενεργειών, γ) το ονοματεπώνυμο των υπαλλήλων που τις διενήργησαν, εφόσον το κρίνει αναγκαίο το όργανο που εξέδωσε τη διάταξη. Αντίγραφα των εκθέσεων αυτών διαβιβάζονται με απόδειξη, μέσα σε κλειστό φάκελο, στην αιτούσα αρχή, στη δικαστική αρχή, που εξέδωσε τη διάταξη και στην Α.Δ.Α.Ε».

Το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 9 του άρθρου 5 του Ν. 2225/1994 αντικαθίσταται ως ακολούθως: «Μετά τη λήξη του μέτρου της άρσης και υπό την αναγκαία προϋπόθεση ότι δεν διακυβεύεται ο σκοπός για τον οποίο διατάχθηκε, μπορεί η Α.Δ.Α.Ε. να αποφασίζει τη γνωστοποίηση της επιβολής του στους θιγόμενους»⁸².

⁸² Σύμφωνα με το άρθρο 12 του Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘ 2225/1994 για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας.

3.1.13. Παράδειγμα ελέγχου της Α.Δ.Α.Ε.⁸³

Το σκάνδαλο τηλεφωνικών υποκλοπών 2004-05 της Vodafone χαρακτηρίζεται ως ένα από τα μεγαλύτερα σκάνδαλα των τελευταίων δεκαετιών στην Ελλάδα. Αφορούσε τηλεφωνικές υποκλοπές σε βάρος σημαντικών δημοσίων προσώπων, συμπαρασέρνοντας στο πέρασμά του τον πρωθυπουργό, προσωπικότητες του δημόσιου βίου, ελεγκτικές αρχές και «επώνυμες» επιχειρήσεις.

Εμπλοκή πολιτικών προσώπων στις υποκλοπές της Vodafone

Παρουσιάστηκε ξαφνικά στις αρχές του 2006 και συντάραξε, με τη σφοδρότητα και την εξέλιξή του, τη δημόσια (κοινωνική, οικονομική και πολιτική) ζωή του τόπου. Το σκάνδαλο των υποκλοπών έπεσε ως «κεραυνός εν αιθρία» στις 2 Φεβρουαρίου, όταν τρεις υπουργοί, σε κοινή συνέντευξη Τύπου, αποκάλυψαν κύκλωμα υποκλοπών τηλεφωνικών συνδιαλέξεων: μία υπόθεση που κρατήθηκε στο «σκοτάδι», ως επτασφράγιστο μυστικό, για περίπου έντεκα μήνες!

Μοιραία, στο προσκήνιο βρέθηκαν ελεγκτικές αρχές και επιτροπές - όπως η Αρχή Διασφάλισης Απορρήτων Επικοινωνιών (ΑΔΑΕ) και η Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής - εισαγγελείς και ανακριτές, καθώς και δύο εταιρείες στις οποίες καταλογίζονταν ευθύνες (Vodafone και Ericsson). Από τα αξιοσημείωτα της πορείας που πήρε το θέμα, ήταν η εμπλοκή της υπόθεσης του θανάτου του Κ. Τσαλικίδη (πρώην προϊσταμένου του Τμήματος Σχεδιασμού Δικτύου της εταιρείας Vodafone), όπως επίσης και ο «πόλεμος» ανάμεσα στις δύο εμπλεκόμενες εταιρείες, με εκατέρωθεν κατηγορίες, διαψεύσεις και αντιφάσεις.

⁸³ ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Η περιαγωγή μιάς εκτροπής στις τηλεπικοινωνίες*, Εφημερίδα Διοικητικού δικαίου, Μάρτιος - Απρίλιος 2006.

Οι ρίζες του σκανδάλου βρίσκονται στην περίοδο της προετοιμασίας των Ολυμπιακών Αγώνων, με τις παράνομες συνακροάσεις να ξεκινούν το αργότερο κατά τον Ιούνιο του 2004. Η εμπλεκόμενη επιχείρηση φέρεται να έλαβε από καθαρή σύμπτωση γνώση του προβλήματος των παρακολουθήσεων, που τελούνταν με ενεργοποιημένο λογισμικό το οποίο είχε η ίδια προμηθευτεί από την εταιρία Ericsson. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο μιας περίπτωσης που συνιστά παγκόσμια πρωτοτυπία, δηλαδή της εθνικής περιαγωγής («*roaming*») για τα γραπτά μηνύματα συνδρομητών άλλης εταιρείας κινητής τηλεφωνίας προέκυψε τεχνικό πρόβλημα κατά τον Ιανουάριο του 2005 και έτσι, ύστερα από αλληπάλληλες προσπάθειες, προσκληθέντες ειδικοί της Ericsson εντόπισαν την πραγματική πηγή του προβλήματος.

Εκτιμάται ότι ο χειρισμός της υπόθεσης από τον πάροχο, από τον εντοπισμό και την απενεργοποίηση του λογισμικού μέχρι τη φερόμενη ως ημερομηνία πρώτης ενημέρωσης ορισμένων στελεχών της Κυβέρνησης, δηλαδή τη 10^η Μαρτίου 2005, είναι πιθανό να αφορά την αντιμετώπιση του κινδύνου των αγωγών αποζημιώσεων από θύματα των υποκλοπών. Μετά την ενημέρωση κυβερνητικών παραγόντων, επιλέχθηκε η προσφυγή στην ποινική Δικαιοσύνη, χωρίς να ενημερωθεί ούτε από την εταιρεία ούτε από την Κυβέρνηση η Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.

Η διαδικασία της προκαταρκτικής εξέτασης που ακολουθήθηκε είναι μυστική, αλλά αυτό δεν είναι πειστικό επιχείρημα για να αφήσει η εταιρεία σε άγνοια την ανεξάρτητη αρχή, που μπορεί αυτεπαγγέλτως να προβεί σε σχετικούς ελέγχους και να επιβάλει τη διοικητική κύρωση της σύστασης και του προστίμου από 15,000 έως 1,500,000 ευρώ σε βάρος του υπαίτιου παραβάσεως της κείμενης νομοθεσίας σε σχέση με το απόρρητο των επικοινωνιών ή τους όρους και τις διαδικασίες άρσης του.

Πέρα από τη μυστικότητα της ποινικής διαδικασίας η εταιρεία διατείνεται ότι δεν είχε νομική υποχρέωση να καταγγείλει το γεγονός στην Αρχή, η οποία ξεκίνησε τη σχετική έρευνα το Φεβρουάριο του 2006 και απέστειλε στην κοινοβουλευτική Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας μια ενδιάμεση έκθεση στις 8 Μαρτίου. Πράγματι δεν υπάρχει κάποια ρητή διάταξη στον οικείο νόμο, πλην όμως πρέπει να ληφθεί υπόψη η Απόφαση 629α «*Κανονισμός για τη Διασφάλιση του Απορρήτου κατά την Παροχή Κινητών Τηλεπικοινωνιακών Υπηρεσιών*», που δημοσιεύτηκε στις 26 Ιανουαρίου 2005. Η πράξη αυτή της Αρχής καθορίζει ότι η Πολιτική Διασφάλισης του Απορρήτου των Κινητών Τηλεπικοινωνιακών Υπηρεσιών θα εκπονείται από τους τηλεπικοινωνιακούς παρόχους με βάση τις απαιτήσεις και τις υποδείξεις του Κανονισμού και θα εφαρμόζεται και από αυτούς μετά την έγκριση της από την ίδια. Κατά την παρ. 1 του αρ. 14, όλοι οι πάροχοι

υποχρεούνται να την ενημερώσουν ως προς την εφαρμοζόμενη πολιτική μέσα σε έξι μήνες από την δημοσίευση του Κανονισμού και να εφαρμόζουν την εγκριθείσα από εκείνη πολιτική εντός ενός έτους από την έγκριση. Κατά το αρ. 6, κάθε πάροχος υπόκειται σε εποπτεία της Αρχής και υποβάλλει σε αυτή, στο τέλος του ημερολογιακού έτους, ετήσια έκθεση με στοιχεία που αφορούν την ασφάλεια των κινητών επικοινωνιών και τη διασφάλιση του απορρήτου. Άρα, η εταιρεία όφειλε κατά τις διατάξεις αυτές να ενημερώσει το εποπτεύον όργανο ήδη σε μια πρώτη φάση, το αργότερο στις 25.07.2005, και σε δεύτερη, έως και τις 31.12.2005.

Ζήτημα ευθυνών προκύπτει και για την Κυβέρνηση, κυρίως για το λόγο ότι άφησε ένα σημαντικό θέμα σε προβληματική εκκρεμότητα, ιδιαίτερα έναντι της αρμόδιας ανεξάρτητης αρχής. Είναι αξιοσημείωτο ότι με το αρ.72 παρ.1 του ν.3371/2005 τα μέλη της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων δεν επιλέγονται πλέον από την Διάσκεψη των Προέδρων της Βουλής με αυξημένη πλειοψηφία των τεσσάρων πέμπτων των μελών της, αλλά από κυβερνητικά όργανα. Η ρύθμιση αυτή όχι μόνο δεν καταργήθηκε με το βασικό Ν. 3431/2006 για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, αλλά συμπληρώθηκε με άλλες, που υποβαθμίζουν αυτή την τυπικά ανεξάρτητη αρχή έναντι κυρίως του Υπουργού Μεταφορών και Επικοινωνιών. Προβληματισμός προκύπτει και από το γεγονός ότι ο Υπουργός Δικαιοσύνης συνέβαλε αποφασιστικά στη θέσπιση της Οδηγίας η οποία εγκρίθηκε στην οριστική της μορφή από το Συμβούλιο των Υπουργών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις 21.02.2006 και προβλέπει ότι υποχρεούνται οι πάροχοι να διατηρούν τα εξωτερικά τηλεπικοινωνιακά δεδομένα για μια περίοδο 6 έως 24 μηνών, ενώ και ο ίδιος είχε πέσει θύμα υποκλοπών. Βέβαια, δεν παραγνωρίζεται ότι αυτή η δυναμική είχε αρχίσει να διαμορφώνεται διεθνώς κατόπιν των τρομοκρατικών επιθέσεων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.

Εξάλλου δεν είναι ήσσονος σημασίας η αδιέξοδη λειτουργία του Συστήματος Ποινικής Δικαιοσύνης, που για έντεκα μήνες προέβη σε μια απόπειρα εντοπισμού υπευθύνων μέσα από τη διαδικασία της προκαταρκτικής εξέτασης, πριν ασκηθεί ποινική δίωξη κατά αγνώστων για παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων στις 2.2.2006. υπήρχε η προσδοκία ότι η Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών, που είχε τη σχετική τεχνογνωσία, θα έδινε στοιχεία, κάτι όμως που δεν έγινε. Μάλιστα, παράλληλα αλλά και σε διαπλοκή με αυτό που είχε αρχικά αποκαλυφθεί, φέρεται να λειτουργούσε και ένα δεύτερο σύστημα συνακροάσεων, από αξιωματικούς αυτής της κρατικής υπηρεσίας σε συνεργασία με Αμερικανούς πράκτορες.

Εν τω μεταξύ, ενώ η Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου Επικοινωνιών με πόρισμά της είχε εντοπίσει και παραλείψεις δικαστικών που χειρίστηκαν τις ανακρίσεις για το σκάνδαλο των υποκλοπών, ο αντεισαγγελέας του Α.Π., Φ. Μακρής συμπέρανε τελικά ότι δεν εντοπίστηκε επιλήψιμη συμπεριφορά των δικαστικών που χειρίστηκαν την υπόθεση.

Το πόρισμα της ΑΔΑΕ είχε σταλεί στην Εισαγγελία του Ανωτάτου Δικαστηρίου μέσω της Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής, η οποία αιτούνταν την επανεξέταση της σχετικής δικογραφίας επισημαίνοντας τις αναφορές της ΑΔΑΕ για παραλείψεις δικαστικών, και συγκεκριμένα για:

- Τον εισαγγελέα Δ. Παπαγγελόπουλο που διενήργησε επί έναν χρόνο και υπό συνθήκες άκρας μυστικότητας την προκαταρκτική εξέταση. Ο πρώην εισαγγελέας σήμερα κ. Παπαγγελόπουλος, επί κυβερνήσεως ΝΔ παραιτήθηκε από το Σώμα για να αναλάβει διοικητής της ΕΥΠ. Ο κ. Παπαγγελόπουλος παρέλειψε να ενημερώσει αμέσως την κατά το Σύνταγμα αρμόδια ΑΔΑΕ και να διατάξει τεχνικό έλεγχο στα κέντρα της Vodafone, μέσω του δικτύου της οποίας γίνονταν οι υποκλοπές.
- Τον ειδικό εφέτη ανακριτή κ. Π. Πετρόπουλο, ο οποίος μεταξύ άλλων δεν εξέτασε ποτέ δύο μάρτυρες-κλειδιά της υπόθεσης και δεν έστρεψε την έρευνά του προς την κατεύθυνση του εντοπισμού της ταυτότητας των κατόχων αμερικανικών τηλεφώνων που συνδέονταν με την υπόθεση των υποκλοπών.

Μετά από πολύμηνες εξετάσεις και ανακρίσεις, η ΑΔΑΕ αποφάσισε να επιβάλλει πρόστιμο - «μαμούθ» στη Vodafone, με κύρια κατηγορία την παραβίαση του απορρήτου των επικοινωνιών, μέσω της εισαγωγής παράνομου λογισμικού από το δίκτυό της. Η Αρχή επισήμανε πως θα ακολουθήσουν διοικητικές κυρώσεις σε βάρος και της Ericsson.

3.2. Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (Α.Π.Δ.Π.Χ.)⁸⁴

⁸⁴ Πληροφορίες από την επίσημη ιστοσελίδα της ΑΠΔΠΧ, www.dpa.gr

Η προστασία των προσωπικών δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα. Ο νόμος παρέχει ορισμένα δικαιώματα στα φυσικά πρόσωπα (τα υποκείμενα των δεδομένων) και θέτει συγκεκριμένες υποχρεώσεις σε όσους τηρούν και επεξεργάζονται προσωπικά δεδομένα (τους υπευθύνους επεξεργασίας).

Ο Νόμος 2472/1997 περί προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προέβλεψε τη σύσταση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα που χαίρει διοικητικής ανεξαρτησίας και τα μέλη της απολαύουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Επίσης, όσον αφορά την προστασία των προσωπικών δεδομένων στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, η Α.Π.Δ.Π.Χ. εφαρμόζει τον νόμο 3471/2006 ενώ υπόκειται στον Υπουργό Δικαιοσύνης .

Αποστολή της Αρχής αποτελεί η προστασία των δικαιωμάτων της προσωπικότητας και της ιδιωτικής ζωής του ατόμου στην Ελλάδα. Πρωταρχικός σκοπός της Αρχής είναι η προστασία του πολίτη από την παράνομη επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων αλλά και η συνδρομή προς αυτόν σε κάθε περίπτωση που διαπιστώνεται παραβίαση των σχετικών δικαιωμάτων του σε κάθε επιχειρησιακό τομέα (χρηματοπιστωτικά, υγεία, ασφάλιση, εκπαίδευση, δημόσια διοίκηση, μεταφορές, ΜΜΕ, κ.ο.κ).

Επίσης, σκοπός της Αρχής είναι η υποστήριξη και καθοδήγηση των υπεύθυνων επεξεργασίας στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων τους απέναντι στο νόμο, λαμβάνοντας υπόψη τις νέες ανάγκες υπηρεσιών της ελληνικής κοινωνίας, καθώς και την διείσδυση των σύγχρονων ψηφιακών επικοινωνιών και δικτύων. Ως εκ τούτου, η Αρχή στρέφει ιδιαίτερα την προσοχή της μεταξύ άλλων στην παρατήρηση και αντιμετώπιση ζητημάτων που προκύπτουν με την εξέλιξη των νέων τεχνολογιών και εφαρμογών.

Η Αρχή συγκροτείται από τον Πρόεδρο και έξι μέλη, Ο Πρόεδρος είναι απαραίτητα δικαστικός λειτουργός βαθμού Συμβούλου της Επικρατείας ή αντίστοιχου

και άνω. Τόσο ο Πρόεδρος όσο και τα μέλη, καθώς και οι ισάριθμοι αναπληρωτές τους, διορίζονται με τετραετή θητεία που μπορεί να ανανεωθεί μία μόνο φορά. Τα μέλη της Αρχής υπόκεινται στο καθήκον της εχεμύθειας.

Η Αρχή έχει τις εξής ιδίως αρμοδιότητες :

- Εκδίδει οδηγίες προς τον σκοπό ενιαίας εφαρμογής των ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου.
- Καλεί και επικουρεί τα επαγγελματικά σωματεία και τις λοιπές ενώσεις φυσικών προσώπων που διατηρούν αρχεία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.
- Απευθύνει συστάσεις και υποδείξεις στους υπευθύνους επεξεργασίας αρχείων.
- Χορηγεί τις άδειες που προβλέπουν οι διατάξεις του νόμου.
- Καταγγέλλει τις παραβάσεις των διατάξεων του νόμου στις αρμόδιες δικαστικές αρχές.
- Επιβάλλει τις εκ του νόμου προβλεπόμενες διοικητικές κυρώσεις.
- Αναθέτει σε μέλος ή μέλη της τη διενέργεια διοικητικών εξετάσεων.
- Ενεργεί αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν καταγγελίας διοικητικούς ελέγχους .
- Ενωμοδοτεί για κάθε ρύθμιση που αφορά την επεξεργασία και προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.
- Εκδίδει κανονιστικές πράξεις για τη ρύθμιση ειδικών, τεχνικών και λεπτομερειακών θεμάτων.
- Ανακοινώνει στη Βουλή παραβάσεις των ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου.
- Συντάσσει κάθε χρόνο έκθεση για την εκτέλεση της αποστολής της.
- Εξετάζει παράπονα σχετικά με την εφαρμογή του νόμου .
- Συνεργάζεται με αντίστοιχες αρχές άλλων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την άσκηση των αρμοδιοτήτων της.
- Συντάσσει μητρώα αρχείων, αδειών , διασυνδέσεων , προσώπων που άπτονται της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων πολιτών.

Η Αρχή μπορεί να επιβάλλει μόνο διοικητικές κυρώσεις στον καταγγελλόμενο, εφόσον κρίνει ότι αυτό απαιτείται (πρόστιμο, προσωρινή ανάκληση άδειας, οριστική ανάκληση άδειας, καταστροφή αρχείου ή διακοπή επεξεργασίας). Πιο συγκεκριμένα:

1. Αρχείο γνωστοποιήσεων – Έκδοση αδειών

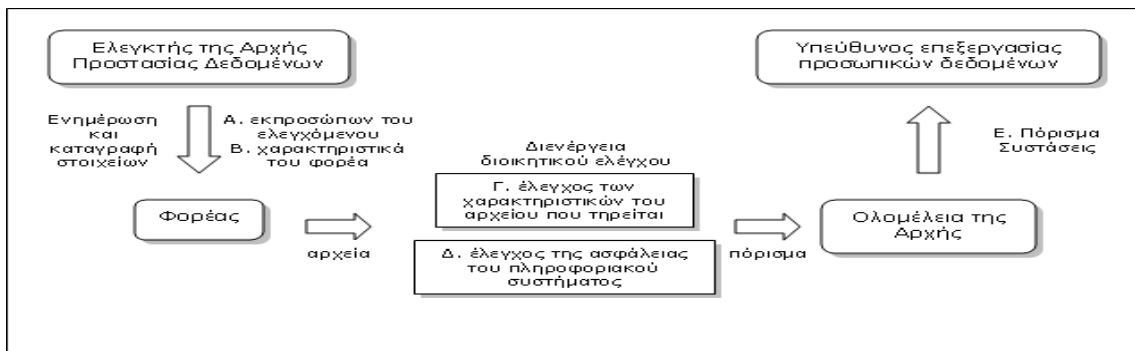
Οι υπεύθυνοι επεξεργασίας υποχρεούνται να υποβάλλουν γνωστοποίηση προς την Αρχή όσον αφορά στη σύσταση και λειτουργία αρχείου, λαμβάνοντας υπόψη τις εξαιρέσεις που αναφέρονται στον Ν. 2472/1997. Βάσει των ανωτέρω γνωστοποιήσεων και στις περιπτώσεις που αυτό απαιτείται από τον Ν. 2472/1997, η Αρχή εκδίδει άδειες για τη συλλογή και επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, για τη διαβίβαση δεδομένων σε χώρες εκτός Ε.Ε. ή/και για τη διασύνδεση δεδομένων. Οι άδειες χορηγούνται με συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις για την αποτελεσματικότερη προστασία του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής των υποκειμένων ή τρίτων, ενώ η Αρχή απευθύνει υποδείξεις και συστάσεις σχετικά με το απόρρητο και την ασφάλεια της επεξεργασίας.

2. Διενέργεια διοικητικών ελέγχων

Η Αρχή ενεργεί αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν καταγγελίας διοικητικούς ελέγχους σε αρχεία, τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα. Οι έλεγχοι διενεργούνται από εντεταλμένους υπαλλήλους του Τμήματος των Ελεγκτών, οι οποίοι συνοδεύονται σε περιπτώσεις που κρίνονται σημαντικές από μέλη της Αρχής. Οι διενεργούντες τον έλεγχο, ως ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι, έχουν δικαίωμα πρόσβασης σε κάθε αρχείο χωρίς να μπορεί να τους αντισταχθεί κανενός είδους απόρρητο.

Κατά τον έλεγχο εξετάζεται καταρχήν η εναρμόνισή του ελεγχόμενου με τις απαιτήσεις των Ν.2472/97, 3471/2006 (γνωστοποίηση, ενημέρωση, λοιπές υποχρεώσεις κατά περίπτωση, αποδεικτικά στοιχεία). Στη συνέχεια πραγματοποιείται έλεγχος του πληροφοριακού του συστήματος, όπου σύμφωνα με τα άρθρα 6 και 10 του ν. 2472/1997, εξετάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά του συστήματος, η φύση των δεδομένων, καθώς και το επίπεδο ασφαλείας που εξασφαλίζουν τα οργανωτικά και τεχνικά μέτρα που έχει λάβει ο υπεύθυνος επεξεργασίας για την προστασία των δεδομένων. Η ολοκλήρωση του ελέγχου οδηγεί στην σύνταξη πορίσματος το οποίο υποβάλλεται στην ολομέλεια της Αρχής

Η γενική διαδικασία ενός ελέγχου περιγράφεται στο παρακάτω Σχήμα.

Διαδικασία διενέργειας διοικητικών ελέγχων

3. Εξέταση προσφυγών-καταγγελιών-ερωτημάτων

Η ΑΠΔΠΧ εξετάζει παράπονα και ερωτήματα σχετικά με την εφαρμογή του νόμου και την προστασία των δικαιωμάτων των αιτούντων όταν αυτά θίγονται από την επεξεργασία δεδομένων και εκδίδει σχετικές Αποφάσεις. Επίσης, επιβάλλει στους υπεύθυνους επεξεργασίας ή στους τυχόν εκπροσώπους τους διοικητικές κυρώσεις, για παράβαση των υποχρεώσεών τους που απορρέουν από τον νόμο 2472/97 και από κάθε άλλη ρύθμιση που αφορά την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Τέλος, η Αρχή μπορεί να καταγγέλλει τις παραβάσεις των διατάξεων του νόμου στις αρμόδιες διοικητικές και δικαστικές αρχές

3.2.1. Παράδειγμα ελέγχου της Α.Π.Δ.Π.Χ.

Καταχώριση στοιχείων συνδρομητή σε δημόσιο κατάλογο.

Με το έγγραφο της (5929-1/22-11-2010) η Αρχή κάλεσε πάροχο υπηρεσιών τηλεφωνίας να παρέχει τη δυνατότητα μερικής απόσυρσης προσωπικών δεδομένων, όπως η διεύθυνση, από τον κατάλογο συνδρομητών. Συγκεκριμένα, συνδρομητής ζήτησε από τον πάροχό του να παραλείπονται κάποια από τα στοιχεία της διεύθυνσής του αλλά να περιλαμβάνεται στον κατάλογο συνδρομητών, ώστε να είναι δυνατή η εύρεση του τηλεφωνικού του αριθμού μέσω των διαθέσιμων υπηρεσιών καταλόγου. Σύμφωνα με την προσφυγή του συνδρομητή, ο μόνος τρόπος για να μην εμφανίζονται τα στοιχεία αυτά είναι να δηλώσει τη σύνδεσή του ως «μη ανακοινώσιμη», οπότε και δεν παρέχεται η δυνατότητα αναζήτησής της μέσω υπηρεσιών καταλόγου. Η Αρχή τόνισε στον πάροχο, ότι στο άρθρο 10 παρ. 3 του Ν. 3471/2006 ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι ο συνδρομητής μπορεί να ζητήσει να παραλείπεται η διεύθυνσή του, εν μέρει, και να μην επιτρέπεται να υπάρχει αναφορά που να αποκαλύπτει το φύλο του, εφόσον τούτο είναι γλωσσικά

εφικτό. Επίσης ορίζεται, ότι η διόρθωση ή η απόσυρση των προσωπικών δεδομένων από το δημόσιο κατάλογο συνδρομητών γίνεται ατελώς. Κατόπιν της επέμβασης της Αρχής ο πάροχος συμμορφώθηκε.

3.3. Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (Ε.Ε.Τ.Τ.)⁸⁵

Η Ε.Ε.Τ.Τ. (Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων), είναι η Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή με έδρα την Αθήνα και απολαμβάνει διοικητικής και οικονομικής αυτοτέλειας. Αποτελεί τον Εθνικό Ρυθμιστή που ελέγχει, ρυθμίζει και εποπτεύει την αγορά ηλεκτρονικών επικοινωνιών, στην οποία δραστηριοποιούνται οι εταιρείες σταθερής και κινητής τηλεφωνίας, ασύρματων επικοινωνιών και διαδικτύου και την ταχυδρομική αγορά, με την οποία ασχολούνται οι εταιρείες παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών και υπηρεσιών ταχυμεταφοράς. Επιπλέον ασκεί τις αρμοδιότητες Επιτροπής Ανταγωνισμού στις εν λόγω αγορές. Οι αποφάσεις της Ε.Ε.Τ.Τ. γνωστοποιούνται με μέριμνά της στον Υπουργό Μεταφορών και Επικοινωνιών. Έκθεση πεπραγμένων της υποβάλλεται κατ' έτος στον Υπουργό Μεταφορών και Επικοινωνιών και στον Πρόεδρο της Βουλής.

Ιδρύθηκε το 1992 με τον Ν. 2075 με την επωνυμία Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών (Ε.Ε.Τ.) και οι αρμοδιότητές της επικεντρώνονταν στην εποπτεία της απελευθερωμένης αγοράς των τηλεπικοινωνιών. Η λειτουργία της όμως ξεκίνησε με την σύσταση του Ν. 2246/1994. Με την ψήφιση του Ν. 2668/1998 ο οποίος καθόριζε τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών, ανατέθηκε στην Ε.Ε.Τ. και η ευθύνη για την εποπτεία και ρύθμιση της αγοράς των ταχυδρομικών υπηρεσιών και μετονομάστηκε σε Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων (Ε.Ε.Τ.Τ.). Η δε συγκρότηση της προβλέπεται με τον Ν. 2867/2000, καθώς ενισχύθηκε ο εποπτικός, ελεγκτικός και ρυθμιστικός ρόλος της Ε.Ε.Τ.Τ., και τροποποιήθηκε με τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 72 του Ν. 3371/2005. Τα μέλη όμως της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων δεν επιλέγονται πλέον από την Διάσκεψη

⁸⁵ Συλλογή πληροφοριών από την ιστοσελίδα της Ε.Ε.Τ.Τ. www.eett.gr

των Προέδρων της Βουλής με αυξημένη πλειοψηφία των τεσσάρων πέμπτων των μελών της, αλλά από κυβερνητικά όργανα. Ενώ με τον ισχύοντα Ν. 3431/2006 περί ηλεκτρονικών επικοινωνιών, η ρύθμιση αυτή όχι μόνο δεν καταργήθηκε, αλλά συμπληρώθηκε με άλλες, που υποβαθμίζουν αυτή την τυπικά ανεξάρτητη αρχή έναντι κυρίως του Υπουργού Μεταφορών και Επικοινωνιών⁸⁶. Καθορίστηκε βέβαια το πλαίσιο παροχής δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφών ευκολιών εντός της Ελληνικής Επικράτειας σύμφωνα με το ισχύον κοινοτικό δίκαιο και προσδιορίστηκαν οι αρμοδιότητές της.

Η Ε.Ε.Τ.Τ. επιβλέπει και ρυθμίζει την τηλεπικοινωνιακή αγορά και την αγορά των ταχυδρομικών υπηρεσιών. Στοχεύει στην προώθηση της ανάπτυξης της αγοράς στα πλαίσια υγιούς ανταγωνισμού και την διασφάλιση των συμφερόντων των χρηστών.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το νομικό πλαίσιο που τη διέπει, η Ε.Ε.Τ.Τ., μεταξύ άλλων:

- Ρυθμίζει τα θέματα που αφορούν τον α) καθορισμό σχετικών αγορών, προϊόντων ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην Ελληνική Επικράτεια, β) τον ορισμό και τις υποχρεώσεις Παρόχων με Σημαντική Ισχύ στις ανωτέρω σχετικές αγορές σύμφωνα με την εθνική και κοινοτική νομοθεσία.
- Εποπτεύει και ελέγχει τους παρόχους δικτύων ή/και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, επιβάλλει τις σχετικές κυρώσεις, τηρεί και διαχειρίζεται το Μητρώο Παρόχων Δικτύων και Υπηρεσιών Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών.
- Εκδίδει Κώδικες Δεοντολογίας για την παροχή δικτύων και υπηρεσιών των ηλεκτρονικών επικοινωνιών.
- Μεριμνά για την τήρηση της νομοθεσίας περί ηλεκτρονικών επικοινωνιών, εφαρμόζει τις διατάξεις του Ν. 703/1977, όπως ισχύει, και επιβάλλει σχετικές κυρώσεις.
- Συνεργάζεται με τις Ρυθμιστικές Αρχές των λοιπών κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή τρίτων κρατών, καθώς και με κοινοτικούς ή διεθνείς φορείς σε θέματα αρμοδιότητάς της.
- Ρυθμίζει τα θέματα που αφορούν στις Γενικές Άδειες.
- Διαχειρίζεται το Εθνικό Σχέδιο Αριθμοδότησης (Ε.Σ.Α.).

⁸⁶ ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Η περιαγωγή μιάς εκτροπής στις τηλεπικοινωνίες*, Εφημερίδα Διοικητικού δικαίου, Μάρτιος - Απρίλιος 2006.

- Ρυθμίζει τα θέματα φορητότητας αριθμών, της επιλογής ή/ και προεπιλογής φορέα και ελέγχει την εφαρμογή των σχετικών διατάξεων.
- Χορηγεί τα δικαιώματα χρήσης ραδιοσυχνοτήτων ή/ και αριθμών.
- Ρυθμίζει τα θέματα ονομάτων χώρου στο Διαδίκτυο με κατάληξη «.gr» και είναι αρμόδια για θέματα ονομάτων χώρου με κατάληξη «.eu».
- Ρυθμίζει τα θέματα της ηλεκτρονικής υπογραφής.
- Ρυθμίζει τα θέματα πρόσβασης και διασύνδεσης.
- Ασκεί αρμοδιότητες σχετικές με την παροχή Καθολικής Υπηρεσίας.
- Ρυθμίζει θέματα προστασίας του καταναλωτή στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και στον τομέα παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών.
- Ρυθμίζει και εποπτεύει την αγορά παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών.
- Διαχειρίζεται το εμπορικό φάσμα ραδιοσυχνοτήτων με την εξαίρεση της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης. Στο πλαίσιο αυτό, καθορίζει τις περιπτώσεις στις οποίες απαιτούνται δικαιώματα χρήσης ραδιοσυχνοτήτων, χορηγεί τα δικαιώματα χρήσης ραδιοσυχνοτήτων, καθορίζει τα τέλη χρήσης ραδιοσυχνοτήτων, εποπτεύει και ελέγχει την χρήση του φάσματος επιβάλλοντας σχετικές κυρώσεις, τηρεί το εθνικό μητρώο ραδιοσυχνοτήτων, χορηγεί τις άδειες κατασκευών κεραιών στην ξηρά και είναι ο αρμόδιος φορέας για τα θέματα διάθεσης και χρήσης του τερματικού τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού και του ραδιοεξοπλισμού.

Ο τρόπος λειτουργίας της Ε.Ε.Τ.Τ. είναι ο εξής:

1. Η Ε.Ε.Τ.Τ. συνέρχεται στην έδρα της (που είναι η Αθήνα) ή / και εκτός αυτής, αν τούτο έχει οριστεί προηγουμένως, τακτικώς μεν τουλάχιστον μία φορά το μήνα και εκτάκτως όταν ζητηθεί από τον Πρόεδρο αυτής ή από τέσσερα τουλάχιστον μέλη της. Η Ε.Ε.Τ.Τ. συνεδριάζει νομίμως, εφόσον μετέχουν στη συνεδρίαση ο Πρόεδρος ή, απουσιάζοντας αυτού, ο αρμόδιος για τα θέματα της ημερήσιας διάταξης (ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή ταχυδρομικών υπηρεσιών) Αντιπρόεδρος και τέσσερα τουλάχιστον μέλη, αποφασίζει δε με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών. Σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει η γνώμη του Προεδρεύοντος.
2. Με απόφαση του Υπουργού Μεταφορών και Επικοινωνιών ανακαλείται ο διορισμός μέλους, το οποίο απουσίασε αδικαιολόγητα από τρεις διαδοχικές συνεδριάσεις της Επιτροπής. Για το υπόλοιπο της θητείας του αποχωρούντος διορίζεται νέο μέλος.
3. Τα μέλη της Ε.Ε.Τ.Τ., κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους ενεργούν συλλογικά. Με απόφαση της Ε.Ε.Τ.Τ. ανατίθενται στον Πρόεδρο ή στα μέλη της ή υπάλληλό της

συγκεκριμένα καθήκοντα διοίκησης ή / και διαχείρισης. Ομοίως μπορεί να μεταβιβάζεται στον Πρόεδρο ή σε μέλη της η αρμοδιότητα έκδοσης ατομικών διοικητικών πράξεων. Η σχετική αρμοδιότητα μπορεί να ασκείται παράλληλα και από την ολομέλεια της Ε.Ε.Τ.Τ..

4. Η Ε.Ε.Τ.Τ. εκπροσωπείται έναντι τρίτων, δικαστικώς και εξωδίκως, από τον Πρόεδρό της και όταν αυτός κωλύεται από τον αρμόδιο Αντιπρόεδρο. Σε περίπτωση κωλύματος του τελευταίου, η Ε.Ε.Τ.Τ. ορίζει με απόφασή της το μέλος, που θα την εκπροσωπεί για συγκεκριμένη πράξη ή ενέργεια ή κατηγορία πράξεων ή ενεργειών.

5. Ο Πρόεδρος καθορίζει τα θέματα της ημερήσιας διάταξης, χρέη δε εισηγητή ασκεί ο Πρόεδρος ή άλλο μέλος, που το ορίζει αυτός. Οι αποφάσεις της Ε.Ε.Τ.Τ. πρέπει να είναι ειδικά αιτιολογημένες και καταχωρίζονται σε ιδιαίτερο βιβλίο. Εντός πέντε ημερών από της καταχώρισης αυτής, ανακοινώνονται στην ιστοσελίδα της, εκτός αν αφορούν την εθνική άμυνα και την ασφάλεια της χώρας. Η Ε.Ε.Τ.Τ. δεν αποκαλύπτει οποιαδήποτε πληροφορία, που καλύπτεται από το επαγγελματικό απόρρητο, και ιδιαίτερα τις πληροφορίες σχετικά με τις επιχειρήσεις, τις επιχειρηματικές τους σχέσεις ή τα στοιχεία κόστους τους. Η υποχρέωση αυτή της Ε.Ε.Τ.Τ. δεν θίγει το δικαίωμά της να προβαίνει σε αποκάλυψη πληροφοριών που είναι αναγκαίες για την εκπλήρωση των καθηκόντων της. Στην περίπτωση αυτή η αποκάλυψη πρέπει να βασίζεται στην αρχή της αναλογικότητας και να γίνεται με συνεκτίμηση των νόμιμων συμφερόντων των επιχειρήσεων για την προστασία του επαγγελματικού απορρήτου τους. Η Ε.Ε.Τ.Τ. δύναται να δημοσιεύει πληροφορίες σχετικά με τους όρους Γενικών Αδειών, ως και δικαιωμάτων χρήσης αριθμών ή ραδιοσυχνοτήτων, που δεν έχουν εμπιστευτικό χαρακτήρα. Τα τηρούμενα κατά τις συνεδριάσεις πρακτικά, καθώς και οι φάκελοι των υποθέσεων, που διεκπεραιώθηκαν από την Ε.Ε.Τ.Τ., είναι προσιτά στους άμεσα ενδιαφερομένους, υπό τον περιορισμό του προηγούμενου εδαφίου.

3.3.1. Παράδειγμα απόφασης Ε.Ε.Τ.Τ.

Δικαστική Δικαίωση της ΕΕΤΤ για Επιβολή Προστίμων σε Εταιρίες Κινητής Τηλεφωνίας. Με Απόφασή του, το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών, δικαίωσε την ΕΕΤΤ για παλαιότερη Απόφασή της σχετικά με την επιβολή προστίμων σε εταιρίες κινητής τηλεφωνίας.

Η ΕΕΤΤ είχε προχωρήσει στην επιβολή των συγκεκριμένων προστίμων κατόπιν παραβάσεων των υποχρεώσεων των εταιριών όσον αφορά την ορθή, έγκαιρη και πλήρη ενημέρωση των καταναλωτών. Οι παραβάσεις είχαν σημειωθεί και από τους τρεις παρόχους κινητής τηλεφωνίας, κατά την αύξηση του ελάχιστου χρόνου χρέωσης κλήσεων και βιντεοκλήσεων, το διάστημα Σεπτεμβρίου-Δεκεμβρίου 2009, καθώς υπολογίζεται ότι 4,2 εκατ. συνδρομητές συμβολαίου είχαν επιβαρυνθεί οικονομικά χωρίς προηγουμένως να έχουν ενημερωθεί επαρκώς από τις εταιρίες. Πλέον και μετά από Αποφάσεις του Διοικητικού Εφετείου στο οποίο είχαν προσφύγει οι εταιρίες, τα πρόστιμα, που τελικά καλούνται να καταβάλλουν στην ΕΕΤΤ, ανέρχονται σε 1,5 εκατ. ευρώ για τον Όμιλο COSMOTE και 700 χιλ. ευρώ για τη WIND Ελλάς. Εκκρεμεί η εκδίκαση της προσφυγής της Vodafone Ελλάδας για την ίδια υπόθεση. Στο πλαίσιο του θεσμικού της ρόλου, η Ανεξάρτητη Αρχή μας θα συνεχίσει να προασπίζει τα δικαιώματα των καταναλωτών, τη διαφάνεια στις σχέσεις με τους παρόχους και την προστασία τους από αθέμιτες πρακτικές.

3.4. Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (Ε.Σ.Ρ)⁸⁷

Το Ε.Σ.Ρ. ιδρύθηκε το 1989 και αποτελεί μία από τις πρώτες Ανεξάρτητες Αρχές στην Ελλάδα. Με την αναθεώρηση του Συντάγματος του 2001 κατοχυρώθηκαν συνταγματικά οι αρμοδιότητές του και το νομικό καθεστώς των μελών του, ζητήματα που μέχρι τότε ρυθμιζόνταν με νομοθετικές διατάξεις.

Οι βασικές αρμοδιότητες του Ε.Σ.Ρ. αφορούν στη χορήγηση των αδειών λειτουργίας στους ιδιωτικούς ραδιοφωνικούς και τηλεοπτικούς σταθμούς και στον έλεγχο τήρησης της ραδιοτηλεοπτικής νομοθεσίας από το σύνολο των ιδιωτικών και δημόσιων ραδιοτηλεοπτικών σταθμών.

Το Ε.Σ.Ρ. αποτελείται από επτά μέλη τα οποία επιλέγονται από τη Διάσκεψη των Προέδρων της Βουλής και διέπονται από προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία.

⁸⁷ Βασικές πληροφορίες από την ιστοσελίδα του Ε.Σ.Ρ www.esr.gr

Τούτο σημαίνει ότι το Ε.Σ.Ρ. δεν ελέγχεται ούτε λαμβάνει εντολές από την κυβέρνηση, αλλά υπόκειται μόνο σε κοινοβουλευτικό έλεγχο, ενώ οι αποφάσεις του ελέγχονται από τα δικαστήρια.

Το ειδικότερο νομοθετικό πλαίσιο που αναφέρεται αμέσως ή εμμέσως στη λειτουργία και στις αρμοδιότητες του Ε.Σ.Ρ. βρίσκεται καταρχήν στον εκτελεστικό του Συντάγματος Ν. 3051/2002, στο Ν. 2863/2000 και στους νόμους που διέπουν τη λειτουργία της δημόσιας (Ν. 1730/1987) και της ιδιωτικής ραδιοφωνίας και τηλεόρασης (Νόμοι 3592/2007, 2328/1995, 2644/1998 και 3310/2005 και Προεδρικά Διατάγματα 109/2010, 77/2000 και 310/1996).

Στα πλαίσια των ελεγκτικών και κυρωτικών αρμοδιοτήτων του το ΕΣΡ:

- Ελέγχει το περιεχόμενο των ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών εκπομπών προκειμένου
α) να τηρούνται οι προβλεπόμενοι στο Σύνταγμα σκοποί της αντικειμενικής και με ίσους όρους μετάδοσης πληροφοριών και ειδήσεων καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης και β) να εξασφαλίζει την ποιοτική στάθμη των προγραμμάτων, που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης και η πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας, τον σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας.
- Καταρτίζει Κώδικες Δεοντολογίας Ειδησεογραφικών Εκπομπών, Διαφημίσεων και Ψυχαγωγικών Προγραμμάτων, που κυρώνονται με Προεδρικό Διάταγμα.
- Εκδίδει τις προβλεπόμενες στο νόμο προκηρύξεις και χορηγεί, ανανεώνει και ανακαλεί τις άδειες λειτουργίας των επίγειων ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών καθώς και τις κάθε είδους άδειες και εγκρίσεις που προβλέπονται στην ισχύουσα ραδιοτηλεοπτική νομοθεσία.
- Απευθύνει προς δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς, οδηγίες, συστάσεις ή ερωτήματα, γνωμοδοτεί σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων των οικείων νόμων και κανονιστικών πράξεων.
- Τηρεί Μητρώο Επιχειρήσεων Μ.Μ.Ε. όπου καταχωρίζονται σε ειδικές μερίδες στοιχεία αναφορικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς των εταιρειών μέσω μαζικής ενημέρωσης καθώς και των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον ευρύτερο χώρο των Μ.Μ.Ε
- Ελέγχει την τήρηση των διατάξεων που αφορούν στους ιδιοκτησιακούς περιορισμούς ως προς την κατοχή επιχειρήσεων ραδιοφωνικών ή τηλεοπτικών σταθμών και δημοσιεύει στοιχεία αναφορικά με την ιδιοκτησιακή κατάσταση των ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών.

- Διατυπώνει τη γνώμη του προς τον Υπουργό Εσωτερικών ως προς τα πρόσωπα που διορίζονται ως μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της Ε.Ρ.Τ. Α.Ε.
- Ελέγχει εν γένει την τήρηση των διατάξεων που διέπουν τη λειτουργία των δημόσιων και των ιδιωτικών ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών επιχειρήσεων και επιβάλλει τις προβλεπόμενες διοικητικές κυρώσεις.

3.4.1. Άρθρο 14, παράγραφος 9 του Συντάγματος

Δεν μπορούμε να μην αναφερθούμε στο άρθρο 14, παράγραφος 9 Σ. για τα πιστοποιητικά διαφάνειας:

Το ιδιοκτησιακό καθεστώς, η οικονομική κατάσταση και τα μέσα χρηματοδότησης των μέσων ενημέρωσης πρέπει να γίνονται γνωστά, όπως νόμος ορίζει. Νόμος προβλέπει τα μέτρα και τους περιορισμούς που είναι αναγκαίοι για την πλήρη διασφάλιση της διαφάνειας και της πολυφωνίας στην ενημέρωση. Απαγορεύεται η συγκέντρωση του ελέγχου περισσότερων μέσων ενημέρωσης της αυτής ή άλλης μορφής. Απαγορεύεται ειδικότερα η συγκέντρωση περισσότερων του ενός ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης της αυτής μορφής, όπως νόμος ορίζει. Η ιδιότητα του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχείρησης μέσων ενημέρωσης είναι ασυμβίβαστη με την ιδιότητα του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχείρησης που αναλαμβάνει έναντι του Δημοσίου ή νομικού προσώπου του ευρύτερου δημόσιου τομέα την εκτέλεση έργων ή προμηθειών ή την παροχή υπηρεσιών. Η απαγόρευση του προηγούμενου εδαφίου καταλαμβάνει και κάθε είδους παρένθετα πρόσωπα, όπως συζύγους, συγγενείς, οικονομικά εξαρτημένα άτομα ή εταιρείες. Νόμος ορίζει τις ειδικότερες ρυθμίσεις, τις κυρώσεις που μπορεί να φθάνουν μέχρι την ανάκληση της άδειας ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού σταθμού και μέχρι την απαγόρευση σύναψης ή την ακύρωση της σχετικής σύμβασης, καθώς και τους τρόπους ελέγχου και τις εγγυήσεις αποτροπής των καταστρατηγήσεων των προηγούμενων εδαφίων.

Ο κοινός νομοθέτης, ρυθμίζοντας τα ειδικότερα ζητήματα τα σχετικά με την εφαρμογή της εν λόγω συνταγματικής διατάξεως δεν μπορεί να περιορίσει το πεδίο εφαρμογής της, όπως αυτό έχει προσδιορισθεί από τον ίδιο τον συνταγματικό νομοθέτη, και κατά τρόπο αντίθετο προς τη βούλησή του, θεσπίζοντας πρόσθετες προϋποθέσεις ή εισάγοντας μαχητά τεκμήρια, σε περίπτωση ανατροπής των οποίων αίρεται η απαγόρευση σύναψης δημοσίων συμβάσεων και το ασυμβίβαστο για τις ανωτέρω κατηγορίες. Άρα, η προσβαλλόμενη πράξη του ΕΣΡ, η έκδοση της οποίας ερείδεται επί των ανωτέρω κατά το μέρος τούτο αντισυνταγματικών διατάξεων του ν. 3021/2002 θα έπρεπε για τον λόγο αυτό, βασίμως προβαλλόμενο, να ακυρωθεί.

3.4.2. Συγκέντρωση και αδειοδότηση επιχειρήσεων των ΜΜΕ

Επίσης πρέπει να αναφερθούμε στον εκτελεστικό του νόμο 3592/2007 για τη συγκέντρωση και αδειοδότηση επιχειρήσεων των ΜΜΕ, ο οποίος κατατέθηκε στη Βουλή, σε μια προσπάθεια της Κυβέρνησης να υλοποιήσει τις προ ετών κυβερνητικές εξαγγελίες για διευθέτηση του χάους στα ερτζιανά της χώρας.

Πρόκειται για ένα νομοσχέδιο που κάνει ένα βήμα μπροστά στον τομέα της τεχνολογίας, καθώς ασχολείται σαφώς με το διαδικτυακό ραδιόφωνο και την ψηφιακή τηλεόραση. Παρ' όλ' αυτά μπορεί να εκτιμηθεί ως μια κίνηση που προσπαθεί να ακολουθήσει τις εξελίξεις τις οποίες η πεπαλαιωμένη νομοθεσία δεν μπορούσε να φτάσει.

Στο νόμο 3592/2007 ο οποίος αποτέλεσε το πρώτο βήμα ρύθμισης της μετάβασης στην ψηφιακή εποχή διακρίνεται ο πάροχος δικτύου, ο οποίος έχει την ευθύνη του δικτύου μετάδοσης δεδομένων και αδειοδοτείται από την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών (ΕΕΤΤ) από τον πάροχο περιεχομένου ο οποίος αδειοδοτείται από το ΕΣΡ.

Με το νόμο αυτό δόθηκε η δυνατότητα ψηφιακής μετάδοσης παράλληλα με το αναλογικό σήμα και για μεταβατικό χρόνο στους ήδη λειτουργούντες σταθμούς εθνικής εμβέλειας και στη συνέχεια στους περιφερειακούς σταθμούς. Δυστυχώς η δυνατότητα αυτή δόθηκε χωρίς να υπάρξει διαδικασία διαγωνισμού και ουσιαστικής αξιολόγησης. Ο νόμος ορίζει απλώς ότι θα πρέπει να πληρούνται οι προϋποθέσεις ποιότητας όπως αυτές ορίζονται για την αξιολόγηση των σταθμών στο κριτήριο της προγραμματικής πληρότητας. Αν όμως εξετάσει κανείς ειδικώς τι προβλέπεται για την προγραμματική πληρότητα των σταθμών στην παράγραφο 13 του άρθρου 6 του ν. 3592/2007 θα διαπιστώσει ότι αυτή δεν προϋποθέτει αξιολογικές κρίσεις ουσίας για το περιεχόμενο των προγραμμάτων αλλά ποσοτικού χαρακτήρα υποκριτήρια τα οποία δεν απέχουν πολύ από το να διασφαλίσουν την ποιότητα και την πολυφωνία. Απαιτείται, για παράδειγμα, η εκπομπή ενός ελάχιστου αριθμού ωρών καθημερινά, η γλώσσα υποτιτλισμού να είναι ελληνική, η ύπαρξη δελτίων ειδήσεων για τους ενημερωτικούς σταθμούς καθώς και εκπομπών λόγου και τέχνης είκοσι ωρών ετησίως, ενώ οι μη ενημερωτικοί σταθμοί «υποχρεώνονται» να έχουν θεματολογία του ειδικού προσανατολισμού τους.

Ο νόμος 3592/2007 ρύθμισε επίσης εκ νέου το ζήτημα της συγκέντρωσης των ΜΜΕ καθώς και του ιδιοκτησιακού τους καθεστώτος, καταργώντας τις αυστηρές αλλά δυσεφάρμοστες και ανελαστικές διατάξεις του ν. 2328/1995, του γνωστού ως νόμου Βενιζέλου.

Ως προς τα ζητήματα συγκέντρωσης ο νομοθέτης προέβη στη διάκριση μεταξύ ελέγχου της συγκέντρωσης της αγοράς των ΜΜΕ βάσει μεριδίων αγοράς (που συναρτώνται με τις διαφημιστικές δαπάνες και τα έσοδα από τις πωλήσεις, όχι όμως με την θεαματικότητα και την επιρροή), και του ελέγχου του ιδιοκτησιακού καθεστώτος και της κάθετης συγκέντρωσης, βάσει του αριθμού των μετοχών που κατέχουν οι μέτοχοι των σχετικών εταιριών. Με το νόμο αυτό καταργήθηκε ο περιορισμός της κατοχής ενός μόνο μέσου ανά κατηγορία, δόθηκε η δυνατότητα κατοχής περισσότερων των ενός μέσων της αυτής τεχνικής μορφής και καταργήθηκε ο κλασικός περιορισμός του 25% ως ποσοστού συμμετοχής στο αυτό μέσο.

Έτσι όμως δόθηκε στους επιχειρηματίες η δυνατότητα να απαλλαγούν από παρένθετα πρόσωπα που χρησιμοποιούσαν αλλά και η ευχέρεια «νομιμοποίησης» της κατοχής περισσότερων του ενός καναλιών. Ο νόμος μάλιστα προσδιόρισε με ευρύ τρόπο, κατ' απόκλιση από τα ισχύοντα στη νομοθεσία περί ανταγωνισμού, τις σχετικές αγορές όπου δραστηριοποιούνται τα μέσα ενημέρωσης (τηλεόραση, ραδιόφωνο, εφημερίδες και περιοδικά), καθορίζοντας μάλιστα υψηλότατα αριθμητικά κατώφλια μεριδίου αγοράς τα οποία δεν επιτρέπεται να υπερβούν.

3.4.3. Νέα Ελληνική Ραδιοφωνία, Ίντερνετ & Τηλεόραση (NEPIT-A.E.)

Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, ενώ φαίνεται να έχει τον έλεγχο των Μ.Μ.Ε, στην περίπτωση της NEPIT δεν ρωτήθηκε και δεν εξέφρασε γνωμοδότηση αναφορικά με το νομοσχέδιο που προβλέπει τη δημιουργία της NEPIT. Αυτό ανέφερε ο πρόεδρος της Ανεξάρτητης Αρχής, απαντώντας σε σχετική ερώτηση αναφορικά με το νομοσχέδιο για τη σύσταση του νέου δημόσιου ραδιοηλεκτρονικού φορέα. Ωστόσο, ο έλεγχος της NEPIT-A.E. ως προς το εκπεμπόμενο πρόγραμμα και την τήρηση των προγραμματικών υποχρεώσεων γίνεται από το Ε.Σ.Ρ., το οποίο δημοσιεύει ετησίως σχετική έκθεση. Στο Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης ανατίθεται και η εποπτεία της NEPIT-A.E. όσον αφορά την εκπλήρωση των υποχρεώσεων δημόσιας υπηρεσίας σύμφωνα με την από 27.10.2009 ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις στη δημόσια ραδιοτηλεόραση, έπειτα από την κατάργηση της Ε.Ρ.Τ. Α.Ε.

Με την 1901/2014 απόφαση της Ολομελείας του Δικαστηρίου έγινε η κατάργηση της δημόσιας επιχείρησης “Ελληνική Ραδιοφωνία - Τηλεόραση, Ανώνυμη Εταιρεία” (ΕΡΤ - Α.Ε.). Με την απόφαση αυτή κρίθηκαν, ειδικότερα, μεταξύ άλλων, ότι το κράτος καθίσταται ο ρυθμιστής της λειτουργίας της ραδιοτηλεόρασης και ο εγγυητής του πλουραλισμού των ιδεών και των πληροφοριών που μεταδίδονται. Ο λόγος ακυρώσεως κατά τον οποίο η προσβαλλόμενη πράξη με την οποία καταργείται η ΕΡΤ ΑΕ και παύει να υπάρχει πάροχος της δημόσιας υπηρεσίας στον τομέα της ραδιοτηλεόρασης πρέπει να ακυρωθεί λόγω αντιθέσεως των διατάξεων κατ’ εξουσιοδότηση των οποίων εκδόθηκε (άρθρο 14Β του Ν. 3429/2005) στο άρθρο 15 παρ. 2 του Συντάγματος, το οποίο επιβάλλει, κατά τους αιτούντες, την απρόσκοπτη λειτουργία δημόσιου ραδιοτηλεοπτικού φορέα, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, προεχόντως διότι στηρίζεται στην εσφαλμένη εκδοχή ότι το άρθρο 15 παρ. 2 του Συντάγματος επιβάλλει να υπάρχει δημόσια ραδιοτηλεόραση. Περαιτέρω, όπως προκύπτει από την ίδια πράξη, η κατάργηση της ΕΡΤ Α.Ε. έγινε, πέραν των δημοσιονομικών λόγων, με σκοπό να ιδρυθεί νέος φορέας δημόσιας ραδιοτηλεόρασης, ο νόμος για την ίδρυση του οποίου (Ν. 4173/2013) δημοσιεύθηκε πριν από τη συζήτηση της αιτήσεως ακυρώσεως, σύμφωνα δε με τις διατάξεις του νόμου αυτού ο ορισμός των οργάνων διοίκησης του νέου φορέα γίνεται, με εξαίρεση τον πρώτο ορισμό, χωρίς την ανάμιξη της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας.

Ο νέος φορέας λοιπόν έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

Η ΝΕΡΙΤ Α.Ε είναι δημόσια επιχείρηση που ανήκει στο δημόσιο τομέα και εποπτεύεται από το Κράτος. Έχει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια. Αποτελεί τον ενιαίο φορέα στον οποίο μπορεί να ενταχθούν μετά από απόφαση του Εποπτικού Συμβουλίου, σύμφωνα με το άρθρο 4, τηλεοπτικοί και ραδιοφωνικοί σταθμοί, διαδικτυακοί ιστότοποι και άλλες σχετικές με τον σκοπό της εταιρείας δραστηριότητες, ιδίως πολιτιστικές.

Η ΝΕΡΙΤ-Α.Ε. αποβλέπει στην εκπλήρωση των σκοπών της δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής υπηρεσίας, με την οργάνωση, εκμετάλλευση και λειτουργία τηλεοπτικών, διαδικτυακών και ραδιοφωνικών σταθμών, καθώς και την παροχή κάθε είδους οπτικοακουστικών υπηρεσιών. Δεν επιδιώκει την απόκτηση κέρδους και συμβάλλει στην ενημέρωση, μόρφωση και ψυχαγωγία του κοινού, ενώ υπηρετεί τις δημοκρατικές, κοινωνικές και πολιτιστικές ανάγκες της κοινωνίας και συμβάλλει στη διασφάλιση της πολυφωνίας. Έχει σκοπό την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης. Οι

οπτικοακουστικές υπηρεσίες που παρέχει πρέπει να έχουν την ποιοτική στάθμη που επιβάλλει η κοινωνική της αποστολή και η πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας και να σέβονται ιδίως την αξία του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας.

Η δημόσια ραδιοτηλεόραση, κατά τη λειτουργία της, είναι ανεξάρτητη από το κράτος, άλλους φορείς δημόσιας εξουσίας, φορείς που ελέγχονται από αυτούς και πολιτικά κόμματα. Διαθέτει πλήρη προγραμματική και συντακτική ανεξαρτησία.

Απευθύνεται προς το ευρύ κοινό και καλύπτει γεωγραφικά το σύνολο της χώρας. Μπορεί να απευθύνεται και προς τον απόδημο ελληνισμό. Προς τούτο, χρησιμοποιεί τον κατάλληλο τεχνικό εξοπλισμό. Η NEPIT-A.E. μπορεί να λειτουργεί και σταθμούς τοπικής εμβέλειας.

Τα ραδιοτηλεοπτικά προγράμματα της NEPIT-A.E. απευθύνονται σε όλες τις κατηγορίες του πληθυσμού της χώρας. Λαμβάνουν υπ' όψη τις ανάγκες ιδιαίτερων κοινωνικών ομάδων, ανεξάρτητα από τη θεαματικότητα και ακροαματικότητα των σχετικών εκπομπών.

Προβάλλει τηλεοπτικά, διαδικτυακά και ραδιοφωνικά τις εργασίες της Βουλής των Ελλήνων. Προς τούτο μεταδίδει τις συνεδριάσεις της Ολομέλειας και των άλλων σχηματισμών της Βουλής, στις δικές της ή σε ξεχωριστές συχνότητες.

Παράγει και εκμεταλλεύεται με οποιοδήποτε τρόπο ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές και οπτικοακουστικό υλικό, δημιουργεί μεταποιητικές μονάδες παραγωγής κάθε είδους αγαθού ή υπηρεσίας σχετικής με τα οπτικά, ακουστικά και οπτικοακουστικά μέσα μαζικής επικοινωνίας και γενικά ασκεί κάθε δραστηριότητα που συντελεί στην εκπλήρωση των σκοπών της. Μπορεί να ιδρύει θυγατρικές εταιρίες και να συμμετέχει σε άλλες εταιρίες στην Ελλάδα ή την αλλοδαπή.

3.4.4. Παράδειγμα ελέγχου Ε.Σ.Ρ.

Το Ε.Σ.Ρ. απασχόλησε η εκπομπή «*THE REAL HOUSEWIVES OF ATHENS*» που μεταδόθηκε την 4.3.2011, από τον τηλεοπτικό σταθμό «*ANTENNA*».

Κατά τη διάρκεια της εκπομπής-reality, εμφανίστηκαν μεμονωμένες γυναίκες ή οι οικογένειές τους και προβλήθηκαν εικόνες από την προσωπική και οικογενειακή τους ζωή. Εμφανίστηκαν εικόνες οικογενειών πολυτελούς διαβίωσης, εμφανίστηκαν και τα

ανήλικα τέκνα των συμμετεχόντων στο reality γυναικών και επίσης μεταδόθηκαν φράσεις που δεν συνάδουν με την απαιτούμενη από το Σύνταγμα και τη ραδιοτηλεοπτική νομοθεσία ευπρέπεια στο λόγο.

Τα νομικά ζητήματα που εξετάστηκαν αναφορικά με την εκπομπή ήταν ενδεχόμενη αρνητική επίδρασή της στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των ανηλίκων καθώς και υποβάθμιση της ποιοτικής στάθμης της εκπομπής.

Το Ε.Σ.Ρ. εξέδωσε την υπ' αριθμ. 265/12.7.2011 απόφασή του, στο σκεπτικό της οποίας αναφέρεται ότι: *«Πρόκειται περί εκπομπής κατά τη διάρκεια της οποίας εμφανίζονται μεμονωμένες γυναίκες ή συγκεκριμένες οικογένειες και προβάλλονται εικόνες από την οικογενειακή τους ζωή. Εμφανίζονται εικόνες οικογενειών πολυτελούς διαβίωσης με παράλληλη ενασχόληση των συζύγων με τις οικιακές εργασίες»*. Όμως, εκτός από τον προβληματισμό που δημιουργεί η προβολή της συμμετοχής των ανηλίκων παιδιών των οικογενειών σε ιδιαίτερες οικογενειακές στιγμές, ακούγονται φράσεις που δεν συμπορεύονται με τον τίτλο της εκπομπής *«Οι πραγματικές νοικοκυρές της Αθήνας»*, όπως οι φράσεις *«Χέστηκα να σου πω την αλήθεια να πω αν έχω γκόμενο, δεν έχω γκόμενο, είμαι σε σχέση, έχω τσακωθεί, δεν έχω τσακωθεί... Έτσι είμαι, όσοι γουστάρουνε. Sorry κιόλας...»*, *«Χαλάω πολλά χρήματα, πάρα πολλά χρήματα»*, *«Έχω κάνει δύο γάμους, τον πρώτο όταν ήμουν πολύ μικρή και πολύ τρελή, χώρισα πολύ σύντομα και ο δεύτερος γάμος μου κράτησε 13 χρόνια»*. Γενικά, πρόκειται περί εκπομπής η οποία διά της προβολής ενδομύχων σκέψεων των συμμετεχουσών γυναικών και ιδιαιτέρων στιγμών της οικογενείας των, αποσκοπεί στην αύξηση των τηλεθεάσεων παραβλέποντας την εκ του Συντάγματος επιβαλλομένη ποιότητα, η οποία πρέπει να συντελεί στην πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας καθώς και στον σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και αθωότητος.

Το Ε.Σ.Ρ. επέβαλε στο σταθμό τη διοικητική κύρωση του προστίμου, ύψους 15.000 ευρώ.

4. Η άρση του απορρήτου

Η παρακολούθηση, καταγραφή και αποθήκευση των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων, των μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και των μηνυμάτων μέσω κινητής τηλεφωνίας αποτελεί μία προβληματική που πρέπει να έχει ως βασικό και μοναδικό θεμέλιο το Ευρωπαϊκό πλέγμα κανόνων δικαίου και τον Ευρωπαϊκό νομικό πολιτισμό. Κοινό σημείο αναφοράς όλων των δικαιοϊκών συστημάτων και αξιών αποτελεί πράγματι η ουσιαστική αντίθεση με κάθε μορφής τρομοκρατική ενέργεια και ο απόλυτος σεβασμός των προστατευομένων εννόμων αγαθών της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της περιουσίας και ιδιοκτησίας, αλλά και του δικαιώματος της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας. Μεταξύ των ανωτέρω εννόμων αγαθών είναι δυνατόν να επέρχονται αλληλεπιδράσεις και συγκρούσεις τόσο για την προστασία αυτών όσο και του γενικότερου συμφέροντος, όχι όμως μέχρι του σημείου εκείνου που να παραβιάζεται ο πυρήνας εκάστου θεμελιώδους δικαιώματος και να αίρεται τελικώς η προστασία του.

4.1. Οι θεμιτοί περιορισμοί του απορρήτου της ελεύθερης ανταπόκρισης σύμφωνα με την ΕΣΔΑ κατ' άρθρο 8 παρ.2⁸⁸

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όπως προαναφέρθηκε στο κεφάλαιο 2.4, θέτει ορισμένους περιορισμούς ως προς την προστασία του δικαιώματος σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακή ζωής, στο οποίο υπάγεται και το εξεταζόμενο δικαίωμα της ελεύθερης επικοινωνίας και ανταπόκρισης. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ: *Δεν επιτρέπεται να υπάρξει επέμβασις δημοσίας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβασις αυτή προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρον το οποίον, εις μίαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον δια την εθνικήν ασφάλειαν, την δημόσιαν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας, την προάσπισιν της τάξεως κα την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων*⁸⁹. Τέλος, θα

⁸⁸ Για το κεφάλαιο έχει αντληθεί το μεγαλύτερο μέρος των πληροφοριών και της νομολογίας του ΕΔΔΑ από το βιβλίο του ΡΟΥΚΟΥΝΑ Ε., ό.π., σελ. 175 επ., καθώς επίσης και από τον ΚΑΜΙΝΗ Γ., ό.π., (ενν.: *Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων*) σελ. 210.

⁸⁹ Σύμφωνα με τον ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟ Π., ό.π., σελ. 1514: «*Με βάση το περιεχόμενο των διατάξεων αυτών του άρθρου 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι ρυθμίσεις τόσο του άρθρου 19 του Συντάγματος όσο και των λοιπών θεσμικών μέτρων, που έχουν ληφθεί σε εκτέλεσή τους, δεν βρίσκονται σε αντίθεση με τις επιταγές της Σύμβασης αυτής. Αντίθετα, μάλιστα, οι ρυθμίσεις των διατάξεων του δεύτερου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 19 του Συντάγματος φαίνεται ότι είναι αυστηρότερες, π.χ. στο μέτρο που δεν αφήνουν περιθώριο παραβίασης του*

πρέπει να επισημάνουμε ότι σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ.1 του Συντάγματος οι διεθνείς συμβάσεις – και επομένως και η ΕΣΔΑ – από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ κατά τους όρους της καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υ π ε ρ ι σ χ ύ ο υ ν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου (και προφανώς ό χ ι του Συντάγματος).

Κατά βάση, ο εσωτερικός νόμος πρέπει να είναι πρώτον π ρ ο σ ι τ ό ς (accessibility) στο κοινό και δεύτερον να είναι π ρ ο β λ ε π τ ι κ ό ς, δηλαδή να περιγράφει με σαφήνεια, προς αποφυγή αμφιβολιών, την απαγόρευση και τις συνέπειές της (foreseeability). Εξάλλου, σύμφωνα και με τη νομολογία του Στρασβούργου υπάρχουν δύο κριτήρια στα οποία πρέπει να στηρίζεται ο νόμος που περιορίζει το δικαίωμα της αλληλογραφίας και, ως εκ τούτου, της ελεύθερης ανταπόκρισης: το πρώτο είναι αυτό της δ η μ ο σ ι ό τ η τ α ς και το δεύτερο αυτό της π ρ ο β λ ε ψ ι μ ό τ η τ α ς.⁹⁰

Τα κριτήρια περί της ποιότητας του νόμου απορρέουν από την ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 8 παρ.2 σε συνδυασμό με το προοίμιο της ΕΣΔΑ, όπου μνημονεύεται η «προεξάρχουσα θέση του δικαίου» (rule of law), ως κοινή κληρονομιά των συμβαλλόμενων κρατών. Αυτή η προεξάρχουσα θέση του δικαίου επιτάσσει τη διαφύλαξη των ατομικών δικαιωμάτων από κάθε ενδεχόμενο αυθαιρεσίας. Η αυθαιρεσία τούτη μπορεί να εκδηλωθεί κατ' εξοχήν στα περιοριστικά μέτρα του δικαιώματος, που αποφασίζονται και διενεργούνται σε συνθήκες μυστικότητας. Η μυστικότητα είναι βεβαίως αναγκαία σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως η δίωξη του εγκλήματος, όπου ο μυστικός χαρακτήρας ορισμένων μέτρων, όπως για παράδειγμα η εδώ εξεταζόμενη άρση του απορρήτου των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων, είναι αυτονόητος, διαφορετικά η επέμβαση στο δικαίωμα δεν θα είχε νόημα. Σε αυτές τις περιπτώσεις, λοιπόν, ο θιγόμενος από την άρση του απορρήτου δεν νοείται να γνωρίζει το εάν και το πότε θα ληφθεί το μέτρο εις βάρος του, προκειμένου να το αποφύγει. Η ερμηνεία του άρθρου 8 παρ.2 επιτάσσει, όμως, η νομοθεσία να έχει διατυπωθεί με επαρκή σαφήνεια, ώστε όλοι να γνωρίζουν τις γενικές περιστάσεις και προϋποθέσεις, κάτω από τις οποίες είναι επιτρεπτό να ληφθεί το μέτρο.

Σήμερα, η νομολογία των οργάνων της Σύμβασης στο θέμα της

απορρήτου των ανταποκρίσεων για λόγους που αφορούν τη δημόσια ασφάλεια, την οικονομική ευημερία, την προάσπιση της τάξης, της περιουσίας, της υγείας ή της ηθικής κλπ».

⁹⁰ Βλ και ΚΑΜΙΝΗ Γ., ό.π., (ενν.:Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων) σελ. 209 επ.: «Η δημοσιότητα επιτάσσει το κείμενο του νόμου να είναι προσιτό σε όλους και η προβλεψιμότητα επιτάσσει ο νόμος να είναι διατυπωμένος με όρους επαρκώς σαφείς, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να γνωρίζουν εκ των προτέρων σε ποιες εν γένει περιστάσεις και κάτω από ποιες γενικές προϋποθέσεις το ισχύον δίκαιο επιτρέπει στην κρατική εξουσία να επέμβει στο δικαίωμα».

παρακολούθησης τηλεφωνημάτων είναι πολύ πιο απαιτητική από ό,τι ήταν στις υποθέσεις Klass και Malone⁹¹. Απαιτεί την ύπαρξη εγγυήσεων που εξασφαλίζουν από καταχρήσεις, περιλαμβανομένης της κατάχρησης εξουσίας. Το ΕΔΔΑ (Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου) αρνήθηκε συμβατότητα του ισχύοντος γαλλικού γραπτού και νομολογιακού δικαίου προς το άρθρο 8 παρ.2 ΕΣΔΑ. Παρά το γεγονός ότι το γαλλικό δίκαιο περιέχει δεκαεπτά (17) νομικές εγγυήσεις, κρίθηκε ότι αυτό δεν υποδεικνύει με «λελογισμένη σαφήνεια» τον σκοπό και τον τρόπο άσκησης της διακριτικής ευχέρειας ως προς την παρακολούθηση των τηλεφωνημάτων από τις αρχές (Kruslin, Huvig v. France, Δ 1990).

Στις μέρες μας τίθενται γενικότερα και πιο πολύπλοκα ζητήματα προστασίας του ατόμου από τις εξελίξεις της τεχνολογίας (περιπτώσεις τηλεφωνικών υποκλοπών⁹²). Οι ηλεκτρονικές τράπεζες πληροφοριών συνεχώς πληθαίνουν ενώ ο αριθμός και η έκταση των συλλεγομένων με οποιεσδήποτε μεθόδους για τον καθένα πληροφοριών μας είναι άγνωστα. Το δίκαιο, παρ' όλα αυτά, προτάσσοντας στις ανάγκες των καιρών τον εξελικτικό χαρακτήρα του, επιδιώκει να γίνει το μεγάλο οχυρό της ψηφιακής εποχής· μιας εποχής κατά την οποία, ενδεχομένως, η έννοια της ανωνυμίας θα ανήκει πλέον στο παρελθόν.

4.2. Άρθρο 19 παρ.1 εδάφιο Β του Συντάγματος⁹³

Ως προς το Ελληνικό Δίκαιο, αν και το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας είναι απολύτως απαραβίαστο, ο ίδιος θεμελιώδης νόμος του κράτους με την ανώτερη τυπική του ισχύ περιέχει στο άρθρο 19 παρ.1 εδ.2 μια ειδική επιφύλαξη νόμου. Κατά την παραπάνω επιφύλαξη, «νόμος⁹⁴ ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο

⁹¹ Για αυτές τις υποθέσεις βλ. νομολογιακό παράρτημα στο τέλος της μελέτης.

⁹² ΣΠΥΡΑΚΟΣ Δ., ό.π., σελ. 526 υποσημ.8: «Αναφέρονται κυρίως τρεις τρόποι διενέργειας τηλεφωνικών υποκλοπών. Αυτές που γίνονται από τους κεντρικούς καταναμητές που βρίσκονται στα τηλεφωνικά κέντρα και μέσω των οποίων καθίσταται δυνατή η παρακολούθηση τηλεφωνικών συνδέσεων σε όλο το δίκτυο της χώρας. Άλλη μέθοδος είναι η επέμβαση στις διακλαδώσεις προς το συνδρομητικό δίκτυο (KFO), που μπορεί ωστόσο με έγκαιρη έρευνα να καταστεί ορατή. Τέλος, η επέμβαση που γίνεται στα "τερματικά" και αφορά κατά κανόνα μόνο μία τηλεφωνική σύνδεση. Είναι η μέθοδος που χρησιμοποιούν συνήθως όσοι δεν έχουν πρόσβαση στην οργάνωση του συστήματος τηλεπικοινωνιών».

⁹³ Για αυτή την ενότητα έχουν αντληθεί πληροφορίες από ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π., ό.π., σελ.185,425 επ.

⁹⁴ Ο Ν. 2225/1994 ως εκτελεστικός του άρθρου 19 παρ. 1 του Συντάγματος νόμος προσδιορίζει τις λεπτομέρειες και τους όρους για την άρση του απορρήτου της επικοινωνίας, ενώ ο Ν 3115/2004 ως εκτελεστικός του άρθρου 19 παρ. 2 του Συντάγματος νόμος μεριμνά για τη δημιουργία της ΑΔΑΕ με σκοπό την προστασία του απορρήτου. Στην έννοια της προστασίας του απορρήτου των επικοινωνιών περιλαμβάνεται και ο έλεγχος τήρησης των όρων και της διαδικασίας άρσης του απορρήτου.

για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων».

Με μία προσεκτική ανάγνωση μπορούμε να αντιληφθούμε ότι ο παραπάνω περιορισμός ενέχει πολλούς κινδύνους καταστρατήγησης⁹⁵, καθώς περιλαμβάνει δύο αόριστες νομικές έννοιες (εθνική ασφάλεια, ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα), μπορεί να εισαχθεί μόνο με γενικό νόμο, μπορεί να εφαρμοστεί μόνο από το δικαστήριο και όχι από την ίδια τη διοίκηση και τέλος, ο περιορισμός αυτός πρέπει να συνοδεύεται από εγγυήσεις⁹⁶ που περιστέλλον τον τρόπο και τις συνέπειες της άσκησης του στο μέτρο του αναγκαίου και προπάντων αποτρέπουν την πρόσβαση στις επιστολές και την οποιαδήποτε ανταπόκριση ή επικοινωνία προσώπων (ιδιωτών ή δημόσιων οργάνων) άλλων από τα καθορισμένα στη δικαστική απόφαση περί περιορισμού του απορρήτου.

Τέλος, υπάρχει και ένας ακόμη *τριπλός* περιορισμός, όχι όμως μόνο έναντι του απορρήτου της επικοινωνίας αλλά και έναντι κάθε ατομικού δικαιώματος, που δεν είναι άλλος από αυτόν του άρθρου 5 παρ.1 του Συντάγματος κατά το οποίο: *«Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη»*. Οι γενικές ρήτρες των δικαιωμάτων των άλλων, της συνταγματικότητας και των χρηστών ηθών ακολουθούν, κατά την παραπάνω άποψη,⁹⁷ κάθε ατομικό και κοινωνικό δικαίωμα· είναι γενικοί περιορισμοί. Παρ' όλα αυτά, οι συγκεκριμένες ρήτρες – και ειδικότερα αυτή των χρηστών ηθών, αφού οι υπόλοιπες θεωρούνται αυτονόητες σε κάθε δικαίωμα – αφορούν μόνον το άρθρο 5 του Συντάγματος, διότι κανείς δεν μπορεί να θέσει πρόσθετους περιορισμούς, όπως δέχεται η παραπάνω θέση, στα συνταγματικά δικαιώματα. Επιβάλλεται δε να εφαρμόζεται συσταλτική τελολογική ερμηνεία. Άλλωστε, σε κάθε είδους περιορισμό συνταγματικού

⁹⁵ Περί δυνατότητας καταχρηστικής προσφυγής κάνει λόγο και ο ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ Π., ό.π., σελ.1514 επ., κατά τον οποίο: *«Τους φόβους για τη δυνατότητα καταχρηστικής προσφυγής στην εξαίρεση που εισάγουν οι προαναφερόμενες διατάξεις του άρθρου 19 του Συντάγματος δικαιολογεί η αοριστία των όρων, οι οποίοι οριοθετούν το ρυθμιστικό πλαίσιο των διατάξεων αυτών. Πραγματικά οι λόγοι "εθνικής ασφάλειας" και οι ανάγκες που αφορούν τη "διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων" αποτελούν αναμφισβήτητα διόδοι, οι οποίες είναι δυνατό να οδηγήσουν στην κανονιστική αποδυνάμωση του ρυθμιστικού πλαισίου του κανόνα του απορρήτου των ανταποκρίσεων, τον οποίο με τόση απολυτότητα φαίνεται να καθιερώνουν οι διατάξεις του πρώτου εδαφίου του άρθρου 19 του Συντάγματος. Και τούτο, γιατί οι όροι αυτοί αποτελούν αόριστες νομικές έννοιες, κατά τη συγκεκριμενοποίηση των οποίων παρέχεται, τόσο στο νομοθέτη όσο και στον ερμηνευτή και εφαρμοστή των διατάξεων που ο τελευταίος θεσπίζει, ένα ευρύ περιθώριο υποκειμενικής κρίσης· κρίσης, της οποίας η έκβαση και το αποτέλεσμα εξαρτάται από τις ιδεολογικές και φιλοσοφικές αντιλήψεις του δημιουργού της και από τις ευρύτερες κοινωνικές συνθήκες, στο πλαίσιο των οποίων διαμορφώνονται»*.

⁹⁶ Σύμφωνα και με τον ΠΑΡΑΡΑ Π., *Σύνταγμα 1975 – Corpus I*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1982, σελ.294: *«Διά του όρου "εγγυήσεις" νοούνται προφανώς οι ειδικότερες διαδικαστικές προϋποθέσεις που θα πρέπει να τηρηθούν, ώστε αυτός ο όρος (προϋποθέσεις) έπρεπε να είχε τεθεί»*.

⁹⁷ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Α., ό.π. (ενν.: *Συνταγματικά Δικαιώματα – ειδικό μέρος*), σελ. 38 επ.

δικαιώματος πρέπει να γίνουν δεκτά κάποια γενικά όρια της περιοριστικής δράσης⁹⁸ του κοινού νομοθέτη, πέρα από τους περιορισμούς της ρυθμιστικής σύμπραξης του κοινού νομοθέτη που ορίζει ρητά ο συντακτικός νομοθέτης. Στα όρια αυτά ανήκουν κυρίως τα εξής:

- i. Η αρχή της αναλογικότητας⁹⁹
- ii. Ο πυρήνας του δικαιώματος
- iii. Η απαγόρευση νομοθετικού περιορισμού συγκεκριμένης περίπτωσης
- iv. Η απαγόρευση καταχρηστικής επιβολής περιορισμών
- v. Η συμφωνία προς την ελεύθερη δημοκρατική τάξη.

4.3. Η κατάσθρωση των δικαστικών εγγυήσεων¹⁰⁰

Η κρίση για την αποδέσμευση του απορρήτου είναι νοητό και αναγκαίο να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή και φειδώ. Ο περιορισμός του εν λόγω δικαιώματος δεν είναι μία απλή υπόθεση. Γίνεται υπό κάποιες σοβαρές προϋποθέσεις, τις οποίες υπαγορεύει το Σύνταγμα. Με τον προσδιορισμό και την εννοιολογική εξειδίκευση των αόριστων νομικών εννοιών της «εθνικής ασφάλειας» και των «*ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων*» δεν διασφαλίζεται εντελώς η τηρητέα διαδικασία. Για αυτό απαιτούνται θεσμικές εγγυήσεις¹⁰¹ που να λαμβάνουν υπόψη αυτή την ιδιομορφία και να

⁹⁸ Βλ. διεξοδικότερα ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π., ό.π., σελ. 205 επ., ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟ Α., ό.π., σελ.224 επ.

⁹⁹ Ειδικότερα για την αρχή της αναλογικότητας περί της άρσης του απορρήτου έχει να μας αναφέρει ο ΣΠΥΡΑΚΟΣ Δ., ό.π., σελ. 528 επ., κατά τον οποίο: «*Η ερειδόμενη στην αρχή του κράτους δικαίου ειδικότερη αρχή της αναλογικότητας θέτει ένα πρόσθετο όριο στον νομοθέτη για τον περιορισμό της ελεύθερης ανταπόκρισης και επικοινωνίας. Αν ο σκοπός του επιβαλλόμενου μέτρου μπορεί να ικανοποιηθεί με ένα άλλο, εξίσου αποτελεσματικό, μέσο που δεν προσβάλλει ή θίγει λιγότερο το προστατευόμενο δικαίωμα, τότε η επέμβαση είναι ανεπίτρεπτη και η διάταξη του νόμου ενδεχομένως αντισυνταγματική. Η κατοχύρωση των δικαιωμάτων του πολίτη δεν είναι το φορτικό εμπόδιο στην αποτελεσματική δράση των κρατικών οργάνων, αλλά εντέλει ο δρόμος ορθολογικής αντιμετώπισης των προβλημάτων και πραγμάτωσης της κρατικής λειτουργίας. Θα πρέπει επομένως η εισαγωγή ανάλογων διατάξεων να θεμελιώνεται σε μία διαφανή επιχειρηματολογία για τη συμβολή της στη διακρίβωση των ιδιαίτερως σοβαρών εγκλημάτων και την αντιμετώπιση κινδύνων εθνικής ασφάλειας και να καταδεικνύεται η ανεπάρκεια των υπαρχόντων ή άλλων ηπιότερων κατασταλακτικών και προληπτικών μέτρων*»

¹⁰⁰ Κύρια πηγή άντλησης πληροφοριών για τη συγκεκριμένη ενότητα είναι από τον ΣΠΥΡΑΚΟ Δ., ό.π., σελ. 531 επ.

¹⁰¹ Κατά τον ΧΡΥΣΟΓΟΝΟ Κ., ό.π., σελ. 243: «*Η αναφορά του συντακτικού νομοθέτη στον καθορισμό από τον κοινό νομοθέτη των ε γ γ υ ή σ ε ω ν υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για τους δύο περιοριστικά προβλεπόμενους λόγους (εθνική ασφάλεια, διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων) συνεπάγεται τα εξής: Πρώτον, ότι για την [νόμιμη] παραβίαση του απορρήτου πρέπει πάντοτε να υπάρχει προηγούμενη εντολή αρμόδιου δικαστικού λειτουργού (βλ. άρθρα 87-91 Σ). Και*

διαφυλάττουν το δικαιοπρακτικό πλαίσιο και κύρος της κρατικής δράσης. Το Σύνταγμα, λοιπόν, κάνει λόγο για εγγυήσεις που τηρούνται από τη δικαστική αρχή, η οποία με τη σειρά της ευθύνεται για την αποδέσμευση του απορρήτου της επικοινωνίας και της ελεύθερης ανταπόκρισης.¹⁰²

Είναι απαραίτητο, συνεπώς, η δικαστική κρίση για την αποδέσμευση του απορρήτου να καθοδηγείται από ορισμένα νομοθετικά κατοχυρωμένα και σαφή κριτήρια. Ουσιώδης προϋπόθεση είναι να υφίστανται συγκεκριμένα στοιχεία που να δικαιολογούν την υποψία τέλεσης από τον θιγόμενο εγκλήματος που περιέχεται στον κατάλογο (βλ. Ν 2225/1994) ή την ύπαρξη λόγων εθνικής ασφάλειας. Εφόσον η ικανοποίηση των θεμιτών σκοπιμοτήτων είναι δυνατή με άλλα μέσα που επεμβαίνουν λιγότερο στην ατομική ελευθερία, η παράκαμψη του απορρήτου της επικοινωνίας αποστερείται ερείσματος. Η σχετική απόφαση¹⁰³ πρέπει να είναι αιτιολογημένη και να περιέχει όλα εκείνα τα στοιχεία που οριοθετούν με σαφήνεια το περιεχόμενο και τις επιπτώσεις της. Στις διατάξεις της πρώτης παραγράφου του άρθρου 19 Σ προβλέπονται δύο κύριες θεσμικές εγγυήσεις: η αποκλειστική αρμοδιότητα της Δικαστικής Αρχής να αίρει το απόρρητο όταν συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις και ο απολύτως απαραβίαστος χαρακτήρας του δικαιώματος.¹⁰⁴

δεύτερον, ότι ο σχετικός νόμος (τυπικός ή κανονιστική πράξη ύστερα από νομοθετική εξουσιοδότηση) οφείλει να προσδιορίζει σαφή και συγκεκριμένα κριτήρια που οφείλει να λάβει υπόψη της η δικαστική αρχή κατά τη λήψη της σχετικής απόφασης, τη σχετική διαδικασία καθώς και τη διάρκεια της άρσης. Διαφορετικά δεν πρόκειται κατ' ουσία για δικαιοδοτική κρίση αλλά για θεσμοποιημένη αυθαιρεσία».

¹⁰² Βλ. και ΚΑΜΙΝΗ Γ., ό.π. (ενν.: Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων), σελ. 515: «Το Σύνταγμα προβλέπει ότι η άρση του απορρήτου για τη διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων πρέπει να προβλέπεται από το νόμο και να περιβάλλεται από συγκεκριμένες εγγυήσεις. Με λίγα λόγια, η δικονομική στάθμιση του Συντάγματος συνεπάγεται ότι η αποδεικτική χρήση του περιεχομένου τηλεφωνικών συνδιαλέξεων είναι νόμιμη, μόνον εφόσον και η άρση του απορρήτου από τα κρατικά όργανα υπήρξε νόμιμη».

¹⁰³ Κατά τον ΧΡΥΣΟΓΟΝΟ Κ., ό.π., σελ. 243 επ.: «Οποιαδήποτε απόφαση για άρση του απορρήτου πρέπει να σέβεται τους περιορισμούς των περιορισμών των ατομικών δικαιωμάτων, όπως ιδίως τις αρχές της αναλογικότητας και της μη προσβολής του πυρήνα του δικαιώματος. Όλα αυτά θεσπίζονται βέβαια ρητά από το άρθρο 4 παρ. 2 και 3 του ν. 2235/1994, αλλά προκύπτουν και ευθέως από το Σύνταγμα και συνεπώς η τυχόν μελλοντική κατάργηση των παρ. 2 και 3 του άρθρου 4 δεν θα απήλλασε από την υποχρέωση σχετικής αιτιολόγησης των αποφάσεών τους τις δικαστικές αρχές».

¹⁰⁴ ΤΣΟΛΙΑΣ Γ., Οι ελεγκτικές αρμοδιότητες της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών – μία πρώτη προσέγγιση, ΔΙΜΕΕ, τεύχος 8, 2005, σελ. 539 επ.

4.4. Οι περιπτώσεις άρσης του απορρήτου κατά το άρθρο 19 παρ.1

εδ.2 του Συντάγματος

Ο συντακτικός νομοθέτης αναφέρει τους δύο περιορισμούς άρσης του απορρήτου της επικοινωνίας τηρουμένων, βέβαια, των προαναφερθεισών θεσμικών εγγυήσεων¹⁰⁵. Αυτοί είναι η «εθνική ασφάλεια» και τα «ιδιαιτέρα σοβαρά εγκλήματα» και μόνον¹⁰⁶. Και οι δύο όροι προφανώς αποτελούν αόριστες νομικές έννοιες, οι οποίες πρέπει να εξειδικευτούν και να προσδιοριστούν, έτσι ώστε η άρση του απορρήτου να μην καταλήξει μια αυθαίρετη και ανέλεγκτη διαδικασία. Η κρίση περί του αν συντρέχουν ή όχι οι ειδικές αυτές περιπτώσεις πρέπει να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή. Η αοριστία των παραπάνω όρων «καθιστά τις εξαιρέσεις από το απόρρητο των ανταποκρίσεων, που εισάγει το δεύτερο εδάφιο της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 19 του Συντάγματος του 1975, προβληματικές και επικίνδυνες.»¹⁰⁷ Τέλος, δεν θα πρέπει να υπάρχει σύγχυση μεταξύ του άρθρου 19 του Συντάγματος και 20 του Ποινικού Κώδικα περί άρσης του άδικου χαρακτήρα της πράξης. Η άρση του απορρήτου θα βασιστεί στις εγγυήσεις που ορίζει το άρθρο 19 Σ και όχι το άρθρο 20 ΠΚ, διαφορετικά θα επερχόταν μία πλήρης αποδυνάμωση των εγγυήσεων υπό τις οποίες ο υπέρτατος νόμος του κράτους και – κατ' άμεση εξουσιοδότηση αυτού – ο ν. 2225/1994 επιτρέπουν την επέμβαση στο ατομικό δικαίωμα¹⁰⁸.

¹⁰⁵ Βλ. ΜΑΝΕΣΗ Α., ό.π., σελ. 240: «Η πρώτη από τις δύο προϋποθέσεις [εθνική ασφάλεια] είναι πολύ γενική και αόριστη και για τούτο επιδεκτική καταχρηστικών εφαρμογών, δεδομένου ότι δεν συνδέεται με εγκληματικές ενέργειες, κατ' αντιδιαστολή με τη δεύτερη [ιδιαιτέρα σοβαρά εγκλήματα]. Το Σύνταγμα ανέθεσε, βέβαια, την κρίση για την εκάστοτε συνδρομή τους, καθώς και τη διενέργεια της συγκεκριμένης παραβίασης του απορρήτου, στη δικαστική αρχή κατ' αποκλειστικότητα. Και για μεν τα εγκλήματα η δικαστική αρχή είναι, εξ ορισμού, αρμόδια και εξουσιοδοτημένη. Για τους λόγους όμως "εθνικής ασφάλειας" θα στηρίζεται, αναγκαστικά, στα στοιχεία των υπηρεσιών πληροφοριών, τα οποία, ως "άκρως απόρρητα", δεν είναι εύκολο να ελεγχθούν ιδίως ως προς τις πηγές τους, και επομένως οι δικαστικοί λειτουργοί θα περιβάλλουν απλώς με το κύρος τους τις εκτιμήσεις και τις ενέργειες αυτών των υπηρεσιών».

¹⁰⁶ Βλ. και ΤΣΑΚΥΡΑΚΗ Σ., ό.π., σελ. 1005: «Ο συντακτικός νομοθέτης έκρινε ότι, για να εξυπηρετηθεί η αξία της απονομής της δικαιοσύνης (διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων) και η αξία της εθνικής ασφάλειας μπορεί, με τις εγγυήσεις εκτελεστικού νόμου, να υποχωρήσει η αξία του απορρήτου της επικοινωνίας. Οι αξίες αυτές κρίθηκαν ότι έπρεπε να διασφαλιστούν ακόμη και εις βάρος της προστασίας του απορρήτου. Μόνον αυτές και καμία άλλη. Ούτε η αξία του γάμου, ούτε της ελευθερίας του τύπου, ούτε άλλη αξία μπορεί ενόψει της κατηγορηματικής συνταγματικής στάθμισης να αποτελέσει νόμιμη αιτιολογία περιορισμού του απορρήτου της επικοινωνίας και της ελεύθερης ανταπόκρισης».

¹⁰⁷ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ Π., ό.π., σελ. 1513

¹⁰⁸ Βλ. ΚΑΜΙΝΗ Γ., ό.π., (ενν.: Το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας: Η συνταγματική προστασία και η εφαρμογή της από τον ποινικό νομοθέτη και τα δικαστήρια) σελ. 520: «Σε ό,τι αφορά τις πράξεις των κρατικών οργάνων, πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι ειδικές εν προκειμένω ρυθμίσεις του Συντάγματος και του ν.2225/1994 δε ν υ π ο κ α θ ί σ τ α ν τ α ι από τις γενικές διατάξεις περί άρσης του άδικου χαρακτήρα της πράξης. Οι διατάξεις αυτές έχουν κατ' αρχήν θεσπιστεί προκειμένου να αίρουν την ποινική ευθύνη των ιδιωτών έναντι της Πολιτείας και όχι για να λειτουργούν αντίστροφα: δηλαδή για να νομιμοποιούν την προσβολή των ατομικών δικαιωμάτων από τα κρατικά όργανα. Άλλωστε, οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες επιτρέπεται στα κρατικά όργανα να επεμβαίνουν στα ατομικά δικαιώματα, δεν μπορεί παρά να είναι ειδικές και σαφώς οριοθετημένες. Αυτό επιτάσσει η ασφάλεια του δικαίου, η οποία

4.4.1. Η εννοιολογική εξειδίκευση της «εθνικής ασφάλειας» ως λόγου άρσης του απορρήτου της επικοινωνίας

Επαναλαμβάνουμε ότι σύμφωνα με το άρθρο 19 του Συντάγματος παρ.1 εδ.2 νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Ο πρώτος, λοιπόν, περιορισμός με τον οποίο θα ασχοληθούμε στο παρόν κεφάλαιο είναι η έννοια της εθνικής ασφάλειας και το πώς αυτή θα πρέπει να προσδιοριστεί κάθε φορά, για να διακριβωθεί αν είναι επιτρεπτή η άρση του απορρήτου.

Η άρση αυτή, λοιπόν, επιτρέπεται μόνο για λόγους εθνικής ασφάλειας¹⁰⁹ και «όχι επομένως για συνηθισμένους λόγους δημόσιας τάξης, απλής διευκολύνσεως του έργου της αστυνομίας ή άλλων διοικητικών αρχών.»¹¹⁰ Επίσης, η «εθνική ασφάλεια» περιλαμβάνει κατ' άλλη άποψη «αποκλειστικά ό,τι αναφέρεται στην προάσπιση της χώρας έναντι εξωτερικών κινδύνων»¹¹¹. Επίσης, η έννοια της «εθνικής ασφάλειας» πρέπει να διακρίνεται από τις έννοιες της δημόσιας ασφάλειας και της δημόσιας τάξης. Η πρώτη αφορά την προστασία του πολιτεύματος, των συντεταγμένων εξουσιών και των κρατικών οργάνων γενικότερα από εσωτερικές απειλές. Η δεύτερη, αποβλέποντας στο έννομο αγαθό της «κοινής ειρήνης», επιδιώκει πρώτιστα την προάσπιση της ιδιωτικής παρά της πολιτικής κοινωνίας.¹¹² Τέλος, ορθά υποστηρίζεται ότι για την ασάφεια της εξεταζόμενης αόριστης νομικής έννοιας, είναι αναγκαία η ύπαρξη σαφών κριτηρίων, ικανών να καθοδηγήσουν τους δικαστές στη διάγνωση των λόγων εθνικής ασφάλειας¹¹³.

αποτελεί άμεση απόρροια της αρχής του Κράτους δικαίου. Ο ιδιώτης πρέπει να γνωρίζει τους όρους υπό τους οποίους τα κρατικά όργανα εξουσιοδοτούνται από το νόμο να επεμβαίνουν στην ατομική του σφαίρα, προκειμένου να μπορεί να ρυθμίζει αναλόγως τη συμπεριφορά του. Η προσφυγή για την άρση του απορρήτου στις γενικές ρυθμίσεις των άρθρων 20 επ. ΠΚ θα καθιστούσε πλήρως ανίσχυρες τις εγγυήσεις υπό τις οποίες το Σύνταγμα και – κατ' άμεση αυτού εξουσιοδότηση – ο ν. 2225/1994 επιτρέπουν την επέμβαση στο ατομικό δικαίωμα».

¹⁰⁹ Σε αυτό το σημείο πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι έως τώρα δεν υπάρχει νομολογία σχετικά με αυτή την περίπτωση άρσης του απορρήτου της ελεύθερης επικοινωνίας και ανταπόκρισης.

¹¹⁰ ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π., ό.π., σελ. 426

¹¹¹ ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ Κ., ό.π., σελ. 242

¹¹² ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ Ν., *Η συνταγματική θέση των ενόπλων δυνάμεων*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1987, σελ. 201

¹¹³ Κατά τον ΣΠΥΡΑΚΟ Δ., ό.π., σελ. 530 επ.: «Πολύ γενικά εμφανίζεται όμως και η έννοια των λόγων εθνικής ασφάλειας για την παραβίαση της μυστικότητας της επικοινωνίας. Ο κίνδυνος αυθαιρέτων και υποκειμενικών ερμηνειών είναι εδώ αυξημένος, επιτείνεται δε από την ανεπαρκώς ελεγκτή βάση των στοιχείων των υπηρεσιών πληροφοριών που ζητούν συνήθως την επιβολή του μέτρου. Χρειάζονται για αυτό σαφή κριτήρια που να είναι ικανά να καθοδηγήσουν τους δικαστές στη διάγνωση των λόγων εθνικής ασφάλειας. Η διαφορά τότε, σε σχέση με ορισμένες από τις περιπτώσεις των ιδιαίτερος σοβαρών εγκλημάτων, είναι ότι εν προκειμένω η παραβίαση της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας αποβλέπει στην πρόληψη και όχι, κατ' ανάγκη, στη διακρίβωση των σχετικών εγκληματικών δραστηριοτήτων. Δεν ενδιαφέρει δηλ. σε πρώτο βαθμό η απονομή προσωπικής ποινικής ευθύνης, αλλά η αποτροπή των κινδύνων».

Τέλος, ο Ν. 2225/1994 ως εκτελεστικός του άρθρου 19 παρ.1 του Συντάγματος προσδιορίζει τις λεπτομέρειες και τους όρους για την άρση του απορρήτου της επικοινωνίας. Μόνο με την τήρηση αυτών των προϋποθέσεων μπορεί νομίμως η κρατική εξουσία να άρει το απόρρητο και να χρησιμοποιήσει το περιεχόμενο της επικοινωνίας¹¹⁴. Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 3 του παραπάνω νόμου μας κάνει λόγο για την πρώτη περίπτωση περιορισμού του απορρήτου της επικοινωνίας, που μελετούμε σε αυτή την ενότητα (λόγοι εθνικής ασφάλειας) και τη διαδικασία που πρέπει να ακολουθηθεί, για να αρθεί νομίμως το απόρρητο¹¹⁵:

Αναλυτικότερα, αίτηση για άρση του απορρήτου μπορεί να υποβάλλει μόνο δικαστική ή άλλη πολιτική, στρατιωτική ή αστυνομική δημόσια αρχή στην αρμοδιότητα της οποίας υπάγεται το θέμα εθνικής ασφάλειας που επιβάλλει την άρση. Εν συνεχεία, η αίτηση υποβάλλεται προς τον Εισαγγελέα Εφετών του τόπου της αιτούσας αρχής ή του τόπου, όπου πρόκειται να επιβληθεί η άρση. Ο Εισαγγελέας Εφετών αποφασίζει μέσα σε είκοσι τέσσερις (24) ώρες για την άρση ή όχι του απορρήτου με διάταξη του στην οποία περιέχονται τα αναφερόμενα στην παρ. 1 του άρθρου 5 στοιχεία. Αν κατά την κρίση του, μετά από εισήγηση της αιτούσας αρχής, ειδικές περιστάσεις εθνικής ασφάλειας επιβάλουν την παράλειψη ή τη συνοπτική παράθεση ορισμένων από τα στοιχεία αυτά, γίνεται ειδική μνεία στη διάταξη.

4.4.1.1. Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (Ε.Υ.Π.)¹¹⁶

Η Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (Ε.Υ.Π.) αποτελεί αυτοτελή δημόσια πολιτική υπηρεσία, η οποία, πέρα των υπόλοιπων αρμοδιοτήτων της, ενεργεί, ύστερα από διάταξη του εισαγγελικού λειτουργού και τηρουμένων των διατάξεων του Ν. 3115/2003, άρση απορρήτου επιστολών και τηλεφωνικής ή άλλης επικοινωνίας, καθώς και καταγραφή δραστηριότητας προσώπων με ειδικά τεχνικά μέσα και ιδίως με συσκευή

¹¹⁴ Για την πρακτική παραβίασης του απορρήτου της επικοινωνίας από τα δικαστήρια θα γίνει λόγος σε επόμενο κεφάλαιο.

¹¹⁵ Βλ. άρθρο 3παραγραφος 2 του Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘ 2225/1994 για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας, καθώς και ο συγκεκριμένος νόμος παρατίθενται και στο παράρτημα, που βρίσκεται στο τέλος του πονήματος.

¹¹⁶ Ν. 3649/2008 - ΦΕΚ 39/Α'/3.3.2008

ήχου και εικόνας εκτός κατοικίας, για λόγους εθνικής ασφαλείας με διείσδυση, ύστερα από εντολή του Διοικητή της Ε.Υ.Π. και έγκριση του ασκούντος την εποπτεία εισαγγελέα. Η διάταξη αυτή υποβάλλεται προς έγκριση μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες στον αρμόδιο Εισαγγελέα Εφετών. Η ισχύς της διάταξης αρχίζει από την έγκριση του Εισαγγελέα Εφετών.

Με το νομοθετικό διάταγμα 2421/1953 ιδρύθηκε, κατά τα δυτικά πρότυπα, η "Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών" (Κ.Υ.Π.). Με το νόμο 1645/1986 η Κ.Υ.Π. μετονομάστηκε και ουσιαστικά επανιδρύθηκε ως "Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών" (Ε.Υ.Π.).

Η Ε.Υ.Π. έχει ως αποστολή, στο πλαίσιο του Συντάγματος και των νόμων, την αναζήτηση, συλλογή, επεξεργασία και γνωστοποίηση στις αρμόδιες αρχές των πληροφοριών που αφορούν την προστασία και προώθηση των πολιτικών, οικονομικών, στρατιωτικών και εν γένει εθνικών στρατηγικών συμφερόντων της Χώρας. Όπως επίσης και την πρόληψη και αντιμετώπιση δραστηριοτήτων που συνιστούν απειλή κατά του δημοκρατικού πολιτεύματος, των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου, της εδαφικής ακεραιότητας και της εθνικής ασφάλειας του Ελληνικού Κράτους, καθώς και του εθνικού πλούτου της Χώρας. Υπεύθυνη είναι και για την πρόληψη και αντιμετώπιση δραστηριοτήτων τρομοκρατικών οργανώσεων, καθώς και άλλων ομάδων οργανωμένου εγκλήματος.

Ελέγχεται από την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (Ν.2472/1997), την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (Ν.3115/2003) και από εισαγγελικό λειτουργό, ειδικά αποσπασμένο στην Ε.Υ.Π, ο οποίος ελέγχει την νομιμότητα των ειδικών επιχειρησιακών της δράσεων.

Αναλυτικά η Ε.Υ.Π. ασκεί τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

Συλλέγει και παρέχει πληροφορίες και στοιχεία, προβαίνει σε εκτιμήσεις και υποβάλλει προτάσεις στον Υπουργό Εσωτερικών και τους καθ' ύλην συναρμόδιους Υπουργούς για την πρόληψη ή αποτροπή απειλής της εθνικής ασφάλειας ή του δημοκρατικού πολιτεύματος, καθώς και για την προάσπιση των εθνικών συμφερόντων της Χώρας. Είναι αρμόδια κυρίως για θέματα που αφορούν στη δράση τρομοκρατικών οργανώσεων ή άλλων ομάδων οργανωμένου εγκλήματος στους τομείς της παράνομης διακίνησης ανθρώπων, ανθρωπίνων μελών, όπλων, ναρκωτικών ή άλλων απαγορευμένων ουσιών, ιδίως πυρηνικών, ραδιοβιολογικών και χημικών (ΠΡΒΧ), καθώς και για θέματα νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

Παράλληλα συντονίζει τη δράση των υπηρεσιών πληροφοριών και ασφάλειας της Χώρας στον τομέα συλλογής και διάθεσης των πληροφοριών, που έχουν σχέση με το αντικείμενο της αποστολής της. Ενώ, συνεργάζεται και ενημερώνει τη Διακλαδική Διεύθυνση Στρατιωτικών Πληροφοριών (Δ.Δ.Σ.Π.) και τις υπηρεσίες πληροφοριών των Επιτελείων που εποπτεύονται από αυτήν, για θέματα της αρμοδιότητάς τους.

Μεριμνά για την αντιμετώπιση της κατασκοπευτικής σε βάρος της Χώρας δραστηριότητας και παρέχει στα αρμόδια για την αντιμετώπιση κρίσεων συλλογικά όργανα του Κράτους την αναγκαία πληροφοριακή συνδρομή για την επιτέλεση της αποστολής τους. Συν της άλλης, συντάσσει, με βάση τις πληροφορίες που διαθέτει, πληροφοριακά δελτία, μελέτες και εκθέσεις τις οποίες και διαβιβάζει στις κατά περίπτωση αρμόδιες αρχές.

Επιπλέον, αποτελεί Τεχνικής Φύσεως Αρχή Ασφαλείας Πληροφοριών (INFOSEC) και μεριμνά, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 2 του π.δ. 325/2003 (ΦΕΚ 273 Α'), για την ασφάλεια των εθνικών επικοινωνιών και συστημάτων τεχνολογίας πληροφοριών, καθώς και για την πιστοποίηση του διαβαθμισμένου υλικού των εθνικών επικοινωνιών. Η πιστοποίηση παρέχεται έναντι καταβολής παραβόλου, το ύψος του οποίου καθορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών και Οικονομίας και Οικονομικών.

Ορίζεται ως η Εθνική Αρχή Αντιμετώπισης Ηλεκτρονικών Επιθέσεων, η οποία μεριμνά για την πρόληψη και τη στατική και ενεργητική αντιμετώπιση ηλεκτρονικών επιθέσεων κατά δικτύων επικοινωνιών, εγκαταστάσεων αποθήκευσης πληροφοριών και συστημάτων πληροφορικής, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 2 του π.δ. 325/2003, ενώ συνεργάζεται με τις αντίστοιχες Υπηρεσίες άλλων χωρών και διεθνών οργανισμών για την αποτελεσματικότερη εκπλήρωση της αποστολής της

4.4.1.2. Παραδείγματα άρσης απορρήτου για λόγους «εθνικής ασφάλειας»

1) Υπόθεση εγκληματικής οργάνωσης

Η υπόθεση της Χρυσής Αυγής συντάραξε όλη την κοινωνία όταν οι ενέργειες των μελών της ξεπέρασαν τις πολιτικές διαστάσεις του κόμματος με την δολοφονία του Παύλου Φύσσα. Η άρση απορρήτου των τηλεφώνων που κατέχουν βουλευτές της Χρυσής Αυγής δεν άργησε να έρθει, επικαλούμενη λόγους εθνικής ασφάλειας, η Εισαγγελία του Αρείου Πάγου.

Από την έναρξη της προκαταρκτικής εξέτασης «άνοιξαν» για τη Δικαιοσύνη τα κινητά τηλέφωνα με την ενεργοποίηση των σχετικών δικονομικών διατάξεων που άναψαν το πράσινο φως για την άρση του τηλεφωνικού απορρήτου το οποίο μπορεί να αρθεί για κάθε πρόσωπο για το οποίο προκύπτουν στοιχεία εμπλοκής σε ερευνώμενο αδίκημα, όσο ψηλά κι αν βρίσκεται στην ιεραρχία της οργάνωσης, ακόμη και εάν καλύπτεται από την «ομπρέλα» προστασίας που του παρέχει η βουλευτική του ιδιότητα.

Έτσι, δεν χρειάστηκε προηγούμενη άδεια της Βουλής για να αρθεί το τηλεφωνικό απόρρητο σε πρόσωπα που είναι βουλευτές και των οποίων τα ονόματα εμπλέκονται σε συγκεκριμένες παράνομες πράξεις. Αυτό, διότι η άρση του τηλεφωνικού απορρήτου είναι μία από τις προανακριτικές ενέργειες που δεν θεωρείται ότι θίγει το πρόσωπο του βουλευτή, εφόσον βοηθά στη διαλεύκανση του διερευνώμενου αδικήματος.

Επίσης, σημαντικά είναι και τα στοιχεία που παρείχαν οι κεραίες κινητής τηλεφωνίας, «φωτογραφίζοντας» με ακρίβεια τον χώρο στον οποίο βρίσκονταν τα συγκεκριμένα πρόσωπα.

Ο εισαγγελικός λειτουργός συνέλεξε τις απαραίτητες πληροφορίες που προέκυψαν από τις καταθέσεις των δύο μαρτύρων, πρώην μελών της οργάνωσης, καθώς και στοιχεία από τις άρσεις τηλεφωνικών απορρήτων και συνδιαλέξεων που κατέγραψε ο «κοριός» της ΕΥΠ. Με καταθέσεις, έγγραφα και ντοκουμέντα από βίντεο και μηνύματα κινητών τηλεφώνων οι δύο ανακρίτριες, στις 190 σελίδες του παραπεμπτικού πορίσματος τους, περιέγραψαν όλους τους βουλευτές της Χρυσής Αυγής ως μέλη μιας εγκληματικής οργάνωσης με σαφή ρόλο, ιεραρχία και «καθετοποιημένη» διαδικασία, που κατευθύνουν και καθοδηγούν βίαιες και εγκληματικές ενέργειες σε τοπικό και πανελλαδικό επίπεδο.

Στο πρώτο μέρος του πορίσματος ανέλυσαν την έννοια της εγκληματικής οργάνωσης και τόνισαν ότι απαιτείται να υπάρχει δόλος για την τέλεση του εγκλήματος. «Ο δόλος» αναφέρουν χαρακτηριστικά, «μπορεί να είναι και επιγενόμενος και αποδεικνύεται με τη συμμετοχή σε πάσης φύσεως εκδηλώσεις της οργάνωσης και κυρίως με βάση τη γνώση γεγονότων που μαρτυρούν επιδίωξη χρήσης βίας και διάπραξης

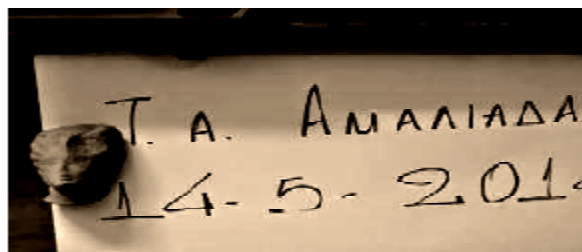
κακουργημάτων, την αποδοχή αυτών ως θεμιτών σκοπών, την μη αποκήρυξη της βίας και την μη αποχώρηση από την ομάδα... ».

Ειδικότερα αναφέρουν επί λέξει για τον ρόλο των βουλευτών στην οργάνωση: «Οι βουλευτές της Χρυσής Αυγής φέρονται όχι μόνον ως επίσημοι εκφραστές των αρχών της Οργάνωσης αυτής, αλλά και υποστηρικτές των θέσεων των δράσεων των μελών της, που διοργανώνονται τόσο στην εκλογική τους περιφέρεια όσο και σε όλη την ελληνική επικράτεια... Φέρονται δηλαδή ως ενταγμένοι και διευθύνοντες την οργάνωση αυτή δίνοντας εντολές, ασκώντας έλεγχο και εποπτεία, με καθετοποιημένη διαδικασία κατευθύνοντας και καθοδηγώντας και εγκρίνοντας εκ των υστέρων βίαιες και εγκληματικές ενέργειες των μελών και στελεχών της σε τοπικό επίπεδο και ανά την Επικράτεια, οι οποίες εγκληματικές ενέργειες σκοπούν στην δια της βίας επικράτηση των αρχών και θέσεων της, όπως αυτές που περιγράφονται...».

Τα στοιχεία έδειξαν σχέσεις της Χρυσής Αυγής με επιχειρηματίες, ενώ υπήρξαν ενδείξεις για εμπλοκή αστυνομικών σε παράνομες ενέργειες της οργάνωσης, για διασύνδεση με κυκλώματα της νύχτας αλλά και για εκβιασμούς εις βάρος καταστηματαρχών, δολοφονίες, απόπειρες δολοφονιών, ξυλοδαρμούς και ρατσιστικές επιθέσεις.

2) Υπόθεση αρχαιοκαπηλίας

Για αρχαιοκαπηλία συνελήφθησαν εννέα άτομα, ανάμεσά τους ένας Αρχιφύλακας του Τμήματος Δίωξης Αρχαιοκαπηλίας.. Ειδικότερα, πρόκειται για άτομα ηλικίας από 32 ως 70 ετών και συγκεκριμένα, οκτώ Έλληνες μεταξύ των οποίων και ο αρχιφύλακας και ένας υπήκοος Αλβανίας ενώ αναζητούνται, ως συνεργοί τους έξι ακόμα άτομα, εκ των οποίων τα πέντε έχουν ταυτοποιηθεί..

Σε βάρος τους σχηματίστηκε ποινική δικογραφία κακουργηματικού χαρακτήρα για τα -κατά περίπτωση- αδικήματα της εγκληματικής οργάνωσης, της υπεξαίρεσης μνημείων, της αποδοχής και διάθεσης μνημείων, που αποτελούν προϊόντα εγκλήματος καθώς επίσης και της νομοθεσίας για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της

Πολιτιστικής Κληρονομιάς και της παράβασης των νόμων περί καταχραστών του Δημοσίου και περί όπλων.

Με Απόφαση του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας τέθηκε σε διαθεσιμότητα ο συλληφθείς Αρχιφύλακας και σε βάρος του διατάχθηκε η διενέργεια ένορκης διοικητικής εξέτασης (ΕΔΕ).

Κατά την παρουσίαση της υπόθεσης ο διευθυντής της Διεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων είπε πως στο πλαίσιο της ενεργηθείσας προδικαστικής έρευνας, ύστερα από παραγγελία του Εποπεύοντος Εισαγγελέα Εφετών Αθηνών και μετά την άρση του απορρήτου της τηλεφωνικής ανταπόκρισης, κατόπιν σχετικών Βουλευμάτων αρμοδίων Δικαστικών Συμβουλίων, διακριβώθηκε η εγκληματική δράση των εμπλεκόμενων προσώπων, η μεθοδολογία δράσης τους (*modus operandi*) ενώ ταυτοποιήθηκαν οι επιμέρους ρόλοι τους, στο πλαίσιο της εσωτερικής διάρθρωσης της οργάνωσης.

Κεντρικό ρόλο στον «*πυρήνα*» του εγκληματικού δικτύου διαδραμάτιζε 52χρονη συλληφθείσα, η οποία είναι αρχαιοπώλης και διατηρεί κατάστημα εμπορίας αρχαιολογικών ειδών στο κέντρο της Αθήνας. Η γυναίκα συνεργάζονταν, στο πλαίσιο των παρανόμων δραστηριοτήτων της, με 50χρονο συλληφθέντα και με 49χρονο επίσης συλληφθέντα αρχιφύλακα, ο οποίος υπηρετούσε στο Τμήμα Αρχαιοκαπηλίας της Διεύθυνσης Ασφαλείας Αττικής. Μετά από έρευνα προέκυψε πως η 52χρονη εμπλέκεται σε υποθέσεις αρχαιοκαπηλίας, εκτός από τους συγκεκριμένους συνεργούς της, και με δυο ακόμη ιδιώτες οι οποίοι αναζητούνται.

Παράλληλα, αποκαλύφθηκε και περιφερειακός «*κλώνος*» του εγκληματικού δικτύου και διασύνδεση του 50χρονου συλληφθέντα με τρεις εκ των συλληφθέντων και δύο εκ των αναζητούμενων, για λογαριασμό των οποίων ο 50χρονος προέβαινε σε εκτίμηση αρχαίων αντικείμενων, που είχαν στην κατοχή τους, ενώ στη συνέχεια μεθόδευε τον τρόπο και την διαδικασία πώλησης τους σε υποψήφιους αγοραστές.

Άμεσος συνεργάτης του 50χρονου στις παράνομες δραστηριότητές του, προέκυψε ότι είναι ο Αρχιφύλακας. Οι συγκεκριμένοι, από κοινού με άλλους τρεις συνεργούς τους, εκ των οποίων ο ένας διέθετε ειδικό μηχάνημα για ανασκαφή αρχαίων αντικειμένων, μεθόδευαν ανασκαφή στην περιοχή της Πτολεμαΐδας.

Σχετικά με τη δράση τους, επισημαίνεται από τα στελέχη της ΕΛ.ΑΣ., ότι δεν δρούσαν ευκαιριακά αλλά με οργάνωση και προσχεδιασμό.

4.4.2. Ο εννοιολογικός προσδιορισμός της «διακρίβωσης ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων» ως λόγου άρσης του απορρήτου της επικοινωνίας

Η δεύτερη περίπτωση που ορίζει το Σύνταγμα σχετικά με την άρση του απορρήτου στο άρθρο 19 παρ.1 εδ.2 είναι η «διακρίβωση σοβαρών εγκλημάτων». Όπως ήδη έχουμε αναφέρει, και η περίπτωση αυτή αποτελεί αόριστη νομική έννοια μαζί με την εθνική ασφάλεια. Μάλιστα, εδώ έχουμε να κάνουμε με την έννοια του σοβαρού εγκλήματος και δη προσδιοριζόμενου ως «*ιδιαίτερα σοβαρού*». Το Σύνταγμα θέτοντας τη έννοια του «*ιδιαίτερος σοβαρού εγκλήματος*» είναι προφανές ότι δεν εννοεί την οποιαδήποτε αξιόποινη πράξη¹¹⁷. Κατ' αυτόν τον τρόπο διασταλτικής ερμηνείας θα υπερακοντίζετο ο σκοπός του συντακτικού νομοθέτη και η άρση του απορρήτου θα μετατρέποταν σε μια απλή υπόθεση στηριγμένη στην επίκληση μιας οποιασδήποτε αξιόποινης πράξης. Επειδή, λοιπόν, έχουμε να κάνουμε με συνταγματικά κατοχυρωμένο ατομικό δικαίωμα, ο προσδιορισμός και περιορισμός του θα πρέπει να γίνονται πάντοτε με ιδιαίτερη περίσκεψη και έχοντας ληφθούν υπόψη και οι απαραίτητες κάθε φορά αρχές. Επομένως, προφανής είναι η ανάγκη στενής ερμηνείας των διατάξεων του δεύτερου εδαφίου της παρ.1 του άρθρου 19 του Συντάγματος¹¹⁸.

Η έννοια των «*ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων*» πρέπει να εκληφθεί ως στενότερη εκείνης του κακούργηματος. Έτσι την ερμηνεύει άλλωστε κατά βάση και ο κοινός νομοθέτης, αφού το άρθρο 4 παρ.1 του ν. 2225/1994 επιτρέπει την άρση του απορρήτου μόνο για τη διακρίβωση των κακούργημάτων που προβλέπονται από συγκεκριμένα άρθρα (βλ. κατωτέρω).[...] Η έννοια του εγκλήματος στο άρθρο 19 παρ.1 εδ.2 του Συντάγματος φαίνεται να προϋποθέτει τετελεσμένο έγκλημα και όχι απλά προπαρασκευαστικές πράξεις.¹¹⁹

¹¹⁷ Έτσι και ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π., ό.π., σελ. 426

¹¹⁸ Βλ. και ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟ Π., ό.π., σελ. 1513, υποσημ.12: «Επειδή οι διατάξεις του δεύτερου εδαφίου του άρθρου 19 του Συντάγματος του 1975 εισάγουν εξαίρεση από τον κανόνα που καθιερώνει το πρώτο εδάφιο του ίδιου άρθρου πρέπει να ερμηνεύονται στενώς. Με βάση το συμπέρασμα αυτό αφενός οποιοδήποτε πλημμέλημα δεν είναι δυνατό να χαρακτηριστεί ως «*ιδιαίτερα σοβαρό έγκλημα*», κατά την έννοια των διατάξεων του δεύτερου εδαφίου του άρθρου αυτού και αφετέρου μόνον ορισμένα από τα κακούργηματα, ανάλογα με τη φύση τους και τις συγκεκριμένες συνθήκες, υπό τις οποίες έχουν τελεσθεί, μπορεί να θεωρηθεί ότι επιδέχονται τέτοιον χαρακτηρισμό».

¹¹⁹ ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ Κ., ό.π., σελ.242 επ. Και ο ΜΑΝΕΣΗΣ Α., ό.π., σελ. 241 είναι υπέρ της στενής ερμηνείας της διάταξης του άρθρου 19 παρ.1 εδ.2 του Συντάγματος επισημαίνοντας – πριν φυσικά την έκδοση του νόμου 2225/1994 – πως: «Αυτό (=η στενή ερμηνεία) σημαίνει ότι: α) αν υποθεθεί ότι όλα τα κακούργηματα είναι «*σοβαρά εγκλήματα*», πάντως ως «*ιδιαίτερος σοβαρά*» δεν μπορεί να χαρακτηρισθούν παρά μόνον ορισμένα (ένας περιορισμένος αριθμός) από αυτά και β) τα πλημμέλημα δεν είναι καν, κατά κανόνα, «*σοβαρά*» εγκλήματα, ελάχιστα δε από αυτά θα μπορούσαν, κατ' εξαίρεση, να θεωρηθούν ως «*ιδιαίτερος*» σοβαρά, όπως απαιτεί το Σύνταγμα». Σύμφωνα και με τον ΣΠΥΡΑΚΟ Δ., ό.π., σελ.530: «Τα *ιδιαίτερος σοβαρά εγκλήματα* δεν μπορούν να προσδιοριστούν αποκλειστικά με προσφυγή στις διακρίσεις ποινικής βαρύτητας των εγκλημάτων».

Το άρθρο 4, λοιπόν, του νόμου 2225/1994 μας κατατοπίζει σχετικά περί της δεύτερης περίπτωσης άρσης του απορρήτου της ελεύθερης επικοινωνίας και ανταπόκρισης¹²⁰:

Πιο συγκεκριμένα, η άρση του απορρήτου είναι επιτρεπτή για τη διακρίβωση των κακουργημάτων που προβλέπονται από:

- α) 30 άρθρα του Ποινικού Κώδικα.¹²¹
- β) 17 άρθρα του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα¹²²,
- γ) το άρθρο 15 παρ. 1 του ν. 2168/1993,
- δ) τα άρθρα 5, 6, 7 και 8 του ν. 1729/1987.
- ε) τα άρθρα 89, 90 και 93 του ν.1165/1968.

Επίσης, επιτρέπεται η άρση για τη διακρίβωση των προπαρασκευαστικών πράξεων για το έγκλημα της παραχάραξης νομίσματος κατά το άρθρο 211 του Ποινικού Κώδικα. Η άρση στις περιπτώσεις αυτές είναι επιτρεπτή μόνο αν αιτιολογημένα το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο διαπιστώσει ότι η διερεύνηση της υπόθεσης ή η εξακρίβωση του τόπου διαμονής του κατηγορουμένου είναι αδύνατη ή ουσιωδώς δυσχερής χωρίς αυτήν.

Η άρση στρέφεται μόνο κατά συγκεκριμένου προσώπου ή προσώπων που έχουν σχέση με την υπόθεση που ερευνάται ή για τα οποία, βάσει συγκεκριμένων περιστατικών, προκύπτει ότι λαμβάνουν ή μεταφέρουν συγκεκριμένα μηνύματα που αφορούν ή προέρχονται από τον κατηγορούμενο ή χρησιμοποιούνται ως σύνδεσμοί του.

Η άρση του απορρήτου στις περιπτώσεις του παρόντος άρθρου επιβάλλεται με διάταξη του Συμβουλίου Εφετών ή Πλημμελειοδικών στην καθ' ύλην και κατά τόπο αρμοδιότητα του οποίου υπάγεται η διακρίβωση του συγκεκριμένου εγκλήματος με το οποίο σχετίζεται η άρση.

Την αίτηση για την άρση υποβάλλει στο Συμβούλιο ο καθ' ύλην και κατά τόπο αρμόδιος εισαγγελέας, ο οποίος εποπτεύει ή ενεργεί προανάκριση ή προκαταρκτική

¹²⁰ Το νομοθέτημα έχει αντληθεί από τον διαδικτυακό τόπο των υπηρεσιών ΝΟΜΟΣ: <http://lawdb.intrasoftnet.com/pls/dnom/nusg8.main>, κεντρική ιστοσελίδα <http://lawdb.intrasoftnet.com>. Η νομοθεσία, καθώς και ο συγκεκριμένος νόμος παρατίθενται και στο παράρτημα, που βρίσκεται στο τέλος του πονήματος

¹²¹ Το εδάφιο α' αντικαταστάθηκε – χωρίς να αλλάξει ουσιαστικά κάτι σημαντικό – ως άνω με την παράγραφο α' του άρθρου 12 του Ν.3115/2003 (ΦΕΚ Α 47), κατά την οποία: «Από την ημερομηνία έναρξης λειτουργίας της Α.Δ.Α.Ε.: α) Αντικαθίσταται το εδάφιο α της παραγράφου 1 του άρθρου 4 του Ν. 2225/1994 ως ακολούθως: τα άρθρα 134, 135 παρ. 1, 2, 135Α, 137Α, 137Β, 138, 139, 140, 143, 144, 146, 148 παρ. 2, 150,151, 157 παρ. 1, 168 παρ. 1, 187 παρ. 1, 2, 207, 208 παρ. 1, 264περ. β', γ, 270, 272, 275 περ. β, 291 παρ. 1 εδ. β, γ, 299, 322, 324 παρ. 2, 3, 374, 380, 385 του Ποινικού Κώδικα»

¹²² Βλ. Άρ.26,28,29,31,32,33,34,35,39,40,41,63,64,76,93 και 97.

εξέταση και ο ανακριτής, ο οποίος ενεργεί τακτική ανάκριση για τα πιο πάνω εγκλήματα. Το Συμβούλιο αποφασίζει μέσα σε είκοσι τέσσερις (24) ώρες για την άρση ή όχι του απορρήτου, με διάταξή του, στην οποία περιέχονται τα κατά την παρ. 2 του άρθρου 5 στοιχεία.

Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις την άρση μπορεί να διατάξει ο εισαγγελέας που ενεργεί την προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση και ο ανακριτής που ενεργεί την τακτική ανάκριση. Σε κάθε περίπτωση, όμως, ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής υποχρεούνται να εισαγάγουν το ζήτημα με σχετική αίτηση τους στο Συμβούλιο μέσα σε προθεσμία τριών (3) ημερών. Η ισχύς της διάταξης του Εισαγγελέα ή του ανακριτή για την άρση παύει αυτοδικαίως με τη λήξη της τριήμερης αυτής προθεσμίας ή, αν το ζήτημα εισαχθεί εμπροθέσμως, από την έκδοση της σχετικής διάταξης του Συμβουλίου.

Στις περιπτώσεις εγκλημάτων που υπάγονται στην αρμοδιότητα των στρατιωτικών δικαστηρίων την άρση του απορρήτου επιβάλλει, με απόφασή του, το δικαστικό συμβούλιο του καθ' ύλην και κατά τόπο αρμόδιου στρατιωτικού δικαστηρίου μετά από αίτηση του ασκούντος την ποινική δίωξη ή του ανακριτή που ενεργεί τακτική ανάκριση.

4.4.2.1 Παράδειγμα άρσης απορρήτου για λόγους «διακρίβωσης ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων»

Για προσχεδιασμένο εμπρησμό κτιρίου της αλυσίδας Sprider Stores στην Ανθούσα, τον Φεβρουάριο του 2012, με σκοπό την είσπραξη του ασφαλιζόμενου κεφαλαίου, κατηγορήθηκαν τα τότε μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της εταιρίας σε βάρος των οποίων ασκήθηκε δίωξη σε βαθμό κακουργήματος – έπειτα από σχετική έρευνα που διενεργήθηκε.

Ο εισαγγελέας Πρωτοδικών προχώρησε στην άσκηση ποινικής δίωξης κατά των Σ. Χ και Α. Χ καθώς και κατά των υπόλοιπων μελών της τότε διοίκησης της εταιρίας για

το αδίκημα της ηθικής αυτουργίας σε εμπρησμό, της απάτης σε βάρος ασφαλιστικών εταιριών, καθώς και της απόπειρας απάτης. Απήγγειλε επίσης κατηγορίες για έκρηξη και εμπρησμό σε τέσσερις συνεργάτες της επιχείρησης που φέρονται να εμπλέκονται στην προσχεδιασμένη, σύμφωνα με τον εισαγγελέα, πυρκαγιά.

Η καταστροφική πυρκαγιά είχε εκδηλωθεί τα ξημερώματα της 13ης Φεβρουαρίου 2012 και αρχικώς είχε αποδοθεί από τον Τύπο σε «κουκουλοφόρους ταραξίες» που είχαν προκαλέσει επεισόδια στο κέντρο της Αθήνας ως αντίδραση στην ψήφιση του μνημονίου. Οι πρώτες πληροφορίες για το περιστατικό ανέφεραν ότι οι «κουκουλοφόροι» αφού χτύπησαν και έδεσαν τον φύλακα του χώρου -που μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο- προκάλεσαν πολλαπλές εστίες φωτιάς με κυριότερες και πλέον κρίσιμες για την καταστροφή, αυτές στη δεξαμενή πετρελαίου και στο χώρο με τις ηλεκτρογεννήτριες και το σύστημα πυρανίχνευσης.

Από τη φωτιά καταστράφηκε ολοσχερώς το κτίριο, υπόγειο, ισόγειο και 1ος όροφος, συνολικής επιφάνειας 20.000 τ.μ. Βάσει των στοιχείων της δικογραφίας, ο εισαγγελέας θεώρησε ότι στόχος της όλης καταστροφικής επιχείρησης εμπρησμού, ήταν η είσπραξη ασφαλιζόμενου ποσού ύψους 16 εκατομμυρίων ευρώ. Η εταιρία, μετά την καταγραφή των ζημιών, είχε ανακοινώσει ότι το κόστος της καταστροφής σε εμπορεύματα και πάγιο εξοπλισμό -που ήταν πλήρως ασφαλισμένα σε 4 ασφαλιστικούς ομίλους- ξεπερνούσε τα 15 εκατ. ευρώ.

Στο πλαίσιο της διερεύνησης της υπόθεσης, σύμφωνα με πληροφορίες, ο εισαγγελέας διέταξε την άρση του τηλεφωνικού απορρήτου για συγκεκριμένα πρόσωπα από την οποία προέκυψε ότι οι τρεις από τους τέσσερις κατηγορούμενους για τον εμπρησμό, την επίμαχη μέρα και ώρα εκδήλωσης της φωτιάς κινούνταν στη συγκεκριμένη περιοχή. Η εισαγγελική έρευνα επίσης φαίνεται να αξιοποίησε σημαντικές αντιφάσεις που προέκυψαν στις καταθέσεις των εμπλεκόμενων.

Για την υπόθεση της συγκεκριμένης πυρκαγιάς εξαρχής διατυπώθηκαν σοβαρά ερωτηματικά από τη Διεύθυνση Αντιμετώπισης Εγκλημάτων της Πυροσβεστικής, εξαιτίας του γεγονότος ότι είχε απενεργοποιηθεί μέρος του συστήματος ασφαλείας λίγο πριν από τον εμπρησμό.

Η πυρκαγιά στο κτίριο της Ανθούσας ήταν η τέταρτη που είχε σημειωθεί σε εγκαταστάσεις της Sprider Stores. Είχαν προηγηθεί η φωτιά, το 2004, σε αποθήκη της εταιρίας στον Άλιμο, και το 2008 οπότε κάηκαν το κατάστημα της Λυκόβρυσης αλλά και

αυτό της Ερμού. Να σημειωθεί ότι οι αδελφοί Χ., δεν είναι πλέον μέλη του ΔΣ της εταιρίας αν και εξακολουθούν να είναι οι βασικοί μέτοχοί της.

4.5. Διαδικασία άρσης του απορρήτου (Άρθρο 5, Ν. 2225/1994)¹²³

Η διάταξη που επιβάλλει την άρση του απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας σύμφωνα με το άρθρο 3 του παρόντος νόμου περιέχει τα ακόλουθα στοιχεία:

- α) το όργανο που διατάσσει την άρση,
- β) τη δημόσια αρχή ή τον εισαγγελέα ή τον ανακριτή που ζητούν την επιβολή της άρσης,
- γ) το σκοπό της επιβολής της άρσης,
- δ) τα μέσα ανταπόκρισης ή επικοινωνίας στα οποία επιβάλλεται η άρση,
- ε) την εδαφική έκταση εφαρμογής και τη χρονική διάρκεια της άρσης,
- στ) την ημερομηνία έκδοσης της διάταξης.

Η διάταξη που επιβάλλει την άρση του απορρήτου για διακρίβωση εγκλημάτων, σύμφωνα με το άρθρο 4 του παρόντος νόμου (Ν. 3658/2008), περιλαμβάνει, εκτός των στοιχείων της προηγούμενης παραγράφου, και τα εξής:

- α) το όνομα του προσώπου ή των προσώπων κατά των οποίων λαμβάνεται το μέτρο της άρσης και τη διεύθυνση διαμονής τους, εφόσον είναι γνωστή,
- β) την αιτιολογία επιβολής της άρσης.

Διάταξη που απορρίπτει αίτημα άρσης του απορρήτου περιέχει μόνο:

- α) το όργανο που αποφασίζει,
- β) τη δημόσια αρχή που είχε ζητήσει την επιβολή της άρσης,
- γ) την ημερομηνία έκδοσης της διάταξης.

Απόσπασμα της διάταξης (παρ.β του άρθρου 12 του Ν. 3115/2003), που περιλαμβάνει το διατακτικό της, παραδίδεται με απόδειξη, μέσα σε κλειστό φάκελο:

α) Στον πρόεδρο ή το διοικητικό συμβούλιο ή το γενικό διευθυντή ή τον εκπρόσωπο του νομικού προσώπου στο οποίο υπάγεται το μέσο ανταπόκρισης ή επικοινωνίας. Σε περίπτωση ατομικής επιχείρησης, το ως άνω απόσπασμα παραδίδεται στον επιχειρηματία.

β) Αν το νομικό πρόσωπο υπάγεται στον έλεγχο ή την εποπτεία του κράτους, το ως άνω

¹²³ Βλ. επίσης στο Παράρτημα Νομοθεσίας

απόσπασμα παραδίδεται και στον Υπουργό που εποπτεύει το νομικό αυτό πρόσωπο ή στον Υπουργό που προϊστάται της δημόσιας υπηρεσίας. Στην Α.Δ.Α.Ε. παραδίδεται, μέσα σε κλειστό φάκελο, όλο το κείμενο της διάταξης που επιβάλλει την άρση του απορρήτου.

Η σχετική αλληλογραφία είναι απόρρητη και τηρείται σε ειδικό αρχείο, στο οποίο έχουν πρόσβαση ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε. και ένα ακόμη μέλος της, το οποίο είναι ειδικά εξουσιοδοτημένο προς τούτο από την Α.Δ.Α.Ε. Ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε. ενημερώνει σε κάθε περίπτωση τους αρχηγούς των κομμάτων που εκπροσωπούνται στη Βουλή και κοινοποιεί τη διάταξη στον Υπουργό Δικαιοσύνης.

Σύμφωνα με τον ισχύοντα νόμο (παρ.γ του άρθρου 12 του Ν. 3115/2003), μετά την εκτέλεση της διάταξης συντάσσονται μία ή περισσότερες, κατά τις περιστάσεις, εκθέσεις από την υπηρεσία η οποία διενήργησε τις πράξεις άρσης του απορρήτου. Οι εκθέσεις υπογράφονται από το εντεταλμένο όργανο της αιτούσας αρχής και σε αυτές αναφέρονται:

- α) οι ενέργειες που έγιναν για την εκτέλεση της διάταξης,
- β) ο τόπος, η ημερομηνία και ο τρόπος εκτέλεσης των πιο πάνω ενεργειών,
- γ) το ονοματεπώνυμο των υπαλλήλων που τις διενήργησαν, εφόσον το κρίνει αναγκαίο το όργανο που εξέδωσε τη διάταξη.

Αντίγραφα των εκθέσεων αυτών διαβιβάζονται με απόδειξη, μέσα σε κλειστό φάκελο, στην αιτούσα αρχή, στη δικαστική αρχή, που εξέδωσε τη διάταξη και στην Α.Δ.Α.Ε.

Η χρονική διάρκεια της άρσης του απορρήτου δεν μπορεί να υπερβαίνει τους δύο (2) μήνες. Παρατάσεις της διάρκειας αυτής, οι οποίες δεν υπερβαίνουν κάθε φορά τους δύο (2) μήνες, μπορούν να διαταχθούν με τη διαδικασία, που προβλέπεται κατά περίπτωση, για την επιβολή του μέτρου και υπό τον όρο ότι εξακολουθούν να υφίστανται οι λόγοι της άρσης. Σε κάθε περίπτωση οι παρατάσεις δεν μπορούν να υπερβαίνουν συνολικά τη διάρκεια των δέκα (10) μηνών. Το ανώτατο αυτό χρονικό όριο δεν ισχύει στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η άρση διατάσσεται για λόγους εθνικής ασφάλειας.

Μετά τη λήξη της διάρκειας της άρσης, ή μετά τη λήξη του επιτρεπόμενου ανώτατου χρονικού ορίου της παύει αυτοδικαίως η άρση του απορρήτου.

Με διάταξη του οργάνου που επέβαλε την άρση μπορεί να διαταχθεί η παύση της και πριν από την πάροδο της ορισμένης διάρκειάς της, αν εκπληρώθηκε ο σκοπός ή έλειψαν οι λόγοι επιβολής του μέτρου.

Μετά τη λήξη του μέτρου της άρσης και υπό την αναγκαία προϋπόθεση ότι δεν διακυβεύεται ο σκοπός για τον οποίο διατάχθηκε, μπορεί η Α.Δ.Α.Ε. να αποφασίζει τη γνωστοποίηση της επιβολής του στους θιγόμενους. Τα στοιχεία που είχαν συλλεγεί ή κατασχεθεί και το υλικό που εγγράφηκε ή αποτυπώθηκε σε εκτέλεση της διάταξης για την άρση του απορρήτου σε περίπτωση διακρίβωσης εγκλημάτων, σύμφωνα με το άρθρο 4, επισυνάπτονται στη δικογραφία, αν συνιστούν αποδεικτικά μέσα για την ποινική δίωξη κατά την κρίση της αρχής που εξέδωσε τη διάταξη. Διαφορετικά επιστρέφονται στον κύριό τους, εφόσον έχει αποφασισθεί η κατά το προηγούμενο εδάφιο γνωστοποίηση του μέτρου. Αν δεν συντρέχει αυτή η περίπτωση καταστρέφονται ενώπιον της αρχής που εξέδωσε τη διάταξη και συντάσσεται έκθεση για την καταστροφή. Υποχρεωτικώς καταστρέφεται το υλικό που δεν έχει σχέση με το λόγο επιβολής του μέτρου.

Το περιεχόμενο της ανταπόκρισης η επικοινωνίας, το οποίο έγινε γνωστό λόγω της άρσης του απορρήτου, καθώς και κάθε άλλο σχετικό με αυτή στοιχείο απαγορεύεται, με ποινή ακυρότητας, να χρησιμοποιηθεί και να ληφθεί υπόψη ως άμεση ή έμμεση απόδειξη σε άλλη ποινική, πολιτική, διοικητική και πειθαρχική δίκη και διοικητική διαδικασία για σκοπό διαφορετικό από εκείνον που είχε καθορισθεί με τη διάταξη. Κατ' εξαίρεση η αρχή που εξέδωσε τη διάταξη μπορεί, κατά την αιτιολογημένη κρίση της, να επιτρέψει με νεότερη διάταξη της να χρησιμοποιηθούν και να ληφθούν υπόψη τα παραπάνω στοιχεία, αν χρησιμεύουν για τη διακρίβωση άλλου ιδιαίτερος σοβαρού εγκλήματος από αυτά που αναφέρονται στην παρ.1 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου, καθώς και για υπεράσπιση κατηγορουμένου σε ποινική δίκη για πλημμέλημα ή κακούργημα.

Υπάλληλος της υπηρεσίας, στην οποία ανήκει το μέσο ανταπόκρισης η επικοινωνίας για το οποίο επιβλήθηκε η άρση, αν, παρότι είναι αρμόδιος, δεν παρέχει στο εντεταλμένο όργανο πληροφορία σχετική με το περιεχόμενο της διάταξης και τεχνική ή υπηρεσιακή γενικά συνδρομή για την εκτέλεση της τιμωρείται, με φυλάκιση τουλάχιστον έξι (6) μηνών. Αν ανακοινώνει σε τρίτους ή χρησιμοποιεί το περιεχόμενο των κάθε είδους μηνυμάτων, πληροφοριών και στοιχείων που περιήλθαν σε γνώση του λόγω της άρσης του απορρήτου, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών.

4.6. Το προεδρικό διάταγμα 47/2005: Διαδικασίες καθώς και τεχνικές οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και την για την διασφάλιση του

Εκδίδεται το προεδρικό διάταγμα 47/2005 για το οποίο νομοθετικό δικαίωμα δίνεται με βάση το περιεχόμενο του άρθρου 9 του νόμου 3115/2003. Κανονίστηκε η διαδικασία του άρθρου αυτού διότι εκδόθηκε η κανονιστική διοικητική πράξη κατόπιν προτάσεως των συναρμόδιων Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Δικαιοσύνης, Δημόσιας Τάξης και Υφυπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και του Υπουργού μεταφορών και γνώμη της οικείας ανεξάρτητης αρχής.

Σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα 47/2005 για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και την καταγραφή σε ενιαίο κείμενο των όρων και της διαδικασίας αυτής καθώς και των τεχνικών και οργανωτικών μεθόδων με τις οποίες μπορεί αυτή να πραγματοποιηθεί και να διασφαλισθούν τα αποτελέσματα της¹²⁴, έτσι ώστε να μη θίγεται η ιδιωτική ζωή και η προσωπικότητα του πολίτη, παρά μόνο στο μέτρο και για όσο χρονικό διάστημα είναι απολύτως αναγκαίο, χάριν της προστασίας της εθνικής ασφάλειας, της διακρίβωσης των εγκλημάτων που, όπως προαναφέραμε στο παραπάνω κεφάλαιο, προβλέπονται στο άρθρο 4 του Νόμου 2225/1994 (Α'-121), όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 12 του Ν. 3115/2003 (Α'-47) και των εν γένει ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, εφαρμόζονται οι διαδικασίες που προβλέπονται από τις διατάξεις του παρόντος.¹²⁵ Το διάταγμα στηρίζεται στην γνωμοδότηση αυτή.¹²⁶

4.6.1. Γενικές ρυθμίσεις

¹²⁴ ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., «Δίκαιο Πληροφορικής & Τηλεπικοινωνιών», Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2006,σ102.

¹²⁵ Βλ. άρθρο 1 του Προεδρικού Διατάγματος 47/2005 - ΦΕΚ 64/Α/10.3.2005 για τις Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του.

¹²⁶ ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., «Δίκαιο Πληροφορικής & Τηλεπικοινωνιών», Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2006,σ100.

Στο άρθρο 2 δίνονται κάποιιοι ορισμοί¹²⁷ για την εφαρμογή του παρόντος οι ακόλουθοι όροι έχουν την εξής έννοια:

1. «*Αρμόδια αρχή*»: Η Δικαστική ή άλλη πολιτική, στρατιωτική ή αστυνομική δημόσια αρχή, η οποία δικαιούται να υποβάλει αίτηση για άρση του απορρήτου και να λάβει τα στοιχεία της επικοινωνίας.
2. «*Δικαστική αρχή*»: Η Αρχή που έχει αρμοδιότητα να εκδώσει διάταξη για άρση του απορρήτου.
3. «*Διάταξη*»: Η απόφαση για άρση του απορρήτου που εκδίδεται από την δικαστική αρχή.
4. «*Πάροχος υπηρεσιών επικοινωνιών*»: Η επιχείρηση, η οποία παρέχει υπηρεσίες επικοινωνιών διαθέσιμες στο κοινό.
5. «*Πάροχος δικτύου επικοινωνιών*»: Η επιχείρηση, η οποία εγκαθιστά, λειτουργεί, ελέγχει ή διαθέτει δίκτυο που παρέχει υπηρεσίες επικοινωνιών.
6. «*Συνδρομητής*»: Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που έχει συνάψει σύμβαση με πάροχο υπηρεσιών επικοινωνιών ή πάροχο δικτύου επικοινωνιών για την παροχή τέτοιων υπηρεσιών.
7. «*Χρήστης*»: Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που χρησιμοποιεί ή ζητεί να χρησιμοποιήσει υπηρεσίες επικοινωνιών.
8. «*Φορητότητα αριθμού κλήσης*»: Η δυνατότητα των χρηστών να διατηρούν τον ή τους αριθμούς κλήσης τους όταν αλλάζουν πάροχο υπηρεσίας επικοινωνιών, τοποθεσία ή τύπο υπηρεσίας.
9. «*Υπηρεσία προστιθέμενης αξίας*»: Κάθε μη τηλεπικοινωνιακή υπηρεσία, η οποία παρέχεται ή υποστηρίζεται από δίκτυα τηλεπικοινωνιών.
10. «*Εξουσιοδοτημένο πρόσωπο*»: Υπάλληλος δημόσιας υπηρεσίας ή παρόχου υπηρεσιών επικοινωνιών, το οποίο εκτελεί εμπιστευτική αποστολή στη διαδικασία της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών.
11. «*Επισύνδεση*»: Η παράλληλη σύνδεση τρίτου σε δίκτυο επικοινωνιών κατά τρόπο ώστε να παρακολουθεί διεξαγόμενη επικοινωνία και να λαμβάνει το περιεχόμενο και τα στοιχεία αυτής σε πραγματικό χρόνο.
12. «*Διεπιλογή*»: Η απευθείας επιλογή καλούμενου εσωτερικού αριθμού Συνδρομητικού Κέντρου (PABX) από τον καλούντα.

¹²⁷ Βλ. άρθρο 2 του Προεδρικού Διατάγματος 47/2005 - ΦΕΚ 64/Α/10.3.2005 για τις Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του.

13. «Περιοχή»: Παρεχόμενη υπηρεσία που εξασφαλίζει σε συνδρομητές να χρησιμοποιούν δίκτυο άλλο από εκείνο του οποίου είναι συνδρομητές.
14. «Εκτροπή κλήσης»: Αυτόματη μεταβίβαση εισερχόμενης κλήσης σε άλλον αριθμό κλήσης του ιδίου ή άλλου παρόχου με εντολή του συνδρομητή.
15. «Πάροχος υπηρεσιών πιστοποίησης»: Φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή άλλος φορέας που είναι αρμόδιος σύμφωνα με το νόμο να εκδίδει πιστοποιητικά ή να παρέχει άλλες υπηρεσίες συναφείς με τις ηλεκτρονικές υπογραφές.
16. «Ονοματοδότης»: Σειρά αλφαριθμητικών χαρακτήρων προς ένδειξη της ταυτότητας τηλετυπικού συνδρομητή που μεταδίδεται αυτόματα στην τηλετυπική επικοινωνία.

4.6.2. Ειδικές ρυθμίσεις

Το κεφάλαιο διαχωρίζει και περιγράφει τα είδη και τα στοιχεία της επικοινωνίας που ανήκουν στην προστασία του απορρήτου. Συγκεκριμένα στο άρθρο 3 επισημαίνεται ότι η άρση του απορρήτου δεν αφορά την διαζώσης επικοινωνία, αλλά κάθε είδους επικοινωνία, η οποία διεξάγεται μέσω δικτύου επικοινωνίας ή παρόχου υπηρεσιών επικοινωνιών και την οποία χρησιμοποιεί ο συνδρομητής ή χρήστης κατά του οποίου λαμβάνεται το μέτρο της άρσης¹²⁸.

Η εξαίρεση της διαζώσης μεθόδου συνθέτει ένα αποτέλεσμα για ένα θεσμό που είναι καθορισμένο να ρυθμίσει τις διαδικασίες και τις τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις της επικοινωνίας με ηλεκτρονικά ή αλλά μέσα και με αυτόν τον τρόπο η μέθοδος αυτή δεν είναι απροστάτευτη σε συνταγματικό επίπεδο σχετικά με το ελεύθερο και απόρρητο χαρακτήρα της. Ιδίως, απαγορεύεται η καταγραφή της με συσκευές έγγραφης ήχου και άλλα ειδικά τεχνικά μέσα. Στις διατάξεις του άρθρου 253^A παράγραφος 1 της περιόδου δ' του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας καθορίζεται μόνο ως ειδική ανακριτική πράξη για την περίπτωση συγκεκριμένων εγκλημάτων που προβλέπονται περιοριστικά στον οικείο κατάλογο, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις και διαδικασίες με αυτές που προβλέπονται για την άρση του απορρήτου όπως η καταγραφή

¹²⁸ Βλ. άρθρο 3 του Προεδρικού Διατάγματος 47/2005 - ΦΕΚ 64/Α/10.3.2005 για τις Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του.

προβλέπεται στην παράγραφο 4 του άρθρου 6 του Νόμου 2731/1999¹²⁹ και μόνον η επικοινωνία γίνεται εκτός της κατοικίας.¹³⁰

Αξίζει να σημειωθεί ότι το διάταγμα δεν ορίζει την έννοια της επικοινωνίας αν και είναι πολύ βασικό. Ωστόσο, η Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών όρισε ότι η έννοια αυτή εμπεριέχει κάθε είδους επικοινωνία μεταξύ ανθρώπων, αντικειμένων, ανθρώπων και αντικείμενων η οποία συμβαίνει είτε με τη μορφή του προφορικού ή γραπτού λόγου είτε με την μορφή μουσικής, ήχων και εικόνων είτε με μορφή σημάτων είτε με οποιοδήποτε συνδυασμό όλων αυτών των μορφών σύμφωνα με το άρθρο 2 των υπ' αριθμόν 629^α, 630^α και 631^α Κανονισμών της¹³¹. Ακόμη, έδωσε τον ορισμό της τηλεπικοινωνίας η μεταφορά ήχων, σημάτων, εικόνων δεδομένων και γενικά κάθε μορφής πληροφοριών μεταδιδόμενων εν όλω η εν μέρει μέσω ασύρματων, ηλεκτρομαγνητικών, φωτοηλεκτρικών ή φωτοοπτικών συστημάτων. Σημειώνεται ότι ο ορισμός της τηλεπικοινωνίας ακολουθεί το πρότυπο των ορισμών για τον ιδιωτικό χαρακτήρα των Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών του ομοσπονδιακού Νόμου των Η.Π.Α. και του Νόμου για την Ασφάλεια των Επικοινωνιών της Πολιτείας Φλορίδα¹³².

Τα είδη και οι μορφές της επικοινωνίας¹³³ που υπόκεινται στην άρση του απόρρητου συγκαταλέγονται στο άρθρο 3 του διατάγματος. Στον Νόμο 2225/1994 υφίστανται γενικές και αόριστες έννοιες για τα μέσα ανταπόκρισης και επικοινωνίας, γεγονός αναμφίβολο σχετικά με το ερώτημα ποία είδη αλλά και ποία στοιχεία, ανήκουν στην έννοια της επικοινωνίας. Λεπτομερώς, τα είδη και οι μορφές επικοινωνίας, που υπόκεινται στην άρση του απορρήτου, είναι:

α. Επιστολογραφία, δηλαδή επιστολές, δέματα, ταχυμεταφορές στοιχείων, τηλεγραφήματα, επιταγές κ.λπ.

β. Τηλετυπική επικοινωνία (συνδρομητική).

¹²⁹ Βλ. Νόμο 2731/1999 παράγραφος 4 του άρθρου 6 για την Υπηρεσία Εσωτερικών Υπόθεσαν της Ελληνικής αστυνομίας και άλλες διατάξεις.

¹³⁰ ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2006 σ.103.

¹³¹ Βλ. άρθρο 2 των υπ' αριθμόν 629^α, 630^α και 631^α Κανονισμών της για την διασφάλιση Απόρρητου κατά την παροχή Κινητών, Σταθερών και μέσω Ασυρματικών Δικτύων Τηλεπικοινωνιακών Υπηρεσιών(ΦΕΚ Β'87/26.1/2005).

¹³² ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2006 σ.104.

ΤΣΟΛΙΑΣ Γ., *Η προστασία του απόρρητου των επικοινωνιών κατά το ΠΔ 47/2005*», ΔιΜΜΕ 2/2005 σ219.

¹³³ Βλ. Παράρτημα Νομοθεσίας

- γ. Τηλεφωνική επικοινωνία, ήτοι σταθερή και κινητή τηλεφωνία.
- δ. Επικοινωνία δεδομένων μέσω δικτύων δεδομένων, μισθωμένων κυκλωμάτων κ.α.
- ε. Επικοινωνίες μέσω του διαδικτύου (Internet).
- στ. Ασύρματη επικοινωνία, όπως σταθερή ασύρματη πρόσβαση, επικοινωνία κλειστών ομάδων χρηστών κ.ά.
- ζ. Δορυφορική επικοινωνία, δηλαδή επικοινωνία μέσω δορυφορικής σύνδεσης τελικού χρήστη (π.χ. VSAT).
- η. Επικοινωνία κάθε μορφής μέσω μισθωμένων κυκλωμάτων.
- θ. Υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας, που υπερτίθενται επί των προηγούμενων μορφών επικοινωνίας, Επισημαίνεται ότι αποκαλείται έτσι κάθε υπηρεσία η οποία υποχρεώνει την επεξεργασία δεδομένων κίνησης ή θέσης, εκτός αυτών που είναι απαραίτητοι για την μετάδοση μιας επικοινωνίας και την χρέωση της.
- I. Ο Αυτόματος τηλεφωνητής
- II. Τα Τηλεομοιοτυπήματα (FAX)
- III. Τα Γραπτά μηνύματα (SMS / MMS)
- IV. Οι Υπηρεσίες πληροφοριών
- V. Το Ηλεκτρονικό Ταχυδρομείο
- VI. Η πρόσβαση σε ιστοσελίδες
- VII. Η πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων
- VIII. Οι Ηλεκτρονικές συναλλαγές
- IX. Οι Τηλεδιασκέψεις
- X. Οι Πληροφορίες καταλόγου
- XI. Οι Υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης
- ι. Οι συνδυασμένες μορφές επικοινωνίας που περιλαμβάνουν περισσότερες της μιας από τις παραπάνω επικοινωνίες, όπως είναι π.χ. η πρόσβαση σε δίκτυα δεδομένων ή σε δίκτυα Internet από το Επιλεγόμενο Δημόσιο Τηλεφωνικό Δίκτυο (PSTN). Ειδικότερα στις υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας είναι δυνατόν να διαφοροποιείται ο πάροχος

υπηρεσιών διαδικτύου, όσον αφορά την πρόσβαση στο διαδίκτυο από τον πάροχο της συγκεκριμένης υπηρεσίας¹³⁴.

Στο άρθρο 4 αναφέρονται τα στοιχεία της επικοινωνίας αυτά τα οποία με μία διάταξη άρσης του απορρήτου μπορεί να ανακαλούνται από αυτούς που παρέχουν υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας η δικτύου. Τα στοιχεία αυτά ασφαλώς, βασίζονται από το είδος της επικοινωνίας. Μετά από αυτό, προσκομίζεται ένας κατάλογος¹³⁵ των στοιχείων επικοινωνίας, ο οποίος ωστόσο δεν εξαντλεί όλα τα στοιχεία διότι η διάταξη υπάρχει πιθανότητα να ασχολείται και με άλλα στοιχεία κατά είδος της επικοινωνίας όταν με την εξέλιξη της τεχνολογίας και της επιστήμης διευρύνεται ο κατάλογος με τα στοιχεία αυτά.

α. Επιστολογραφία: Στην επιστολογραφική κατηγορία υπάγονται ο πάροχος υπηρεσίας, ο αποστολέας, ο αποδέκτης και το περιεχόμενο.

β. Τηλετυπική επικοινωνία: Στην επικοινωνία μέσω τηλετύπων ανήκουν το φυσικό ή νομικό πρόσωπο του συνδρομητή ή χρήστη, ο καλών και καλούμενος αριθμός και ονοματοδότης, ο χρόνος και διάρκεια κλήσης η χρέωση και το περιεχόμενο τηλετυπύματος.

γ. Τηλεφωνική επικοινωνία: Για συγκεκριμένο φυσικό ή νομικό πρόσωπο, που είναι συνδρομητής ή χρήστης παρόχου υπηρεσιών σταθερής ή κινητής τηλεφωνίας, είναι δυνατόν να ζητηθούν τα ακόλουθα συγκεκριμένα στοιχεία εισερχόμενων και απερχόμενων κλήσεων. Μεμονωμένα, είναι τα αποκαλούμενα στην επιστήμη ως δεδομένα κίνησης, δηλαδή ο καλών και καλούμενος αριθμός κλήσης και στις αναπάντητες κλήσεις. Ο καλών και καλούμενος συνδρομητής και πελάτης και στις αναπάντητες κλήσεις και η ώρα έναρξης και ώρα λήξης της επικοινωνίας. Πρέπει να τονιστεί ότι η Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών καθόρισε ότι τα δεδομένα κίνησης είναι οι πληροφορίες που υποβάλλονται σε επεξεργασία για να πραγματοποιηθεί η επικοινωνία μέσω τηλεπικοινωνιακού δικτύου ή για την τιμολόγηση της με βάση το άρθρο 2 των προαναφερθέντων Κανονισμών της.

¹³⁴ Βλ. άρθρο 3 του Προεδρικού Διατάγματος 47/2005 - ΦΕΚ 64/Α/10.3.2005 για τις Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του.

ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2006 σ.104-105.

¹³⁵ Βλ. άρθρο 4 του Προεδρικού Διατάγματος 47/2005 - ΦΕΚ 64/Α/10.3.2005 για τις Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του.

Επιπρόσθετα, ορίζεται σαν στοιχείο και ο γεωγραφικός εντοπισμός καλούντος και καλούμενου στις κινητές επικοινωνίες. Ιδίως, για τις παρακάτω ενδεχόμενες περιπτώσεις που είτε ομιλούν, είτε επικοινωνούν με σύντομο γραπτό μήνυμα πρόκειται SMS, είτε με την παρουσία κινητού τηλεφώνου έτοιμο προς χρήση κατά την ορολογία του διατάγματος είναι σε θέση «stand-by», είτε πραγματοποιούν αναπάντητη κλήση¹³⁶.

Το ενεργοποιημένο κινητό με το οποίο δεν πραγματοποιείται κλήση αποτελεί το αναφερόμενο στοιχείο για την σηματοδότηση της ετοιμότητας για την πρόσβαση είναι δηλαδή ένα προειδοποιητικό σήμα επικοινωνίας ή αλλιώς όπως είναι γνωστό «paging». Συγκεκριμένα στην κινητή τηλεφωνία πριν την ενεργοποίηση του ήχου κουδουνίσματος φθάνει ένα σήμα στο τηλέφωνο γι αυτό επρόκειτο. Με αυτή την μέθοδο υπάρχει η δυνατότητα να χρησιμοποιηθούν οι πληροφορίες που προκύπτουν σχετικά με τις αναπάντητες κλήσεις, τις κλήσεις για τις οποίες δεν ήταν εφικτή η σύνδεση με το δίκτυο ή την εκτροπή κλήσης. Σύμφωνα λοιπόν με όσα αναφέρθηκαν σε αυτή την παράγραφο δίνεται νομοθετικά η λύση στο ερώτημα εάν η ενεργοποίηση του κινητού τηλεφώνου αποτελεί χρήση των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών αφού πραγματοποιείται σύνδεση με το τηλεπικοινωνιακό δίκτυο¹³⁷.

Πρέπει να τονιστεί ότι τα δεδομένα θέσης, δηλαδή οι πληροφορίες που υπόκεινται σε επεξεργασία στο τηλεπικοινωνιακό δίκτυο και υποδηλώνουν την γεωγραφική θέση του τερματικού εξοπλισμού του χρήστη μιας ελεύθερης στο κοινό τηλεπικοινωνιακής υπηρεσίας όπως ορίζει το άρθρο 2 των Κανονισμών της Αρχής Δεδομένων Προστασίας Προσωπικού Χαρακτήρα, είναι αντικείμενο επεξεργασίας για την εκπλήρωση της μετάδοσης των τηλεπικοινωνιών αλλά και για την παροχή μιας υπηρεσίας προστιθέμενης αξίας ,για την ενεργοποίηση μιας υπηρεσίας έκτακτης ανάγκης για την αποτροπή κινδύνου και για την διαφύλαξη της δημόσιας ασφάλειας, την πρόληψη και την καταστολή της εγκληματικότητας¹³⁸.

¹³⁶ Βλ. άρθρο 4 του Προεδρικού Διατάγματος 47/2005 - ΦΕΚ 64/Α/10.3.2005 για τις Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του.

ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2006 σ.105-106.

¹³⁷ ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2006 σ.106.

ΤΣΟΛΙΑΣ Γ., *Η προστασία του απόρρητου των επικοινωνιών κατά το ΠΔ 47/2005*, Δι ΜΜΕ 2/2005 σ221.

¹³⁸ ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2006 σ.107.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Αρχή προστασίας του Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα με τις αποφάσεις της αξιολόγησε δικαιολογημένη την προσφυγή κατηγορουμένου με την οποία έψαχνε τις πληροφορίες περί της ακριβούς γεωγραφικής θέσης του συγκατηγορουμένου του μέσα στα όρια του επίδικου χρονικού διαστήματος για να αποδείξει ότι τα όσα υπαινίσσεται σε βάρος του ίδιου είναι ψευδή¹³⁹. Με βάση λοιπόν αυτής της περιπτώσεως άλλα και κάποιων άλλων, το ζήτημα που δημιουργείται συνδέεται με την αντιμετώπιση εξασφάλισης αρμοδιοτήτων μεταξύ των δύο ανεξάρτητων αρχών ελέγχου του περιεχόμενου των τηλεπικοινωνιών, για το οποίο μάλιστα δημιουργήθηκε ειδικευμένη ομάδα με βάση της απόφασης 52/2005 από την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών¹⁴⁰.

Ακόμη, κατοχυρώνονται ως στοιχεία τα στοιχεία ταυτότητας της τερματικής συσκευής και σύνδεσης δηλαδή ο μοναδικός κωδικός αριθμός της κάθε συσκευής κινητής τηλεφωνίας, «IMEI»¹⁴¹, ο μοναδικός κωδικός αριθμός κάθε σύνδεσης με το δίκτυο κινητής τηλεφωνίας «IMSI»¹⁴² και ο κωδικός «TMSI», ο οποίος είναι ένας ψευδεπίγραφο τυχαίος αλγόριθμος που χρησιμοποιείται για την μεταφορά του κωδικού «IMSI» εντός του δικτύου για λόγους ασφάλειας και για την αποτροπή υποκλοπής του, η οποία κατορθώνεται μόνο με την πρόσβαση στο δίκτυο¹⁴³.

Εν συνεχεία, στα στοιχεία κατοχυρώνονται και οι αλφαριθμητικοί χαρακτήρες που βάζει ο χρήστης για την υλοποίηση της σύνδεσης ή για την ενεργοποίηση ειδικών υπηρεσιών ή λειτουργιών. Παραδείγματος χάριν, η εισαγωγή του αριθμού 31 μεταξύ διέσεων επιφέρει την ενεργοποίηση της υπηρεσίας απόκρυψη του καλούντος¹⁴⁴.

¹³⁹ Βλ. τις αποφάσεις 8/2003 και 33/2004 της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.

¹⁴⁰ ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2006 σ.107.

ΤΣΟΛΙΑΣ Γ., *Η προστασία του απόρρητου των επικοινωνιών κατά το ΠΔ 47/2005*, Δι ΜΜΕ 2/2005 σ220.

¹⁴¹ «*International Mobile Equipment Identity*».

¹⁴² «*International Mobile Subscriber Identity*».

¹⁴³ ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2006 σ.107-108.

¹⁴⁴ ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2006 σ.108.

Επιπλέον, τα στοιχεία απαρτίζουν και ο πραγματικός προορισμός και οι ενδιάμεσοι αριθμοί κλήσης σε περίπτωση εκτροπής της κλήσης¹⁴⁵.

Εν κατακλείδι, εκτός από όλα τα στοιχεία της επικοινωνίας που αναφέρθηκαν παραπάνω με σταθερό ή κινητό τηλέφωνο, που είναι εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας, προσθέτονται και το περιεχόμενο ή αλλιώς εσωτερικό περιεχόμενο που αφορά την φωνή και την εικόνα καθώς και άλλα στοιχεία όπως το μήνυμα το οποίο αποτελεί το αντικείμενο και ο σκοπός της επικοινωνίας σε αυτά τα στοιχεία δεν χώρα αμφισβήτηση για το απόρρητο¹⁴⁶.

δ. Επικοινωνία δεδομένων (data): Οι περιπτώσεις που μπορεί να πραγματοποιηθεί είναι μέσω μισθωμένων κυκλωμάτων, μέσω ειδικών δικτύων υπολογιστών (μεταγωγής πακέτων) με αφιερωμένες συνδρομητικές γραμμές και με πρόσβαση από το Επιλεγόμενο Δημόσιο Τηλεφωνικό Δίκτυο PSTN¹⁴⁷ και μέσω του Διαδικτύου (Internet). Στις παραπάνω περιπτώσεις είναι δυνατή η παροχή όλων των ενδιαφερόντων στοιχείων, ιδίως του καλούντος και καλούμενου χρήστη, του χρόνου και διάρκειας επικοινωνίας, και των μεταβιβαζόμενων στοιχείων¹⁴⁸.

ε. Επικοινωνίες μέσω διαδικτύου (Internet): Η πρόσβαση των χρηστών στο Διαδίκτυο υλοποιείται με μισθωμένο ψηφιακό κύκλωμα για μόνιμη σύνδεση, μέσω του Επιλεγόμενου Δημόσιου Τηλεφωνικού Δικτύου για σύνδεση αναλογική, ISDN¹⁴⁹,

¹⁴⁵ Βλ. άρθρο 4 του Προεδρικού Διατάγματος 47/2005 - ΦΕΚ 64/Α/10.3.2005 για τις Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του.

ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2006 σ.108

¹⁴⁶ Βλ. άρθρο 4 του Προεδρικού Διατάγματος 47/2005 - ΦΕΚ 64/Α/10.3.2005 για τις Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του.

ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2006 σ.108.

¹⁴⁷ «Public Switched Telephone Network».

¹⁴⁸ Βλ. άρθρο 4 του Προεδρικού Διατάγματος 47/2005 - ΦΕΚ 64/Α/10.3.2005 για τις Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του.

¹⁴⁹ «Integrated Services Digital Network».

DSL¹⁵⁰, καθώς και των δικτύων κινητής τηλεφωνίας και τέλος με σταθερή ασύρματη πρόσβαση (ΣΑΠ).

Ο πάροχος υπηρεσιών διαδικτύου ο οποίος έχει εγκαταστάσεις διαδικτύου ISP¹⁵¹ είναι αναγκαίο να κατέχει τα πλήρη στοιχεία της ταυτότητας των χρηστών που είναι πελάτες του, όπως το ονοματεπώνυμο την διεύθυνση και την ιστοσελίδα αλλά και τον τρόπο πρόσβασης τους. Κάθε πρόσβαση του χρήστη στο διαδίκτυο καταγράφεται στις εγκαταστάσεις του ISP στο επίπεδο του δικτύου (πακέτα IP). Με τη διάταξη μπορεί να επιτραπεί η εξέταση του περιεχομένου των πακέτων προκειμένου να αποκαλυφθούν χρήσιμες πληροφορίες αναφορικά με τις ενέργειες του χρήστη στο διαδίκτυο. Συγκεκριμένα οι επισκεπτόμενες διευθύνσεις, οι χρησιμοποιούμενες υπηρεσίες όπως τα e-mail, και οι συναλλαγές, η περιήγηση σε ιστοσελίδες και βάσεις πληροφοριών, η ανταλλαγή δεδομένων/αρχείων μέσω της υπηρεσίας FTP¹⁵² και η τηλεφωνική επικοινωνία VoIP¹⁵³ μέσω διαδικτύου¹⁵⁴.

στ. Ασύρματη επικοινωνία: Το εξετάζον διάταγμα διαχωρίζει τις τρεις περιπτώσεις της Ασύρματης Επικοινωνίας. Η πρώτη είναι η σταθερή ασύρματη πρόσβαση (ΣΑΠ). Τα δίκτυα ΣΑΠ μπορούν να παρέχουν όλες τις υπηρεσίες επικοινωνίας που παρέχονται από τα τηλεπικοινωνιακά δίκτυα, δηλαδή τηλεφωνία, υπηρεσίες ISDN, πρόσβαση σε δίκτυα δεδομένων και Internet, μισθωμένα κυκλώματα, υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας. Για την εξασφάλιση των στοιχείων επικοινωνίας, που αφορούν τις παραπάνω παρεχόμενες υπηρεσίες, μπορεί να επιτραπεί η πρόσβαση στους σταθμούς βάσης των δικτύων ΣΑΠ με την συγκατάθεση και συνεργασία των παροχών υπηρεσιών ΣΑΠ. Η δεύτερη περίπτωση είναι τα τοπικά ασύρματικά δίκτυα.

Τα τοπικά ασύρματικά δίκτυα δηλαδή είτε 802.11 είτε «Bluetooth»¹⁵⁵ λειτουργούν στη ζώνη συχνοτήτων 2,4 GHz και εξυπηρετούν περιορισμένες

¹⁵⁰ «Digital Subscriber line».

¹⁵¹ «Internet Service Provider».

¹⁵² «File Transfer Protocol» .

¹⁵³ «Voice over Internet Protocol».

¹⁵⁴ Βλ. άρθρο 4 του Προεδρικού Διατάγματος 47/2005 - ΦΕΚ 64/Α/10.3.2005 για τις Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του.

¹⁵⁵ Η τεχνολογία του «Μπλε δοντιού» πήρε το όνομα της από το παρατσούκλι ενός βασιλιά, που τον 10^ο αιώνα κατάφερε να ενώσει την Δανία με τη Νορβηγία. Μια επαναστατική μέθοδος για την ασύρματη επικοινωνία ηλεκτρονικών συσκευών, όπως τα κινητά τηλέφωνα, οι φορητοί ηλεκτρονικοί υπολογιστές, οι εκτυπωτές, τα περιφερειακά και οι συσκευές αναπαραγωγής μουσικών αρχείων «MP3». Γνώστη είναι και η

γεωγραφικές περιοχές παρέχοντας κυρίως υπηρεσίες τηλεφωνίας, δεδομένων και Διαδικτύου. Για τις δυο αυτές περιπτώσεις των δικτύων σταθερής ασύρματης πρόσβασης και των τοπικών ασύρματων δικτύων η άρση του απορρήτου πραγματοποιείται με την πρόσβαση στους σταθμούς βάσης των παροχών υπηρεσιών σταθερής ασύρματης πρόσβασης με την συναίνεση και συνεργασία των ίδιων και «WiFi»¹⁵⁶, με τη συνεργασία των παροχών αντιστοίχως¹⁵⁷.

Στην τρίτη περίπτωση αυτής της επικοινωνίας που είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα ανήκουν τα συστήματα επικοινωνίας κλειστών ομάδων χρηστών. Τα δίκτυα αυτά είναι ιδιωτικά. Είναι εγκατεστημένα σε χώρους εργασίας όπως τράπεζες και δικηγορικά γραφεία και η πρόσβαση για τη λήψη στοιχείων επικοινωνίας σε αυτά γίνεται αναγκαστικά με την συνεργασία των ιδιοκτητών τους, οι οποίοι και υποχρεούνται. Εδώ τίθεται το ερώτημα κατά πόσον γίνεται να τηρηθεί ο μυστικός χαρακτήρας της άρσης του απορρήτου όταν έχει υπάρξει ήδη ενημέρωση στο ιδιώτη και ιδιοκτήτη του δικτύου για την παρακολούθηση των συνομιλιών των υπαλλήλων του¹⁵⁸.

ζ. Δορυφορική επικοινωνία: Τα συστήματα VSAT¹⁵⁹ παρέχουν στον τελικό χρήστη, ο οποίος διαθέτει κατάλληλο τερματικό VSAT συνδεδεμένο με τον επίγειο δορυφορικό σταθμό βάσης (HUB) του συστήματος, όλες τις τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες. Επειδή ο σταθμός HUB βρίσκεται εντός της χώρας, μπορεί να επιτραπεί η λήψη των προσωπικών στοιχείων του χρήστη και των δεδομένων επικοινωνίας με την συνεργασία του παρόχου

μέθοδος που ονομάζεται «bluejacking» με την χρήση του «μπλε δοντιού» για την αποστολή «τυφλών» μηνυμάτων μεταξύ κάτοχων κινητής τηλεφωνίας. Κυρίως, η ενεργοποίηση της συσκευής «μπλε δοντιού» γίνεται γρήγορα καθώς η συσκευή είναι άμεσα και εύκολα ανιχνεύσιμη σε ακτίνα μέχρι και δέκα μέτρων. Για όσους είναι χρήστες των συσκευών αυτών και έχουν αυτήν την τεχνολογική δυνατότητα, πρέπει σύμφωνα με τους ειδικούς για την ασφάλεια των χρηστών να μην ξεχνούν την απενεργοποίηση της σε πολυσύχναστα μέρη όπως τα εστιατόρια, τα εμπορικά κέντρα, τις καφετέριες, τους κινηματογράφους και τα γήπεδα γιατί υπάρχει μεγάλος κίνδυνος να πέσουν θύματα επίθεσης.

¹⁵⁶ «Wireless Fidelity».

¹⁵⁷ Βλ. άρθρο 4 του Προεδρικού Διατάγματος 47/2005 - ΦΕΚ 64/Α/10.3.2005 για τις Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του.

MANIATHIS A., *Δίκαιο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2006 σ.109.

¹⁵⁸ Σύμφωνα με το άρθρο 4 του Προεδρικού Διατάγματος 47/2005 - ΦΕΚ 64/Α/10.3.2005 για τις Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του.

MANIATHIS A., *Δίκαιο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2006 σ.110.

¹⁵⁹ «Very Small Aperture Terminal».

της υπηρεσίας VSAT. Σε κάθε περίπτωση εκτιμάται η άρση του απορρήτου μέσω των δορυφορικών συστημάτων επικοινωνίας των πλοίων. Τα συγκεκριμένα συστήματα φέρουν την δυνατότητα στα πλοία, με την χρήση κατάλληλων τερματικών, να εξασφαλίζουν μέσω δορυφορικών συνδέσεων πρόσβαση στα λοιπά δημόσια τηλεπικοινωνιακά δίκτυα, μέσω των οποίων μπορούν να λαμβάνονται στοιχεία.

η. Μισθωμένα κυκλώματα: Τα απαιτούμενα στοιχεία εξαρτώνται από το είδος του μισθωμένου κυκλώματος δηλαδή αν είναι αναλογικό, ψηφιακό, δορυφορικό και την συγκεκριμένη μορφή επικοινωνίας για την οποία χρησιμοποιούνται παραδείγματος χάριν για τηλεφωνική επικοινωνία, μετάδοση δεδομένων, σύνδεση Internet, σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν στις προηγούμενες παραγράφους¹⁶⁰.

θ. Υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας: Επισημαίνεται ότι τα απαιτούμενα στοιχεία εξαρτώνται από την συγκεκριμένη υπηρεσία, καθώς και από το είδος επικοινωνίας η οποία την εξυπηρετεί. Συγκεκριμένα, για τις υπηρεσίες που αναφέρονται παραπάνω στο άρθρο 3 της 2 παραγράφου του ίδιου διατάγματος σημειώνονται τα ακόλουθα:

- Αυτόματος τηλεφωνητής: Τα μεταδιδόμενα φωνητικά μηνύματα καταγράφονται με τον ίδιο τρόπο που καταγράφεται η συνομιλία όπως την τρίτη περίπτωση της τηλεφωνικής επικοινωνίας.
- Τηλεομοιοτυπήματα (FAX): Η αποτύπωση των σχετικών στοιχείων γίνεται με τη χρήση συσκευής FAX.
- Γραπτά μηνύματα (SMS/MMS): Καταγραφή και αποθήκευση στα αρχεία του παρόχου υπηρεσιών γίνεται εφόσον ζητηθεί.
- Υπηρεσίες πληροφοριών: Η Καταγραφή κάθε πρόσβασης γίνεται στα αρχεία αυτού που παρέχει τις υπηρεσίες.
- Ηλεκτρονικό Ταχυδρομείο: Καταγράφονται στα αρχεία του παρόχου η ηλεκτρονική διεύθυνση, οι παραλήπτες των εξερχόμενων μηνυμάτων (ηλεκτρονική διεύθυνση) οι αποστολείς των εισερχόμενων μηνυμάτων (ηλεκτρονική διεύθυνση) και το περιεχόμενο των ηλεκτρονικών μηνυμάτων.
- Πρόσβαση σε ιστοσελίδες: Η καταγραφή στα αρχεία του παρόχου αναφέρεται στις ιστοσελίδες που επισκέπτεται ο χρήστης. Σε περίπτωση που ο χρήστης διαθέτει εξυπηρετητή ιστοσελίδων (Web Server), μπορεί να αποκαλυφθεί το

¹⁶⁰ Σύμφωνα με το άρθρο 4 του Προεδρικού Διατάγματος 47/2005 - ΦΕΚ 64/Α/10.3.2005 για τις Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του.

περιεχόμενο των ιστοσελίδων και τα στοιχεία των συναλλαγών που γίνονται μέσω του εξυπηρετητή.

- Πρόσβαση σε Βάσεις Δεδομένων: Καταγράφονται στα αρχεία του παρόχου οι βάσεις δεδομένων που επισκέπτεται ο χρήστης και το περιεχόμενο των βάσεων δεδομένων.
- Στις ηλεκτρονικές συναλλαγές με μορφή τραπεζική e-banking, κρατική e-gov και εμπορική e-commerce, μπορούν να αποκαλυφθούν το είδος συναλλαγών, τα στοιχεία των συναλλασσομένων προσώπων, ο χρόνος συναλλαγής, οι αριθμοί πιστωτικών καρτών, οι αριθμοί τραπεζικών λογαριασμών, η μεταφορά χρημάτων δηλαδή οι καταθέσεις ή οι αναλήψεις, οι οφειλές προς τρίτους και τα περιουσιακά στοιχεία¹⁶¹. Ενδεικτικά, επρόκειτο για μια πολύ σημαντική ρύθμιση λόγου της οποίας προστίθεται το απόρρητο της ηλεκτρονικής επικοινωνίας σε κάθε πράξη του ατόμου η οποία υλοποιείται με την χρήση δικτύου και υπηρεσιών επικοινωνιών, όσον αφορά τον εμπορικό τομέα και τον τομέα της διακυβέρνησης. Συμφώνα με όσα αναφέρθηκαν στην παράγραφο αυτή, διαπιστώνεται ότι σε κάθε ενδεχόμενο ζητήματος άρσεως του απορρήτου των επικοινωνιών για την εξέταση εγκληματικών πράξεων με βάση τους Νόμους 2225/1994 και 3115/2003, τα στοιχεία που προκύπτουν από την ηλεκτρονική συναλλαγή που είναι φορολογικά και τραπεζικά δημοσιοποιούνται με την διαδικασία του διατάγματος αυτού. Συγκεκριμένα, το διάταγμα είναι υπερπροστατευτικό κατόπιν των εγγυήσεων του αρμόδιου Δικαστικού Συμβουλίου και ως εξής υποκύπτουν οι διατάξεις περί τραπεζικού και φορολογικού απορρήτου¹⁶². Ο ειδικός χαρακτήρας των συναλλαγών αυτών συμβαίνει με τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, οι οποίες ρυθμίζονται από ειδικές διατάξεις κατά αντιδιαστολή προς την δια ζώσης επικοινωνία¹⁶³.
- Τηλεδιασκέψεις: Σε περίπτωση τηλεφωνικής τηλεδιάσκεψης ισχύει ότι έχει ειπωθεί και στη τρίτη περίπτωση των τηλεφωνικών επικοινωνιών. Για την τηλεδιάσκεψη με μετάδοση εικόνας (video) απαιτείται ειδικός εξοπλισμός.

¹⁶¹ Βλ. άρθρο 4 του Προεδρικού Διατάγματος 47/2005 - ΦΕΚ 64/Α/10.3.2005 για τις Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του.

¹⁶² ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2006 σ.112.

ΤΣΟΛΙΑΣ., *Η προστασία του απόρρητου των επικοινωνιών κατά το ΠΔ 47/2005*, Δι ΜΜΕ 2/2005 σ224.

¹⁶³ ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2006 σ.112.

Ακόμη σε περίπτωση υπηρεσίας αίθουσας συζήτησης chat room στο διαδίκτυο, η καταγραφή των στοιχείων από τον πάροχο υπηρεσιών διαδικτύου είναι δυνατή εφόσον ζητηθεί. Αν τηλεδιάσκεψη πραγματοποιείται μεταξύ πολλαπλών προσώπων δύναται να καταγραφούν οι αριθμοί κλήσης των συμμετεχόντων, καθώς και το περιεχόμενο της επικοινωνίας.

- Πληροφορίες καταλόγου: Σε περίπτωση που παρέχονται τηλεφωνικώς τα στοιχεία είναι δυνατόν να ζητηθούν σύμφωνα με όσα ισχύουν για τις τηλεφωνικές επικοινωνίες με βάση την τρίτη περίπτωση της ίδιας παραγράφου. Αν η παροχή συμβαίνει μέσω διαδικτύου τα στοιχεία είναι δυνατόν να ζητηθούν σύμφωνα με την πέμπτη περίπτωση της παραγράφου. Επιπρόσθετα, στην περίπτωση καταχώρησης εντύπου ή δισκέτας αναζήτησης, τα στοιχεία είναι δυνατόν να ζητηθούν στις ανωτέρω πηγές.
- Υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης: Καταγραφή των στοιχείων είναι αρμοδιότητα του πάροχου υπηρεσίας.

Εν κατακλείδι, όλα τα παραπάνω στοιχεία επί τω λόγω ότι τηρούνται οι νόμιμες προϋποθέσεις υπάρχει το ενδεχόμενο να ζητούνται από τους παρόχους υπηρεσιών προστιθέμενης αξίας ή από τους παρόχους υπηρεσιών δικτύου ή και από του δύο¹⁶⁴.

Η παράθεση των στοιχείων επικοινωνίας της παραγράφου 1 είναι ενδεικτική. Η διάταξη άρσης απορρήτου δεν αποκλείεται να αναφέρεται και σε άλλα στοιχεία κατά είδος επικοινωνίας, κάθε φορά που η εξέλιξη της επιστήμης και της τεχνολογίας επιφέρει διεύρυνση του καταλόγου των στοιχείων αυτών.

Το άρθρο 5 φέρει τον τίτλο «*Ειδικές περιπτώσεις*¹⁶⁵» διότι επιδεικνύει ένα νομοτεχνικό προβληματισμό αφού κάποιες από τις ειδικές αυτές περιπτώσεις έχουν ήδη αναφερθεί σε άλλο σημείο του διατάγματος.

Πρώτο παράδειγμα του προβλήματος αυτού είναι οι αριθμοί κλήσης εκτός δημοσίων καταλόγων, για τους οποίους η αρμόδια αρχή μπορεί να λαμβάνει γνώση απευθυνόμενη σε εξουσιοδοτημένα πρόσωπα ή υπηρεσίες του παρόχου της σχετικής υπηρεσίας.

¹⁶⁴ Βλ. άρθρο 4 του Προεδρικού Διατάγματος 47/2005 - ΦΕΚ 64/Α/10.3.2005 για τις Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του.

¹⁶⁵ Βλ. άρθρο 5 του Προεδρικού Διατάγματος 47/2005 - ΦΕΚ 64/Α/10.3.2005 για τις Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του.

Ακόμη, σε περίπτωση που συνδρομητής έχει χρησιμοποιήσει την δυνατότητα της φορητότητας του αριθμού κλήσης, η αρμόδια αρχή απευθύνεται στον αρμόδιο φορέα που διαθέτει τη βάση δεδομένων στην οποία καταχωρούνται όλοι οι αριθμοί κλήσης, για να λαμβάνει από αυτόν τις απαραίτητες πληροφορίες. Πρόσθετα στοιχεία μπορεί να ζητηθούν από τους παρόχους υπηρεσίας.

Αναφορικά με την εκτροπή εισερχομένων κλήσεων, εφόσον η εκτροπή γίνεται σε αριθμό κλήσεως του ίδιου παρόχου υπηρεσίας, ο πάροχος προβαίνει άμεσα και με βάση τη διάταξη που του έχει επιδοθεί στην πραγματοποίηση επισύνδεσης και στον αριθμό κλήσης της εκτροπής, ενημερώνοντας περί αυτού την αρμόδια αρχή. Αν όμως η εκτροπή παραπέμπει στον αριθμό κλήσης διαφορετικού παρόχου υπηρεσίας, ο πάροχος στον οποίο έχει επιδοθεί διάταξη ενημερώνει σχετικά άμεσα την αρμόδια αρχή, η οποία μπορεί να εκδώσει νέα διάταξη για τον άλλο πάροχο.

Εν συνεχεία, στο φαινόμενο της περιαγωγής «*Roaming*» όπου ένας συνδρομητής δικτύου κινητής τηλεφωνίας βρίσκεται εκτός της χώρας και πραγματοποιεί ή δέχεται κλήσεις από χρήστες επίσης εκτός χώρας, η καταγραφή του περιεχομένου της επικοινωνίας (φωνή, μηνύματα) είναι δυνατή μόνο με συνεργασία με τους παρόχους υπηρεσιών των αντίστοιχων χωρών μέσω διαδικασίας δικαστικής συνδρομής ή με άλλο πρόσφορο τρόπο. Όμως, καταγράφονται πάντα οι καλούμενοι και οι καλούντες αριθμοί κλήσης και ο χρόνος. Πρέπει να αναφερθεί ότι το φαινόμενο της περιαγωγής έχει μια ξεχωριστή αξία όχι μόνο όσον αφορά την παρακολούθηση του περιεχόμενου των συνδιαλέξεων αλλά και για την συγκέντρωση των επιχειρήσεων του κλάδου. Τον Ιανουάριο του 2006 ως εκ τούτου εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η εξαγορά της αγγλικής εταιρίας κινητής τηλεφωνίας O2 από την ισπανική επιχείρηση Telefonica με ύψος 17,7 δισεκατομμυρίων λιρών Αγγλίας. Όμως υπήρχε η προϋπόθεση ότι η ισπανική επιχείρηση πρέπει να αποσυρθεί από μια διεθνή συμφωνία κινητής τηλεφωνίας εφόσον τα αρμόδια μέλη της Επιτροπής πίστευαν πως μπορεί να γίνει παράβαση της νομοθεσίας με αθέμιτο ανταγωνισμό σχετικά με την υπηρεσία της περιαγωγής διότι αν αυτή έμενε σταθερή επομένως και η O2 θα γινόταν μέλος της. Με τα δεδομένα αυτά προκύπτει το ενδεχόμενο μη συνεργασίας της O2 με εταιρίες που δεν ανήκουν σε αυτή την διεθνή συμφωνία¹⁶⁶.

Στις ειδικές περιπτώσεις ανήκουν τα Συνδρομητικά Κέντρα PABX και τα Ιδιωτικά Δίκτυα. Αναλυτικά, σε περίπτωση που ενδιαφέρει το σύνολο της επικοινωνίας

¹⁶⁶ ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2006 σ.114.

που διεξάγεται μέσω του PABX κάποιου φορέα ή πελάτη, ισχύουν όσα προβλέπονται στην τρίτη περίπτωση του άρθρου 4 παράγραφος της 1. Ακόμη, σε περίπτωση που η αρμόδια αρχή ενδιαφέρεται για συγκεκριμένο πρόσωπο και συγκεκριμένες εσωτερικές τηλεφωνικές συνδέσεις, γίνεται από τον πάροχο καταγραφή των στοιχείων του συνόλου των επικοινωνιών του PABX, εκτός του περιεχομένου και ανάλυση τους εκ των υστέρων. Τέλος, η καταγραφή και λήψη στοιχείων επικοινωνίας εφόσον θεωρείται απαραίτητο πραγματοποιείται με την συνεργασία των ιδιοκτητών του PABX ή και του Ιδιωτικού Δικτύου η οποία εξασφαλίζεται με φροντίδα της αρμόδιας αρχής.

Συμπληρώνουν τις ειδικές περιπτώσεις οι τηλεκάρτες ή κάρτες ανανέωσης χρόνου ομιλίας. Όταν χρησιμοποιούνται οι συγκεκριμένες κάρτες σε δίκτυα σταθερής ή κινητής τηλεφωνίας και στο διαδίκτυο, η εκτέλεση της διάταξης υλοποιείται είτε με εξατομίκευση των άνω καρτών εφόσον προβλέπεται αυτή, είτε με ανάλυση των επικοινωνιών που διενεργείται από κοινόχρηστες παροχές στο PSTN, και από PC και τηλεφωνικές συνδέσεις στο Internet.

Αναφερόμενοι στις ειδικές περιπτώσεις στις υπηρεσίες διαδικτύου, εφόσον από την ίδια σύνδεση, μέσω τοπικών δικτύων LAN ή μέσω VPN, εξυπηρετούνται περισσότεροι χρήστες, όπως προσωπικό εταιρειών, υπηρεσιών και ιδρυμάτων, ο εντοπισμός κάθε χρήστη προκύπτει με ανάλυση των διεξαγόμενων επικοινωνιών σε συνεργασία με τον πάροχο του δικτύου. Στην συνέχεια, σε περίπτωση εξυπηρέτησης χρήστη από πάροχο υπηρεσίας Internet εξωτερικού e-mail, ιστοσελίδες και άλλα, η εκτέλεση της διάταξης συντείνεται με παρακολούθηση πακέτων IP και σχετική ανάλυση τους. Τέλος, σχετικά με την κρυπτογράφηση με δημόσιο ή ιδιωτικό κλειδί, σε περίπτωση κρυπτογραφημένου περιεχομένου, που στηρίζεται στις αρχές του δημόσιου κλειδιού, η αρμόδια αρχή εγκρίνεται να έχει πρόσβαση στο ιδιωτικό ή δημόσιο κατά περίπτωση κλειδί του παραλήπτη ή αποστολέα ώστε να μπορεί να αποκτά πρόσβαση στο περιεχόμενο. Σε αυτή την περίπτωση οι Πάροχοι Υπηρεσιών Πιστοποίησης Certification Authorities, επιβάλλεται να συνεργάζονται με την αρμόδια αρχή για την εξασφάλιση του συγκεκριμένου κλειδιού.¹⁶⁷

¹⁶⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 5 του Προεδρικού Διατάγματος 47/2005 - ΦΕΚ 64/Α/10.3.2005 για τις Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του.

5. Η πρακτική παραβίασης του απορρήτου από τα δικαστήρια¹⁶⁸

Στόχος σε κάθε δίκη είναι η ανεύρεση της αλήθειας για την καλύτερη απονομή της δικαιοσύνης. Χαρακτηριστικό είναι το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ¹⁶⁹ που καθιερώνει το δικαίωμα σε δίκαιη διεξαγωγή της δίκης. Ιδιαίτερα η 2η παράγραφος του άρθρου αυτού καθιερώνει το τεκμήριο αθωότητας ορίζοντας ότι αντικείμενο απόδειξης είναι η ενοχή και όχι η αθωότητα του κατηγορουμένου. Η τελευταία τεκμαίρεται μέχρι νομίμου αποδείξεως του εναντίου. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό είναι λογικό να χρησιμοποιούνται διάφορα αποδεικτικά μέσα στο δικαστήριο (π.χ. τεκμήρια, όρκος, έγγραφα, μαρτυρίες, πραγματογνωμοσύνη) για να αποδειχθεί η αλήθεια των ισχυρισμών των διαδίκων. Προσανατολισμένη στην ανακάλυψη της αλήθειας, η αποδεικτική διαδικασία δικαιολογεί συνεπώς περιορισμούς στα ατομικά δικαιώματα. Περιορίζεται όμως και αυτή με τη σειρά της απ' το Σύνταγμα. Οι διατάξεις του Συντάγματος περί ατομικών δικαιωμάτων επιβάλλοντας περιορισμούς στην άσκηση της κρατικής εξουσίας προστατεύουν τους πολίτες από κάθε αποδεικτική διαδικασία που δε σέβεται την ανθρώπινη αξία και την προσωπικότητα εν γένει του ατόμου.

Οι περιορισμοί που αφορούν είτε στην απόκτηση είτε στην αξιοποίηση του αποδεικτικού μέσου, καλούνται αποδεικτικές απαγορεύσεις. Οι λόγοι θέσπισής τους ανάγονται στην αναγνώριση της υπεροχής ορισμένων θεμελιωδών αξιών, οι οποίες κάμπτουν την ανάγκη του δικονομικού νομοθέτη για τη δικαστική διερεύνηση μιας υποθέσεως. Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις είναι κανόνες δικαίου και τις διαχωρίζει σε απόλυτες και σχετικές ανάλογα με το αν απαγορεύουν να καταπιαστεί κανείς εξ αρχής με κάποιο γεγονός ή αν περιορίζονται στο χαρακτηρισμό κάποιων αποδεικτικών μέσων ως ανεπίτρεπτων.

Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

α) Σ' αυτές που αφορούν στη συλλογή αποδεικτικών μέσων από ιδιώτες ή από το κράτος κατά παράβαση του νόμου και β) Σ' εκείνες που αφορούν στην αξιοποίηση των αποδείξεων, δηλαδή σ' αυτές που απαγορεύουν στο δικαστήριο να λάβει υπόψη του, κατά το σχηματισμό δικανικής πεποίθησης για την ενοχή ή αθωότητα του

¹⁶⁸ Βάση του κεφαλαίου αυτού αποτέλεσε το άρθρο του ΤΣΑΚΥΡΑΚΗ Σ., ό.π., σελ. 1001 επ.

¹⁶⁹ Οι διατάξεις της εντάχθηκαν στην εσωτερική έννομη τάξη και προσέλαβαν αυξημένη τυπική ισχύ με το άρθρο 28 παρ.1Σ.

κατηγορουμένου, τα παρανόμως αποκτηθέντα αποδεικτικά μέσα.¹⁷⁰ Τόσο το Σύνταγμα όσο και η κοινή νομοθεσία περιέχουν διατάξεις της πρώτης κατηγορίας.

Εκεί όπου απαγορεύεται τόσο η συλλογή όσο και η αξιοποίηση των οικείων αποδεικτικών μέσων από τα δικαστήρια έχουμε τέλεια αποδεικτική απαγόρευση ενώ εκεί όπου η απαγόρευση αφορά μόνο την απόκτηση των αποδεικτικών μέσων έχουμε ατελή. Βέβαια, το κενό που υπάρχει στις ατελείς αποδεικτικές απαγορεύσεις καλύφθηκε εν μέρει από το νόμο 2408/1996.¹⁷¹ Με το άρθρο 2 του νόμου αυτού προστέθηκε στο άρθρο 177 του ΚΠΔ μια δεύτερη παράγραφος που αναλύεται παρακάτω.

Μέσω των απαγορεύσεων και των περιορισμών, ο συντακτικός νομοθέτης φαίνεται να έχει εκ των προτέρων αποδεχθεί ότι η κατοχύρωση ορισμένων ατομικών δικαιωμάτων έχει ως αναγκαίο τίμημα την απώλεια κάποιων αποδεικτικών μέσων. Όταν τίθεται θέμα σύγκρουσης των αποδεικτικών απαγορεύσεων με μητρικές ελευθερίες του ατόμου εφαρμόζεται η αρχή της αναλογικότητας.

Η αρχή επιτάσσει την ύπαρξη μιας εύλογης σχέσης ανάμεσα στον επιδιωκόμενο σκοπό και στον περιορισμό του ατομικού δικαιώματος ως μέσου για την επίτευξη του σκοπού αυτού.¹⁷² Ο περιορισμός δηλαδή επιτρέπεται μόνον εφόσον είναι κατάλληλος και αναγκαίος για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και εφόσον έχει γίνει στάθμιση των συμφερόντων που προάγονται και αυτών που θίγονται από τον υπό κρίση περιορισμό.

Εκτός βέβαια από την αρχή της αναλογικότητας υπάρχει και η αρχή της πρακτικής εναρμόνισης. Συνιστά μέθοδο συγκεκριμενοποίησης του κανονιστικού περιεχομένου των συνταγματικών κανόνων και στοχεύει στην άρση των αντιθέσεων στις περιπτώσεις που δεν προβλέπεται επιφύλαξη υπέρ του νόμου. Κύριος σκοπός της είναι η κατά το δυνατόν εφαρμογή όλων των διατάξεων, ώστε να προκύψει μια δίκαιη εξισορρόπηση στο πλαίσιο πάντοτε της συγκεκριμένης περίπτωσης.¹⁷³

Η νομολογία, ιδιαίτερα του Αρείου Πάγου, κάθε άλλο παρά δέχεται τη θέση ότι το Σύνταγμα δεσμεύει τα δικαστήρια στο σεβασμό του απορρήτου της επικοινωνίας. Σε πολλές περιπτώσεις που ανέκυψε ζήτημα περί του παραδεκτού ή μη

¹⁷⁰ Βλ. ΚΑΜΙΝΗ Γ., *Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων*, Αθήνα 1998, σ. 8

¹⁷¹ ΦΕΚ Α' 104, 4.6.1996

¹⁷² Βλ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟ Α., *Συνταγματικά Δικαιώματα*, Γενικό Μέρος, σ. 245

¹⁷³ Βλ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟ Α., *Συνταγματικά Δικαιώματα*, σ. 250

αξιοποίησης ως αποδεικτικών μέσων (μαγνητοταινιών) που περιείχαν παράνομα αποτυπωμένες ιδιωτικές συνομιλίες, ο Άρειος Πάγος, σε αντίθεση με τα δικαστήρια της ουσίας που σε πολλές αποφάσεις τους έδειξαν απροθυμία στην αποδοχή τέτοιων μέσων, συχνά χωρίς ιδιαίτερο προβληματισμό αποδέχτηκε την αξιοποίησή τους, τις λίγες δε φορές που επιχείρησε να αιτιολογήσει την πρακτική του βασίστηκε στις εξής δύο βασικές αρχές: α) στην αρχή του απειριορίστου των αποδεικτικών μέσων στην ποινική δίκη και β) στη στάθμιση των συγκρουόμενων έννομων αγαθών.

Τέλος, αναγκαία είναι η αναφορά της παραγράφου 3 του άρθρου 19 του Συντάγματος, κατά την οποία *«απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9_Α του Συντάγματος»*.

Απαγορεύεται δηλαδή η χρήση αποδεικτικών μέσων και μάλιστα στα πλαίσια οποιασδήποτε δίκης (πολιτικής, ποινικής, διοικητικής), εφόσον τα μέσα αυτά αποκτήθηκαν κατά παράβαση του απορρήτου των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης και επικοινωνίας (άρθ.19 Σ), του ασύλου της κατοικίας και του απαραβίαστου της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής (άρθ.9 Σ) και του δικαιώματος προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση προσωπικών δεδομένων (άρθ.9_Α Σ).¹⁷⁴

Ωστόσο, ο αναθεωρητικός νομοθέτης δεν θέλησε την εισαγωγή μιας απόλυτης απαγόρευσης, κάτι που δεν θα ήταν σύμφωνο και με τη συστηματική ερμηνεία του Συντάγματος. Στο Σύνταγμα υπάρχουν διατάξεις που προστατεύουν εξίσου θεμελιώδη δικαιώματα, όπως το δικαίωμα της παροχής έννομης προστασίας και δικαστικής ακρόασης, στο οποίο περιλαμβάνεται και το δικαίωμα απόδειξης των διαδίκων.

Όσον αφορά στο ζήτημα της αξιοποίησης παράνομων κατά το άρθρο 19 παρ.3 Σ αποδεικτικών μέσων, υποστηρίζεται ότι είναι δυνατή μια τέτοια αξιοποίηση εφόσον γίνεται προς υπεράσπιση του κατηγορουμένου. Διαφορετική άποψη θα οδηγούσε σε βάνανυση προσβολή της ανθρώπινης αξίας που προστατεύεται στο άρθρο 2 παρ.1 Σ. Μόνο το δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου θεωρείται ότι περιορίζεται σε βαθμό προσβολής της αξίας του ατόμου, ώστε να επιτρέπεται η υπέρ αυτού αξιοποίηση των αποδεικτικών μέσων παρά την απαγόρευση στην παρ. 3 του άρθρου 19 Σ. Αντίθετα, δε θεωρείται ίδιας βαρύτητας το δικαίωμα αποδείξεως του πολιτικού ενάγοντος με αποτέλεσμα να μη δικαιολογείται ως προς αυτόν εξαιρετική αντιμετώπιση.

¹⁷⁴ Βλ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Α. , *Συνταγματικά δικαιώματα (Πανεπιστημιακές παραδόσεις)*, τόμ.ΙΙΙ, ημ. Β΄, 2005 Αθήνα, αριθ. 368, σελ.196

Αξίζει ν' αναφερθεί και ο νόμος 3090/2002.¹⁷⁵ Η διάταξη του άρθρου 6 αναγνωρίζει την ύπαρξη εξαιρέσεων από τον κανόνα του άρθρου 19 Σ. Ο νόμος αυτός επαναδιατύπωσε την παράγραφο 4 του άρθρου 370Α¹⁷⁶ του Π.Κ που ορίζει τα εξής : «*Η πράξη της παραγράφου 3 δεν είναι άδικη, αν η χρήση (των πληροφοριών, των μαγνητοταινιών ή των μαγνητοσκοπήσεων) έγινε ενώπιον οποιασδήποτε δικαστικής ή άλλης ανακριτικής αρχής για τη διαφύλαξη δικαιολογημένου συμφέροντος, που δε μπορούσε να διαφυλαχθεί διαφορετικά*».

Αν και το θέμα της εργασίας δεν είναι τα παράνομα αποδεικτικά μέσα, δεν μπορούμε να μην αναφερθούμε έστω και περιφερειακά σε αυτά, καθώς η χρήση τους αποτελεί κατά κάποιο τρόπο και παράνομη άρση του απορρήτου.

5.1. Η αιτιολογία της δικαστικής παραβίασης του απορρήτου της επικοινωνίας

Α. Η αρχή του απειριορίστου των αποδεικτικών μέσων:

Από τις διατάξεις των άρθρων 177, 178 και 179 ΚΠΔ προκύπτει ότι στην ποινική δίκη επιτρέπεται η αξιοποίηση κάθε είδους αποδεικτικού μέσου εφόσον αυτό δεν απαγορεύεται από κάποια συγκεκριμένη δικονομική διάταξη. Ο δικαστής είναι υποχρεωμένος να το εξετάσει, αλλιώς η διαδικασία μπορεί να ακυρωθεί. Άλλωστε σκοπός ιδιαίτερα της ποινικής δίκης είναι η ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας, επομένως οτιδήποτε συμβάλλει σε αυτόν πρέπει να αξιολογηθεί, επιχείρημα το οποίο αντικρούει το ισχυριζόμενο ότι το απολύτως απαραβίαστο του δικαιώματος μπορεί να καμφθεί μόνο στην περίπτωση κατά την οποία πρόκειται να καταδικαστεί ένας αθώος.

Συγκεκριμένα, κατά τη διάταξη του αρθ. 177 § 2 ΚΔ, η οποία προστέθηκε με το αρθ. 2 § 7 Ν. 2408/1996, «*Αποδεικτικά μέσα, που έχουν αποκτηθεί με αξιόποινες πράξεις ή μέσω αυτών, δεν λαμβάνονται υπόψη για την κήρυξη της ενοχής, την επιβολή ποινής ή τη λήψη μέτρων καταναγκασμού, εκτός εάν επρόκειται για κακουργήματα που απειλούνται με πηγή ισόβιας κάθειρξης και εκδοθεί με το ζήτημα αυτό ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του δικαστηρίου. Μόνη η ποινική όμως δίωξη των υπαιτίων των πράξεων αυτών δεν εμποδίζει την πρόοδο της δίκης*».

Η κατά το άρθρο 178 ΚΠΔ απαρίθμηση των αποδεικτικών μέσων κατά την

¹⁷⁵ Κώδικας Νομικού Βήματος, τόμος 50, σ. 2636

¹⁷⁶ Αναλυτικότερα στα κεφάλαια 6 και 6.1.

ποινική διαδικασία, είναι ενδεικτική και αφορά στα κυριότερα από αυτά, χωρίς να αποκλείει άλλα. Ειδικά η πραγματογνωμοσύνη, η οποία διατάσσεται κατά το άρθρο 183 ΚΠΔ, με τη συνδρομή ορισμένων προϋποθέσεων από ανακριτικό υπάλληλο, από το δικαστικό Συμβούλιο ή το Δικαστήριο, αποτελεί ιδιαίτερο και αυτοτελές είδος αποδεικτικού μέσου, διακρινόμενο των εγγράφων, το οποίο μάλιστα μνημονεύεται και στην αναφερόμενη διάταξη του άρθρου 178 ΚΠΔ, πρέπει δε για τη δημιουργία βεβαιότητας ότι έλαβε και αυτή υπόψη του το Δικαστήριο, να αναφέρεται ειδικά στην αιτιολογία μεταξύ των αποδεικτικών μέσων που λήφθηκαν υπόψη. Διαφορετικά, αν δηλαδή δεν αναφέρεται μεταξύ των αποδεικτικών μέσων, δεν προκύπτει βεβαιότητα ότι το Δικαστήριο έλαβε υπόψη του και το ιδιαίτερο αυτό αποδεικτικό μέσο, μη αρκούσης της αναφοράς στα έγγραφα και ιδρύεται ο λόγος αναιρέσεως.

Σύμφωνα με το αρ. 179, στην ποινική διαδικασία επιτρέπεται κάθε είδος αποδεικτικών μέσων. Εξαιρέση από αυτό το γενικό κανόνα ως προς το παραδεκτό της μαρτυρικής απόδειξης υπάρχει όταν βάση του εγκλήματος είναι κάποια ιδιωτική υποχρέωση. Σ' αυτήν την περίπτωση η απόδειξη της ιδιωτικής υποχρέωσης κρίνεται κατά τις διατάξεις του αστικού νόμου, ενώ για την απόδειξη της ίδιας της αξιόποινης πράξης επιτρέπεται κάθε αποδεικτικό μέσο.

Αντικρουόμενο επιχείρημα είναι σαφώς το γεγονός ότι κατ' αρχήν δεν αποτελεί αρχή του ποινικού δικονομικού η αναζήτηση της αλήθειας με οποιοδήποτε τίμημα. Με άλλα λόγια, η απολυτοποίηση της αναζήτησης της αλήθειας θα οδηγούσε στο συμπέρασμα ότι κάθε μέσο που συμβάλλει στην ανεύρεσή της είναι θεμιτό. Μια έννομη τάξη, επομένως, που στηρίζεται στην αρχή του κράτους δικαίου δεν μπορεί παρά να προϋποθέτει τη νομιμότητα των προσαγόμενων αποδεικτικών μέσων. Ως εκ των άνω, όταν ανακύπτει ζήτημα αξιοποίησης ή μη αποδεικτικού μέσου που προήλθε από παραβίαση συνταγματικών διατάξεων, ο δικαστής, δεδομένης της τυπικής υπεροχής του Συντάγματος, δεν μπορεί να οχυρωθεί πίσω από τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και να υποστηρίξει ότι είναι ελεύθερος να το εκτιμήσει.

Στην πολιτική δίκη οι διάδικοι μάχονται για την υπεράσπιση των ιδιωτικών τους δικαιωμάτων. Πολλές φορές προκειμένου ν' αποδείξουν τη βασιμότητα των ισχυρισμών τους χρησιμοποιούν διάφορα αποδεικτικά μέσα που έχουν αποκτηθεί με παράνομο τρόπο κατά παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων. Παρά το γεγονός ότι αυτά κινούνται στη σφαίρα του αστικού δικονομικού δικαίου, υφίστανται αποδεικτικές απαγορεύσεις και στην πολιτική δίκη. Πολλές φορές κάποιος από τους διάδικους προσκομίζει και επικαλείται αποδεικτικά μέσα που προέρχονται από ιδιωτικές προσβολές του απορρήτου τηλεφωνικών συνδιαλέξεων, επιστολών και γενικά επικοινωνίας. Στόχος είναι η

απόδειξη παρασπονδιών ενός μέλους της οικογένειας εις βάρος άλλου που αφορούν κυρίως εξωσυζυγικές σχέσεις ή κληρονομικές διεκδικήσεις.

Χαρακτηριστικές είναι και οι περιπτώσεις όπου τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης δεν σεβάστηκαν την ιδιωτική ζωή επώνυμων ανθρώπων προβάλλοντας στιγμές από την προσωπική τους ζωή, θέλοντας να «ενημερώσουν» το κοινό για πραγματικά ή υποτιθέμενα σκάνδαλα. Πρόκειται για την περίπτωση της κρυφής κάμερας. Οι επίμαχες βιντεοσκοπήσεις στόχευαν στην απόδειξη της παράνομης συμπεριφοράς του φυσικού προσώπου που είχε εξέχουσα θέση. Φυσικά, η μαγνητοσκόπηση μη δημόσιας πράξης τρίτου προσώπου είναι παράνομη. Η απαγόρευση όμως αυτή δεν περιλαμβάνει πράξεις φυσικών προσώπων που πραγματοποιούνται στα πλαίσια των ανατιθέμενων σ' αυτά υπηρεσιακών καθηκόντων και κατά την εκτέλεση αυτών, η οποία, ως εκ του τρόπου πραγματοποίησής της και της φύσης των καθηκόντων, υπόκειται σε δημόσιο έλεγχο και κριτική.

Αυτή είναι και η άποψη του Αρείου Πάγου κατά την εκδίκαση μιας υπόθεσης με μέλη της διοίκησης ενός νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου, τα οποία βιντεοσκοπήθηκαν κατά τη διάρκεια της είσπραξης απ' αυτά των προσφορών των πιστών σε ειδικό χώρο του ιερού προσκυνήματος όπου και είχαν συγκεντρωθεί. Όταν όμως η μαγνητοσκόπηση αφορά διάφορες φάσεις της ιδιωτικής ζωής του ατόμου, το αποδεικτικό υλικό είναι παράνομο και δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί στα δικαστήρια, αφού σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 177, παρ. 2 του Κ.Ποιν.Δ τέτοιου είδους αποδεικτικά μέσα δεν λαμβάνονται υπόψη.

B. Η στάθμιση των συγκρουόμενων έννομων αγαθών¹⁷⁷:

Οι οπαδοί αυτής της θέσης ναι μεν υποστηρίζουν ότι δεν θα πρέπει κάθε φορά να γίνεται χρήση από το δικαστήριο παράνομων αποδεικτικών μέσων, αλλά η τελευταία επιβάλλεται σε περίπτωση σύγκρουσης δύο διαφορετικών ατομικών δικαιωμάτων. Ο δικαστής, θεωρών, οφείλει να σταθμίσει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση τα δεδομένα και να αποφασίσει ποιο έννομο αγαθό είναι προτιμότερο να διασφαλιστεί.

Την εναρμόνιση ή στάθμιση μεταξύ συγκρουόμενων δικαιωμάτων ή

¹⁷⁷ Ο Άρειος Πάγος με την πρόσφατη απόφασή του 42/2004 δέχεται ότι: «εν όψει (...) της θεμελιώδους συνταγματικής διατάξεως του άρθρου 2 παρ. 1 και της απόλυτης συνταγματικής προστασίας των έννομων αγαθών της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας (άρθρο 5 παρ.2) κάμπτεται ο κανόνας του άρθρου 19 παρ.3 του Συντάγματος (...) με τον περιορισμό πάντοτε της αρχής της αναλογικότητας».

ελευθεριών κάνει κατά κύριο λόγο ο νομοθέτης μέσα στα πλαίσια που προδιαγράφει το Σύνταγμα. Ο δικαστής ιδιαίτερα όταν ελέγχει τη συνταγματικότητα ενός νόμου καλείται να προσδιορίσει το κανονιστικό περιεχόμενο των συνταγματικών διατάξεων και να εξασφαλίσει ότι ο νομοθέτης δεν προέβη σε μία στάθμιση που συρρικνώνει ανεπίτρεπτα τις ελευθερίες. Ελέγχει, δηλαδή, αν η στάθμιση του νομοθέτη βρίσκεται μέσα στα όρια που θέτει το Σύνταγμα, χωρίς ο ίδιος να έχει την εξουσία να προβεί σε πρωτογενή στάθμιση.

Συνεπώς, δεν είναι δυνατόν να δεχτούμε ότι ο δικαστής έχει μια γενική εξουσία εναρμόνισης ή στάθμισης των συγκρουόμενων έννομων αγαθών πέραν και υπεράνω των νόμων. Οι συνταγματικές διατάξεις είναι τυπικά ισοδύναμες και τυχόν ιεράρχησή τους έχει ως συνέπεια την αποδυνάμωση του κανονιστικού περιεχομένου του Συντάγματος.

Ένώ η σύγκρουση μεταξύ των ατομικών δικαιωμάτων διέπεται από την αρχή της «πρακτικής αρμονίας», σύμφωνα με την οποία ο εφαρμοστής του δικαίου θα πρέπει κατ' αρχήν να επιδιώξει με αμοιβαίους περιορισμούς την ενάσκηση αμφοτέρων των δικαιωμάτων, αυτό είναι αδύνατο στην περίπτωση του απορρήτου, διότι το απόρρητο, από την ίδια του τη φύση, είτε υπάρχει είτε αίρεται. Η επιλογή μιας ενδιάμεσης λύσης είναι ανέφικτη, διότι σε αυτό το δικαίωμα, λόγω του ευάλωτου χαρακτήρα του, η περιφέρειά του τείνει να συμπέσει με τον πυρήνα. Συνεπώς, το συνταγματικό δικαίωμα του διαδίκου προς απόδειξη πρέπει να υποχωρήσει έναντι του απορρήτου.¹⁷⁸

5.2. Θέσεις και θεωρίες περί επιτρεπτής αξιοποίησης αποδεικτικών μέσων υπό το πρίσμα του ποινικού δικαίου¹⁷⁹

i) Η θεωρία του κύκλου των δικαιωμάτων (Rechtskreis theorie)

Η θεωρία αυτή διαμορφώθηκε από το Ομοσπονδιακό Ακυρωτικό δικαστήριο της Γερμανίας. Κατ' αυτήν, θα πρέπει να ερευνάται κάθε φορά ποιος ήταν ο σκοπός της διάταξης που παραβιάστηκε, για ποιανού το συμφέρον θεσπίστηκε.

ii) Ποινικοδικονομική θεωρία (Grünwald)

¹⁷⁸ ΚΑΜΙΝΗΣ Γ, ό.π., (ενν.: Το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας: Η συνταγματική προστασία και η εφαρμογή της από τον ποινικό νομοθέτη και τα δικαστήρια) σελ. 518

¹⁷⁹ Βασική βιβλιογραφία από ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗ Ν., *Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης*, δεύτερη έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1994, σελ. 177 επ.

Σύμφωνα με την ποινικοδικονομική θεωρία, πρέπει να ερευνάζεται κατά πόσο με την παράβαση που έγινε ματαιώθηκε οριστικά ο προστατευτικός σκοπός του θιγόμενου νόμου ή μήπως με τη χρησιμοποίηση και αξιοποίηση των αποδεικτικών στοιχείων επέρχεται μια επίταση ή ολοκλήρωση της προσβολής των προστατευόμενων συμφερόντων.

iii) Κατ'άλλη γνώμη, η χρησιμοποίηση αποδεικτικών μέσων που προήλθαν από παράβαση του νόμου ματαιώνει πάντα τη γενικοπροληπτική επίδραση της ποινής και αποστερεί το δικαστήριο από την ηθική αυθεντία που προϋποθέτει η συνδεόμενη με την ποινή ιδιαίτερη αποδοκιμασία. Για αυτόν τον λόγο, η χρησιμοποίηση των παράνομων αποδεικτικών μέσων πρέπει να απαγορεύεται.

iv) Από τη νομολογία των γερμανικών δικαστηρίων διαμορφώθηκε η αρχή της στάθμισης: Η απαγόρευση ή όχι της αξιοποίησης των αποδεικτικών μέσων θα πρέπει να εξαρτάται κάθε φορά από την έκβαση μιας στάθμισης ανάμεσα στην αξία της αποτελεσματικής λειτουργίας της ποινικής δικαιοσύνης με την εύρεση της ουσιαστικής αλήθειας από τη μια μεριά, και τη σημασία του εννόμου αγαθού που θίγεται με τη συγκεκριμένη παρανομία από την άλλη. Στη στάθμιση αυτή ασκεί, όπως είναι φυσικό, επιρροή και η βαρύτητα του περί ου πρόκειται εγκλήματος. Το έννομο δε αγαθό που πλήττει η παρανομία, για να μπορεί να κατισχύσει της ζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας, πρέπει να έχει και αυτό συνταγματικό κύρος και αναγνώριση ως θεμελιώδες δικαίωμα.

6. Οι κυρώσεις κατά των παραβατών του δικαιώματος (άρθρο 19 του Συντάγματος) του απορρήτου της επικοινωνίας και της ελεύθερης ανταπόκρισης¹⁸⁰

Όπως έχει αναφερθεί στο άρθρο 19 παράγραφος 1 του Συντάγματος «*Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας είναι απόλυτα απαραβίαστο*». Το απόρρητο όμως πολλές φορές παραβιάζεται και οι παραβάτες τιμωρούνται με κυρώσεις.

Π ο ι ν ι κ ή ε υ θ ύ ν η (φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους), των ταχυδρομικών, τηλεγραφικών και τηλεφωνικών υπαλλήλων και άλλων υπαλλήλων που παραβιάζουν το απόρρητο των επιστολών και των άλλων μέσων ανταπόκρισης προβλέπει η ποινική νομοθεσία – άρθρα 248, 249 και 250 ΠΚ – όπως τροποποιήθηκαν με το άρθρο 2 του ν. 1291/1982. Ποινική ευθύνη (χρηματική ποινή ή φυλάκιση μέχρι ενός έτους) άλλων προσώπων που παραβιάζουν το απόρρητο των επιστολών ή άλλων κλειστών εγγράφων (π.χ. τηλεγραφημάτων) προβλέπει το άρθρο 370 του Ποινικού Κώδικα, αλλά επιβάλλει τη δίωξη μόνο ύστερα από έγκληση. Επίσης, το άρθρο 370_Α του Π.Κ.¹⁸¹ τιμωρεί με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών, όποιον αθέμιτα παγιδεύει ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο παρεμβαίνει σε τηλεφωνική σύνδεση ή συσκευή με σκοπό να πληροφορηθεί ή να μαγνητοφωνήσει το περιεχόμενο τηλεφωνικής συνδιαλέξεως, καθώς και όποιον παρακολουθεί αθέμιτα με ειδικά τεχνικά μέσα ή μαγνητοφωνεί προφορική συνομιλία μεταξύ τρίτων που δεν διεξάγεται δημόσια. Τέλος, εκτός της ποινικής είναι δυνατή και π ε ι θ α ρ χ ι κ ή κ ύ ρ ω σ η, καθώς και α σ τ ι κ ή ε υ θ ύ ν η.

Με την ταχεία ανάπτυξη της χρήσεως και σημασίας των ηλεκτρονικών υπολογιστών και των στοιχείων και προγραμμάτων τους στον προσωπικό, επιστημονικό, επιχειρηματικό και κρατικό τομέα έγινε αναγκαία η προστασία του απορρήτου χαρακτήρα τους από αθέμιτες επεμβάσεις και αποτυπώσεις εκ μέρους τρίτων. Ο Ποινικός Κώδικας προστατεύει πια με τα άρθρα 370B και 370Γ αλλά και με τον Νόμο 3674/2008, για την προστασία του απορρήτου της τηλεφωνικής

¹⁸⁰ ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ, ό.π., σελ. 428 επ. Διεξοδική ανάλυση σχετικά με την ποινική προστασία παρέχουν και τα εξής άρθρα: ΜΑΓΚΑΚΗ Γ., *Περί της ποινικής προστασίας του απορρήτου των τηλεφωνημάτων*, *ΠοινΧρον* ΙΔ, 1964, σελ. 10 επ., ΑΛΕΞΑΝΡΗ Β., *Οι παρακολουθήσεις των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων και η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, *Υπερ*, 1993, σελ.1047 επ., ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗ Μ., *Η παράβαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων και της προφορικής συνομιλίας*, *ΠοινΧρον* ΛΓ', 1983, σελ.785 επ.

¹⁸¹ Βλ. αναλυτικά ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ Π., *Η προστασία της ιδιωτικής ζωής σύμφωνα με το άρθρο 370_Α του ΕΛ. Π.Κ.. Μια de lege lata και de lege ferenda προσέγγιση του εννόμου αγαθού και του περιεχομένου του αδικού*, *ΠοινΧρον* ΜΑ', 1991, σελ.241 επ

επικοινωνίας, τα απόρρητα αυτά τιμωρώντας τον δράστη με φυλάκιση.

6.1. Ο Νόμος 3674/2008 για την ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου διασφάλισης του απορρήτου της τηλεφωνικής επικοινωνίας και άλλες διατάξεις

Με τον Ν. 3674/2008 ενισχύθηκε το θεσμικό πλαίσιο προστασίας του απορρήτου της τηλεφωνικής επικοινωνίας, με σειρά μέτρων που αφορούν την επιβολή πρόσθετων υποχρεώσεων στους παρόχους για την ασφαλέστερη παροχή των τηλεφωνικών υπηρεσιών και την επιβολή αυστηρών ποινικών και διοικητικών κυρώσεων και αποτελείται από τα παρακάτω 16 άρθρα¹⁸².

- Άρθρο 1. Υποχρεώσεις παρόχου

1. Ο πάροχος δικτύου ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τα πρόσωπα που αναφέρονται στον παρόντα νόμο έχουν, καθόσον αφορά διαθέσιμες στο κοινό τηλεφωνικές υπηρεσίες, τις προβλεπόμενες στα επόμενα άρθρα υποχρεώσεις πέραν εκείνων που ορίζονται στις ισχύουσες διατάξεις.

2. Ως τηλεφωνικές υπηρεσίες διαθέσιμες στο κοινό νοούνται εκείνες που παρέχονται για τη δημιουργία και τη λήψη εθνικών και διεθνών κλήσεων μέσω αριθμού ή αριθμών του εθνικού σχεδίου αριθμοδότησης.

- Άρθρο 2. Ασφάλεια υπηρεσιών τηλεφωνίας

1. Ο πάροχος ευθύνεται για την ασφάλεια των υπό την εποπτεία του χώρων, εγκαταστάσεων, συνδέσεων και των συστημάτων υλικού και λογισμικού. Προς τούτο έχει την υποχρέωση να λαμβάνει τα κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα και να χρησιμοποιεί συστήματα υλικού και λογισμικού, τα οποία διασφαλίζουν το απόρρητο της επικοινωνίας και επιτρέπουν την αποκάλυψη της παραβίασης ή απόπειρας παραβίασης του απορρήτου της επικοινωνίας.

2. Ο πάροχος υποχρεούται να διασφαλίζει την τήρηση των προβλεπόμενων στην προηγούμενη παράγραφο μέτρων, να προβαίνει σε τακτικό έλεγχο των συστημάτων υλικού και λογισμικού που βρίσκονται στην εποπτεία του και να έχει πλήρη γνώση των τεχνικών δυνατοτήτων τους.

- Άρθρο 3. Ειδικό σχέδιο πολιτικής ασφάλειας

¹⁸² Σύμφωνα με τον Νόμο ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3674 (ΦΕΚ Α' 13-6-2008) για την ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου διασφάλισης του απορρήτου της τηλεφωνικής επικοινωνίας και άλλες διατάξεις.

1. Ο πάροχος υποχρεούται να καταρτίζει και εφαρμόζει ειδικό σχέδιο πολιτικής ασφάλειας ως προς τα μέσα, τις μεθόδους και τα μέτρα που διασφαλίζουν το απόρρητο της επικοινωνίας, σύμφωνα με τα οριζόμενα σε κανονισμούς της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (ΑΔΑΕ) που εκδίδονται κατά το άρθρο 6 παράγραφος 1 περίπτωση ιβ' του ν. 3115/2003 (ΦΕΚ 47 Α). Στο ειδικό σχέδιο πολιτικής ασφάλειας περιέχονται ιδίως: α) τα συστήματα που χρησιμοποιούνται για τη διασφάλιση του απορρήτου, β) η καταγραφή και αξιολόγηση των κινδύνων που ενδέχεται να επηρεάσουν την εύρυθμη λειτουργία του εξοπλισμού και να οδηγήσουν σε παραβίαση του απορρήτου της επικοινωνίας, και γ) τα μέτρα αποτροπής των κινδύνων που έχουν αναγνωριστεί. Το ειδικό σχέδιο πολιτικής ασφάλειας και κάθε αναθεώρηση αυτού εγκρίνεται από την ΑΔΑΕ.

2. Η εφαρμογή του ειδικού σχεδίου πολιτικής ασφάλειας ανατίθεται από τον πάροχο σε εξουσιοδοτούμενο στέλεχος, το οποίο ορίζεται ως υπεύθυνος διασφάλισης του απορρήτου. Η σχετική απόφαση του παρόχου υποβάλλεται στην ΑΔΑΕ και κοινοποιείται στην Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ) και στην Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ). Η ΑΔΑΕ δύναται να ζητήσει οποτεδήποτε, αυτεπαγγέλτως ή ύστερα από αίτημα της ΑΠΔΠΧ ή της ΕΕΤΤ ή άλλης δημόσιας αρχής, την αντικατάσταση του υπευθύνου διασφάλισης του απορρήτου με αιτιολογημένη απόφαση της, η οποία ανακοινώνεται στον πάροχο.

3. Ο πάροχος, τα μέλη της διοίκησης και ο νόμιμος εκπρόσωπος αυτού, ο υπεύθυνος διασφάλισης του απορρήτου, οι εργαζόμενοι και οι συνεργάτες του παρόχου έχουν υποχρέωση εχεμύθειας για όλα τα θέματα που αφορούν το απόρρητο των επικοινωνιών.

· Άρθρο 4. Κρυπτογράφηση φωνητικών σημάτων πληροφοριών

1. Με διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Δικαιοσύνης και Μεταφορών και Επικοινωνιών δύναται να επιβληθεί στους παρόχους υπηρεσιών τηλεφωνίας υποχρέωση κρυπτογράφησης στα φωνητικά σήματα πληροφοριών που μεταδίδονται από τα εκτός της εποπτείας τους φυσικά μέσα, όπως είναι, ιδίως, οι οπτικές ίνες, οι αγωγίμες γραμμές μεταφοράς και οι ζεύξεις. Με το ίδιο διάταγμα καθορίζονται το χρονοδιάγραμμα, οι κατηγορίες των φυσικών μέσων στις οποίες εφαρμόζεται κατά προτεραιότητα η υποχρέωση κρυπτογράφησης, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία τεχνική λεπτομέρεια. Κατά την έκδοση του διατάγματος λαμβάνονται υπόψη, μεταξύ άλλων, τα διεθνή πρότυπα, η διεθνής πρακτική, οι σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις και το κόστος εφαρμογής της κρυπτογράφησης.

2. Οι μέθοδοι κρυπτογράφησης γνωστοποιούνται από τον πάροχο στην ΑΔΑΕ. Ο πάροχος συμμορφώνεται προς τις οδηγίες της αρχής, καθόσον αφορά ιδίως την καταλληλότητα, την αποτελεσματικότητα ή την αντικατάσταση των μεθόδων κρυπτογράφησης που χρησιμοποιεί. Ο πάροχος οφείλει να ανανεώνει και να προσαρμόζει τις μεθόδους κρυπτογράφησης, σύμφωνα με τις εξελίξεις της σχετικής τεχνολογίας.

3. Η συμμόρφωση του παρόχου προς τις διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων δεν επιτρέπεται να παρακωλύει την εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας για την άρση του απορρήτου.

4. Με κανονισμούς που εκδίδονται από την ΑΔΑΕ, σύμφωνα με το άρθρο 6 παράγραφος 1 περίπτωση ιβ' του ν. 3115/2003, ρυθμίζονται θέματα συμβατότητας της διαδικασίας κρυπτογράφησης μεταξύ των παροχών.

· Άρθρο 5. Καταγραφή διαχειριστικών λειτουργιών

Οι πάροχοι υπηρεσιών τηλεφωνίας, οι οποίοι χρησιμοποιούν ψηφιακά κέντρα μεταγωγής, υποχρεούνται να καταγράφουν τις διαχειριστικές λειτουργίες που επιχειρούνται στο λογισμικό κάθε κέντρου. Η καταγραφή αυτή γίνεται σε ειδικά μέσα που εξασφαλίζουν την ακεραιότητα των σχετικών αρχείων. Απαγορεύεται σε οποιονδήποτε κάθε άμεση ή έμμεση επέμβαση στα δεδομένα των ανωτέρω αρχείων. Με κανονισμό της ΑΔΑΕ, που εκδίδεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 6 παράγραφος 1 περίπτωση ιβ' του ν. 3115/2003, ρυθμίζονται οι αναγκαίες λεπτομέρειες για την τήρηση των αρχείων του παρόντος άρθρου.

· Άρθρο 6. Έλεγχος των συστημάτων του παρόχου

Η ΑΔΑΕ προβαίνει σε τακτικούς και έκτακτους ελέγχους της υποδομής του συστημάτων υλικού και λογισμικού και γενικώς των μέσων που τελούν υπό την εποπτεία του παρόχου, προκειμένου να διαπιστωθεί η τήρηση των διατάξεων του παρόντος νόμου και της κείμενης νομοθεσίας για την προστασία του απορρήτου της επικοινωνίας. Ο έλεγχος της ΑΔΑΕ δύναται να περιλαμβάνει και τεχνικές δοκιμές με χρήση της υποδομής του παρόχου ή της υποδομής των συστημάτων υλικού και λογισμικού που διαθέτει η ΑΔΑΕ ή άλλη δημόσια αρχή. Τα πρόσωπα που αναφέρονται στην παράγραφο 4 του άρθρου 3 υποχρεούνται να διευκολύνουν τον έλεγχο.

· Άρθρο 7. Δήλωση για την άρση του απορρήτου

Το πρώτο δεκαήμερο κάθε τετραμήνου υποβάλλεται στον Πρόεδρο της ΑΔΑΕ δήλωση υπογεγραμμένη από τον πάροχο ή τον νόμιμο εκπρόσωπο αυτού και τον υπεύθυνο διασφάλισης του απορρήτου, στην οποία αναφέρονται οι διατάξεις και τα βουλεύματα για την άρση του απορρήτου, καθώς και οι αρχές που είχαν υποβάλει το σχετικό αίτημα.

· Άρθρο 8. Αμεσες ενέργειες σε περίπτωση παραβίασης του απορρήτου

1. Σε περίπτωση παραβίασης ή ιδιαίτερου κινδύνου παραβίασης του απορρήτου της επικοινωνίας, ο υπεύθυνος διασφάλισης του απορρήτου υποχρεούται να ενημερώνει αμελλητί τον πάροχο ή τον νόμιμο εκπρόσωπο αυτού, την εισαγγελική αρχή, την ΑΔΑΕ και τους κατά περίπτωση θιγόμενους συνδρομητές. Η ενημέρωση γίνεται εγγράφως και σε περίπτωση αδυναμίας άμεσης επικοινωνίας με οποιοδήποτε άλλο πρόσφορο μέσο.

2. Τα πρόσωπα που αναφέρονται στην παράγραφο 4 του άρθρου 3 υποχρεούνται, μέχρι την περιέλευση των εντολών της εισαγγελικής αρχής και της ΑΔΑΕ, να μην ανακοινώνουν σε οποιονδήποτε στοιχεία που αφορούν την παραβίαση ή τον ιδιαίτερο κίνδυνο παραβίασης του απορρήτου και να λαμβάνουν τα ενδεικνύμενα μέτρα για τη διαφύλαξη των αποδεικτικών στοιχείων. Μετά την περιέλευση των σχετικών εντολών τα ανωτέρω πρόσωπα υποχρεούνται να συμμορφώνονται προς αυτές.

· Άρθρο 9. Τροποποιήσεις και προσθήκη άρθρου 292Α στον Ποινικό Κώδικα

1. Ο τίτλος του δέκατου τέταρτου κεφαλαίου του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

"Εγκλήματα κατά της ασφάλειας των συγκοινωνιών, των τηλεφωνικών επικοινωνιών και κατά των κοινωφελών εγκαταστάσεων".

2. Στο κείμενο του άρθρου 292 (παρακώλυση συγκοινωνιών) του Ποινικού Κώδικα οι λέξεις *"τηλεγράφου ή τηλεφώνου"* αντικαθίστανται με τις λέξεις *"ή τηλεγράφου"*.

3. Μετά το άρθρο 292 του Ποινικού Κώδικα προστίθεται άρθρο 292Α, που έχει ως εξής:

“Άρθρο 292_Α

Εγκλήματα κατά της ασφάλειας των τηλεφωνικών επικοινωνιών

1. Όποιος χωρίς δικαίωμα αποκτά πρόσβαση σε σύνδεση ή σε δίκτυο παροχής υπηρεσιών τηλεφωνίας ή σε σύστημα υλικού ή λογισμικού, που χρησιμοποιείται για την παροχή τέτοιων υπηρεσιών, και με τον τρόπο αυτόν θέτει σε κίνδυνο την

ασφάλεια των τηλεφωνικών επικοινωνιών, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή από είκοσι χιλιάδες (20.000) μέχρι πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ. Αν ο υπαίτιος της πράξης του προηγούμενου εδαφίου είναι ο εργαζόμενος ή συνεργάτης του παρόχου υπηρεσιών τηλεφωνίας, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών και χρηματική ποινή από είκοσι χιλιάδες (20.000) μέχρι εκατό χιλιάδες (100.000) ευρώ.

2. Ο πάροχος υπηρεσιών τηλεφωνίας ή ο νόμιμος εκπρόσωπος αυτού, ο οποίος παραβιάζει διάταξη κανονισμού της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (ΑΔΑΕ) ή όρο της Γενικής Αδειας ή του δικαιώματος χρήσης ραδιοσυχνότητας ή του δικαιώματος χρήσης αριθμού, που αναφέρονται στην ασφάλεια των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών και χρηματική ποινή από εκατό χιλιάδες (100.000) μέχρι πεντακόσιες χιλιάδες (500.000) ευρώ.

3. Ο πάροχος υπηρεσιών τηλεφωνίας ή ο νόμιμος εκπρόσωπος αυτού ή ο υπεύθυνος διασφάλισης του απορρήτου των επικοινωνιών κατά το άρθρο 3 του παρόντος νόμου, που παραλείπει να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την αποτροπή πράξης της παραγράφου 1, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών και χρηματική ποινή από πενήντα χιλιάδες (50.000) μέχρι διακόσιες χιλιάδες (200.000) ευρώ, εφόσον η πράξη τελέστηκε ή έγινε απόπειρα τελέσεως αυτής, ανεξάρτητα αν ο δράστης τιμωρηθεί.

4. Αν ο υπαίτιος των πράξεων των προηγούμενων παραγράφων είχε σκοπό να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον παράνομο περιουσιακό όφελος ή να προκαλέσει περιουσιακή ζημία σε άλλον, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών ετών και χρηματική ποινή από εκατό χιλιάδες (100.000) μέχρι τριακόσιες χιλιάδες (300.000) ευρώ. Εφόσον το συνολικό όφελος ή η συνολική ζημία υπερβαίνουν το ποσό των εβδομήντα τριών χιλιάδων (73.000) ευρώ, ο υπαίτιος τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και χρηματική ποινή από εκατό χιλιάδες (100.000) μέχρι πεντακόσιες χιλιάδες (500.000) ευρώ.

5. Αν από τις πράξεις των προηγούμενων παραγράφων μπορεί να τεθούν σε κίνδυνο θεμελιώδεις αρχές και θεσμοί του Πολιτεύματος, όπως μνημονεύονται στο άρθρο 134α του Ποινικού Κώδικα ή απόρρητο που αναφέρεται στην ασφάλεια του κράτους ή στην ασφάλεια εγκαταστάσεων κοινής ωφέλειας, επιβάλλεται κάθειρξη.

6. Όποιος αθέμιτα διαθέτει στο εμπόριο ή με άλλον τρόπο προσφέρει προς εγκατάσταση ειδικά τεχνικά μέσα για την τέλεση των πράξεων της παραγράφου 1 ή δημόσια διαφημίζει ή προσφέρει τις υπηρεσίες του για την τέλεση τους, τιμωρείται

με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή από δέκα χιλιάδες (10.000) μέχρι πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ.”

· Άρθρο 10. Τροποποίηση του άρθρου 370_Α του Ποινικού Κώδικα

1. Το άρθρο 370_Α του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

"Άρθρο 370_Α

Παραβίαση του απορρήτου της τηλεφωνικής επικοινωνίας και της προφορικής συνομιλίας

1. Όποιος αθέμιτα παγιδεύει ή με οποιονδήποτε άλλον τρόπο παρεμβαίνει σε συσκευή, σύνδεση ή δίκτυο παροχής υπηρεσιών τηλεφωνίας ή σε σύστημα υλικού ή λογισμικού, που χρησιμοποιείται για την παροχή τέτοιων υπηρεσιών, με σκοπό ο ίδιος ή άλλος να πληροφορηθεί ή να αποτυπώσει σε υλικό φορέα το περιεχόμενο τηλεφωνικής συνδιάλεξης μεταξύ τρίτων ή τα στοιχεία της θέσης και κίνησης της εν λόγω επικοινωνίας, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. Με την ίδια ποινή τιμωρείται η πράξη του προηγούμενου εδαφίου και όταν ο δράστης αποτυπώσει σε υλικό φορέα το περιεχόμενο της τηλεφωνικής επικοινωνίας του με άλλον χωρίς τη ρητή συναίνεση του τελευταίου.

2. Όποιος αθέμιτα παρακολουθεί με ειδικά τεχνικά μέσα ή αποτυπώνει σε υλικό φορέα προφορική συνομιλία μεταξύ τρίτων ή αποτυπώνει σε υλικό φορέα μη δημόσια πράξη άλλου, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. Με την ίδια ποινή τιμωρείται η πράξη του προηγούμενου εδαφίου και όταν ο δράστης αποτυπώσει σε υλικό φορέα το περιεχόμενο της συνομιλίας του με άλλον χωρίς τη ρητή συναίνεση του τελευταίου.

3. Με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών τιμωρείται όποιος κάνει χρήση της πληροφορίας ή του υλικού φορέα επί του οποίου αυτή έχει αποτυπωθεί με τους τρόπους που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2 αυτού του άρθρου.

4. Αν ο δράστης των πράξεων των παραγράφων 1, 2 και 3 αυτού του άρθρου είναι πάροχος υπηρεσιών τηλεφωνίας ή νόμιμος εκπρόσωπος αυτού ή μέλος της διοίκησης ή υπεύθυνος διασφάλισης του απορρήτου ή εργαζόμενος ή συνεργάτης του παρόχου ή ενεργεί ιδιωτικές έρευνες ή τελεί τις πράξεις αυτές κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια ή απέβλεπε στην είσπραξη αμοιβής, επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και χρηματική ποινή από πενήντα πέντε χιλιάδες (55.000) μέχρι διακόσιες χιλιάδες (200.000) ευρώ.

5. Αν οι πράξεις των παραγράφων 1 και 3 αυτού του άρθρου συνεπάγονται παραβίαση στρατιωτικού ή διπλωματικού απορρήτου ή αφορούν απόρρητο που ανα-

φέρεται στην ασφάλεια του κράτους ή την ασφάλεια εγκαταστάσεων κοινής ωφέλειας, τιμωρούνται κατά τα άρθρα 146 και 147 του Ποινικού Κώδικα."

2. Η παράγραφος 2 του άρθρου 177 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

"2. Αποδεικτικά μέσα, που έχουν αποκτηθεί με αξιόποινες πράξεις ή μέσω αυτών, δεν λαμβάνονται υπόψη στην ποινική διαδικασία."

3. Στην παράγραφο 1 του άρθρου 111 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προστίθεται εδάφιο δεύτερο ως εξής:

Τα κακουργήματα της δωροδοκίας που αναφέρονται στα άρθρα 159, 235, 236 και 237 του Ποινικού Κώδικα και τα κακουργήματα της παραβίασης του απορρήτου των τηλεφωνημάτων και της προφορικής συνομιλίας του άρθρου 370_A του Ποινικού Κώδικα.

· Άρθρο 11. Διοικητικές κυρώσεις

1. Όταν παραβιάζεται υποχρέωση που προβλέπεται στα άρθρα 2 έως 8 ή τελείται πράξη από τις προβλεπόμενες στα άρθρα 9 και 10 του παρόντος νόμου από τον πάροχο υπηρεσιών τηλεφωνίας ή τον νόμιμο εκπρόσωπο του, μέλος της διοίκησης, τον υπεύθυνο διασφάλισης του απορρήτου, εργαζόμενο ή συνεργάτη του παρόχου, επιβάλλεται για κάθε παράβαση στον πάροχο, ανάλογα με τη βαρύτητα της παράβασης, το βαθμό υπαιτιότητας και την περίπτωση υποτροπής, μία από τις παρακάτω κυρώσεις:

α) σύσταση για συμμόρφωση μέσα στα χρονικά όρια της τασσόμενης προθεσμίας με προειδοποίηση επιβολής προστίμου σε περίπτωση παράλειψης συμμόρφωσης,

β) πρόστιμο από είκοσι χιλιάδες (20.000) ευρώ έως πέντε εκατομμύρια (5.000.000) ευρώ,

γ) αναστολή από ένα μήνα έως ένα έτος ή οριστική ανάκληση του δικαιώματος παροχής υπηρεσιών τηλεφωνίας.

2. Οι κυρώσεις της σύστασης και του προστίμου επιβάλλονται με αιτιολογημένη απόφαση της ΑΔΑΕ ύστερα από προηγούμενη κλήση του ενδιαφερομένου για παροχή εξηγήσεων. Αν η ΑΔΑΕ κρίνει ότι πρέπει να επιβληθεί κύρωση αυστηρότερη του προστίμου, διαβιβάζει το φάκελο της υπόθεσης στην ΕΕΤΤ, η οποία δύναται με απόφαση της να επιβάλει την κύρωση της αναστολής ή ανάκλησης του δικαιώματος παροχής υπηρεσιών τηλεφωνίας ύστερα από προηγούμενη κλήση του ενδιαφερομένου για παροχή εξηγήσεων επί της επιβλητέας κυρώσεως. Εφόσον η ΕΕΤΤ κρίνει ότι δεν είναι προσήκουσα η επιβολή της κύρωσης της αναστολής ή

ανάκλησης του ως άνω δικαιώματος παροχής υπηρεσιών τηλεφωνίας, επιστρέφει το φάκελο στην ΑΔΑΕ για την επιβολή ηπιότερης κύρωσης.

3. Οι αποφάσεις που εκδίδονται κατ' εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος άρθρου υπόκεινται σε προσφυγή ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών. Για την άσκηση και εκδίκαση της προσφυγής εφαρμόζονται οι διατάξεις του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας. Κατά των αποφάσεων του Διοικητικού Εφετείου επιτρέπεται αίτηση αναιρέσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.

· Άρθρο 12. Αστική Ευθύνη

1. Φυσικό ή νομικό πρόσωπο που κατά παράβαση των διατάξεων του παρόντος νόμου προκαλεί σε άλλον περιουσιακή ζημία ή ηθική βλάβη υποχρεούται σε πλήρη αποζημίωση ή χρηματική ικανοποίηση ή σωρευτικά, σε πλήρη αποζημίωση και χρηματική ικανοποίηση, εφόσον συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις για τέτοιου είδους αποζημίωση. Η χρηματική ικανοποίηση ορίζεται, κατ' ελάχιστο, στο ποσό των δέκα χιλιάδων (10.000) ευρώ, εκτός αν ζητηθεί από τον ενάγοντα μικρότερο ποσό.

2. Οι απαιτήσεις της προηγούμενης παραγράφου εκδικάζονται κατά τη διαδικασία των άρθρων 664 έως 676 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ανεξάρτητα από την επιβολή ή μη διοικητικών κυρώσεων ή από την άσκηση ποινικής δίωξης.

· Άρθρο 13. Εθνικό σχέδιο ασφάλειας ηλεκτρονικών επικοινωνιών

1. Το εθνικό σχέδιο ασφάλειας των επικοινωνιών (ΕΣΑΕ) καταρτίζεται με σκοπό την αποτελεσματική θωράκιση των υποδομών και μέσων στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Στο ΕΣΑΕ περιλαμβάνονται ιδίως τα όργανα, οι στόχοι, οι γενικές αρχές και κατευθύνσεις, τα πρότυπα, τα μέσα, οι κίνδυνοι που έχουν αναγνωριστεί, τα μέτρα οργανωτικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα, οι υποχρεώσεις για την ενημέρωση του κοινού, οι κυρώσεις και εν γένει οι κανόνες, οι οποίοι διέπουν την πολιτική ασφάλειας για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες των δημόσιων υπηρεσιών, των Ν.Π.Δ.Δ., των επιχειρήσεων του ευρύτερου δημόσιου τομέα και των παροχών δικτύων ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

2. Το ΕΣΑΕ εγκρίνεται και αναθεωρείται με προεδρικό διάταγμα ύστερα από πρόταση των Υπουργών Εσωτερικών, Οικονομίας και Οικονομικών, Εξωτερικών, Εθνικής Αμυνας, Ανάπτυξης, Δικαιοσύνης, Μεταφορών και Επικοινωνιών, Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής.

3. Οι δημόσιες υπηρεσίες, τα Ν.Π.Δ.Δ., τα νομικά πρόσωπα του δημόσιου τομέα που λειτουργούν με τη μορφή Ν.Π.Ι.Δ. και οι πάροχοι δικτύων ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών υποχρεούνται να προσαρμόζουν τις πολιτικές ασφάλειας που εφαρμόζουν για την προστασία των ηλεκτρονικών επικοινωνιών στις αρχές και κατευθύνσεις του ΕΣΑΕ το αργότερο εντός έξι (6) μηνών από την έγκριση του. Οι πολιτικές ασφάλειας και τα ειδικά σχέδια που εφαρμόζονται από ορισμένες ή όλες τις υπηρεσίες των Υπουργείων Εσωτερικών, Οικονομίας και Οικονομικών, Εξωτερικών, Εθνικής Αμυνας, Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής, δύνανται να εξαιρούνται από την υπαγωγή τους στο ΕΣΑΕ.

4. Συνιστάται ειδική νομοπαρασκευαστική επιτροπή με σκοπό την κατάρτιση του ΕΣΑΕ. Η επιτροπή συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Μεταφορών και Επικοινωνιών, είναι εννεαμελής και αποτελείται από ανώτατο δικαστικό λειτουργό ή καθηγητή Α.Ε.Ι., εν ενεργεία ή μη, ως Πρόεδρο, από υπαλλήλους της Γενικής Γραμματείας Δημόσιας Διοίκησης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και της Γενικής Γραμματείας Δημόσιας Τάξης του Υπουργείου Εσωτερικών, της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας του Υπουργείου Ανάπτυξης, της Γενικής Γραμματείας Επικοινωνιών του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών, της ΑΠΔΠΧ, της ΑΔΑΕ και της ΕΕΤΤ ως μέλη. Με την ίδια απόφαση ορίζεται ως γραμματέας της επιτροπής υπάλληλος του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών ή δικηγόρος.

Για τις πολιτικές ασφαλείας και τα ειδικά σχέδια που εφαρμόζονται από κάθε Υπουργείο, δημόσια υπηρεσία, Ο.Τ.Α., Περιφέρειες και Ν.Π.Δ.Δ., που είναι αποδέκτες εθνικού ή συμμαχικού διαβαθμισμένου υλικού, όπως το υλικό αυτό ορίζεται από τον Εθνικό Κανονισμό Ασφαλείας (ΕΚΑ), εξακολουθούν να εφαρμόζονται οι διατάξεις του Κανονισμού αυτού.

· Άρθρο 14. Αρμοδιότητες υπηρεσιών της Ελληνικής Αστυνομίας

Με απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών και Δικαιοσύνης ιδρύεται στην Ελληνική Αστυνομία ειδική υπηρεσία για την πρόληψη και καταστολή των εγκλημάτων παραβίασης του απορρήτου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Προς το σκοπό αυτόν συνεργάζεται με την ΑΔΑΕ υπό την εποπτεία του αρμόδιου εισαγγελέα.

· Άρθρο 15

1.Α) Ιδρύεται Εθνικό Συμβούλιο Δικαιοσύνης (Ε.ΣΥ.Δ.), το οποίο εδρεύει στην Αθήνα και τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργού Δικαιοσύνης. Το Συμβούλιο εισηγείται και γνωμοδοτεί, εφόσον ζητηθεί από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, για μείζονος σημασίας θέματα που αφορούν στη λειτουργία της Δικαιοσύνης και των δικαστηρίων, στις σχεδιαζόμενες νομοθετικές πρωτοβουλίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης και την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στο διεθνές και κοινοτικό δίκαιο, στη λειτουργία των καταστημάτων κράτησης, καθώς και σε κάθε άλλο μείζον θέμα που άπτεται των αρμοδιοτήτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Β) Το Ε.ΣΥ.Δ. συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης και αποτελείται από:

- α) τον Υπουργό Δικαιοσύνης ως Πρόεδρο,
- β) τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Δικαιοσύνης,
- γ) τους Προέδρους των τριών ανωτάτων δικαστηρίων της χώρας,
- δ) τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου,
- ε) τους Γενικούς Επιτρόπους Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο και στα διοικητικά δικαστήρια,
- στ) τον Πρόεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους,
- ζ) τους Προέδρους των Νομικών Τμημάτων του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης,
- η) τους Προέδρους των δικαστικών ενώσεων Δικαστών και Εισαγγελέων, Εισαγγελέων Ελλάδος, Δικαστών του Συμβουλίου της Επικρατείας, Δικαστών του Ελεγκτικού Συνεδρίου και Διοικητικών Δικαστών, καθώς και του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους,
- θ) τον Πρόεδρο του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών ως Πρόεδρου της Ολομέλειας των Προέδρων των δικηγορικών συλλόγων της χώρας,
- ι) έναν Ακαδημαϊκό των Νομικών Επιστημών της τάξης των Ηθικών και Πολιτικών Επιστημών, ια) έναν διακεκριμένο επιστήμονα, με εξειδίκευση σε θέματα Εγκληματολογίας με τον αναπληρωτή του και ιβ) έναν δικηγόρο παρ' Αρείω Πάγω από δικηγορικό σύλλογο της επαρχίας με τον αναπληρωτή του.

Σε συμβούλους του Υπουργού Δικαιοσύνης και υπηρεσιακά στελέχη του Υπουργείου Δικαιοσύνης μπορεί να ανατίθεται η εισήγηση επί των εξεταζόμενων από το Συμβούλιο θεμάτων.

Γ) Ο Υπουργός Δικαιοσύνης συγκαλεί τις συνεδριάσεις του Ε.ΣΥ.Δ., καταρτίζει την ημερήσια διάταξη και διευθύνει τις συνεδριάσεις του. Το Ε.ΣΥ.Δ. βρίσκεται σε

απαρτία εφόσον είναι παρόντα τα μισά τουλάχιστον από τα μέλη του. Η συμμετοχή στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου είναι τιμητική και άμισθη.

Δ) Κατά τις συνεδριάσεις του Συμβουλίου συντάσσεται πρακτικό, στο οποίο μνημονεύονται, ιδίως, τα ονόματα και η ιδιότητα των παριστάμενων μελών, ο τόπος και χρόνος της συνεδρίασης, τα θέματα που συζητήθηκαν με συνοπτική αναφορά στο περιεχόμενο τους, τα αποτελέσματα της ψηφοφορίας και οι αποφάσεις που ελήφθησαν. Στο πρακτικό καταχωρούνται και οι γνώμες των μελών που μειοψήφησαν. Το πρακτικό τηρείται στο αρχείο της Γραμματείας του Συμβουλίου.

Ε) Το Συμβούλιο υποστηρίζεται διοικητικά από γραμματεία, στην οποία διατίθενται υπάλληλοι της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης ρυθμίζονται οι αναγκαίες λεπτομέρειες για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος άρθρου.

2. Α) Το Υπουργείο Δικαιοσύνης μπορεί να επιχορηγήσει τη μη κυβερνητική οργάνωση «Διεθνή Διαφάνεια Ελλάς» για την αντιμετώπιση των δαπανών που προέρχονται από τη διοργάνωση της Παγκόσμιας Διάσκεψης για την καταπολέμηση της διαφθοράς (International Anti-corruption Conference), η οποία διεξάγεται το Νοέμβριο του 2008 στην Αθήνα. Η επιχορήγηση δίδεται σύμφωνα με τους όρους και προϋποθέσεις του από 14.1.2008 Μνημονίου (Memorandum of Understanding), που υπεγράφη από την Ελληνική Κυβέρνηση και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις Διεθνής Διαφάνεια (Transparency International) και Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς (Transparency International Greece), καθώς και με το Συμβούλιο της Διεθνούς Διάσκεψης κατά της Διαφθοράς (International Anti-corruption Conference Council). Το ύψος της επιχορήγησης καθορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Δικαιοσύνης.

Β) Δεν επιτρέπεται η διάθεση της επιχορήγησης ή μέρους αυτής για σκοπό διαφορετικό από εκείνο για τον οποίο δόθηκε. Χρηματικό ποσό το οποίο δεν διατέθηκε για τον καθορισθέντα στο ανωτέρω Μνημόνιο σκοπό καταλογίζεται, με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, σε βάρος των προσώπων που αποφάσισαν ή πραγματοποίησαν τη διάθεση αυτή. Κατά της καταλογιστικής απόφασης επιτρέπεται, εντός προθεσμίας εξήντα ημερών από την κοινοποίηση, προσφυγή ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου, εφαρμοζομένων αναλόγως, κατά τα λοιπά, των διατάξεων περί του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Γ) Εντός μηνός από της διεξαγωγής της Διάσκεψης, διενεργείται διαχειριστικός έλεγχος της διάθεσης της επιχορήγησης από Επιτροπή Ελέγχου. Η Επιτροπή συγκροτείται με απόφαση του Προέδρου του Ελεγκτικού Συνεδρίου και αποτελείται από έναν σύμβουλο και δύο δικαστικούς υπαλλήλους του Ελεγκτικού Συνεδρίου με

βαθμό τουλάχιστον προϊσταμένου τμήματος. Αντίγραφο του πορίσματος της Επιτροπής διαβιβάζεται στον Υπουργό Δικαιοσύνης.

· Άρθρο 16

1. Στο τέλος της παραγράφου 4 του άρθρου 92Α του Κώδικα περί Δικηγόρων (ν.δ. 3026/1954, ΦΕΚ 235 Α), όπως έχει αντικατασταθεί από το άρθρο 12 παρ. 4 του ν.1816/1988 (ΦΕΚ 251 Α), προστίθεται εδάφιο ως εξής:

«Εάν όμως, σύμφωνα με τον Οργανισμό Εσωτερικής Υπηρεσίας του νομικού προσώπου στο οποίο παρέχει τις υπηρεσίες του, παρίσταται στα δικαστήρια και στις διοικητικές αρχές, διενεργεί ελέγχους τίτλων ιδιοκτησίας και καταρτίζει συμβάσεις για την προάσπιση των υποθέσεων και των συμφερόντων αυτού, αμείβεται με τις πλήρεις αποδοχές του μισθολογικού κλιμακίου στο οποίο ανήκει.»

2. Στο άρθρο 674 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, προστίθεται παράγραφος 3, ως εξής:

«3. Επί εφέσεως κατά απόφασεως που έκρινε για τη νομιμότητα απεργίας, ο Πρόεδρος Εφετών ή ο Πρόεδρος του Συμβουλίου Διεύθυνσης του Εφετείου, κατά περίπτωση, ορίζει κατ' εξαίρεση δικάσιμο, η οποία δεν πρέπει να απέχει πέραν των σαράντα οκτώ ωρών από την κατάθεση του δικογράφου αυτής στη Γραμματεία του Εφετείου, διατάσσει την εγγραφή της υποθέσεως στο πινάκιο και την κλήτευση του εφεσίβλητου πριν από είκοσι τέσσερις ώρες από τη δικάσιμο και ορίζει τη σύνθεση του Δικαστηρίου που θα δικάσει την υπόθεση κατά την ορισθείσα ή σε οποιαδήποτε μετ' αναβολή δικάσιμο. Αναβολή της συζητήσεως επιτρέπεται μόνο εάν συντρέχει εξαιρετικά σπουδαίος λόγος και το πολύ μέχρι είκοσι τέσσερις ώρες από την ορισθείσα δικάσιμο. Το Δικαστήριο υποχρεούται να εκδώσει απόφαση επί της υποθέσεως μέσα σε τρεις ημέρες από τη συζήτησή της.»

Συμπεράσματα

Από τα προεκτεθέντα, έχει καταστεί σαφές, ότι το απόρρητο της επικοινωνίας, ανεξαρτήτως μορφής του, ενισχύεται τόσο από το συνταγματικό όσο και από το νομοθετικό πλαίσιο. Αναμφίβολα, ο άνθρωπος ως από τη φύση του κοινωνικό ον έχει την ανάγκη να επικοινωνήσει και να έρθει σε επαφή με τους συνανθρώπους του. Αυτό, όμως, το αναφαίρετο δικαίωμά του στην ελεύθερη επικοινωνία, καταστρατηγείται εν όψει της ραγδαίας εξέλιξης της τεχνολογίας, η οποία ολοένα και αυξάνει τα τεχνικά μέσα επικοινωνίας. Με την απίστευτα μεγάλη ροή και συγκέντρωση πληροφοριών, την επεξεργασία αυτών, τη διεύρυνση των δικτύων επικοινωνιών κλπ, δημιουργείται το μεγάλο ζήτημα της προστασίας του χρήστη από την κατάχρηση των δεδομένων του και την προστασία της ιδιωτικότητας του.

Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και το διαδίκτυο αποτελούν πλέον ένα από τα πιο σπουδαία επιτεύγματα της τεχνολογίας. Οι άπειρες δυνατότητες που προσφέρουν είναι ο λόγος για τη συνεχή προσπάθεια του ανθρώπου να ανακαλύψει, να εξελίξει και να εκμεταλλευτεί περαιτέρω δυνατότητες. Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής και το διαδίκτυο είναι κάτι πολύ περισσότερο από ένα βοήθημα για τον άνθρωπο αφού σε πολλές περιπτώσεις εκεί εκθέτονται στοιχειά προσωπικών δεδομένων ενός πολίτη ή στοιχειά που οδηγούν πολύ εύκολα στον εντοπισμό πληροφοριών αυτού.

Ελλοχεύει λοιπόν ο κίνδυνος κάθε είδους απάτης από επίσης καλούς γνώστες της τεχνολογίας που θέτουν αυτή ως μέσο πραγματοποίησης παράνομων πράξεων και έτσι η τεχνολογία με αυτό το χειρισμό αποτελεί «όπλο» στραμμένο στον πολίτη χρήστη. Ωστόσο γίνεται αντιληπτό ότι οι δυνατότητες δίωξης από τις αρμόδιες αρχές δεν αποτελούν εμπόδιο αυτής της μορφής εγκλήματος αφού, οι εν λόγω δυνατότητες είναι περιορισμένες λόγω έλλειψης εμπειρίας και επαρκούς εκπαίδευσης στο τομέα αυτό ενώ το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο είναι ασαφές.

Παρ' όλα αυτά, νόμοι κατοχυρώνουν συνταγματικά το δικαίωμα του πολίτη στο απόρρητο των τηλεπικοινωνιών. Άρθρα του Συντάγματος, όπως το 5_Α, το 9_Α και 19 παρ. 1 Εδάφιο Α, αλλά και το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, σύμφωνα με το οποίο, το απόρρητο της επικοινωνίας προστατεύεται και σε ευρωπαϊκό δικαϊκό επίπεδο., προβλέπουν ότι είναι επιβεβλημένη η διασφάλιση των μέσων, τα οποία είναι αναγκαία για την πραγματική και ακώλυτη άσκηση του εν λόγω δικαιώματος.

Όπως διατυπώθηκε, σύμφωνα με το άρθρο 5_Α Σ. «Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως νόμος ορίζει . Περιορισμοί στο δικαίωμα αυτό είναι δυνατόν να

επιβληθούν με νόμο μόνο εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι και δικαιολογούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων». Δυστυχώς η διατύπωση της δεύτερης παραγράφου του άρθρου, η οποία αναφέρει τις περιπτώσεις επιβολής περιορισμών στο δικαίωμα πληροφόρησης είναι πολύ ευρεία και εξαιρετικά αόριστη με αποτέλεσμα να διαφαίνεται η πιθανότητα περιορισμού αυτής της θεμελιώδους ελευθερίας, όχι μόνο για λόγους δημοσίου συμφέροντος αλλά και για λόγους ιδιωτικού συμφέροντος. Ίσως φαίνεται απίθανο να συντρέξει περίπτωση να περιοριστεί το δικαίωμα ελεύθερης πλοήγησης στο διαδίκτυο χάριν ιδιωτικού συμφέροντος, όμως η συνταγματική επιταγή δεν μπορεί να λειτουργεί με το νόμο των πιθανοτήτων.

Σε νομοθετικό-ρυθμιστικό επίπεδο, η έκδοση κατευθυντήριων κοινοτικών οδηγιών, οι διεθνείς συμβάσεις για την από κοινού αντιμετώπιση των ηλεκτρονικών εγκλημάτων, η ενημέρωση του δικαστικού σώματος, ώστε να δημιουργηθεί ένα νομολογιακό ερμηνευτικό corpus της υπάρχουσας νομοθεσίας, θεωρούμε ότι είναι πιθανοί οδοί που θα οδηγήσουν στην απρόσκοπτη ενάσκηση του θεμελιώδους δικαιώματος της πληροφόρησης, χωρίς ενδεχόμενες συγκρούσεις με άλλα δικαιώματα.

Το άρθρο 9_Α Σ. διατυπώνει πως *«καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει»*. Με το άρθρο αυτό, κατά την άποψή μας, επήλθε ποιοτική μεταβολή στο εθνικό νομικό σύστημα της προστασίας προσωπικών δεδομένων. Λόγω της αναγωγής της προστασίας των προσωπικών δεδομένων σε συνταγματικό δικαίωμα, καθίσταται σαφής η υποχρέωση του κοινού νομοθέτη να εισάγει σύστημα νομικής προστασίας των προσωπικών δεδομένων και των νομικών προσώπων.

Η διαφύλαξη της προστασίας προσωπικών δεδομένων από ανεξάρτητη αρχή καθίσταται συνταγματικός κανόνας, κατά τρόπο ώστε να αποκλείεται πλέον αυθεντικά οποιαδήποτε αμφισβήτηση ως προς την συνταγματικότητα της λειτουργίας της Α.Π.Δ.Π.Χ.

Κατά το άρθρο 19 παρ. 1 Εδάφιο Α Σ. *«Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο»*. Η ρητή αναφορά στο *«απολύτως»* απαραβίαστο αντιτάσσεται στους φορείς άλλων ατομικών δικαιωμάτων, ώστε σε περίπτωση συγκρούσεως με άλλα συνταγματικά δικαιώματα, το απόρρητο να απολαμβάνει αυξημένης προστασίας στις

σταθμίσεις, στις οποίες θα προβεί ο εφαρμοστής του δικαίου.

Διαπιστώνουμε ότι η συνταγματική διάταξη αναμφίβολα καθιερώνει ένα ατομικό δικαίωμα προστασίας του απορρήτου της επικοινωνίας παράλληλα με τη θεσμική κατοχύρωση μιας αρχής αυτής της ελεύθερης επικοινωνίας, η οποία διαθέτει ουδέτερο νομικό περιεχόμενο και διαχέεται σε ολόκληρη την έννομη τάξη τόσο ως αρχή με κωνονιστική εμβέλεια όσο και ως αρχή με ερμηνευτικό χαρακτήρα. Ότι το αρθρο 19 παρ 1 εδ. Α του Συντάγματος έχει ευρύτατο προστατευτικό περιεχόμενο, το οποίο καλύπτει τόσο την έμμεση όσο και την άμεση επικοινωνία, αρκεί τα μέρη να επιλέξουν τη διεξαγωγή της σε πλαίσιο εμπιστευτικότητας, η οποία να μπορεί να διασφαλιστεί υπό τις εκάστοτε συνθήκες και τούτο να είναι ευχερώς διαπιστώσιμο από το μέσο άνθρωπο.

Συνεπώς και ειδικότερα όσον αφορά την έμμεση επικοινωνία το επιλεγέν μέσο θα πρέπει από τη φύση του να μπορεί και τεχνικώς να εξασφαλίζει τη μυστικότητα του μηνύματος σε όλη τη διαδρομή διαβίβασής του από τον πομπό προς το δέκτη αλλά και μεταγενέστερα. Και τούτο, λοιπόν, θα ήταν παράνομη η γνώση από τρίτον του περιεχομένου ανοικτής επιστολής για το λόγο ότι δεν τοποθετήθηκε αυτή σε φάκελο, αλλά και μετά την ανάγνωσή της από τον παραλήπτη εφόσον δεν είναι γνωστή η βούληση του τελευταίου να διατηρεί ή μη τη μυστικότητα. Αντίθετα, δεν αποτελεί απαραίτητα επικοινωνία σε καθεστώς μυστικότητας η ανταλλαγή μηνυμάτων στο διαδίκτυο εκτός αν τα μέρη επιλέγουν ειδική διαδικασία διαφύλαξης του απορρήτου.

Η προάσπιση του δικαιώματος στο απόρρητο της επικοινωνίας γίνεται μέσω των Ανεξάρτητων Διοικητικών Αρχών. Το εύρος των εξουσιών των ΑΔΑ προσομοιάζει ως προς τη διαδικασία ασκήσεως των Αρχών με την αντίστοιχη ενώπιον των Δικαστηρίων. Οι ΑΔΑ αναλαμβάνουν μια υπόθεση είτε «αυτεπαγγέλτως» είτε κατόπιν «μηνύσεως» ή μιας «προσφυγής» του υπαγόμενου σ' αυτές τομέα με τις εγγυήσεις και τα πρότυπα της δικονομίας. Διαθέτουν ευρείες αποφασιστικές αρμοδιότητες (ιδίως κανονιστικές και κυρωτικές) με αντικείμενο τη ρύθμιση ζωτικών και ευαίσθητων τομέων της πολιτικής, οικονομικής και γενικά κοινωνικής ζωής. Επιπλέον, οι αποφάσεις τους λειτουργούν δεσμευτικά για τα υπόλοιπα κρατικά όργανα.

Βέβαια, με την εμφάνιση των ΑΔΑ εντοπίζουμε γενικότερους προβληματισμούς για το ρόλο τους και την επίδραση τους στη λειτουργία του Κράτους αλλά και την κοινωνική συμβίωση όπως την γνωρίζουμε μέχρι σήμερα. Η οργανική και λειτουργική αυτονομία των ΑΔΑ θέτει το ζήτημα της δημοκρατικής νομιμοποίησης τους στο μέτρο που οι Αρχές αυτές δεν λογοδοτούν πουθενά για τη δράση τους και είναι «πολιτικά ανεύθυνες». Ένα από τα πλέον χαρακτηριστικά προβλήματα που προκύπτουν από πλευράς νομικής θεωρίας από τον θεσμό των ΑΔΑ είναι αυτό της νομικής τους φύσης.

Είναι γνωστή η έλλειψη νομικής προσωπικότητας των καθώς και η θεώρησή τους ως οργάνων του νομικού προσώπου του Κράτους. Η ευρύτητα όμως των αρμοδιοτήτων τους σε συνδυασμό με την ίδια την οργανωτική και λειτουργική ανεξαρτησία τους δημιουργεί το ερώτημα σε ποία από τις τρεις κρατικές λειτουργίες (νομοθετική, εκτελεστική, δικαστική) υπάγονται.

Στη χώρα μας νομοθεσία και νομολογία αδυνατούν να διατυπώσουν με σαφήνεια χαρακτηριστικά που θα οδηγούσαν σε συγκεκριμενοποίηση της νομικής φύσης των ΑΔΑ. Παραδείγματος χάριν στο σύνταγμα υιοθετείται ο όρος «*ανεξάρτητες αρχές*» υπονοώντας αυτονόμηση των οργάνων αυτών, ερευνώντας όμως κανείς την νομολογία του ΣτΕ σχετικά με υποθέσεις που αφορούν τις αρχές αυτές θα διαπιστώσει ότι κατά περιπτώσεις αναγνωρίζει την διοικητική ιδιότητα των εν λόγω αρχών και τις εντάσσει στα πλαίσια της Εκτελεστικής Εξουσίας.

Ωστόσο, αν και το απόρρητο των επιστολών και της οποιαδήποτε ανταποκρίσεως χαρακτηρίζεται στο άρθρο 19 παρ. 1 Σ, ως «*απολύτως απαραβίατο*», το ίδιο το Σύνταγμα περιέχει μία επιφύλαξη νόμου που δεν υπήρχε στα προηγούμενα δημοκρατικά Συντάγματα. Η επιφύλαξη αυτή διατυπώνεται στο αρ. 19 παρ. 2 Σ κατά το οποίο «*Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων*».

Στην έννοια δηλαδή της απόρρητης επικοινωνίας δεν συμπεριλαμβάνεται η αναφερόμενη σε ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα, όπως είναι το έγκλημα της εσχάτης προδοσίας, τα βασανιστήρια, το εμπόριο όπλων, την παιδική πορνογραφία, ή σε λόγους εθνικής ασφάλειας. Η εθνική ασφάλεια και η διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων, θεωρούμε, ότι δεν αποτελούν περιορισμούς, αλλά οιονεί περιορισμούς, που προκύπτουν από τις αντίστοιχες συνταγματικές οριοθετήσεις. Δεν πρόκειται για περιοριζόμενη κατ' αρχήν νόμιμη συμπεριφορά αλλά για απαγόρευση παράνομης συμπεριφοράς. Απλά το Σύνταγμα θέτει ένα όριο, το οποίο δεν πρέπει να υπερβούν οι επικοινωνούντες φορείς του δικαιώματος. Οριοθετεί έτσι την ανθρώπινη συμπεριφορά, διαγράφοντας τον κύκλο του δικαιώματος επικοινωνίας. Η κρίση περί του αν συντρέχουν ή όχι οι ειδικές αυτές περιπτώσεις πρέπει να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή.

Παράλληλα και η ΕΣΔΑ κατ' άρθρο 8 παρ.2 θέτει ορισμένους περιορισμούς ως προς την προστασία του δικαιώματος σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακή ζωής, στο οποίο υπάγεται και το εξεταζόμενο δικαίωμα της ελεύθερης επικοινωνίας και ανταπόκρισης, όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο σύμφωνα με την οποία «*Δεν επιτρέπεται να υπάρξει επέμβασις δημοσίας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν*

η επέμβασις αυτή προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρον το οποίον, εις μίαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον δια την εθνικήν ασφάλειαν, την δημόσιαν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας, την προάσπισην της τάξεως κα την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων».

Η νομολογία των δικαστηρίων, ιδιαίτερα του Αρείου Πάγου, κάθε άλλο παρά δέχεται τη θέση ότι το Σύνταγμα δεσμεύει τα δικαστήρια στο σεβασμό του απορρήτου της επικοινωνίας. Σε πολλές περιπτώσεις που ανέκυψε ζήτημα περί του παραδεκτού ή μη αξιοποίησης ως αποδεικτικών μέσων που περιείχαν παράνομα αποτυπωμένες ιδιωτικές συνομιλίες, ο Άρειος Πάγος συχνά χωρίς ιδιαίτερο προβληματισμό αποδέχτηκε την αξιοποίησή τους. Τις λίγες δε φορές που επιχείρησε να αιτιολογήσει την πρακτική του βασίστηκε στις εξής δύο βασικές αρχές: α) στην αρχή του απεριορίστου των αποδεικτικών μέσων από την οποία προκύπτει ότι στην ποινική δίκη επιτρέπεται η αξιοποίηση κάθε είδους αποδεικτικού μέσου εφόσον αυτό δεν απαγορεύεται από κάποια συγκεκριμένη δικονομική διάταξη και β) στη στάθμιση των συγκρουόμενων έννομων αγαθών κατά την οποία, δεν θα πρέπει κάθε φορά να γίνεται χρήση από το δικαστήριο παράνομων αποδεικτικών μέσων, αλλά η τελευταία επιβάλλεται σε περίπτωση σύγκρουσης δύο διαφορετικών ατομικών δικαιωμάτων.

Παρ' ότι κατά την παραγράφου 3 του άρθρου 19 του Συντάγματος, *«απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9_Α του Συντάγματος»*, προς υπεράσπισην του κατηγορουμένου επιτρέπεται η υπέρ αυτού αξιοποίηση των αποδεικτικών μέσων παρά την απαγόρευση του άρθρου 19 Σ. Από την άλλη, σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 370_Α¹⁸³ του Π.Κ ορίζει τα εξής : *«Η πράξη της παραγράφου 3 δεν είναι άδικη, αν η χρήση (των πληροφοριών, των μαγνητοταινιών ή των μαγνητοσκοπήσεων) έγινε ενώπιον οποιασδήποτε δικαστικής ή άλλης ανακριτικής αρχής για τη διαφύλαξη δικαιολογημένου συμφέροντος, που δε μπορούσε να διαφυλαχθεί διαφορετικά».*

Μέσω των απαγορεύσεων και των περιορισμών, ο συντακτικός νομοθέτης φαίνεται να έχει αποδεχθεί ότι η κατοχύρωση ορισμένων ατομικών δικαιωμάτων έχει ως αναγκαίο τίμημα την απώλεια κάποιων αποδεικτικών μέσων. Όταν τίθεται θέμα σύγκρουσης των αποδεικτικών απαγορεύσεων με μητρικές ελευθερίες του ατόμου εφαρμόζεται η αρχή της αναλογικότητας που επιτάσσει την ύπαρξη μιας εύλογης σχέσης ανάμεσα στον επιδιωκόμενο σκοπό και στον περιορισμό του ατομικού δικαιώματος ως

¹⁸³ Αναλυτικότερα στα κεφάλαια 6 και 6.1.

μέσου για την επίτευξη του σκοπού αυτού, και η αρχή της πρακτικής εναρμόνισης που συνιστά μέθοδο συγκεκριμενοποίησης του κανονιστικού περιεχομένου των συνταγματικών κανόνων και στοχεύει στην άρση των αντιθέσεων στις περιπτώσεις που δεν προβλέπεται επιφύλαξη υπέρ του νόμου.

Α. Παράρτημα νομοθεσίας

1. Νόμος 2225/94 *Για την προστασία της ελεύθερης ανταπόκρισης και επικοινωνίας και άλλες διατάξεις.*

2. Νόμος 3115/03 *Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών*

3. Νόμος 3471/06 *Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τροποποίηση του Ν. 2472/1997.*

4. Νόμος 3674/2008 *Ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου διασφάλισης του απορρήτου της τηλεφωνικής επικοινωνίας και άλλες διατάξεις.*

5. Νόμος 3783/09 *Ταυτοποίηση των κατόχων και χρηστών εξοπλισμού και υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας και άλλες διατάξεις.*

6. Νόμος 3649/08 *Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (Ε.Υ.Π.) και άλλες διατάξεις.*

7. Π.Δ. 47/2005 *Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του.*

8. Υπουργική Απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών – Οικονομίας και Οικονομικών – Δικαιοσύνης υπ' άρ. 700/2009 *Σύσταση Γραφείου Ασφάλειας Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών.*

1. Νομοθέτημα 2225/1994 περί απορρήτου επικοινωνιών

Άρθρο 3: Άρση του απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας

1. Αίτηση για άρση του απορρήτου μπορεί να υποβάλλει μόνο δικαστική ή άλλη πολιτική, στρατιωτική ή αστυνομική δημόσια αρχή στην αρμοδιότητα της οποίας υπάγεται το θέμα εθνικής ασφάλειας που επιβάλλει την άρση.

2. Η αίτηση υποβάλλεται προς τον Εισαγγελέα Εφετών του τόπου της αιτούσας αρχής

¹⁸⁴ Η νομοθεσία και η νομολογία έχουν ληφθεί από τον διαδικτυακό τόπο των υπηρεσιών «ΝΟΜΟΣ»: <http://lawdb.intrasoftnet.com>. Οι υποθέσεις σχετικά με το ΕΔΔΑ (Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου) έχουν αντληθεί από το ΡΟΥΚΟΥΝΑ Ε., ό.π., σελ. 175 επ

ή του τόπου, όπου πρόκειται να επιβληθεί η άρση. Ο Εισαγγελέας Εφετών αποφασίζει μέσα σε είκοσι τέσσερις (24) ώρες για την άρση ή όχι του απορρήτου με διάταξή του στην οποία περιέχονται τα αναφερόμενα στην παρ. 1 του άρθρου 5 στοιχεία. Αν κατά την κρίση του, μετά από εισήγηση της αιτούσας αρχής, ειδικές περιστάσεις εθνικής ασφάλειας επιβάλουν την παράλειψη ή τη συνοπτική παράθεση ορισμένων από τα στοιχεία αυτά, γίνεται ειδική μνεία στη διάταξη.

Άρθρο 4: Άρση του απορρήτου για διακρίβωση εγκλημάτων

1. Η άρση του απορρήτου είναι επιτρεπτή για τη διακρίβωση των κακουργημάτων που προβλέπονται από:

α) τα άρθρα 134, 135 παρ. 1, 2, 135Α, 137Α, 137Β, 138, 139, 140, 143, 144, 146, 148 παρ. 2, 150, 151, 157 παρ. 1, 168 παρ. 1, 187 παρ. 1, 2, 207, 208 παρ. 1, 264περ. β', γ, 270, 272, 275 περ. β, 291 παρ. 1 εδ. β, γ, 299, 322, 324 παρ. 2, 3, 374, 380, 385 του Ποινικού Κώδικα.

***Το εδάφιο α αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ.α του άρθρου 12 του Ν.3115/2003 (ΦΕΚ Α 47)

β) τα άρθρα 26, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 39, 40, 41, 63, 64,76, 93 και 97 του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα,

γ) το άρθρο 15 παρ. 1 του ν. 2168/1993,

δ) τα άρθρα 5, 6, 7 και 8 του ν. 1729/1987.

ε) τα άρθρα 89, 90 και 93 του ν.1165/1968.

Επίσης, επιτρέπεται η άρση του απορρήτου για τη διακρίβωση των προπαρασκευαστικών πράξεων για το έγκλημα της παραχάραξης νομίσματος κατά το άρθρο 211 του Ποινικού Κώδικα.

2. Η άρση στις περιπτώσεις αυτές είναι επιτρεπτή μόνο αν αιτιολογημένα το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο διαπιστώσει ότι η διερεύνηση της υπόθεσης ή η εξακρίβωση του τόπου διαμονής του κατηγορουμένου είναι αδύνατη ή ουσιωδώς δυσχερής χωρίς αυτήν.

3. Η άρση στρέφεται μόνο κατά συγκεκριμένου προσώπου ή προσώπων που έχουν σχέση με την υπόθεση που ερευνάται ή για τα οποία, βάσει συγκεκριμένων περιστατικών, προκύπτει ότι λαμβάνουν ή μεταφέρουν συγκεκριμένα μηνύματα που αφορούν ή προέρχονται από τον κατηγορούμενο ή χρησιμοποιούνται ως σύνδεσμοί του.

4. Η άρση του απορρήτου στις περιπτώσεις του παρόντος άρθρου επιβάλλεται με διάταξη του Συμβουλίου Εφετών ή Πλημμελειοδικών στην καθ' ύλην και κατά τόπο αρμοδιότητα του οποίου υπάγεται η διακρίβωση του συγκεκριμένου εγκλήματος με το οποίο σχετίζεται η άρση.

5. Την αίτηση για την άρση υποβάλλει στο Συμβούλιο ο καθ' ύλην και κατά τόπο αρμόδιος εισαγγελέας, ο οποίος εποπτεύει ή ενεργεί προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση και ο ανακριτής, ο οποίος ενεργεί τακτική ανάκριση για τα πιο πάνω εγκλήματα. Το Συμβούλιο αποφασίζει μέσα σε είκοσι τέσσερις (24) ώρες για την άρση ή όχι του απορρήτου, με διάταξή του, στην οποία περιέχονται τα κατά την παρ. 2 του άρθρου 5 στοιχεία.

6. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις την άρση μπορεί να διατάξει ο εισαγγελέας που ενεργεί την προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση και ο ανακριτής που ενεργεί την τακτική ανάκριση. Σε κάθε περίπτωση, όμως, ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής υποχρεούνται να εισαγάγουν το ζήτημα με σχετική αίτηση τους στο Συμβούλιο μέσα σε προθεσμία τριών (3) ημερών. Η ισχύς της διάταξης του Εισαγγελέα ή του ανακριτή για την άρση παύει αυτοδικαίως με τη λήξη της τριήμερης αυτής προθεσμίας ή, αν το ζήτημα εισαχθεί εμπροθέσμως, από την έκδοση της σχετικής διάταξης του Συμβουλίου.

7. Στις περιπτώσεις εγκλημάτων που υπάγονται στην αρμοδιότητα των στρατιωτικών δικαστηρίων την άρση του απορρήτου επιβάλλει, με απόφασή του, το δικαστικό συμβούλιο του καθ' ύλην και κατά τόπο αρμόδιου στρατιωτικού δικαστηρίου μετά από αίτηση του ασκούντος την ποινική δίωξη ή του ανακριτή που ενεργεί τακτική ανάκριση.

Άρθρο 5: Διαδικασία άρσης του απορρήτου

1. Η διάταξη που επιβάλλει την άρση του απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας σύμφωνα με το άρθρο 3 του παρόντος νόμου περιέχει τα ακόλουθα στοιχεία:

- α) το όργανο που διατάσσει την άρση,
- β) τη δημόσια αρχή ή τον εισαγγελέα ή τον ανακριτή που ζητούν την επιβολή της άρσης,
- γ) το σκοπό της επιβολής της άρσης,
- δ) τα μέσα ανταπόκρισης ή επικοινωνίας στα οποία επιβάλλεται η άρση,
- ε) την εδαφική έκταση εφαρμογής και τη χρονική διάρκεια της άρσης,
- στ) την ημερομηνία έκδοσης της διάταξης.

2. Η διάταξη που επιβάλλει την άρση του απορρήτου για διακρίβωση εγκλημάτων, σύμφωνα με το άρθρο 4 του παρόντος νόμου, περιλαμβάνει, εκτός των στοιχείων της προηγούμενης παραγράφου, και τα εξής:

- α) το όνομα του προσώπου ή των προσώπων κατά των οποίων λαμβάνεται το μέτρο της άρσης και τη διεύθυνση διαμονής τους, εφόσον είναι γνωστή,
- β) την αιτιολογία επιβολής της άρσης.

3. Διάταξη που απορρίπτει αίτημα άρσης του απορρήτου περιέχει μόνο:

- α) το όργανο που αποφασίζει,
- β) τη δημόσια αρχή που είχε ζητήσει την επιβολή της άρσης,
- γ) την ημερομηνία έκδοσης της διάταξης.

4. Απόσπασμα της διάταξης, που περιλαμβάνει το διατακτικό της, παραδίδεται με απόδειξη, μέσα σε κλειστό φάκελο:

α) Στον πρόεδρο ή το διοικητικό συμβούλιο ή το γενικό διευθυντή ή τον εκπρόσωπο του νομικού προσώπου στο οποίο υπάγεται το μέσο ανταπόκρισης ή επικοινωνίας. Σε περίπτωση ατομικής επιχείρησης, το ως άνω απόσπασμα παραδίδεται στον επιχειρηματία.

β) Αν το νομικό πρόσωπο υπάγεται στον έλεγχο ή την εποπτεία του κράτους, το ως άνω απόσπασμα παραδίδεται και στον Υπουργό που εποπτεύει το νομικό αυτό πρόσωπο ή στον Υπουργό που προϊστάται της δημόσιας υπηρεσίας.

Στην Α.Δ.Α.Ε. παραδίδεται, μέσα σε κλειστό φάκελο, όλο το κείμενο της διάταξης που επιβάλλει την άρση του απορρήτου.

Η σχετική αλληλογραφία είναι απόρρητη και τηρείται σε ειδικό αρχείο, στο οποίο έχουν πρόσβαση ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε. και ένα ακόμη μέλος της, το οποίο είναι ειδικά εξουσιοδοτημένο προς τούτο από την Α.Δ.Α.Ε.

Ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α. Ε. ενημερώνει σε κάθε περίπτωση τους αρχηγούς των κομμάτων που εκπροσωπούνται στη Βουλή και κοινοποιεί τη διάταξη στον Υπουργό Δικαιοσύνης.

***Η παρ.4 αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ.β του άρθρου 12 του Ν. 3115/2003 (ΦΕΚ Α 47)

5. Μετά την εκτέλεση της διάταξης συντάσσονται μία ή περισσότερες, κατά τις περιστάσεις, εκθέσεις από την υπηρεσία η οποία διενήργησε τις πράξεις άρσης του απορρήτου. Οι εκθέσεις υπογράφονται από το εντεταλμένο όργανο της αιτούσας αρχής και σε αυτές αναφέρονται:

- α) οι ενέργειες που έγιναν για την εκτέλεση της διάταξης,

- β) ο τόπος, η ημερομηνία και ο τρόπος εκτέλεσης των πιο πάνω ενεργειών,
- γ) το ονοματεπώνυμο των υπαλλήλων που τις διενήργησαν, εφόσον το κρίνει αναγκαίο το όργανο που εξέδωσε τη διάταξη.

Αντίγραφα των εκθέσεων αυτών διαβιβάζονται με απόδειξη, μέσα σε κλειστό φάκελο, στην αιτούσα αρχή, στη δικαστική αρχή, που εξέδωσε τη διάταξη και στην Α.Δ.Α.Ε.

***Η παρ.5 αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ.γ του άρθρου 12 του Ν. 3115/2003 (ΦΕΚ Α 47)

6. Η χρονική διάρκεια της άρσης του απορρήτου δεν μπορεί να υπερβαίνει τους δύο (2) μήνες. Παρατάσεις της διάρκειας αυτής, οι οποίες δεν υπερβαίνουν κάθε φορά τους δύο (2) μήνες, μπορούν να διαταχθούν με τη διαδικασία, που προβλέπεται κατά περίπτωση, για την επιβολή του μέτρου και υπό τον όρο ότι εξακολουθούν να υφίστανται οι λόγοι της άρσης. Σε κάθε περίπτωση οι παρατάσεις δεν μπορούν να υπερβαίνουν συνολικά τη διάρκεια των δέκα (10) μηνών. Το ανώτατο αυτό χρονικό όριο δεν ισχύει στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η άρση διατάσσεται για λόγους εθνικής ασφάλειας.

7. Μετά τη λήξη της διάρκειας της άρσης, ή μετά τη λήξη του επιτρεπόμενου ανώτατου χρονικού ορίου της παύει αυτοδικαίως η άρση του απορρήτου.

8. Με διάταξη του οργάνου που επέβαλε την άρση μπορεί να διαταχθεί η παύση της και πριν από την πάροδο της ορισμένης διάρκειάς της, αν εκπληρώθηκε ο σκοπός ή έλειψαν οι λόγοι επιβολής του μέτρου.

9. Μετά τη λήξη του μέτρου της άρσης και υπό την αναγκαία προϋπόθεση ότι δεν διακυβεύεται ο σκοπός για τον οποίο διατάχθηκε, μπορεί η Α.Δ.Α.Ε. να αποφασίζει τη γνωστοποίηση της επιβολής του στους θιγόμενους.

***Το πρώτο εδάφιο αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ.δ του άρθρου 12 του Ν. 3115/2003 (ΦΕΚ Α 47)

Τα στοιχεία που είχαν συλλεγεί ή κατασχεθεί και το υλικό που εγγράφηκε ή αποτυπώθηκε σε εκτέλεση της διάταξης για την άρση του απορρήτου σε περίπτωση διακρίβωσης εγκλημάτων, σύμφωνα με το άρθρο 4, επισυνάπτονται στη δικογραφία, αν συνιστούν αποδεικτικά μέσα για την ποινική δίωξη κατά την κρίση της αρχής που εξέδωσε τη διάταξη. Διαφορετικά επιστρέφονται στον κύριό τους, εφόσον έχει αποφασισθεί η κατά το προηγούμενο εδάφιο γνωστοποίηση του μέτρου. Αν δεν συντρέχει αυτή η περίπτωση καταστρέφονται

ενώπιον της αρχής που εξέδωσε τη διάταξη και συντάσσεται έκθεση για την καταστροφή. Υποχρεωτικώς καταστρέφεται το υλικό που δεν έχει σχέση με το λόγο επιβολής του μέτρου.

10. Το περιεχόμενο της ανταπόκρισης η επικοινωνίας, το οποίο έγινε γνωστό λόγω της άρσης του απορρήτου, καθώς και κάθε άλλο σχετικό με αυτή στοιχείο απαγορεύεται, με ποινή ακυρότητας, να χρησιμοποιηθεί και να ληφθεί υπόψη ως άμεση ή έμμεση απόδειξη σε άλλη ποινική, πολιτική, διοικητική και πειθαρχική δίκη και διοικητική διαδικασία για σκοπό διαφορετικό από εκείνον που είχε καθορισθεί με τη διάταξη. Κατ' εξαίρεση η αρχή που εξέδωσε τη διάταξη μπορεί, κατά την αιτιολογημένη κρίση της, να επιτρέψει με νεότερη διάταξη της να χρησιμοποιηθούν και να ληφθούν υπόψη τα παραπάνω στοιχεία, αν χρησιμεύουν για τη διακρίβωση άλλου ιδιαίτερος σοβαρού εγκλήματος από αυτά που αναφέρονται στην παρ.1 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου, καθώς και για υπεράσπιση κατηγορουμένου σε ποινική δίκη για πλημμέλημα ή κακούργημα.

11. Υπάλληλος της υπηρεσίας, στην οποία ανήκει το μέσο ανταπόκρισης η επικοινωνίας για το οποίο επιβλήθηκε η άρση, αν, παρότι είναι αρμόδιος, δεν παρέχει στο εντεταλμένο όργανο πληροφορία σχετική με το περιεχόμενο της διάταξης και τεχνική ή υπηρεσιακή γενικά συνδρομή για την εκτέλεση της τιμωρείται, με φυλάκιση τουλάχιστον έξι (6) μηνών. Αν ανακοινώνει σε τρίτους ή χρησιμοποιεί το περιεχόμενο των κάθε είδους μηνυμάτων, πληροφοριών και στοιχείων που περιήλθαν σε γνώση του λόγω της άρσης του απορρήτου, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών.

2. Προεδρικό Διάταγμα 47/2005 περί των διαδικασιών – εγγυήσεων άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών και της διασφάλισής του

Άρθρο 3.:Είδη επικοινωνίας

1. Η άρση του απορρήτου δεν αφορά την δια ζώσης επικοινωνία, αλλά κάθε είδους επικοινωνία, η οποία διεξάγεται μέσω δικτύου επικοινωνίας ή παρόχου υπηρεσιών επικοινωνιών και την οποία χρησιμοποιεί ο συνδρομητής ή χρήστης κατά του οποίου λαμβάνεται το μέτρο της άρσης.

2. Τα είδη και οι μορφές επικοινωνίας, που υπόκεινται στην άρση του απορρήτου, είναι ιδίως τα ακόλουθα:

α. Επιστολογραφία, ήτοι επιστολές, δέματα, ταχυμεταφορές στοιχείων, τηλεγραφήματα, επιταγές κ.λπ.

β. Τηλετυπική επικοινωνία (συνδρομητική).

γ. Τηλεφωνική επικοινωνία, ήτοι σταθερή και κινητή τηλεφωνία.

- δ. Επικοινωνία δεδομένων μέσω δικτύων δεδομένων, μισθωμένων κυκλωμάτων κ.α.
- ε. Επικοινωνίες μέσω διαδικτύου (Internet).
- στ. Ασυρματική επικοινωνία, ήτοι σταθερή ασύρματη πρόσβαση, επικοινωνία κλειστών ομάδων χρηστών κ.ά.
- ζ. Δορυφορική επικοινωνία, ήτοι επικοινωνία μέσω δορυφορικής σύνδεσης τελικού χρήστη (π.χ. VSAT).
- η. Επικοινωνία κάθε μορφής μέσω μισθωμένων κυκλωμάτων.
- θ. Υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας, που υπερτίθενται επί των προηγούμενων μορφών επικοινωνίας, αποτελούν ιδίως:

- I. Ο Αυτόματος τηλεφωνητής
- II. Τα Τηλεομοιοτυπήματα (FAX)
- III. Τα Γραπτά μηνύματα (SMS / MMS)
- IV. Οι Υπηρεσίες πληροφοριών
- V. Το Ηλεκτρονικό Ταχυδρομείο
- VI. Η πρόσβαση σε ιστοσελίδες
- VII. Η πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων
- VIII. Οι Ηλεκτρονικές συναλλαγές
- IX. Οι Τηλεδιασκέψεις
- X. Οι Πληροφορίες καταλόγου
- XI. Οι Υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης

ι. Οι συνδυασμένες μορφές επικοινωνίας που περιλαμβάνουν περισσότερες της μιας από τις παραπάνω επικοινωνίες, όπως είναι π.χ. η πρόσβαση σε δίκτυα δεδομένων ή σε δίκτυα Internet από το Επιλεγόμενο Δημόσιο Τηλεφωνικό Δίκτυο (PSTN). Ειδικότερα στις υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας είναι δυνατόν να διαφοροποιείται ο πάροχος υπηρεσιών διαδικτύου (πρόσβαση στο διαδίκτυο) από τον πάροχο της συγκεκριμένης υπηρεσίας.

B. Παράρτημα νομολογίας

Στο παράρτημα αυτό θα παραθέσουμε τις περιλήψεις των πιο σημαντικών δικαστικών αποφάσεων που έχουν να κάνουν με την άρση του απορρήτου, δηλαδή την παράγραφο 1 του άρθρου 19 του Συντάγματος. Αρχικά, θα αναφερθούμε σε τρεις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Στη συνέχεια θα επικεντρώσουμε το ενδιαφέρον μας στην εσωτερική νομολογιακή παραγωγή, αλλά εξ αιτίας του γεγονότος ότι δεν υπάρχουν αρκετές αποφάσεις σχετικά με την παράγραφο 1 εδ.2, που αποτελεί και το κέντρο του εξεταζόμενου θέματος της εργασίας, θα αναφερθούμε και στην πλούσια νομολογία της

παραγράφου 3 του άρθρου 19 σχετικά με τα παράνομα αποδεικτικά μέσα.

1. Υπόθεση Klass v. Germany (1978):

Πέντε Γερμανοί νομικοί που ασχολούνταν με τη διαλεύκανση υποθέσεως τρομοκρατίας και είχαν υποψίες ότι κρατικές υπηρεσίες παρακολουθούσαν τα τηλέφωνα τους, προσέφυγαν στην ΕΕΔΑ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου) με αίτημα να κριθεί ως ασυμβίβαστος προς το άρθρο 8 της Συμβάσεως ο γερμανικός νόμος του 1968 περί ελέγχου των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων και της αλληλογραφίας. Καίτοι αυτά τα πρόσωπα δεν ήταν εμφανώς "θύματα" κατά το άρθρο 25 ΕΣΔΑ (Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου), η προσφυγή τους έγινε δεκτή από την Επιτροπή, επειδή στην πράξη κανείς δεν μπορεί να γνωρίζει αν παρακολουθείται το τηλέφωνο ή η αλληλογραφία του. Επί της ουσίας, η Επιτροπή δέχθηκε καταρχήν πως η παρακολούθηση των συνδιαλέξεων είναι αντίθετη προς το άρθρο 8, αλλά η επέμβαση αυτή στον ιδιωτικό βίο μπορεί να ήταν δικαιολογημένη όταν προβλέπεται από το νόμο και είναι απαραίτητη σε μια δημοκρατική κοινωνία για την προστασία της δημόσιας ασφάλειας. Η ΕΕΔΑ επέμεινε στην ανάγκη εξισορροπήσεως μεταξύ της ανάγκης προστασίας της δημοκρατικής κοινωνίας και σεβασμού των ατομικών δικαιωμάτων (συνδυασμός προοιμίου και άρθρου 17 ΕΣΔΑ). Το ΕΔΔΑ, στο οποίο παραπέμφθηκε η υπόθεση, επιβεβαίωσε τη θέση της Επιτροπής σημειώνοντας ότι *«οι δημοκρατικές κοινωνίες απειλούνται σήμερα από πολύπλοκες μορφές κατασκοπείας και τρομοκρατίας και συνεπώς το κράτος πρέπει να είναι ικανό να καταπολεμήσει αποτελεσματικά αυτές τις απειλές και να παρακολουθεί με μυστικότητα ανατρεπτικά στοιχεία που δρουν στο έδαφός του»*. Έκρινε σύμφωνη προς τη Σύμβαση τη γερμανική νομοθεσία κατά την οποία η άδεια παρακολουθήσεως δίνεται από δύο κρατικά όργανα που θεώρησε ότι διαθέτουν επαρκή ανεξαρτησία. Η δε μη ενημέρωση του ενδιαφερομένου προσώπου μετά το πέρας της παρακολουθήσεως, δεν θεωρήθηκε αντίθετη προς το άρθρο 8, εφόσον η ενημέρωση θα μπορούσε να παρακωλύσει την αποτελεσματική εφαρμογή του μέτρου.

2. Υπόθεση Malone v. U.K. (1984):

Ο προσφεύγων είχε διαπιστώσει ότι οι βρετανικές αστυνομικές αρχές παρακολουθούσαν τα τηλεφωνήματά του (είχαν υποψίες για συμμετοχή του σε εγκληματικές ενέργειες του κοινού ποινικού δικαίου – παράνομη εμπορία έργων τέχνης). Τα όργανα της Συμβάσεως εντόπισαν τον έλεγχο της νομιμότητας της παρακολουθήσεως των συνδιαλέξεων του Malone στον βρετανικό νόμο του 1981, που προέβλεπε ότι η έγκριση για παρακολούθηση δινόταν από τον Υπουργό των Εσωτερικών. Θεώρησαν ότι η αποκλειστική αρμοδιότητα των οργάνων της εκτελεστικής εξουσίας και η μη συμμετοχή δικαστικών στη

διαδικασία εξουσιοδότησεως των παρακολουθήσεων, θα μπορούσε να δημιουργήσει αμφιβολίες ως προς την αντικειμενικότητα των ενεργειών της διοικήσεως και να οδηγήσει σε αυθαιρεσίες. Ήταν, λοιπόν, αντίθετη στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ. Έκριναν επίσης ότι η διοίκηση παραβιάζει τον ιδιωτικό βίο με τη χρησιμοποίηση στοιχείων που προέρχονται από την καταμέτρηση των συνδιαλέξεων, όχι για καθαρά λογιστικούς σκοπούς, αλλά για να ελέγχεται ποιος τηλεφωνεί σε ποιόν.

3.Υπόθεση Kruslin, Huvig v. France (1990):

Το ΕΔΔΑ αρνήθηκε συμβατότητα του ισχύοντος γαλλικού γραπτού και νομολογιακού δικαίου προς το άρθρο 8 παρ.2 της ΕΣΔΑ. Παρά το γεγονός ότι το γαλλικό δίκαιο περιέχει δεκαεπτά (17) νομικές εγγυήσεις, κρίθηκε ότι αυτό δεν υποδεικνύει με «λελογισμένη σαφήνεια» τον σκοπό και τον τρόπο ασκήσεως της διακριτικής ευχέρειας ως προς την παρακολούθηση των τηλεφωνημάτων από τις αρχές.

4.Υπόθεση άρσης απορρήτου τηλεφωνικών συνδιαλέξεων προς διακρίβωση κακουργήματος:

6/2002 ΔΙΑΤ.ΕΙΣ.(ΠΛΗΜ.ΠΕΙΡ.)

Απόρρητο επικοινωνιών. Ο Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις μπορεί να διατάξει την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για τη διακρίβωση περιοριστικά αναφερομένων στο νόμο κακουργημάτων μεταξύ των οποίων και η αρπαγή ανήλικου για χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 2 μήνες (μπορεί όμως να παραταθεί μέχρι και τους 10 μήνες). Απορρίπτει αίτηση για άρση του απορρήτου των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων των συγγενών του τέως συζύγου της αιτούσας, ο οποίος μετοίκησε μαζί με τα ανήλικα τέκνα και δεν μπορεί να διακριβωθεί ο τόπος διαμονής του.

5.Υπόθεση υπαγωγής δευτερογενών στοιχείων ταυτότητας του καλούντος στην έννοια του απορρήτου:

3533/1999 (ΠΛΗΜΜ.ΑΘ.)

Δεν εμπίπτουν στο συνταγματικά προστατευόμενο απόρρητο των τηλεπικοινωνιών, τα δευτερογενή στοιχεία που αφορούν στην ταυτότητα καλούντος και καλουμένου, στον τόπο, χρόνο και διάρκεια της επικοινωνίας. Ως εκ τούτου δεν απαιτείται η τήρηση της ειδικής διαδικασίας του απορρήτου.

6. Κινητή τηλεφωνία:

191/1996 (ΓΝΜΔ ΕΙΣΑΠ)

Τηλεπικοινωνίες. Κινητή τηλεφωνία. Απόρρητο των τηλεφωνικών συνομιλιών και προϋποθέσεις άρσης του απορρήτου σύμφωνα με το ν. 2225/1994. Εφαρμογή των σχετικών διατάξεων και στην κινητή τηλεφωνία.

7. Προστασία του απορρήτου: περιεχόμενο και δευτερογενή στοιχεία:

ΑΒΥΑ 174/95/1996 (ΔΙΑΤ ΑΝΑΚΡ ΛΑΡ)

Απόρρητο των τηλεπικοινωνιών. Οι σχετικές διατάξεις του ν. 2225/1994 και του ΠΚ προστατεύουν αποκλειστικά και μόνο το περιεχόμενο των επικοινωνιών και όχι κάποια δευτερογενή, εξωτερικά στοιχεία αυτής, η κοινοποίηση των οποίων συνιστά παραβίαση επαγγελματικής εχεμύθειας. Τέτοια δευτερογενή στοιχεία της τηλεπικοινωνίας είναι η ταυτότητα του καλούντος και του καλουμένου, ο τόπος, ο χρόνος, η διάρκεια και οι μονάδες - τέλη της επικοινωνίας. Τα στοιχεία αυτά εφόσον δεν εμπίπτουν στην έννοια του απορρήτου, δεν συντρέχει (για αυτά) περίπτωση άρσης του απορρήτου.

8. Υπόθεση χρήσης παράνομων αποδεικτικών μέσων για κήρυξη ενοχής:

83-84/2003 (ΔΙΑΤ ΕΙΣ ΕΦ ΘΕΣΣΑΛ)

Τα αποδεικτικά μέσα που αποκτήθηκαν με αξιόποινες πράξεις δεν λαμβάνονται υπόψη για την κήρυξη της ενοχής. Η αποτύπωση σε μαγνητοταινία της ιδιωτικής συνομιλίας προσώπων από τρίτα πρόσωπα χωρίς τη συναίνεσή τους απαγορεύεται και είναι παράνομο αποδεικτικό μέσο. Στη συγκεκριμένη περίπτωση έγινε παράνομη τηλεφωνική υποκλοπή της συνομιλίας τρίτων και οι επίδικες μαγνητοταινίες δόθηκαν στον εγκαλούντα. Αυτές αποτέλεσαν το μοναδικό αποδεικτικό στοιχείο σε βάρος των κατηγορουμένων για συκοφαντική δυσφήμιση και εξύβριση. Επειδή είναι παράνομα κτηθέντα αποδεικτικά μέσα, δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη για το σχηματισμό δικανικής κρίσης.

9. Υπόθεση μαγνητοφώνησης χωρίς τη συναίνεση του ομιλούντος:

1/2001 ΑΠ (ΟΛΟΜ.)

Μαγνητοταινίες. Θεωρούνται ιδιωτικά έγγραφα κατά την έννοια της ΚΠολΔ 443 παρ. 3. Η εν αγνοία και χωρίς τη συναίνεση του ενός των συνομιλητών μαγνητοφώνηση ιδιωτικής συνομιλίας ενέχει παγίδευσή του και συνεπώς αποτελεί δέσμευση και περιορισμό στην ελεύθερη άσκηση της επικοινωνίας. Γι' αυτό, ασχέτως του χώρου όπου έγινε η συνομιλία, η μαγνητοταινία στην οποία, χωρίς τη συναίνεση του ετέρου των συνομιλητών, αποτυπώθηκε η συνομιλία, είναι συνταγματικά απαγορευμένο αποδεικτικό μέσο και δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθεί εναντίον του σε πολιτική δίκη, ανεξαρτήτως του προσώπου που επιχείρησε τη μαγνητοφώνηση, έστω δηλ. και αν το πρόσωπο αυτό συμμετείχε στη συνομιλία. Πότε καθιερώνεται εξαίρεση από το ανωτέρω, συνταγματικής ισχύος, κανόνα της απαγορεύσεως του ανωτέρω και υπό τις προεκτεθείσες συνθήκες, ληφθέντος αποδεικτικού μέσου.

10. Υπόθεση απαγορεύσεως των παράνομων αποδεικτικών μέσων:

213/2003 (ΜΟΕΦ ΑΘ)

Αποδεικτικές απαγορεύσεις. Το απόρρητο της ελευθερίας της επικοινωνίας κάμπτεται και

επιτρέπεται η χρήση στο δικαστήριο του προϊόντος της αθέμιτης μαγνητοφωνήσεως ιδιωτικής συνομιλίας, δηλ. της μαγνητοταινίας, προκειμένου να αθωωθεί ο κατηγορούμενος ή να αποφευχθεί μία αδικώς βαρύτερη καταδίκη του. Αποφασίζεται να επιτραπεί η ανάγνωση της προσκομισθείσας από τον κατηγορούμενο απομαγνητοφωνηθείσας ερωτικού περιεχομένου συνομιλίας μεταξύ της θανατωθείσας και του φίλου της, προκειμένου να αποφευχθεί η βαρύτερη καταδίκη του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΗΣ Β., *Οι παρακολουθήσεις των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων και η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, Υπερ, 1993

ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ Ν., *Η συνταγματική θέση των ενόπλων δυνάμεων*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1987

ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ Ν., *Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης*, δεύτερη έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1994

ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ Κ., *Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο*», 12^η Έκδοση Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2001

ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π., *Συνταγματικό δίκαιο – ατομικά δικαιώματα*, τομ. Α΄, δεύτερη αναθεωρημένη έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2005

ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Α., *Η συνταγματική προστασία του ανθρώπου από την ιδιωτική εξουσία: Συμβολή στο πρόβλημα της 'τριτενέργειας'*», εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1981-82

ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Α., *Συνταγματικά δικαιώματα – ειδικό μέρος*», τομ.3, ημ.β΄, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Αθήνα, 2005

ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ – ΣΤΡΑΓΓΑ ΤΖ., *Η τριτενέργεια των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων του Συντάγματος 1975*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1981-82

ΚΑΜΙΝΗΣ Γ., *Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων: οι αποδεικτικές απαγορεύσεις στην ποινική και πολιτική δίκη*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1998

ΚΑΜΙΝΗΣ Γ., *Το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας: Η συνταγματική προστασία και η εφαρμογή της από τον ποινικό νομοθέτη και τα δικαστήρια*, ΝοΒ,

1995

ΚΟΥΛΟΥΡΗΣ Ν., *Οι Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές: Τα αλλοδαπά πρότυπα και τα ημεδαπά κακέκτυπα*, σε ΔιΔικ, τχ 5/1993, σ.1140-1183.

ΜΑΓΚΑΚΗΣ Γ., *Περί της ποινικής προστασίας του απορρήτου των τηλεφωνημάτων*, ΠοινΧρον ΙΔ, 1964

ΜΑΝΙΑΤΗΣ Α., *Δίκαιο Τηλεπικοινωνιών*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή 2005

ΜΑΝΕΣΗΣ Α., *Συνταγματικά δικαιώματα Α' – ατομικές ελευθερίες*, Πανεπιστημιακές παραδόσεις, Δ' έκδοση Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1982

ΜΑΥΡΙΑΣ Κ., *Το συνταγματικό δικαίωμα του ιδιωτικού βίου*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1982

ΜΥΛΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Χ., *Η αμφισβήτηση των ατομικών δικαιωμάτων στο νέο διεθνές περιβάλλον*», ΝοΒ, 2004

ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗΣ Μ., *Η παράβαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων και της προφορικής συνομιλίας*, ΠοινΧρον ΛΓ', 1983

ΠΑΡΑΡΑΣ Π., *Σύνταγμα 1975 – corpus I*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1982

ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ Π., *Τεχνολογική εξέλιξη και συνταγματικά δικαιώματα*, ΝοΒ, 1987

ΡΟΥΚΟΥΝΑΣ Ε., *Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα, 1995

ΣΑΡΙΠΟΛΟΣ Ν.Ν., *Σύστημα συνταγματικού δικαίου*, τόμος Γ', έκδοση Δ', Τυπογραφεία της βασιλικής αυλής Α. Ραφτάνη, Αθήνα, 1923

ΣΠΥΡΑΚΟΣ Δ., *Το απόρρητο της επικοινωνίας. Βασικές αρχές και επιλογές για τη δικαιοπολιτική αντιμετώπισή του*, ΤοΣ, 3/1993

ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ Μ., *Η χρήση προσωπικών δεδομένων και η διαπάλη μεταξύ ελευθεριών των κατόχων τους και ελευθεριών των υποκειμένων τους*, ΝοΒ 48.

ΤΣΑΚΥΡΑΚΗΣ Σ., *Το απόρρητο της επικοινωνίας: απόλυτα απαραβίαστο ή ευχή της έννομης τάξης;*, ΝοΒ, 1993

ΤΣΟΛΙΑΣ Γ., *Οι ελεγκτικές αρμοδιότητες της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών – μία πρώτη προσέγγιση*, ΔΙΜΕΕ, τεύχος 8, 2005

ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΣ Π., *Η προστασία της ιδιωτικής ζωής σύμφωνα με το άρθρο 370 Π.Κ. του ΕΛΛ. Π.Κ.. Μια de lege lata και de lege ferenda προσέγγιση του έννομου αγαθού και του περιεχομένου του αδίκου*, ΠοινΧρον ΜΑ', 1991

ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ Κ., *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, 2^η έκδοση Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2002

RODOTA STEFANO, *Citizens Participation in an electronic Democracy: Building up an electronic Citizenship?*, *Access to Public Information: A key to Commercial Growth and electronic Democracy*, Conference – Stockholm 27/28 June 1996

ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

<http://www.law.uoa.gr/~adimitrop> (online, available)

<http://lawdb.intrasoftnet.com> (online, database)

<http://www.adae.gr> (online, available)

<http://www.dpa.gr> (online, available)

<http://www.esr.gr> (online, available)

<http://www.eett.gr> (online, available)

<http://www.nomikaxronika.gr> (online, available)

<http://el.wikipedia.org> (online, available)